

## Πρᾶξις σὺν θεῷ δευτέρα

Ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου καὶ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν  
 βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν δεσποτῶν Κωνσταντίνου καὶ  
 Εἰρήνης τῆς αὐτοῦ θεοστέπτου μητρὸς ἔτους ὀγδόου τῆς αὐτῶν ὑπατείας, πρὸ  
 5 ἐξ Καλανδῶν Ὀκτωβρίων Ἰνδικτιῶνος ἐνδεκάτης  
 συνελθούσης τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς κατὰ θεῖαν χάριν καὶ εὐσεβῆς  
 θέσπισμα τῶν αὐτῶν θεοκυρώτων βασιλέων συναθροισθείσης ἐν τῇ Νικαέων λαμ-  
 πρᾷ μητροπόλει τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας  
 τουτέστι Πέτρου τοῦ εὐλαβεστάτου πρωτοπρεσβυτέρου τῆς κατὰ Ῥώμην ἀγιωτά-  
 10 τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Πέτρου καὶ Πέτρου τοῦ εὐλαβεστάτου πρε-  
 σβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τῆς κατὰ Ῥώμην εὐαγοῦς μονῆς τοῦ ἀγίου  
 Σάββα ἐπεχόντων τὸν τόπον τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ὀσιωτάτου καὶ μακα-  
 ριωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ  
 καὶ Ταρασίου τοῦ ὀσιωτάτου καὶ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγαλωνύμου  
 Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης 15  
 καὶ Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ τῶν εὐλαβεστάτων πρεσβυτέρων μοναχῶν καὶ τοποτηρη-  
 τῶν τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως  
 καθεσθέντων τε πρὸ τοῦ ἱερωτάτου ἁμβωνος τοῦ ναοῦ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης  
 ἐκκλησίας τῆς ἐπωνύμου Σοφίας  
 συμπαρόντων καὶ ἀκρωμένων τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων ἀρχόν- 20  
 των τουτέστι Πετρωνᾶ τοῦ πανευφήμου ἀπὸ ὑπάτων πατρικίου καὶ κόμητος τοῦ  
 θεοφυλάκτου βασιλικοῦ ὀψικίου καὶ Ἰωάννου βασιλικοῦ ὀστιαρίου καὶ λογοθέτου  
 τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθεσίου  
 La.-Co. 97 καὶ πάσης τῆς ἀγίας συνόδου κατὰ τάξιν τὴν προταχθεῖσαν ἐν τῇ πρώτῃ πράξει  
 παρόντων καὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἀρχιμανδριτῶν τε καὶ ἡγουμένων καὶ παντὸς τοῦ 25  
 μοναχικοῦ πληρώματος  
 προκειμένων τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων τοῦ θεοῦ εὐαγγελίων  
 Νικηφόρος ὁ θεοφιλέστατος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τοῦ εὐαγοῦς πατριαρχείου  
 ἔφη· Βασιλικὸς ἄνθρωπος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦδε τοῦ σεπτοῦ ναοῦ ἔστηκεν, ἐπι-  
 φερόμενος μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἐπίσκοπον Νεοκαισαρείας. 30  
 Rom. 405 Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπεν· Εἰσελθέτωσαν.  
 Ha. 77 Ὁ λαμπρότατος βασιλικὸς μανδάτωρ εἰσελθὼν ἔφη· Ἀπεστάλην παρὰ τῶν δε-

## HVT M

1 σὺν θεῷ om. M edd. | δευτέρα] β' H, post δευτέρα add. κεφάλαιον α' HV T 2 ἡμῶν θεοῦ H  
 3 βασιλέων HV 4 ἔτει ὀγδόω V ἔτους η' H | αὐτῶν] αὐτοῦ M 4-5 πρὸ ἐξί (sic) T M πρὸ (sic) ζ'  
 H 5 ια' HV T 12 Σάββα H edd. | ἐπέχοντο(ς) HV | ὀσιωτάτου καὶ om. V 12-13 μακαριωτάτου]  
 ἀγιωτάτου M 13 ἐπισκόπου V 14 ὀσιωτάτου καὶ om. M | καὶ ἀγιωτάτου om. HV 15 Ῥώμης +  
 καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐπίσκοποι T Ῥώμης + καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς ἐπισκόπων ed. Rom.\* 18 ἱεροῦ V | τοῦ  
 ναοῦ om. V | μεγάλης om. M 20 ἐνδοξοτάτων καὶ om. V 21 ἀπὸ ὑπάτων om. V 22 καί' om. M |  
 βασιλικοῦ om. V | ὀστιαρίου H 23 τοῦ - λογοθεσίου om. V 24 κατὰ - πράξει om. V 25 τε om.  
 V 25-26 καὶ παντὸς - πληρώματος om. V 27 ἀγίων καὶ om. V | καὶ ἀχράντων τοῦ θεοῦ om. H |  
 εὐαγγελίων + κεφ(άλαιον) β' H 28 Νικηφόρος suppl. alia manus in T 29 σεπτοῦ om. H 30 μεθ'  
 ἑαυτοῦ] καὶ V 31 Ταράσιος om. V | ἀγιώτατος om. V 32 λαμπρότατος om. V | εἰσελθὼν om. V |  
 ἔφη VT: εἶπεν HM

## In dei nomine actio secunda

- In nomine domini et dominatoris Iesu Christi ueri dei nostri  
 imperio piissimorum et amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini et  
 Hirenæ deo coronatae matris eius anno octauo consulatus eorum, sexto kalendas  
 5 Octimbrias indictione undecima  
 conueniente sancta et uniuersali synodo quae per diuinam gratiam et piam sanctio- PL 129, 235  
 nem eorundem deo confirmatorum imperatorum congregata est in Nicensium clara  
 metropoli Bithyniensium prouinciae  
 id est Petro reuerentissimo <archi>presbytero sanctissimae Romanae ecclesiae sancti  
 10 apostoli Petri et Petro reuerentissimo presbytero monacho et abbate uenerabilis  
 monasterii sancti Sabae Romae siti retinentibus locum apostolicae sedis almi et  
 beatissimi archiepiscopi senioris Romae Hadriani  
 et Tarasio almo et sanctissimo archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos no-  
 uae Romae  
 15 et Iohanne ac Thoma reuerentissimis presbyteris monachis et uicariis apostolicarum  
 sedium orientalis dioeceseos  
 sedentibusque ante sacratissimum ambonem templi sanctissimae magnae ecclesiae  
 quae cognominatur Sophia  
 praesentibus et auscultantibus gloriosissimis et magnificentissimis principibus id  
 20 est Petrona famosissimo exconsule patricio et comite deo conseruandi imperialis ob-  
 sequii et Iohanne imperiali ostiario et logotheta militaris logothetii  
 et omni sancta synodo secundum ordinem in prima actione signatum La.-Co. 98  
 praesentibus etiam et deo amabilibus archimandritis et egumenis atque omni mona-  
 chica plenitudine  
 25 propositis sanctis et intemeratis dei euangeliiis  
 Nicephorus deo amabilis diaconus et chartophylax uenerabilis patriarchii dixit:  
 Regius homo prae foribus huius uenerabilis templi stat, ducens secum episcopum  
 Neocaesariae.  
 Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Ingradientur. Rom. 405  
 30 Clarissimus regius mandator ingressus dixit: Missus sum a dominis nostris bonis, Ha. 78

P VE

1 In – secunda] Secunda actio *ed. Rom.*\* | capitulum primum *add. P in marg. sup. cap(itulum) I ante In add. VE*  
 3 et amicorum Christi *om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>i</sup> in fine et initio linearum) E* 4 Hyrenae V Irenae *ed. Rom.*\* | octauo *om. V,*  
*octauo post eorum ed. Rom.*\* 5 Octobrias *E edd.* 7 Nicaensium P 8 Bytiniensium P Bythinensium *VE, corr.*  
*ed. Rom.* 9 archipresbytero *scripsi coll. p. 19, 10 etc., cf. gr.: primo presbytero ed. Rom.*\* 10 presbytero + et  
*ed. Rom.*\* 14 Romae] „g. ad. Et Episcopis qui cum eis erant” *ed. Rom.*<sup>m</sup> ex gr. T 16 sedium orientalis + sedium V  
*E<sup>ac</sup> (eras.) | dioeceseos VE* 18 que P V 19 presentibus P 23–24 plenitudine monachica *ed. Rom.*\* ex F 26 ait P  
 27 II (sc. capitulum) ante Regius *add. V<sup>1m</sup> E, cf. gr. H | uenerabili P*

σποτῶν ἡμῶν τῶν ἀγαθῶν, ἵνα ἐνέγκω τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Νεοκαισαρείας πρὸς τὴν θεοσεβῇ καὶ ἀγίαν ὑμῶν σύνοδον, ὃν καὶ παρέστησα.

Ἡ ἀγία σύνοδος εἶπεν· Ὁ θεὸς φυλάξει τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἡμῶν.

Μα. 1054 Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Νεοκαισαρείας· Ὡς ἄγνωστός σοι παρῆλθεν ἡ ἀλήθεια ἕως τοῦ νῦν, ἥ ὡς ἐγνωσμένης κατεφρόνησας; καὶ ἂν ὡς ἄγνωστός σοι παρῆλθε, μὴ αἰδεσθῆς τὸν ὀρθὸν λόγον μαθεῖν, ὥσπερ οὐκ ἡσχύνθης τὸν διεστραμμένον.

Γρηγόριος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας εἶπε· Πίστευσον, δέσποτα, ὡς ἄγνωστος, αἰτῶ δὲ μαθεῖν· καὶ ὡς κελεύει ὁ δεσπότης καὶ ἡ ἀγία σύνοδος.

Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπε· Λέγε, τί θέλεις μαθεῖν; 10

Γρηγόριος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας εἶπεν· Ἡνίκα πᾶσα ἡ ὁμήγυρις αὕτη τὸ ἐν λαλεῖ καὶ φρονεῖ, ἔμαθον καὶ ἐπληροφορήθην, ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐστὶν ἡ νῦν ζητούμενη καὶ κηρυττομένη· καὶ κατὰ τοῦτο κἀγὼ αἰτῶ συγγνώμην τῶν πρώην μου κακῶν καὶ θέλω μετὰ πάντων καὶ φωτισθῆναι καὶ διδαχθῆναι· τὰ γὰρ πλημμελήματα καὶ τὰ ἀμαρτήματά μου ἄμετρά εἰσι. καὶ ὡς ὁ θεὸς κατανύξει 15 τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ τὸν πανάγιον δεσπότην.

Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπεν· Μήπως ὡς παραπετάσματι πανούργῳ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα συσκιάσαι θέλων ῥήμασι σχηματίζῃ τὴν ἀλήθειαν, περὶ δὲ τὸν νοῦν κακουργεῖς;

Γρηγόριος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας εἶπε· Μὴ γένοιτο· τὴν ἀλή- 20 θεϊαν ὁμολογῶ, καὶ οὐ μὴ ψεύσομαι οὐδὲ μὴ ῥαδιουργήσω τὸν λόγον μου.

Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπεν· Ὡφείλεις ἐκ τῶν ἀνέκαθεν χρόνων ἀν- οἷξαί σου τὰ ὦτα καὶ Παύλου τοῦ θεοῦ ἀποστόλου ἀκοῦσαι λέγοντος· κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν, καὶ

23–24 2 Thess. 2,15

18–19 ῥήμασι – κακουργεῖς cf. Conc. Later., ACO ser. II, I p. 240,25–26 18–19 περὶ – κακουργεῖς ~ Greg. Naz. epist. 102 c. 8,4 Gallay

HV T M 4–116,8 Ταράσιος – τούτου Am f. 153<sup>r</sup>–154<sup>r</sup>

1 ἡμῶν om. ed.Rom.\* | εὐλαβέστατον om. V 2 παρέστησαν H 3 φυλάξῃ H φυλάξοι ed.Rom.\* | εὐ-  
λαβεῖς ed.Rom.\* 4 ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης om. V | εἶπε post Νεοκαισαρείας T ed.Rom.\* | πρὸς τὸν  
ἐπίσκοπον] τῷ ἐπισκόπῳ V edd. | Νεοκαισαρείας om. V, Νεοκαισαρείας + ἀποσταλέντα παρὰ τῶν βασι-  
λέων καὶ τῇ ἀγίᾳ παραστάνα συνόδῳ Am (uide supra) 5 ἥ ὡς H T Am: ἡ καὶ V ἡ M | κατεφρόνησας]  
ἐγνωσμένως T edd., sed cf. lat. 6 αἰδεσθῆς HV 8 Γρηγόριος – εἶπε] Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας εἶπε  
V Am | ὁ εὐλαβέστατος om. T edd. 9 κελεύ(εις) codd., corr. ed.Rom. 10 Ταράσιος om. V | ἀγιώτα-  
τος om. V | ἔφη V 11 Γρηγόριος om. V | εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος om. V Am | Νεοκαισαρείας ἐπίσκο-  
πος M 12 ἐπληροφορήθ(η) HV 13 νυνὶ T edd., νῦν + καὶ M | ζητούμενη H T: ἡγουμένη M om. V |  
καί' om. V | κηρυττομένη V χειροθεουμένη (sic) H | κατὰ] διὰ V edd. | καὶ ἐγὼ M 14 πρώην μου]  
κακῶν μου H | μετὰ πάντων] πάντως V | καὶ διδαχθῆναι καὶ φωτισθῆναι V 15 μου om. V | εἰσι] ἐστι  
H T 17 Ταράσιος om. V 17–21 ὁ – ῥαδιουργήσω om. V<sup>ac</sup>, add. V<sup>1-2ms</sup> 17 ἀγιώτατος om. V | ἔφη  
V | ὡς + ἐν V 18 ἑαυτοῦ] σὸν V edd. σαυτοῦ Am | ante φρόνημα add. ἡ T | συσκιάσαι H T | ῥήματι  
V 20 Γρηγόριος om. V | εὐλαβέστατος] ἐλάχιτος H, om. V Am | ἐπίσκοπος om. V Am 21 οὐ μὴ]  
οὐδ' οὐ μὴ Am, μὴ om. M | ψεύσωμαι ed.Rom.\* | οὐδὲ μὴ – λόγον μου] τὸν λόγον μου ἡ ῥαδιουργήσω  
V | μὴ' om. M 22 Ταράσιος om. V | ἀγιώτατος om. V | ἔφη V | Ὁφείλεις codd., corr. ed.Rom.

ut adducerem reuerentissimum episcopum Neocaesariae ad piam et sanctam synodum uestram, et exhibui.

Sancta synodus dixit: Deus conseruet pios imperatores nostros.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit ad episcopum Neocaesariae: Vt ignota tibi Ma. 1053  
5 praeteriit ueritas usque nunc, an ut notam hanc paruipendisti? et si ut ignota tibi praeteriit, ne confundaris rectum sermonem ediscere quemadmodum non es confusus peruersum.

Gregorius reuerentissimus episcopus Neocaesariae dixit: Crede, domine, ut ignota, peto autem discere. et ut iubet dominus et sancta synodus.

10 Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Dic, quid uis discere?

Gregorius reuerentissimus episcopus Neocaesariae dixit: Cum tota haec caterua unum dicat et sapiat, didici et certus sum quia ueritas haec est quae nunc quaeritur et praedicatur, ac per hoc ego peto ueniam priorum malorum meorum et uolo cum omnibus et illuminari et doceri. delicta enim et peccata mea immensa sunt. et sicut  
15 deus ad compunctionem duxerit sacram synodum et sanctissimum dominum meum, ita fiat.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Ne forte quasi uelamento astutiae proprium PL 129,236  
sensum adumbrare uolens uerbis simulas ueritatem, mente autem malignanter operaris?

20 Gregorius reuerentissimus episcopus Neocaesariae dixit: Absit, ueritatem confiteor, et non mentiar neque falsum faciam uerbum meum.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Debueras a prioribus annis aperire aures tuas et Paulum diuinum apostolum audire dicentem: *tenete traditiones quas accepistis siue per sermonem siue per epistolam nostram*, et iterum Timotheo et Tito scri-

---

P VE

---

2 fort. <quem> et exhibui, cf. gr. 3 Sancta – nostros om. E 5 notam + tibi V<sup>ac</sup> (eras.) E edd. 8 Credo V ed. Rom. (corr. ed. Reg.) 12 sapiat + et ed. Rom.\* | expectaueris certus <factus> sum, cf. gr. 13 <et> ego? cf. gr. 14 immensa VE 15 deus om. E dominus ed. Rom.\* 16 ita fiat Anast. suo Marte addidisse uidetur 21 mentior VE edd. 24 iterum] rursum ed. Rom.\*

πάλιν Τιμοθέω καὶ Τίτῳ γράφοντος· τὰς βεβήλους κενοφωνίας παραιτεῖσθε. τί βεβηλότερον καὶ κενοφωνότερον τοῦ λέγειν χριστιανούς εἰδωλολατρῆσαι;

Γρηγόριος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας εἶπε· Κακὸν ἦν· καὶ ὁμολογοῦμεν, κακὸν ἦν. ἀλλ' οὕτως ἐπράχθη καὶ οὕτως ἐπράξαμεν. καὶ διὰ τοῦτο αἰτοῦμεν συγγνώμην τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν. ὁμολογῶ, δέσποτα, ἔμπροσθεν τῆς τιμότητος τῆς ἀγιωσύνης ὑμῶν καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν τῆς ἀγίας συνόδου, ὅτι ἡμάρτομεν καὶ ἠνομήσαμεν καὶ κακῶς ἐπράξαμεν, καὶ συγγνώμην αἰτοῦμεν περὶ τούτου.

La.-Co. 100 Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπε· Λέγομεν, ἵνα τῇ ἐξῆς ἀκροάσει μετὰ λιβέλλου πάλιν τὰ κατ' αὐτὸν γνωσώμεθα. 10

Rom. 406 Ἡ ἀγία σύνοδος εἶπεν· Ὡς κελεύει ἡ ἀγιωσύνη σου, ὁ προεστὼς ἐπίσκοπος μετὰ λιβέλλου ἐλθέτω ἐν τῇ ἐξῆς πράξει, καὶ κατὰ τὸ παριστάμενον πραχθήσεται.

Λεόντιος ὁ εὐκλεέστατος βασιλικὸς ἀσηκρήτις εἶπε· Μέμνηται ἡ πανίερος καὶ θεόλεκτος σύνοδος, ὡς τῇ προγενομένη συνελεύσει θεῖα γράμματα ἀνεγνώσθησαν τῶν θεοφυλάκτων μεγάλων βασιλέων ἡμῶν· ἐν οἷς ἐνεφέρετο μνήμη τῶν συνοδικῶς ἀποσταλέντων γραμμάτων παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ τῶν εὐαγεστάτων ἀρχιερέων τῆς ἀνατολῆς ἐν δυσὶ τετραδίοις· ὧν καὶ νυνὶ προκομισθέντων ὑποβάλλομεν πρὸς τὸ παριστάμενον. 15

Ἡ ἀγία σύνοδος εἶπεν· Ἀναγνωσθήτωσαν οἱ λίβελλοι τοῦ ὀσιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πάπα Ἀδριανοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης. 20

1 τὰς — παραιτεῖσθε cf. 1 Tim. 6,20; Tit. 3,10

14–17 θεῖα — τετραδίοις cf. sacra imp. ad syn. p. 48,13–19

HV TM

1 γράφοντος om. V | καινοφωνίας ed. Rom.\* (sic intellexit Anast., sed uide infra κενοφωνότερον) | παραιτεῖσθαι V edd. 2 βεβηλότερον V | καὶ] ἡ V | κενοφωνότερον H M Am: καινοφωνότερον T edd. (cf. lat.) κενοφώτερον V | χριστιανούς M Am: χριστιανοῖς HV T 3 εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος om. V Am 6 τιμότητος τῆς] τιμιωτάτης ed. Rom.\* ex Vc, om. V | πάντων] πάσης V | τῶν ἀδελφῶν om. V 7 καὶ<sup>3</sup> om. V 7–8 περὶ τούτου om. V 9 ὀσιώτατος V | ἔφη V 10 πάλιν om. V<sup>ac</sup>, add. V<sup>1–2ms</sup> | post πάλιν fort. coll. lat. ἐλθόντος αὐτοῦ supplem. | κατὰ H | γνωσώμεθα] γνῶμεν T edd. γνωσόμεθα V 11 ὁ προεστὼς om. V 11–12 ἐπίσκοπος μετὰ λιβέλλου] οὗτος V 12 ἐπὶ τὸ ἐξῆς πράξει (sic) H, om. V 13 ὁ εὐκλεέστατος βασιλικὸς om. V 13–14 καὶ θεόλεκτος om. V 13–14 θεόλεκτος H M (cf. lat.): θεοσύλλεκτος T (ex con. ut uidetur, cf. p. 260,26 al.) edd. fort. recte 14 σύνοδος] ἀγιωσύνη ὑμῶν V 16 καὶ μακαριωτάτου om. V 17 τῆς ἀνατολῆς om. V 18 νῦν M | ὑποβάλλομεν M 19–20 οἱ λίβελλοι — Ῥώμης om. V 20 Ἀδριανοῦ om. M

bentem: *profanas uocum nouitates deuita*. quid enim profanum et magis uocum nouitas est quam dicere Christianos idololatrias esse?

Gregorius reuerentissimus episcopus Neocaesariae dixit: Malum erat, et confitemur quia malum erat. sed ita gestum est, et ita gessimus. et ideo postulamus ueniam  
 5 delictorum nostrorum. confiteor, domine, coram honorificentia sanctitatis uestrae et omnium fratrum sanctae synodi quoniam peccauimus et iniquitatem fecimus et male patrauimus, et ueniam postulamus super hoc.

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Dicimus, ut sequenti actione cum libello La.-Co. 99  
 rursus eo ueniente quae illius sunt cognoscamus.

10 Sancta synodus dixit: Vt iubet sanctitas tua, episcopus qui astat cum libello ueniat, Rom. 406  
 et in sequenti actione secundum quod placuerit agatur.

Leontius inclitus et regius a secretis dixit: Meminit sacratissima et diuinitus electa synodus, qualiter praecedenti conuentu diuinae litterae lectae sint deo conseruatorum magnorum imperatorum nostrorum, in quibus continebatur memoria litterarum  
 15 quae synodice missae sunt a sanctissimo et beatissimo papa senioris Romae et uenerabilibus summisque sacerdotibus orientis in duobus quaternionibus, quibus et nunc allatis suggerimus ad quod placuerit.

Sancta synodus dixit: Legantur libelli sanctissimi et beatissimi papae Hadriani senioris Romae.

---

P VE

---

1 uocum nouitates (sic etiam Vulg.) ~ καινοφωνίας | deuita Anast. fort. ex Vulg. (Tit. 3, 10) 2 ydolatrias VE idolatrias ed. Rom. (corr. ed. Reg.) 9 eo ueniente P V (eo V<sup>1-2</sup> s.l.): conueniente E edd. | agnoscamus ed. Rom.\* 11 et fort. post actione transponendum, cf. gr.; an error Anastasii? 12 inclitus VE | collecta ed. Rom.\* ex gr. T 18 Adriani VE

Ma. 1055 Καὶ ἀνέγνω Νικηφόρος ὁ εὐκλεέστατος βασιλικὸς ἀσηκρῆτις.

Ἑρμηνεία γραμμάτων Ῥωμαίων Ἀδριανοῦ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα Ῥώμης

Ha. 80 Δεσπότης εὐσεβεστάτος καὶ γαληνοτάτος νικηταῖς τροπαιοῦχοις τέκνοις ἡγαπημέ-  
νοις τῷ θεῷ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ Κωνσταντίνῳ καὶ Εἰρήνῃ αὐγούστοις  
Ἀδριανὸς δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ 5

Ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτῶν φῶς λάμψαι, ὁ λυτρωσάμενος ἡμᾶς τῆς ἐξουσίας  
τοῦ σκοτῶν διὰ τῆς σαρκώσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, ἐν ᾧ  
εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατοικῆσαι καὶ δι' αὐτοῦ πάντα  
ἀνακαινίσας καὶ ἐν αὐτῷ εἰρηνεύσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τὰ ἐν  
τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ὄντα διὰ τὸ πλήθος τοῦ πλούτου τῆς ἀγαθότητος 10  
αὐτοῦ, ἐπιβλέψας εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν  
καὶ προωρισμένην γαληνότητα τῆς βασιλικῆς ἐπιεικείας εἰς τὴν τελειότητα τῆς  
πίστεως νῦν καλέσαι κατηξίωσεν, ἵνα πᾶσαν τὴν φαυλότητα τοῦ ψεύδους δι' ὑμῶν  
καλύψῃ καὶ φανερώσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Μαθόντες γὰρ τὰ παρὰ τῆς ὑμετέρας γαληνότητος καὶ εὐσεβείας καταπεμφθέντα 15  
ἡμῖν λίαν ἠυφράνθη ἡ καρδιά ἡμῶν καὶ τοσαύτης ἀγαλλιάσεως καὶ χαρᾶς ἐνεπλή-  
σθημεν, ὅσῃν ἀνθρωπίνῃ γλῶσσαι εἰπεῖν οὐκ εὐπορεῖ. τοιαύτη γὰρ χαρὰ ἡμῖν ἀν-  
έτειλε διὰ τῆς ὑμετέρας κελεύσεως, οἷαν περὶ τῶν πρώην σχισμάτων τῆς αἵρέσεως  
πλήξιν εἶχομεν.

Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ εὐσεβεῖ ὑμῶν κελεύσει ἐμφερομένων τῶν πρώην γενομένων ἐν τῇ 20  
ὑμετέρᾳ βασιλίδι πόλει ἔνεκεν τῶν σεβασμίων εἰκόνων, τὸ ὅπως οἱ προβεβασι-

20–120,6 Περὶ – κρατεῖν haec ex lat. uersa sunt, non ex ipsa sacra graeca desumpta; cf. Lamberz, „Falsata” p. 225 adn. 41

HV T M

1 ἀνέγνω + τούτους V | Νικηφόρος om. V | εὐκλεέστατος βασιλικὸς om. V 2 Ἑρμηνία V Ἑρμηνεί(αν) T (quod Anast. legisse uidetur) | Ῥωμαϊκῶν T edd., sed cf. ACO III p. 113,25 et 27 | τοῦ ἀγιωτάτου om. V | πάπα + τῆς πρεσβυτέρας T edd., sed cf. lat. 3–4 post ἡγαπημένοις spatium in HV M 4 τῷ + ἐν HV ἐν τῷ θεῷ ed. Rom.<sup>ms</sup> ex lat. | αὐγούστ(οις) T (cf. lat.): αὐγούστη HV M 5 Ἀδριανὸς] ex lat. ἐπίσκοπος supplendum esse coniecitur (cf. Speck, Interpolationen p. 169), sed ἐπίσκοπος deest etiam in Hadr. epist. ad Taras. (infra p. 174,7) 6 γ' (sc. κεφάλαιον) ante Ὁ H 8 ἠυδόκησε V 10 τὰ om. M 11 ἡμετέραν V 11–12 εὐσέβειαν – ἐπιεικείας male respondent uerbis latinis 13 νῦν post τελειότητα H, om. V edd. 15 παρὰ] περὶ M 16 ἡμῖν + γράμματα V edd., sed cf. lat. | εὐφράνθη M εὐφράνθημεν T | τῇ καρδίᾳ T 16–17 ἐπλήσθημεν V 17 ὅσῃν + ἡ VM 18 περὶ] παρὰ V | τὰ ... σχίσματα H | τῆς αἵρέσεως om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2</sup> s.l.) 19 εἶχομεν πλήξιν V 20–120,10 Περὶ – ἀνεπέμψαμεν] sententia defectiua fort. interpreti imputanda

Et legit Nicephorus inclytus et regius a secretis interpretationem litterarum latina- Ma. 1056  
rum Hadriani papae Romani.

Hadrianus episcopus seruus seruorum dei dominis piissimis et serenissimis uicto- Ha. 79  
ribus ac triumphatoribus filiis diligendis in deo et domino nostro Iesu Christo Con- PL 96, 1216  
stantino et Hirenae augustis

*Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, qui eripuit nos de potestate tenebrarum*  
per incarnationem filii sui ueri luminis, in quo *complacuit omnem plenitudinem dei-*  
*tatis habitare et per eum renouare omnia et in ipso pacificans per sanguinem crucis*  
*eius siue quae in caelis siue quae in terris sunt* per multiplices diuitias bonitatis suae,  
10 *in faciem ecclesiae suae respiciens* uestram praescitam et praedestinatum serenissimam PL 96, 1217  
et imperialem clementiam ad fidei nunc integritatem uocare dignatus est, ita ut omni  
falsitatis nubilo procul exploso per uos uictricem faciat ueritatem.

Quantum enim relationibus uestrae piissimae tranquillitatis ad nos uenientium didi-  
cimus, etiam ipso auditu nimis noster exultans releuatus est animus et tantum iocun-  
15 ditatis gaudium in cor nostrum ascendit, ut lingua humana explicare nullus sufficiat  
sermo, quia nimirum magis nobis laetitia de uestris iussionibus nunc orta est, quam  
dudum pro schismaticorum heresi meror afficeret.

De his quippe in ipsis uenerandis iussionibus uestris referebatur quae pridem facta  
sunt in uestra regali ciuitate propter uenerabiles imagines, qualiter qui ante uos  
20 regnauerunt eas destruxerint et in inhonestate atque iniuria posuerint – utinam non

6 2 Cor. 4,6 et Col. 1,13 7 ueri luminis cf. Ioh. 1,9 7–9 Col. 1,19–20; cf. Col. 2,9 10 cf. Ps. 83,10

3–173,3 Hadriani I. epistula ad imperatores Constantinum VI. et Irenam (JE 2448). monendum est hanc epistulam  
non ex graeco retrouersam, sed ipsius Hadriani uerba continentem iam in priore uersione latina ex Hadriani epistu-  
larum registro insertam fuisse. Anastasius uero priorem uersionem repetens in testimoniis ex patribus graecis allatis  
uerba Hadriani saepissime interpretationi graecae accommodauit, ceteris locis perraro immutauit 18–121,5 De-  
tenere cf. sacra imp. ad Hadr. p. 5,9–16 (inde a qualiter ad uerbum fere)

3–173,3 Hadr. epist. exscripta est in Vita Hadriani p. 297–310 Gaudenzi 3–5 Hadrianus – augustis = Ans. I 84 p.  
58,6–8; Deusd. IV 11 p. 404,24–26 (inscr. Ex II. actione synodi VII. uniuersalis CCCL episcoporum)

P VE 3–173,3 = Vita 3–5 = Ans., Deusd. 19–121,5 ~ sacra

1 Nicaephorus P | inclitus VE 3–5 Hadrianus – augustis] superscriptionis ordinem imperatorum et papae ab Ana-  
stasio secundum epistularum Nicolai I. papae rationem inuersum esse suspicor (cf. gr. et Liber diurnus p.77 et 181  
Foerster, cf. etiam e.g. epist. Agathonis papae, ACO ser. II, II 1 p. 53,13–15). 3 III (sc. capitulum) P<sup>1mg</sup>, cf. gr. H  
3–4 uictoribus P (cf. gr.): imperatoribus V edd. Ans. Deusd. (uictoribus ed. Rom.<sup>ms</sup>) uictoribus imperatoribus (sic) E  
Vita 4 ac triumphatoribus om. Ans. Deusd. | filiis – Christo] expectaueris amatoribus dei et domini nostri Iesu  
Christi, cf. Liber diurnus l. l., epist. Agathonis l. l. etc.; fort. etiam haec immutatio Anastasio imputanda, cf. e.g. Nicol.  
I. epist. 93 p. 540,24 Perels | diligendis P 5 Hirenē P Ans.: Hyrenē VE Vita Deusd. Irenae ed. Rom.\* 7–8 deitatis  
om. Vulg. (inuenitur tamen e.g. Conc. Ephes., ACO I 5 p. 238,29; Rufin., Orig. in Rom., PG 14, 949 A); cf. Col. 2,9 et  
ACO I 5 p. 144,14 et 154,6 8 renouare] reconciliare Vulg. | et<sup>2</sup> om. Vulg., sed cf. gr. | in ipsum Vulg. (uar. lect. in  
ipso) 10 destinatum E Vita 12 falsitates P 13 enim om. La.-Co.\*, sed cf. gr. | relationibus] relationibus litterarum  
ed. Rom.<sup>ms</sup> ex gr. V | uenientium] sc. legatorum 14 etiam – auditu] nihil respondet in gr. | reuelatus P 16 leticia P E  
Vita |horta P V Vita 17 scismaticorum VE Vita | heresim VE Vita | affecerit ed. Rom.\* non male merore afficeretur  
Gaudenzi 18 quippe + quae P | referebantur Gaudenzi 20 destruxerunt Vita | inhonestatem ... iniuriam sacra |  
posuerunt Vita

Ma. 1058 λευκότες ὑμῶν κατέστρεψαν καὶ ἐν ἀτιμίᾳ καὶ ὕβρει κατέθηκαν αὐτάς — εἴθε μὴ  
 Rom. 407 λογισθεῖν αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία ἐκείνη· κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐμβαλεῖν χεῖρας  
 αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν —, ὅτι πᾶς ὁ λαὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς μέρεσιν ἐπλα-  
 νήθησαν καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ βουλήσει, ὡς ἔδοξεν, ἐχρήσαντο αὐταῖς, ἕως οὗ ὁ θεὸς  
 ἡγείρεν ὑμᾶς βασιλεύειν τοὺς ἐν ἀληθείᾳ ζητοῦντας τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τὰ  
 παραδοθέντα παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν διδασκάλων κρατεῖν  
 καὶ τιμᾶν τὰς σεβασμίους εἰκόνας τὰς διὰ τῆς ἀνοίας τῶν αἰρετικῶν κατενεχθείσας,  
 La.-Co. 101 ἀρτίως δὲ διὰ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν κελεύσεως εὐρόντες τὸ θέλημα ὑμῶν ἐν τούτοις,  
 τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ ὑπερευζάμενοι ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου κράτους δόξαν καὶ εὐχα-  
 ριστίαν ἀνεπέμψαμεν.

10

Τοῦτου δὲ ἐν πληροφορίᾳ καὶ πάσῃ βεβαιώσει ἔστω ἡ θεοπρόβλητος ὑμῶν βασι-  
 λεία, ὅτι τὸ μέγα ἔργον τοῦτο, ὃ ἐπεχειρήσατε, εἰ τελειωθῇ διὰ τῆς μεσιτείας ὑμῶν  
 καὶ ἀποκατασταθῇ ἡ ἀρχαία ὀρθοδοξία ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτῆς καὶ σταθῶσιν αἱ σε-  
 βάσμοι εἰκόνες ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν ἀποκαταστάσει, μέτοχοι ἔχετε γενέσθαι τοῦ ἐν  
 θεῷ τῇ λήξει πάλαι βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς κυρᾶς Ἑλένης τῶν τὴν  
 ὀρθόδοξον πίστιν τρανώσαντων καὶ βεβαιωσάντων καὶ ἐπὶ πλεῖον τὴν ἁγίαν καὶ  
 πνευματικὴν μητέρα ὑμῶν καὶ καθολικὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ὑψώσαντων καὶ μετ'  
 ἐκείνους πάλιν τῶν ὀρθοδόξως προβεβασιευκότων ὑμῶν καὶ κρατησάντων, καὶ οὕ-  
 τως ἀναδειχθῆναι ἔχει καὶ τὸ ὑμέτερον εὐσεβέστατον καὶ θεοδώρητον ὄνομα νέου  
 Κωνσταντίνου καὶ νέας Ἑλένης ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένη ἐπαινετῶς διαφημιζόμενον, δι'  
 ὧν ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία ἀνακαινίζεται.

Καὶ μάλιστα, ἐὰν τῇ παραδόσει τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου  
 Πέτρου καὶ Παύλου τῶν κορυφαίων τῶν ἀποστόλων ἐξακολουθήσῃ καὶ ἐναγκαλί-  
 σθῃ καὶ καθὼς οἱ ἐξ ἀρχῆς προηγησάμενοι ὑμῶν βασιλεῖς καὶ ἐτίμησαν τὸν βικάρ-  
 ριον αὐτῶν καὶ ἡγάπησαν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτῶν, τὸ ὑμέτερον θεοδώ-  
 ρητον κράτος τιμῇ τὴν ἁγιωτάτην Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τῶν κορυφαίων ἀποστό-

Ha. 81

25 Deut. 6,5

HVT M

1 κατέθηκαν + ἐαυτοὺς καὶ V edd. 2 ἐμβάλλειν M 4 ἔδοξαν V ἔδοξεν + ἐκάστω T edd. | αὐταῖς ~  
 illis, quod interpretes ad imagines rettulisse uidetur 6 τῶν<sup>2</sup> om. ed.Rom.\* 7 quae sequuntur usque ad p. 128,2  
 ἐξισάσει saepe non respondent iis quae in lat. leguntur; id eo explicandum esse existimo quod interpretatio graeca  
 hac in parte epistulae aetate recentiore (i.e. Photii temporibus) immutata est, cf. Lamberz, „Falsata” p. 219–226 |  
 σεβασμίας V M σεβασμ sine abbr. H 8 ὑμῶν<sup>2</sup> ἡμῶν V 9 ὑπὲρ om. T 11 Τοῦτου scripsi: Τοῦτο  
 codd. | ἔστω + εἰδυῖα T edd. 12 ὅ] ὡ H | ἐπεχειρήσατε V | τελειωθῇ] πληρωθῇ M | ὑμῶν] ἡμῶν V  
 13 καὶ<sup>1</sup> — ὀρθοδοξία] nihil respondet in lat. | αὐτῆς] αὐτοῖς H edd. 13–14 σταθῶσιν (κατασταθῶσιν M)  
 ... ἀποκαταστάσει] exspectaueris ἀποκατασταθῶσιν ... στάσει; cf. p. 126,22 al. 13–14 σεβάσμοι V M  
 edd. 14 ἔχετε γενέσθαι] γενήσεσθε T edd. 15 κύ(ρ) HV | τῆς] “L. μακαρίας” ed.Rom.<sup>ms</sup> | κυρᾶς] κύ  
 sine abbr. V κύ sine abbr. H 16 τρανώσαντων καὶ om. V | πλείω HV πλέον ed.Rom.\* 16–17 καὶ  
 (fort. delendum) πνευματικὴν post Ῥωμαϊκὴν habent V T M (om. H), transposui coll. lat., cf. ed.Rom.<sup>ms</sup>  
 17 ἡμῶν καὶ V, καὶ om. T edd. | καθολικὴν + καὶ ed.Rom.\* | μετὰ H 18 καὶ<sup>2</sup> T (fort. ex conii., cf. lat.):  
 om. HV M 19 ἀναδειχθῆναι ἔχει] ἀναδειχθήσεται T edd. | καὶ<sup>1</sup> fort. delendum | καὶ<sup>2</sup> om. V 21 ἁγία +  
 καὶ V | καὶ ἀποστολικὴ om. V 22 ἐὰν] ἐν M 23 τῶν<sup>2</sup> om. T edd. | ἐξακολουθήσῃ] ἐπαπολαύσῃ (sic)  
 V 23–24 ἐναγκαλίζηται H ἐναγκαλίσθῃ + τὸν Βικάρριον αὐτῶν T edd. 24 καὶ καθὼς scripsi coll. lat.:  
 καθὼς καὶ codd. | ἐξ ἀρχῆς προηγησάμενοι om. V<sup>ac</sup> (πρὸ eras.), add. V<sup>2</sup> s.l. | ὑμῶν om. ed.Rom.\* | καὶ  
 ἐτίμησαν] de iis quae sequuntur usque ad p. 122,9 χαρακτηρισ αὐτῶν cf. Lamberz, „Falsata” p. 223–224  
 25 αὐτὸν om. H T edd. | τῆς om. M | αὐτῶν<sup>2</sup> + τιμῇ δὲ ed.Rom.\* ex T (uide infra) 26 τιμῇ scripsi:  
 καὶ τιμῇ HV M τιμῇ δὲ T | Ῥωμαϊκὴν ἁγιωτάτην H T edd. | κορυφαίων] ἁγίων H κορυφαίων + τῶν  
 T

illis imputetur; melius enim illis fuisset non mittere manus eorum in ecclesiam –, Rom. 407  
 quia et omnis populus qui ibidem est, immo in oriente, modo errauerunt, et pro sua  
 uoluntate usi sunt illis, usque quo deus erexit uos regnare, qui in ueritate *quaeritis*  
*gloriam eius* et quae tradita sunt a sanctorum apostolorum et omnium simul sanc-  
 5 torum magisterio tenere. quibus reserantes et uenerabiles imagines ad uestrum piis-  
 simum imperium laudabiliter exaratas repperientes atque hereticorum abicientes  
 uesaniam seu in diuinae examinationis iudicio principum, qui manus miserunt in La.-Co. 102  
 ecclesiam, iaculum deputantes uestram a deo promotam in triumphis imperialem  
 potentiam insontem esse ab eorum saeuitia prorsus credidimus. unde omnipotentis  
 10 dei clementiam exorantes referimus grates, si fine tenus ea quae uestra sanxit et  
 coepit serenitas perficitur.

Constantes estote. quodsi perseuerantes permanseritis in ea quam coepistis hortho-  
 doxa fide et per uos partibus illis in pristino statu erectae fuerint sacrae ac ueneran-  
 dae imagines, sicut piae memoriae domnum Constantinum imperatorem et beatam  
 15 Helenam, qui fidem horthodoxam promulgauerunt atque sanctam catholicam et  
 apostolicam spiritalem matrem uestram Romanam ecclesiam exaltauerunt et cum  
 ceteris horthodoxis imperatoribus utpote caput omnium ecclesiarum uenerati sunt,  
 ita uestrum a deo protectum clementissimum nomen nouum Constantinum et no- Ma. 1057  
 uam Helenam habentes, per quos in primordiis sancta catholica et apostolica ecclesia  
 20 robur fidei sumpsit, et ad eorum instar uibrantissime ac in toto orbe terrarum uestra  
 opinatissima in triumphis imperialis fama laudabiliter diuulgatur.

Magis autem, si horthodoxae fidei sequentes traditiones ecclesiae beati Petri aposto-  
 lorum principis amplexi fueritis censuram et sicut antiquitus uestri praedecessores  
 sancti imperatores egerunt, ita et uos eam honorifice uenerantes eius uicarium ex in-  
 25 timo dilexeritis corde potiusque uestrum a deo concessum imperium eorum secutum  
 fuerit horthodoxam secundum sanctam nostram Romanam ecclesiam fidem, ipse Ha. 82

3-4 cf. Ioh. 7,18

P VE Vita

1 fuerat *sacra* | eorum] suas Vita, cf. *sacra* 2-3 quia - illis] *locus difficilis* (eadem fere quae in codd. tradita sunt legit  
*graecus interpretes*), *facilius intellegitur sacra* (uide infra) 2 quia et scripsi coll. *sacra* (ubi quoniam et): et quia codd.  
 2-3 omnis - illis] omnem populum qui hic est, immo orientalem, eodem modo seduxerunt et in propriam uolun-  
 tatem retraxerunt *sacra* 2 qui - modo] qui est in orientalibus partibus *ed. Reg.\* ex gr.* | immo *om. ed. Rom.\**, sed cf.  
*sacra* | modo] eodem modo Vita (cf. *sacra*), sed nihil respondet in gr. 3 queritis E Vita 4-5 a - magisterio] *locus*  
*suspectus*, cf. gr. et *sacra*, ubi legitur a sanctis apostolis suis et omnibus simul doctoribus 5 quibus (sc. iussionibus?)]  
 quas *ed. Rom.\* fort. recte; in iis quae sequuntur usque ad p. 129,4 coaequari saepe non congruit interpretatio graeca*  
 9 seuitia codd. | credimus V edd. 10 si VE Vita: sine P F<sup>2</sup> edd. | tenus P V Vita: tenemus E tenentesque F<sup>2</sup> edd. |  
 sanxit F: sancxit P VE 11 cepit VE | perficiatur Vita (perficiantur Gaudenzi) perficiet F<sup>2</sup> perficere *ed. Rom.\**, leg.  
 perficiuntur? 12 cepistis VE 13 uos + in *ed. Reg.\* non male, sed uide infra p. 129,3* 14 dominum *ed. Rom.\* ex F*  
 16 spiritualem VE edd. 18-20 ita - instar] *locus difficilis* (ex gr. nihil fere colligitur); *expectaueris* ita uestrum ...  
 clementissimum <imperium> nomen ... [et] ad eorum instar 18-19 nomen - habentes] *constructio ad sensum*,  
*expectaueris* nomen noui Constantini et nouae Helenae habens 20 uibrantissima *ed. Rom.\** 21 fort. diuulgabitur  
 scribendum, cf. gr. 23 fuerit P | nostri Vita 26 Romanam nostram E Vita edd.

λων, οἷς ἐδόθη ἐξουσία παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λύειν τε καὶ δεσμεῖν ἁμαρτίας ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, αὐτοὶ ὑπερασπισταὶ γενήσονται τοῦ ὑμετέρου κράτους, καὶ πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη τοῖς ἰχνεσιν ὑμῶν ὑποταγήσεται, καὶ ὅπου ἂν πορευθῇτε, νικητὰς ὑμᾶς ἀναδείξουσιν.

Αὐτοὶ γὰρ οἱ ἅγιοι καὶ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων οἱ τὴν καθολικὴν καὶ ὀρθόδοξον 5  
πίστιν ἐναρξάμενοι ἐγγράφως ἐθεσμοθέτησαν τὴν αὐτῶν πίστιν κρατεῖν πάντας  
τοὺς μετ' αὐτοὺς διαδόχους μέλλοντας γίνεσθαι τῶν θρόνων αὐτῶν καὶ ἐν αὐτῇ  
διαμένειν ἕως τῆς συντελείας. καὶ οὕτως καὶ κρατεῖ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία καὶ τιμᾷ  
τοὺς ἁγίους χαρακτῆρας αὐτῶν. ὅθεν καὶ ἕως τῆς σήμερον εἰσι περικεκοσμημένοι  
Rom. 408 καὶ κεκαλλωπισμένοι αἱ ἐκκλησίαι ἡμῶν ἐκ τῶν σεβασμίων εἰκόνων αὐτῶν, καθὼς 10  
καὶ ὁ μακαριώτατος καὶ ἀγιώτατος πάπας Σίλβεστρος μαρτυρεῖ ἐν ἀρχῇ τῆς ὀρθο-  
δοξίας ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτε ὁ ἐν θεῖᾳ τῇ λήξει πάλαι Κωνσταντῖνος ὁ βασι-  
λεὺς εἰς τὴν πίστιν ἐπέστρεψεν.

Ἡμέρας γὰρ παρελθούσης καὶ νυκτὸς ἤδη γενομένης ἐπέτρεψε σιωπὴν γενέσθαι.  
καὶ κοιμωμένου αὐτοῦ, ἰδοὺ παρέστησαν αὐτῷ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ὁ τε Πέτρος καὶ 15  
Παῦλος λέγοντες· „ἐπειδὴ <οὐκ> ἐπέτρεψας, ὦ βασιλεῦ, νηπίων αἱματεκχυσίαν γε-  
νέσθαι, περὶ τοῦ νοσήματος, οὗ ἔχεις, ἰδοὺ ἀπεστάλημεν παρὰ Χριστοῦ δοῦναί σοι  
σωτηρίαν. ἄκουσον γοῦν τῆς νουθεσίας ἡμῶν καὶ ποιήσον πάντα, ὅσα ἐντελ-

HV T M

1 θεοῦ + λόγου T edd. | δεσμεύειν V 2 αὐτοὶ] καὶ γὰρ αὐτοὶ T edd. 3 ὑποταγήσονται M  
5 ἅγιοι καὶ om. V 6 ἀρξάμενοι HV 7 μετ' αὐτοὺς] μετὰ ταῦτα αὐτῶν H 8 καὶ<sup>2</sup> om. ed.Rom.\* |  
ὑμετέρα H 9 αὐτῶν sc. τῶν ἀποστόλων 11 καὶ<sup>1</sup> om. ed.Rom.\* | ὁ μακαριώτατος καὶ ἀγιώτατος] ὁ  
ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος H M | καὶ ἀγιώτατος om. V 14 ἐπέστρεψε V (prob.) 15 αὐτῷ om. V |  
ὁ τε om. M 16 οὐκ suppleui („ex l. οὐκ ἐπέτρεψας sive ἔφριξας” ed.Rom.<sup>ms</sup>) | ἐπέτρεψας] ἐπέστρεψε V  
prob. | ὦ om. ed.Rom.\* | νηπίων post γενέσθαι M | αἱματεκχυσίαν] αἱματοθυσίαν V αἱματοχυσίαν M  
18 γοῦν om. V

princeps apostolorum, cui a domino deo ligandi soluendique peccata in caelo et in terra potestas data est, crebro uobis protector existens omnesque barbaras nationes sub uestris prosternens pedibus ubique uos uictores ostendet. PL 96,1220

Etenim eius insignia dignitatis pandit sacra auctoritas, quantaque ueneratio eius summae sedi exhibenda sit a fidelibus cunctis per orbem. dominus enim eundem clauigerum regni caelorum cunctis praeposuit principem, et hoc ab ipso honoratur priuilegio quo ei clauae collatae sunt regni caelorum. isto itaque tam praeclaro praelatus honore promeruit confiteri fidem supra quam fundatur ecclesia Christi. beatam confessionem beatitudo secuta est praemiorum, cuius praedicatione sancta uniuersalis illustrata est ecclesia, et ex ea ceterae dei ecclesiae fidei documenta sumpserunt.

Nam ipse princeps apostolorum beatus Petrus, qui apostolicae primitus sedi praesedit, sui apostolatus principatum ac pastoralis curae successoribus suis, qui in eius sacratissima sede perenniter sessuri sunt, dereliquit. quibus et auctoritatis potestatem, quemadmodum a saluatore nostro domino deo ei concessa est, et ipse quoque suis contulit ac tradidit diuino iussu successoribus pontificibus, quorum traditione Christi sacram effigiem sanctaeque eius genitricis apostolorumque uel omnium sanctorum ueneramur imagines. ex eo enim, quo Christi dei nostri ecclesiae quietis et pacis apertae sunt fores, hactenusque depictae ecclesiae imaginibus sunt ornatae beato atque sanctissimo papa testante Siluestro. in ipsis enim exordiis christianorum, cum ad fidem conuerteretur pius imperator Constantinus, sic legitur: Rom. 408

Transacta die nocturno regi facto silentio somni tempus aduenit. et ecce assunt apostoli sancti Petrus et Paulus dicentes: „quoniam flagitiis tuis posuisti terminum et effusionem innocentum sanguinis horruisti, missi sumus a Christo Iesu domino dare tibi sanitatis recuperandae consilium. audi ergo monita nostra et fac omnia quaecumque indicabimus tibi. Silvester episcopus ciuitatis Romanae ad montem Sy-

1-2 cui - est cf. Mt. 16,19

21-125,27 = Act. Silu. (uersio A 1), partim editi a Pohlkamp et Levison (uide conspectum editionum): Pohlkamp p. 369 adn. 46 = l. 21 - p. 125,3 Transacta - leprae; p. 369 adn. 47 = p. 125,8-13 Exurgens - salutis; Levison p. 240-241 = p. 125,18-19 post finem - Paulus et p. 125,19-27 Siluester - memorabat

11-15 beatus - pontificibus = Coll. Brit. f. 100<sup>r</sup> (inscr. Adrianus papa Constantino et Irenae augustis) 17-125,27 cf. LC II 13 p. 259,20-24 (= II Capit. p. 236,15-18; cf. p. 260,3-11; deest in \*Hadr.; cf. Freeman p. 259 adn. 2 et p. 260 adn. 1); De eo, quod ad suum errorem confirmandum dicunt beatum Silvestrem, Romanę urbis antestitem, apostolorum imagines Constantino imperatori detulisse, cum tamen eas non legatur adorare iussisse; cf. (Ps.-)Constant. Constit. c. 7-8 p. 69-74 Fuhrmann 19-20 in - Constantinus = Hadr. p. 39,26-27 22-125,27 quoniam - memorabat = LS<sup>a</sup> p. 485,7-23 (Pr f. 17<sup>v</sup>-18<sup>v</sup>) = Epit. p. 536,28-537,11 (praecedunt uerba In actibus [quoque add. Epit.] Silvestri papae leguntur apparuisse Constantino imperatori in visione apostoli sancti Petrus et Paulus eique ita dixisse)

P VE Vita 11-15 = Coll. Brit. 19-20 = Hadr. 21-125,3 = Act. Silu. 22-125,27 = LS<sup>a</sup>, Epit.

3 ostendat ed. Rom.\* 4 pandit F<sup>2</sup>: pandet P pandat VE Vita edd. | sacra post dignitatis ed. Rom.\* ex F 6 celorum VE 7 celorum E | isto] iste ed. Rom.\* 11 apostolicam primitus sedem Coll. Brit. | sedi primitus ed. Rom.\* 12 sui] qui F<sup>2</sup> in ras. | pastorem curam Coll. Brit. | qui in eius] quin eis E (corr. F<sup>2</sup>) 13 perenniter VE Vita | dereliquit P reliquit Coll. Brit. 14 et om. Coll. Brit. 17 ueneramur ed. Rom.: uenerantur codd. | enim + tempore Gaudenzi | nostri P F<sup>2</sup>: nostre VE Vita | ecclesiae] tempore add. F<sup>2</sup>ms 18 actenusque VE | depictae] expectaueris coll. p. 127,9 depictis, sed cf. gr. 19 Siluestro testante ed. Rom.\* ex F | exordiis] ex ipsis P 20 pius om. Hadr., fort. hic delendum 21 nocturnum Act. Silu. | regi F<sup>2</sup> Act. Silu. (cf. gr.): regis P VE Vita | adsunt VE 22 sancti apostoli E Vita edd. apostoli sanctus Act. Silu. | dicentes + ei Act. Silu. | tuis om. Act. Silu. 23 innocentis Act. Silu. | domino + nostro Act. Silu. 25 indicabimus] indicamus LS Epit. Act. Silu. (cf. gr.) | ad] apud Act. Silu. 25-125,1 Siraptim Vita Syrapti LS Soractem Epit. ed. Rom.\* Soracten Act. Silu.

La.-Co. 104 λόμεθά σοι· καὶ πέμψας μετακάλεσαι Σίλβεστρον τὸν ἐπίσκοπον τὸν ἐκφυγόντα ἐκ  
 σου διὰ τὸν διωγμὸν, ὃν ἔχεις, καὶ σήμερον ὄντα ἐν τῷ ὄρει Συράπτῃ κεκρυμμένον  
 ἐν σπηλαίοις πετρῶν μετὰ τοῦ κλήρου αὐτοῦ. αὐτός σοι σκευάσει κολυμβήτραν  
 εὐσεβείας, ἐν ᾗ βαπτίσει σε καὶ γενήσεται ἐν σοὶ ἰασις τῆς τε λέπρας καὶ πάντων  
 τῶν νοσημάτων σου. καὶ τούτου τοῦ ἀγαθοῦ γενομένου εἰς σέ εὐθέως ἐπίτρεψον  
 κατὰ παντός τόπου τὰς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀνακαινισθῆναι. σύ δὲ ἑαυτὸν καθά-  
 ρισον ἀποθέμενος πᾶσαν τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν, καὶ θεῷ μόνῳ τῷ ἀληθινῷ  
 προσκύνησον καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ πορεύου.”  
 Διεγερθεὶς δὲ ἐκ τοῦ ὕπνου παραχρῆμα συνῆξε πάντας τοὺς τοῦ παλατίου αὐτοῦ,  
 καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐνυπνίου αὐτοῦ ἐξηγήσατο αὐτοῖς, καὶ εὐθέως ἀπέστειλεν ἐν  
 τῷ ὄρει Συράπτῃ, ἐν ᾧ ἦν ὁ ἅγιος Σίλβεστρος κεκρυμμένος μετὰ τοῦ κλήρου αὐ-  
 τοῦ, σχολάζων ἐν ἀναγνώσεσι βιβλίων. καὶ ἰδὼν κυκλόθεν στρατὸν ἐπιστάντα  
 αὐτῷ καὶ ὑπολαβὼν, ὅτι εἰς μαρτύριον ζητεῖται, εἶπε τῷ κλήρῳ αὐτοῦ· „ἰδοὺ νῦν  
 καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας.” καὶ ἐξελθόντι ἐρρήθη αὐτῷ  
 παρὰ τῶν στρατιωτῶν, περὶ οὗ ζητεῖται κεφαλαίου. καὶ ἔλθων πρὸς τὸν βασιλέα  
 Ma. 1059 μετὰ τριῶν πρεσβυτέρων καὶ δύο διακόνων καὶ ἰδὼν αὐτὸν εἶπεν· „εἰρήνη σοι, ὦ  
 βασιλεῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν καὶ νίκη.”  
 Ὁ οὖν βασιλεὺς ἰλαρῶ ὁμματι καὶ ἀπλῇ τῇ καρδίᾳ δεξάμενος τοὺς λόγους αὐτοῦ  
 πάντα ὅσα ἂν ἀπεκαλύφθησαν αὐτῷ ἐξηγήσατο τῷ ἀγίῳ Σιλβέστρῳ. μετὰ οὖν  
 τὴν ἐξήγησιν ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς· „οὓς εἶδον Πέτρον καὶ Παῦλον, ποῖοι  
 θεοὶ εἰσιν;” ὁ δὲ ἀγιώτατος Σίλβεστρος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· „οὗτοι μὲν θεοὶ  
 οὐκ εἰσιν, δοῦλοι δὲ καὶ μαθηταὶ τυγχάνουσι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὓς  
 ἐξελέξατο εἰς τὸ ἐπιστρέφαι πάντα τὰ ἔθνη πιστεῦειν εἰς αὐτόν.” ὁ δὲ ἀκούσας  
 ταῦτα πάλιν ἠρώτησεν αὐτόν, εἰ ἄρα εἰσὶ πῶ ποτε ἱστορίαι αὐτῶν. τότε ὁ ἅγιος  
 Σίλβεστρος ἀποστείλας διάκονον ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἐνέγκαι τὰς τῶν ἀγίων ἀποστό-  
 λων εἰκόνας. ἃς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς μεγάλως ἐκραύγασεν· „οὗτοί εἰσιν οὓς εἶδον ἐν  
 ὁράματι καὶ οὐκέτι δυσπιστῶ· γενέσθω κολυμβήτρα τῆς σωτηρίας μου.” καὶ γενο-  
 Ha. 84 μένης κολυμβήτρας ἐβαπτίσθη καὶ παραχρῆμα ἰάθη.

## H V T M

1 μετακάλεσον T edd. 2 διὰ — ἔχεις] δι' ὃν ἔχεις διωγμὸν V | Συράπτῃ scripsi coll. lat. et l. 11: Συραππῇ H Συραπτῇ V Συρράπτῃ (sic) T Σωραπηνᾶ (sic) M Σωράκτει ed.Rom.\* | κεκρυμμένων V  
 3 σπηλαίω T | σκευάσει (~ ostendet?) παρασκευάσει V edd. | κολυμβήτρان M 4 τε om. V edd.  
 5 ἐπίτρεψαι V 6 τὰς] τῶν V edd. 7 ἀποθέμενος post λατρείαν V | μόνῳ θεῷ M 9 ἐκ] ἀπὸ T  
 10 αὐτοῦ om. HV | ἐξηγησάμενος T | ἀπέστειλεν εὐθέως V 11 ὄρει Συράπτῃ T: ὄρει Συραππῇ H ὄρει  
 Συραπτῇ V Σωραπηνᾶ (sic) ὄρει M ὄρει Σωράκτει ed.Rom.\* | ἦν post κεκρυμμένος V 12 ἀναγνώσει V  
 T edd. | κύκλωθεν T edd. | ἐπιστάντα στρατὸν V 13 αὐτῷ post κυκλόθεν V, om. ed.Rom.\* | καὶ —  
 ζητεῖται om. ed.Rom.\* 14 ἐρρήθη H ἐρρέθη ed.Rom.\* 15 κεφαλαίου om. V 16 μετὰ — διακόνων]  
 μετὰ τρεῖς πρεσβυτέρους καὶ δύο διακόνους H 19 ἂν om. T edd. | οὖν] γοῦν ed.Rom.\* 20 βασιλεὺς  
 + Κωνσταντῖνος V βασιλεὺς + λέγων T edd. 21 ἅγιος V | αὐτῷ om. V 22 τυγχάνουσι post Χριστοῦ  
 V 23 ἔθνη + καὶ T 24 ταῦτα om. V | πῶ] ποῦ T edd. | ἱστορίαι] αἱ ἱστορίαι V edd. | ὁ ἅγιος om. V  
 25 διακόνους M | αὐτῷ om. V 26 μεγάλως om. V 28 κολυμβήτρας om. V | ἰάθη H M

raptim persecutiones tuas fugiens in cauernis petrarum cum suis clericis latebras fo- La.-Co. 103  
 uet. hunc cum ad te adduxeris, ipse tibi pietatis piscinam ostendet. in quam dum te  
 tertio merserit, omnis te ualetudo ista deseret leprae. quod dum factum fuerit, hanc  
 uicissitudinem saluatori tuo compensa, ut omnes iussu tuo per totum orbem Roma-  
 num ecclesiae restaurentur. tu autem in hac parte purifica te, ut relictis omni super-  
 stitione idolorum deum unum qui uerus et solus est adores et excolas et ad eius uo- Ma. 1060  
 luntatem attingas.”

Exurgens itaque a somno statim conuocat eos qui obseruabant palatium, et secun-  
 dum tenorem somnii sui misit ad montem Syraptim, ubi sanctus Siluester in cuius-  
 10 dam christiani agro persecutionis causa cum suis clericis receptus lectionibus et ora-  
 tionibus insistebat. at ubi a militibus se conuentum uidit, credidit se ad martyrii co-  
 ronam euocari, et conuersus ad clerum omnem qui cum eo erat dixit: „*ecce nunc  
 tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*”. profectus itaque, ut dictum est, peruenit  
 ad regem. cui nuntiatus cum tribus presbyteris et duobus diaconibus ingressus dixit:  
 15 „pax tibi et uictoriae de caelo ministrentur.” PL 96, 1221

Quem cum rex alacri animo et uultu placidissimo suscepisset, omnia illi quae facta,  
 quae dicta sunt, quae etiam reuelata sunt, secundum textum superius comprehensum  
 exposuit. post finem uero narrationis suae percunctabatur qui isti essent dii Petrus et  
 Paulus, qui illum uisitarent ob causam salutis suae et eius latebras detexissent. Sil-  
 20 uester respondit: „hi quidem dii non sunt, sed idonei serui Christi et apostoli electi  
 ab eo et missi ad inuitationem gentium, ut credentes salutem consequantur.” cum-  
 que haec et his similia augusto diceret papa, interrogare coepit augustinus utrumnam  
 istos apostolos haberet aliqua imago expressos, ut ex pictura disceret hos esse quos Rom. 409  
 reuelatio docuerat. tunc sanctus Siluester misso diacone imaginem apostolorum ex-  
 25 hiberi praecepit. quam imperator aspiciens ingenti clamore coepit dicere ipsos esse  
 quos uiderat nec debere iam differre episcopum ostensionem piscinae, quam istos  
 promississe suae saluti memorabat. Ha. 83

12–13 2 Cor. 6,2

P VE Vita 8–13 = Act. Silu. 18–27 = Act. Silu.

1 latebram LS Epi. Act. Silu. 2 ipse VE Epi. Act. Silu. (cf. gr.): iste P LS | pietatis om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>1</sup> in fine lineae) E  
 Vita edd. | piscinam pietatis Act. Silu. | qua Epi. Act. Silu. | dum] cum Act. Silu. 3 te Vita LS (Pr<sup>1-2</sup> s.l.) Epi.  
 Act. Silu., cf. gr.: om. codd. edd. | ualutudo E Vita Act. Silu. | ista om. VE Vita edd. | deserit VE Epi. | factum om. V<sup>ac</sup>  
 (add. V<sup>1-2</sup> s.l.) E, factum post fuerit Vita 4 tuo saluatori LS Epi. | orbem totum VE Vita edd. 5 instaurentur P  
 6 ydolorum VE Vita 6–7 ueritatem Epi. 8 Exurgens LS Act. Silu. | itaque] igitur Act. Silu. | statim om. Epi.  
 9 somni E edd. | Siraptim Vita Syrapti LS Soractem Epi. Act. Silu. edd. 10 causa] tempore Vita 11 at ubi a  
 militibus se] cum qui se a militibus Act. Silu. | martirii VE 12 euocari] uocari Vita | omnem om. LS Epi., cf. gr.  
 14 diaconibus + introiuit et V<sup>ac</sup> (exp. et in marg. adscr. ingressus dixit V<sup>1-2</sup>) diaconibus + introiuit E diaconis + intro-  
 iuit ed. Rom.\* | dixit] introiens dixit Vita 15 celo VE 16 quae illi LS Epi. 17 quaeque dicta Epi. | relata LS |  
 sunt<sup>2</sup> om. LS Epi. 18 percontabatur P<sup>ac</sup> (u et c superscr. P<sup>c</sup>) LS Epi. | isti dii essent Act. Silu. essent isti dii ed. Rom.\*  
 19 uisitassent Vita | ob + quam LS Epi. | latebram LS Epi. 20–21 hi – missi Anast. ex gr., ut uidetur: hos quidem  
 deos dici non debere, sed esse idoneos seruos Christi et apostolos ab eo missos Act. Silu. hos quidem deus (dominus  
 Epi.) noster sibi idoneos seruos Christi et apostolos elegit ab eo missos LS Epi. 20 hii VE (cf. Stotz IV, VIII §  
 60.4) | sed idonei] sedidoni (sic) P sed ydonei E 22 his E Vita LS Epi. Act. Silu.: is P<sup>c</sup> (om. P<sup>ac</sup>, is add. P<sup>c</sup> s.l.) V |  
 similiter ed. Rom.\* | cepit VE 23 apostolos codd. Act. Silu.: om. LS Epi., cf. gr. | ymago VE (ut saepe) 24 docuisset  
 LS Epi. | imagines Epi. | apostolorum + sibi VE edd. 24–25 exhiberi VE 25 praecipit ed. Rom.\* | cepit VE  
 26 differre episcopum LS Epi. Act. Silu.: differre spiritum sanctum codd. Vita differre per spiritum sanctum factam  
 ed. Rom.\* | ostensione Vita 27 promississe P praemisisse V

Rom. 409 Καὶ ἀναμνησθεῖς τοῦ ἀγαθοῦ οὗ ἔπαθεν ἀπῆρξατο κάκεινος ποιεῖν ἐκκλησίας, ἀνα-  
στηλῶν ἐν αὐταῖς τὰς αὐτὰς σεβασμίους εἰκόνας εἰς σέβας καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ἐναν-  
θρωπήσαντος κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων, ὥστε ἐπι-  
στρέψαι τὸν χριστιανισμόν εἰς φῶς καὶ ἀλήθειαν καὶ πόθον τοῦ θεϊκοῦ σεβάσματος  
καὶ ἀπαλλαγῆναι πάντας ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν εἰδωλολατρίας καὶ δαιμόνων πλάνης. 5

Καθὼς ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ διάδοχος τῶν ἀποστόλων ἐκήρυξε τοῦ πάντας ἀνθρώ-  
πους ἀγραμματοῖς καὶ μὴ δυναμένους ἀναγνῶναι θεωρεῖν τὰς εὐαγγελικὰς ἱστο-  
ρίας καὶ δι' αὐτῶν ἀνάγεσθαι πρὸς δόξαν καὶ ἀνάμνησιν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας  
τοῦ κυρίου καὶ δεσπότη τοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι καὶ χρι-  
στιανικώτατοι βασιλεῖς σὺν πᾶσι τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἐντίμοις ἀνδράσι τοῖς θεράπουσι 10  
τοῦ θεοῦ ἅμα παντὶ τῷ χριστιανικώτατῳ λαῷ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῶν  
ἁγίων πατέρων καὶ ἐδέξαντο καὶ ἐκράτησαν καὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς σεβασμίους εἰκό-  
νας εἰς ἀνάμνησιν καὶ κατάνυξιν καρδίας καὶ μέχρι τοῦ παρόντος σέβονται αὐτάς,  
καὶ ἐν τοῖς μέρεσι δὲ αὐτοῖς ἕως τοῦ προπάππου ὡμῶν ὀρθοδόξως ἐσεβάσθησαν.

La.-Co. 105 Ἀλλ' αὐτὸς ὁ πρόπαππος ὡμῶν ἐξ ὑποβολῆς τινων ἀσεβῶν κατήνεγκεν ἐν τοῖς αὐ- 15  
τόθι τὰς ἱερὰς εἰκόνας, καὶ ἔκτοτε πλάνη μεγάλη ἐν τοῖς αὐτοῖς μέρεσι τῆς Γραικίας  
ἠυζήθη καὶ μέγα σκάνδαλον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ γέγονεν. ἀλλ' οὐαὶ ἐκείνοις, δι' οὓς  
τὰ σκάνδαλα εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθον, καθὼς αὐτὴ ἡ ἀλήθεια μαρτυρεῖ. ὅθεν ἐν  
μεγάλῃ θλίψει γέγονε Γρηγόριος καὶ Γρηγόριος οἱ μακαριώτατοι ἀρχιερεῖς τοῦ καθ' 20  
ἡμᾶς Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, οἵτινες ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἦσαν, καὶ πολλάκις τὸν πρό-  
παππον τῆς ὑμετέρας εὐσεβοῦς γαλήνης ἐδυσώπησαν, ἵνα αἱ αὐταὶ σεβάσμιαι  
εἰκόνες ἐν τῇ ἰδίᾳ στάσει ἀποκατασταθῶσιν· ἀλλ' οὐδαμῶς εἰς τὰς αὐτῶν σωτηριώ-  
δεις δεήσεις ἐκλίθη. καὶ μετὰ ταῦτα ὁ κύρ Ζαχαρίας καὶ Στέφανος καὶ Παῦλος καὶ 25  
ἕτερος Στέφανος οἱ προηγησάμενοι ἡμῶν ἁγιώτατοι ἀρχιερεῖς τὸν πάππον καὶ τὸν  
πατέρα τῆς ὑμετέρας εὐσεβοῦς γαληνότητος περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν αὐτῶν 25  
ἱερῶν εἰκόνων ἐδυσώπησαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡμετέρα εὐτέλεια μετὰ μεγάλης ταπει-  
νοφροσύνης τὴν ὑμετέραν βασιλείαν δυσωπεῖ, ἵνα καθὼς ἐκ τῶν ἁγιωτάτων πατέ-  
ρων τῶν προηγησαμένων ἡμῶν καὶ δοκιμωτάτων ἀρχιερέων ἐδεξάμεθα, ἐν ταῖς 30  
ἐκκλησίαις διὰ μνήμην τὰς ἱστορίας ἀναστηλώσωμεν καὶ τὴν ἱερὰν εἰκόνα τοῦ κυ-  
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν σάρκωσιν τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπομορφίας ἐν τῇ 30  
αὐλῇ τοῦ θεοῦ καταστήσωμεν, ἅμα καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς καὶ τῶν ἁγίων καὶ  
μακαρίων ἀποστόλων προφητῶν τε καὶ μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, καὶ διὰ τὸν

## HVT M

1 τοῦ — ἔπαθεν] οὗ ἔπαθεν ἀγαθοῦ V | κάκεινος om. V 2 αὐτάς] αὐτῶν V om. H, sed cf. l. 12 |  
σεβασμίας HV edd. 3 ὁμοῦ om. V edd. 3-4 ἐπιστρέψαι — φῶς] „ἐπιστρέψαι εἰς τὸν χριστιανισμόν  
καὶ εἰς φῶς etc. lat.” ed. Rom.<sup>ms</sup>, interpretes sententiam *quatinus gentilitas* etc. male intellexisse uidetur  
6 Καθὼς + καὶ H fort. recte (cf. lat.) καθὼς + εἶπε V<sup>2</sup> s.l. (uide infra) | ὁ ἅγιος om. V | ὁ<sup>2</sup> om. V | ἐκήρυξε  
om. V 8 ὑπόμνησιν H 10-11 τοῖς θεράπουσι τοῦ θεοῦ] τοῖς θεραπεύουσι τὸν θεὸν V edd., sed cf. lat.  
12 σεβασμίας ed. Rom.\* 14 δὲ αὐτοῖς] exspectaueris ἐκείνοις (cf. lat. et p. 182,8) | προπάππα H  
15 αὐτὸς] οὗτος V ὅτε H | πρόπαππος H | ἀσεβῶν τινων VM | ἐν τοῖς om. V 16 αὐτοῖς (~ ipsius?)  
αὐτόθι M, exspectaueris ἐν τοῖς μέρεσι τῆς αὐτῆς Γραικίας (cf. p. 128,1-2) | Γραικίας + καὶ Γαληλαίας V  
17 δι' ὧν H (cf. N.T.), sed δι' οὓς potius mendum interpretis 18 εἰσῆλθον HM: εἰσῆλθ sine abbr. VT  
εἰσῆλθε ed. Rom.\* | καθὼς] ὡς V | αὐτῇ] αὐτὸς V edd. 19 γέγοναν T γέγονασι ed. Rom.\* 20 οἵτινες]  
οἱ V | ἦσαν ἐκείνοις V 21 εὐσεβοῦς om. V | γαλήνης] γαληνότητος V non male (cf. l. 25 et p. 118,15, sed cf.  
lat. et p. 160,13) | σεβάσμ sine abbr. V σεβάσμαι ed. Rom.\* 22 κατασταθῶσιν HV 22-23 σωτηριώδους  
ed. Rom.\* 23 δεήσεις] αἰτήσεις V | κύρις M κύριος ed. Rom.\* 24-25 τὸν πατέρα καὶ πάππον V  
25 εὐσεβοῦς γαληνότητος] εὐσεβείας V εὐσεβοῦς βασιλείας ed. Rom.\* 26-27 ὁμοίως — δυσωπεῖ] senten-  
tiae latinae *simulque* — *quaesumus* in unam contractae sunt 26 εὐτέλεια] εὐσεβεία V 27-28 πατέρων om.  
ed. Rom.\* 28 ταῖς + ἁγίαις V 30 ἀνθρωπομορφίας + καὶ T 32 καὶ om. H

Ecce, ut praemissum est, sanctorum figurae ab ipsis sanctis fidei nostrae rudimentis apud omnes fuerunt christianos atque in ecclesiis eorum sacrae figurae expressae atque depictae hactenus fuerunt, quatinus gentilitas paganorum conspecta diuinae scripturae depicta historia ab idolorum cultura et daemonum simulacris ad uerum christianitatis lumen atque amoris dei culturam uerti deberet.

Sicut et praecipuus pater atque idoneus praedicator beatus Gregorius huius apostolicae sedis praesul ait: „ut hi qui litteras nesciunt, saltem in parietibus uidendo legant quae legere in codicibus non ualent.” hoc quippe sancti probatissimi patres ipsas imagines atque picturas diuinae scripturae et gesta sanctorum in ecclesiis depingi statuerunt, et cuncti horthodoxi ac christianissimi imperatores et omnes sacerdotes ac religiosi dei famuli atque uniuersus christianorum coetus, sicut a primordio traditionem a sanctis patribus susceperunt, easdem imagines atque picturas ob memoriam piae compunctionis uenerantes obseruauerunt et in partibus illis usque in tempora proauui serenitatis uestrae horthodoxe coluerunt.

15 Sed ipse uester proauus per quorundam impiorum immissiones easdem deposuit La.-Co. 106  
sacras imagines, et ex hoc error magnus in ipsius Graeciae partibus accreuit et ingens scandalum in uniuersum euenit mundum. sed *ue illi per quem* scandala in mundo Ma. 1061  
uenerunt, sicut ipsa *ueritas* testatur. unde magno dolore constricti dominus Gregorius atque item Gregorius beatissimi pontifices, qui illo in tempore existebant, eundem uestrae tranquillissimae pietatis proauum suis apostolicis exarationum apicibus  
20 deprecari sunt ut ab eadem nouae praesumptionis temeritate resipisceret easdemque imagines in pristino statu restitueret; sed nullo modo eorum saluberrimis deprecationibus inclinatus est. et postmodum domnus Zaccharias et Stephanus atque Paulus et item Stephanus praedecessores nostri sancti pontifices saepius auum seu genitorem  
25 uestrae serenissimae tranquillitatis pro statuendis ipsis sacris imaginibus deprecari PL 96, 1224  
sunt, simulque et nostra pusillitas cum magna humilitate uestram studuit clementissimam imperialem potentiam constanter postulare. et demum subnixius quaesumus ut, sicut a sanctis patribus et praedecessoribus nostris probatissimis pontificibus suscepimus, diuinae scripturae historiam in ecclesiis pro memoria piae operationis et  
30 doctrina imperitorum depingimus et sacram imaginem domini dei et saluatoris Iesu Christi secundum incarnatam eius humanam formam in aula dei constituimus simul-

17–18 ue – uenerunt cf. Mt. 18,7 18 ueritas cf. Ioh. 14,6

7–8 = Greg. M. epist. 9,209 (ad Serenum Massil.) l. 13–14 Norberg

6–8 Sicut – ualent ad hunc locum spectant LC II 23 p. 277,28b–30 (= II Capit. p. 237,14–16) et \*Hadr. p. 37,26–30

P VE Vita 7–8 = Greg.

1 rudimentis + apud omnes fidei rudimentis VE (correctio marginalis in textum recepta) 2 eorum] sanctorum E Vita edd. 3 actenus VE 4 demonum VE 5 adque P atque + ad Vita 7–8 legantq(ue) P<sup>ac</sup> (ue ins. P<sup>c</sup> s.l.) 8 hoc] ob hoc F<sup>2</sup> Vita edd. fort. recte 10 ac] atque VE Vita edd. 11 cetus V cetus E Vita 13 in<sup>2</sup>] ad ed. Rom.\* 15 per quorundam VE: procorundam (sic) P 16 Graciae P<sup>ac</sup> (e add. P<sup>c</sup> s.l.) 17 sandalum P<sup>ac</sup> (c add. P<sup>c</sup> s.l.) | mundum deuenit E edd. 17–18 sed – uenerunt om. E 17 in mundo P: in uniuerso mundo V Vita in uniuersum mundum ed. Rom.\* 18 domnus Vita fort. recte (uide infra) 19 in om. ed. Rom.\* 20 exarationem VE 23 dominus E edd. | Zacharias VE Vita edd. 24 sepius P | seu] et ed. Reg.\* 25 imaginibus sacris VE Vita edd. 29 historiae scripturam E edd. 30 imperitorum P V<sup>ec</sup> (it in alia litt.) F<sup>2</sup> Vita: imp(er)atorium (sic) E<sup>ac</sup> (i<sup>2</sup> exp.) imp(er)atorium V<sup>ac</sup> (prob.) E<sup>pc</sup> | saluatoris + nostri VE Vita ed. Reg.\* saluatoris + domini nostri ed. Rom.

- Rom. 410 πόθον σεβώμεθα. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ ὑμετέρα ἐπικεστὰς βασιλεία δυναστείαν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς αὐτῆς Γραικίας ποιῆσαι κελεύσει καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐξισάσει, ἵνα, καθὼς γέγραπται, *γένηται μία ποιμὴν καὶ εἷς ποιμήν*· ἐπειδὴ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ὅπου ἐστὶν ὁ χριστιανισμός, αἱ αὐταὶ σεβάσμιοι εἰκόνες παρὰ πάντων τῶν πιστοτάτων τιμῶνται, ὅπως διὰ τοῦ ὁρατοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν ἀόρατον θεότητα τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ἡ διάνοια ἡμῶν ἀρπαγῇ πνευματικῇ τάξει κατὰ τὴν σάρκα, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν δέξασθαι κατηξίωσε. καὶ τὸν λυτρωτὴν ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὑπάρχοντα προσκυνῶμεν καὶ ἐν τῷ πνεύματι δοξάζοντες αἰνῶμεν, ὅτι, καθὼς γέγραπται, *ὁ θεὸς πνεῦμά ἐστι*, καὶ κατὰ τοῦτο δοξάζοντες πνευματικῶς προσκυνοῦμεν τὴν αὐτοῦ θεότητα. ἐπεὶ μὴ γένοιτο ἡμῖν, ἵνα τὰς αὐτὰς εἰκόνες, καθὼς φλυαροῦσί τινες, θεοποιήσωμεν· ὁ γὰρ μόχθος καὶ ὁ πόθος ἡμῶν, ὃν ἔχομεν, εἰς τὸν πόθον τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐστίν. καὶ καθὼς ἡ θεία γραφὴ ἡμῶν ἔχει, τὰς αὐτὰς εἰκόνες εἰς μνημόσυνον τοῦ σεβάσματος ἡμῶν ἔχομεν, φυλάττοντες τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως ἡμῶν.
- Ha. 85 Ἐπεὶ ὁ πλάστης καὶ δημιουργὸς ἡμῶν κύριος ὁ θεός, ὁ κατὰ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα ἐκ τῆς ὕλης τῆς γῆς πλάσας τὸν ἄνθρωπον καὶ φωτίσας αὐτόν, αὐτεξούσιον κατέστησεν αὐτόν. καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος αὐτεξούσιος ὑπάρχων θεία ἐπινεύσει πάντα τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντα τὰ κτήνη τῆς γῆς ἰδίῳ ὀνόμασιν ἐκάλεσεν. ὁ δὲ Ἄβελ ἐκ τῶν πρωτοτόκων τῆς ποιμνης αὐτοῦ δῶρα προσήγαγεν ἰδίᾳ βουλήσει κυρίῳ τῷ θεῷ· περὶ οὗ ἀναγινώσκουμεν, ὅτι ἐπέβλεψεν ὁ κύριος ἐπὶ Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ. εἶτα καὶ ὁ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἰδίᾳ βουλήσει κατασκευάσας θυσιαστήριον ἔκτισε καὶ ἐκ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πετεινῶν καθαρὰ δῶρα ἐπὶ τὸ αὐτὸ θυσιαστήριον τῷ θεῷ προσήγαγεν. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀβραάμ, καθὼς γέγραπται, ἰδίᾳ βουλήσει θυσιαστήριον ἔκτισε πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ θεοῦ, καθὼς ἐνεφανίσθη. καὶ ὁ Ἰακώβ δὲ φυγὼν ἐκ προσώπου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν ὕπνοις τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ εἶδεν ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας διὰ κλίμακος καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸν κύριον λαλοῦντα
- La.-Co. 108

## H V T M

1 σεβόμεθα H | δὲ] οὐν V edd. | δυναστείαν] *interpres potentiam legisse uidetur* 2 κελεύσει ed.Rom.\* | καὶ om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2mg</sup>) | ἐξισάσει H M: ἐξισάση V<sup>pc</sup> (σάση V<sup>2</sup> in ras.) T ἐξισώση ed.Rom.\* 4 σεβάσμιαι ed.Rom.\* 5 πιστῶν H recte? cf. lat. | θειότητα T M 6 fort. post τάξει lacuna statuenda, cf. lat. 7 ἀναδέξασθαι M | κατηξίωσε] κατεδέξατο H 8 πνεύματι] πατρὶ M 9-10 αἰνῶμεν - δοξάζοντες om. H 9 καθὼς] ὡς V 10 προσκυνῶμεν V | θειότητα T edd. ἀγαθότητα V 11-13 ὁ γὰρ μόχθος - ἔχει] *interpres uerba latina male intellexit* 11-12 μόχθος ... πόθος] πόθος ... μόχθος V 12 πόθος] κόπος M | αὐτοῦ] αὐτός H 13 θεία ἡμῶν γραφὴ M | ἡμῶν γραφὴ M 17 αὐτόν om. T 18 τὰ' om. V<sup>ac</sup> (ins. V<sup>2</sup> s.l.) 19 πρωτοτόκων V 20 αὐτῷ H | βουλήσει post θεῷ H 21 ὁ' om. T edd. | ὁ' om. HV 22-25 καὶ - ἔκτισε om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2mg</sup>) 23 πτηνῶν HV | fort. καθαρῶν scribendum, cf. lat. et Sept. | δῶρα ~ *holocausta* 24 δὲ om. V edd. | καθὼς] ὡς V 25 ὁ om. HV 27 διὰ κλίμακος om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2</sup> s.l.)

- que et sanctae eius genitricis atque beatorum apostolorum, prophetarum, martyrum et confessorum ob eorum amorem designantes ueneramur, ita et uestra clementissima imperialis potentia partibus eiusdem Graeciae faciat nostrae horthodoxae fidei coaequari, ut, sicut scriptum est, *fiat unus grex et unum ouile*; quia in uniuerso mundo, ubi christianitas est, ipsae sacrae imagines permanentes ab omnibus fidelibus honorantur, ut per uisibilem uultum ad inuisibilem diuinitatis maiestatem mens nostra rapiatur spiritali affectu per contemplationem figuratae imaginis secundum carnem quam filius dei pro nostra salute suscipere dignatus est. eundem redemptorem nostrum, qui in caelis est, adoramus et in spiritu glorificantes collaudamus, quoniam, iuxta ut scriptum est, *deus spiritus est* et ob hoc spiritaliter diuinitatem eius adoramus. nam absit a nobis ut ipsas imagines, sicut quidam garriunt, deificemus, sed affectum et dilectionem nostram quam in dei amore et sanctorum eius habemus, omni modo proferimus. et sicut diuinae scripturae libros, ipsas imagines ob memoriam uenerationis habemus, nostrae fidei puritatem obseruantes.
- 15 Nam creator noster dominus deus, dum *ad imaginem et similitudinem* suam *de limo terrae plasmasset hominem*, sagacitatis industria illustrans in proprio considerationis arbitrio eum constituit. et ipse primus homo ex proprio arbitrio diuina inspiratione *cuncta animantia et uniuersa uolatilia caeli et omnes bestias terrae propriis nominibus appellauit* et in ea appellatione permisit animantia permanere. etiam et Abel diuino ignitus spiritu *de primogenitis gregis sui munera* ex proprio considerationis arbitrio domino *optulit*, pro quo legimus quod respexisset *dominus ad Abel et ad munera eius*. porro et Noe post diluuii inundationem et ipse superna inspiratione suo arbitrio propriae adinventionis consideratione *altare domino aedificauit et de cunctis pecoribus et uolucris mundis holocausta super eodem altari domino optulit*.
- 25 simili modo Abraham, sicut scriptum est, suo arbitrio *altare aedificauit* ad honorem et gloriam dei, qui apparuit ei. sicque Iacob fugiens Esau fratrem suum, dum *in somnis angelos dei ascendentes in caelum et descendentes per scalam atque innixum* ipsius

Rom. 410

Ha. 86

La.-Co. 107

Ma. 1064

4 fiat – ouile cf. *Ioh. 10,16* 10–11 deus – adoramus cf. *Ioh. 4,24* 15–16 cf. *Gen. 1,26–27* et 2,7 17–19 et ipse – appellauit cf. *Gen. 2,19–20* 19–22 cf. *Gen. 4,4* 23–24 *Gen. 8,20* 25 *Gen. 22,9* 26–131,1 cf. *Gen. 28,12–13*

4–14 quia – obseruantes = *Hadr. p. 56,10–19* (*praecedunt uerba* dudum Herene et Constantino imperatoribus pro sacris imaginibus erectione predicandum emisimus, dicentes) 13–14 = *LC II 30 p. 303,1–3* (= *II Capit. p. 238,7–9*) = \**Hadr. p. 42,29–31* (Capitulum I): Contra eos, qui dicunt: „Sicut diuinae Scripturae libros, ita imagines ob memoriam uenerationis habemus nostrae fidei puritatem obseruantes.” cf. *Freeman p. 303 adn. 1* 15–131,6 creator – mihi = *Vall. f. 154' (inscr. Ablatio de synodo que facta est tempore Adriani pape et Terasii (sic) patriarche Constantinopolitani, sub Constantino et Herene imperatoribus, propter imagines)*

P VE Vita 4–14 = *Hadr.*<sup>a</sup> 13–14 = *LC*, \**Hadr.* 15–131,6 = *Vall.*

1 prophetae P 3 potentia + in Vita | n(ost)rae P V<sup>pc</sup> (n V<sup>1-2</sup> s.l.): u(est)rae V<sup>ac</sup> E Vita edd. 4 coequari *codd.* 7 spiritali V Vita edd. speciali E 9 adoremus *ed. Rom.*<sup>corr</sup> | conlaudamus VE conlaudemus *ed. Rom.*<sup>\*</sup> 10 spiritus + sanctus P | spiritaliter VE Vita edd. 11 garriant *Hadr.* 12 amorem *ed. Rom.*<sup>\*</sup> 13 praefereamus VE Vita *ed. Rom.*<sup>\*</sup> (proferimus *La.-Co.*<sup>ms</sup> ex P) | ipsas] ita *LC Hadr.*<sup>b</sup> 14 puritate *Hadr.*<sup>a</sup> | seruantes VE Vita edd. 15 noster] omnipotens *Vall.* | deus *om. Vall.* 16 plasmasset] formauit *Vulg.* (plasmauit *Vet. Lat. [Rufin. et al.]*) 18 caeli *om. Vall.* 19 et! – permanere *deest in gr.* | ea P *Vall.*: ipsa VE Vita edd. | permisit (sc. deus)] permansit *Vall.* 20 spiritu(m) *Vall.* | munera] numera *Vall.* 21 optulit V Vita *Vall.*: obtulit P E edd. | dominus] deus VE Vita edd. 22 et Noe post *Vall. ed. Rom.*<sup>\*</sup>, cf. *gr.*: post Noe et *codd. Vita* | inundatione VE 23 propriae adinventionis consideratione] *pleonasmus Hadriano, non librariis tribuendus*; cf. *infra p. 131,4–5* | proprio *Vall.* | et + tollens *Vulg.*, *sed cf. gr.* 24 eodem *om. Vulg.*, *sed cf. gr.* | altari P: altare V<sup>ec</sup> (a<sup>2</sup> ex e *corr.* V<sup>1-2</sup>) E Vita *Vall. edd.*, *sed cf. Stotz IV, IX § 18.5* | domino *om. Vulg.*, *sed cf. gr.* | obtulit Vita edd. 25 Abraam *Vall.* | hedificauit *Vall.* 26 sic quoque *Vall. sic ed. Rom.*<sup>\*</sup> 26–27 somniis Vita 27 ipsi Vita *ed. Rom.*<sup>\*</sup>, *om. Vulg.*

πρὸς αὐτόν· καὶ ἀναστὰς ἰδίᾳ βουλήσει ἐπῆρε τὸν λίθον, ὃν εἶχε πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ στήσας αὐτὸν καὶ ἐκχέας ἔλαιον ἐπάνω αὐτοῦ ἐκάλεσε τὸν τόπον Βαιθήλ λέγων· οὐκ ἔστιν ἕτερόν τι εἰ μὴ οἶκος θεοῦ. περὶ οὗ οὐδαμῶς ὁ θεὸς ὠργίσθη αὐτῷ, δι' ὃν τὸν λίθον ἔστησεν ἰδίᾳ βουλήσει. διὸ ἵνα μικρόν τι τῆς ἱστορίας εἴπω†· ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Βαιθήλ, οὗ ἔχρισας τὸν λίθον καὶ ἠύξω μοι εὐχὴν. 5

Καὶ γὰρ γαληνότατα τέκνα, μεγάλοι ἀρχηγοὶ καὶ ὀρθόδοξοι βασιλεῖς, πάντα ὅσα  
Ma. 1063 εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατανόησιν πρὸς δόξαν θεοῦ ἀνήκοντά εἰσιν, ἀρεστά γίνονται τῷ θεῷ.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἰακώβ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ προσεκύνησε, πίστει  
Rom. 411 τῆς ἀγαπήσεως τοῦτο ποιήσας, περὶ ἧς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ 10 πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ φησι, ὅτι οὐ τὴν ῥάβδον, ἀλλὰ τὸν κρατοῦντα αὐτὴν ἐνδειξιν ἀγαπήσεως ποιήσας προσεκύνησεν. εἰτά τε καὶ ἡμεῖς κατὰ πόθον καὶ ἀγάπησιν, ἦν πρὸς τὸν κύριον καὶ τοὺς ἁγίους ἔχομεν, τοὺς χαρακτῆρας ἐν εἰκόσιν ἱστοροῦμεν, οὐκ ἐν σανίσι καὶ χρώμασι τὴν τιμὴν ἔχοντες, ἀλλ' αὐτῶν ὧν τὴν ὀνομασίαν αἱ εἰκόνες φέρουσι. 15

Πάλιν δὲ ἀναγινώσκουμεν πρόσταγμα τῷ Μωσῇ γενέσθαι παρὰ κυρίου λέγοντος· ποιήσεις ἱλαστήριον ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ δύο πήχεων τὸ μῆκος καὶ μιᾶς ἡμίσεος πῆχεος τὸ πλάτος καὶ δύο χερουβὶμ χρυσοῦ ἐλατὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὀρῶντα. καὶ μετὰ μικρόν· ἐπιθήσεις τὸ μαρτύριον, ὃ δώσω σοι, πρὸς τὸ καλύψαι τὴν κιβωτόν· καὶ λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου, τουτέστι μέσον τῶν 20 χερουβὶμ τῶν δύο τῶν ὄντων ἐπάνω τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου. ἀλλὰ καὶ ἐν βήλοισι καὶ ἐν τῷ σκεπάσματι τοῦ σκηνώματος τῶν χερουβὶμ ἔργον ὑφαντὸν ἐκ διαφόρων χρωμάτων γενέσθαι προσέταξε.

Κατανοῆσαι δέ ἐστι, γαληνότατοι δεσπόται καὶ τέκνα, μεγάλοι ἀρχηγοί, ὅτι περὶ ὁ  
παντοδύναμος κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν μέσον τῶν χερουβὶμ χειροποιήτων τυγχανόν- 25 των ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ λαλήσαι κατηξίωσε. διὸ ἀδίστακτόν ἐστι πάντα τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ πρὸς ἔπαινον καὶ εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ συσταθέντα ἅγια καὶ σεβάσματα εἶναι γινώσκεισθαι.

#### HV T M

1 τῇ κεφαλῇ HV 3 Βεθήλ V | εἰ μὴ] ἀλλ' ἢ M (ex Sept.?) | περὶ οὗ] καὶ T 3-4 οὐδαμῶς – αὐτῷ] οὐδαμῶς ὠργίσθη αὐτῷ ὁ θεὸς V ὁ θεὸς ὠργίσθη αὐτῷ οὐδαμῶς M 4 δι' ὃν] διότι T edd. recte quidem (cf. lat.), nisi mendum interpretis 4-5 ἵνα ... εἴπω] μετὰ ... εἶπεν ed.Rom.\* non male, sed dubium, quid legerit interpretes in lat. 5 ὁ om. T edd. | Βεθήλ V 10 ἐν] ἐπὶ M 11-12 φησι – προσεκύνησεν] interpretes uerba latina male intellexit 12 εἰτά] οὕτω ed.Rom.\* fort. recte, cf. lat. | τε] τι M 13 ἦν] ὃν V | πρὸς ~ apud 13-14 ἱστοροῦμεν ἐν εἰκόσιν V 14 ἐν fort. delendum, cf. lat. | σανίδι ed.Rom.\* | ἔχοντες] exspectaueris παρέχοντες | αὐτῶν] ἐν αὐτοῖς T edd., exspectaueris αὐτοῖς 16 δὲ om. V | Μωσῇ H (prob.) V | γενέσθαι om. V | κυρίως λέγοντι H 17 δύο πῆχεων] „L. δ. π. καὶ ἡμίσεος” ed.Rom.m<sup>8</sup> | πηχέων H | ἡμίσεως H<sup>ac</sup> (ο H<sup>1-2</sup> s.l.) 18 πῆχεως H om. M | χρυσὰ HV 19 μετὰ] κατὰ V 20 ἱλαστηρίου] θυσιαστηρίου T<sup>ac</sup> (ἱλαστηρίου superscr. T<sup>1-2</sup>) M 21 μαρτυρίου] μυστηρίου H 22 βήλοισι ~ cortinis (αὐλαίαις Sept.) 25 τῶν om. M 26 ὑπὲρ – λαοῦ om. V<sup>ac</sup>, ὑπὲρ τῆς τοῦ λαοῦ σωτηρίας ins. V<sup>2</sup> s.l. post κατηξίωσε

*scalae loquentem sibi dominum aspiceret, surgens protinus suo arbitrio tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, erexitque in titulum, fundens oleum desuper, appellauitque locum illum Bethel dicens: non est hic aliud nisi domus dei et porta caeli.* pro quo nequaquam omnipotens deus iratus est quod lapidem illum erexit in titulum suo  
 5 arbitrio et consideratione. unde post paululum in eadem historia geneseos fertur dictum illi fuisse: *Ego sum deus Bethel, ubi unxisti lapidem et uotum uouisti mihi.*

PL 96,1225

Ecce, serenissimi domini filii magni principes, omnia quae humana consideratione ad laudem dei parantur, non sunt prohibenda, potius autem omnino creatori nostro domino constant esse placabilia.

10 Nam idem ipse Iacob proprio demum arbitrio summitatem uirgae filii sui Ioseph deosculatus est, fidei dilectione hoc agens, sicut beatus Paulus apostolus in epistola ad Hebreos testatur. non uirgae, sed tenenti eam honoris ac dilectionis affectum exhibuit, sicque et nos pro amore et dilectione quam apud deum et sanctos eius habemus, honorabiles eorum effigies imaginibus depingentes non tabulis et coloribus honorem  
 15 exhibemus, sed illis pro quorum honore consistunt.

Rom. 411

Rursusque legimus praeceptum fuisse Moysi a domino deo nostro, cum dicitur: *facies et propitiatorium de auro mundissimo. duorum cubitorum et dimidii erit longitudo eius, semis et cubiti latitudo. duos quoque cherubim aureos et productiles facies ex utraque parte oraculi.* et post paululum: ad cooperiendam arcam, *in qua pones*  
 20 *testimonium quod dabo tibi. inde praecipiam et loquar ad te super propitiatorium, scilicet ac medio <duorum> cherubim, qui erunt super arcam testimonii.* sed et in cortinis atque opertorio tabernaculi cherubim textrino opere diuersis coloribus fieri praeceptum est.

Considerandum quippe est, tranquillissimi domini filii magni principes, quod omnipotens dominus deus noster inter eosdem cherubim manu factos existentes ob salutem populi sui loqui dignatus est. pro quo dubium non est quod omnia quae in ecclesiis dei ad laudem et decorem ipsius constituta sunt, sancta ac ueneranda esse  
 25 noscantur.

1-3 cf. Gen. 28,18-19 3 Gen. 28,17 6 Gen. 31,13 10-11 summitatem - agens cf. Hebr. 11,21; Gen. 47,31  
 16-19 Exod. 25,17-18 19-21 Exod. 25,20-22 21-22 in cortinis - fieri cf. Exod. 26,1-6 et 14

10-133,19 Nam - Aegypti = Vall. f. 154<sup>r-v</sup>

P VE Vita 10-133,19 = Vall.

1 loquente VE dicentem Vulg. | protinus] ergo Vulg. 2 quem] que Vall. | subposuerat E Vita sup(er)posuerat Vall. | erexitque] et erexit Vulg. 3 locum illum] nomen urbis (uar. lect. urbis + illius) Vulg. (nomen loci illius Vet. Lat.) 4 erexit Vall. | titulo ed. Rom. (corr. ed. Reg.) 5 eadem om. La.-Co.\* 6 unxisti V Vita Vall. umxisti (sic) E 9 constat ed. Rom.\* 10 isdem Vall. 11 apostolus om. E edd. 12 Ebreos E Hebraeos ed. Rom.\* | tenenti eam om. Vall. 12-13 exhibuit affectum VE edd. affectum exhibens Vall. 13 sicque P Vall.: sic VE Vita edd. | deum] dominum E edd. 14 imaginesq(ue) Vall. | honorem om. Vall. 16 Rursumque E Vita edd. Rursu(m) itaque Vall. | cum dicitur] inquit Vall. (cf. gr., cum dicitur fort. correctio Anastasii) 17 mundissimo] purissimo Vall. | duorum - erit] duos cubitos et dimidium tenebit Vulg. | duob(us) cubitis Vall. | dimidii P: dimidium VE Vita ed. Rom. (corr. ed. Reg.) dimidio Vall. 18 semis et cubitis P semisse et cubito Vall., cf. cubitum ac semissem Vulg., semis hic fort. indeclin. 19 paululum] paulum et Vall.<sup>ac</sup> (et del.) | arcam] sc. facies propitiatorium, cf. Vulg. 20 eloquar ed. Rom.\* | supra Vulg. 21 medio duorum scripsi coll. Vulg. et gr.: medios codd. Vita mediorum Vall. | erunt scripsi coll. Vulg.: erant codd. Vita (incertum in Vall.) | archam VE 22 cortinis P<sup>ec</sup> (o ex u corr.?) V<sup>ac</sup> Vita Vall. (cf. Vulg.): curtinis V<sup>pc</sup> (u supra o V<sup>2</sup>) E | textrili Vall. 24 quippe] namque Vall. 25 deus om. ed. Rom.\* 28 noscantur Vall.

Προσθεῖναι δέ ἐστι καὶ τοῦτο, γαληνότατοι δεσπότες, πρὸς τὴν τῶν ἀπίστων πληροφορίαν καὶ διόρθωσιν τῶν πεπλανημένων, ὅπερ ὁ θεὸς τῷ θεράποντι αὐτοῦ Μωσεῖ προσέταξεν, καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Ἀριθμῶν ἀναγινώσκεται, διὰ τὸν λοιμὸν τὸν ἐπελθόντα αὐτοῖς λέγων· *ποιήσον ὄφιν καὶ θές αὐτόν* εἰς σημεῖον· καὶ ὅστις κρουσθῇ καὶ ἴδῃ αὐτόν, *ζήσεται*. *ἐποίησεν οὖν Μωσῆς ὄφιν χαλκοῦν* καὶ ἔθετο αὐτόν εἰς σημεῖον· καὶ πάντες οἱ κρουόμενοι καὶ θεωροῦντες αὐτόν ἰῶντο.

Ἔτι τῆς ἀνοίας τῶν φρουαττομένων κατὰ τῆς πίστεως καὶ θρησκείας τῶν χριστιανῶν, ὅτι συνειθίσθησαν μὴ σέβεσθαι τὰς σεβασμίους εἰκόνας ἐν αἷς ἱστορίαι εἰσὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς γεννητρίας αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ὧν ἡ δύναμις συν-  
 La.-Co. 109 ιστᾶ καὶ σῶζει τὸ ἀνθρώπινον γένος. ἔαν γὰρ τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν πιστεύωμεν 10  
 Ha. 88 διὰ τῆς ὁράσεως τοῦ χαλκοῦ ὄφεως σῶζεσθαι ἐκ τῆς φθορᾶς αὐτῶν, Χριστοῦ τοῦ  
 θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θεωροῦντες καὶ σεβόμενοι τοὺς χα-  
 ρακτῆρας διστάζομεν σῶζεσθαι; μὴ γένοιτο ἡμῖν διστάσαι μηδὲ ἀποστῆναι ἐκ τῆς  
 παραδόσεως τῶν ἁγίων πατέρων μηδὲ ἐκ τῆς διδαχῆς αὐτῶν ἐκκλῖναι.  
 Καὶ Σολομών δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ναῷ ᾧ ἔκτισε τῷ θεῷ χερουβὶμ εἰς δόξαν θεοῦ 15  
 ἐποίησε καὶ ἐκ διαφόρων χρωμάτων κατεκόσμησεν αὐτόν. λοιπὸν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ  
 πάντες οἱ ὀρθόδοξοι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ  
 οἴκου τοῦ θεοῦ ἐκ διαφόρων χρωμάτων καὶ κοσμήσεως ζωγράφων ποιοῦμεν. ἐπεὶ  
 καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης εἶπεν· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται *θυσιαστήριον τῷ θεῷ* ἐν  
 Rom. 412 μέσῳ τῆς γῆς Αἰγύπτου καὶ *στήλη* ἐχόμενα τῶν ὀρίων αὐτῆς καὶ ἔσται εἰς ση- 20  
 μεῖον καὶ εἰς μαρτύριον *κυρίῳ* τῷ θεῷ ἐν γῇ Αἰγύπτου, βοήσουσι δὲ πρὸς *κύριον*  
 Ma. 1066 ἀπὸ προσώπου θλιβόντων, καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς σωτῆρα καὶ ὑπέρμαχον λυτρού-

HV T M

6 θεωροῦντες] ὁρῶντες V 7 καὶ θρησκείας om. V 8 συνείθισαν H συνεθίσθησαν M | σεβασμ sine  
 abbr. V σεβασμίας M 9 γενήτρίας H 10 πιστεύωμεν HV 11-13 ἐκ - σῶζεσθαι om. Vc edd.  
 11-12 τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος V 13 διστάσαι H 14 ἐκ om. V 15 Σολομών V (σ<sup>2</sup> V<sup>cc</sup>) M:  
 Σολομών H T 16 κατεκόσμησεν] κατεσκεύασεν T edd. (κατεκόσμησεν ed.Rom.<sup>mss</sup> ex Vc<sup>mss</sup>) 17 ἀπαν-  
 τες V 18 ζωγράφων] ζωγραφίαν conl. Speck, Interpolationen p. 187, cf. lat. (an ζωγραφιδῶν scribendum?)  
 19 Ἡσαΐας V edd. 20 exspectaueris ἐχομένη 21 Αἰγύπτω H M Αἰγύπτ sine abbr. V 22 ὑπέρμαχον  
 om. V<sup>ac</sup>, add. V<sup>2</sup> in fine lineae | ὑπέρμαχον + τὸν V edd.

Etiam hoc, serenissimi domini filii, addendum est ad incredulorum satisfactionem et directionem errantium quod deus famulo suo Moysi praecepit dicens – in libro enim ‚Numeri’ ita legitur – contra pestem quae in eos irruerat: *fac serpentem et pone eum pro signo; qui percussus aspexerit eum, uiuet. fecit ergo Moyses serpentem aeneum et posuit pro signo; quem cum percussi aspicerent, sanabantur.*

O insania frementium contra fidem et religionem christianam, ut asserant non colere aut uenerari imagines, in quibus figurae sunt saluatoris [effigies] et eius genitricis uel sanctorum, quorum uirtute subsistit orbis atque potitur humanum genus salute. aenei serpentis inspectione credimus Israheliticum populum a calamitate iniecta liberari, et Christi dei nostri et sanctorum effigies aspicientes atque uenerantes dubitamus saluari? absit tali nefariae temeritati cedere assensum; patrum priscas sequamur traditiones et ab eorum doctrina nulla declinemus ratione.

Ma. 1065

La.-Co. 110

Ha. 87

PL 96,1228

At uero et Salomon rex in templo quod aedificauit cherubim ad gloriam dei fecisse legimus et diuersis coloribus idem adornauit templum. ob hoc quippe nos et omnes horthodoxi ob confessionem fidei nostrae et pulchritudinem domus dei uarietatem colorum atque ornamenti picturam adhibemus. quemadmodum Isaias propheta uaticinans ait: *in die illa erit altare domini in medio terrae Aegypti et titulus iuxta terminum eius domini eritque in signum et in testimonium domino exercituum in terra Aegypti; clamabunt enim ad dominum a facie tribulantis, et mittet eis saluatorem*

3–5 Num. 21,8–9 13–14 Salomon – templum cf. 3 Reg. 6 17–135,1 Is. 19,19–20

1–12 addendum – ratione = *Acta Conc. Later. a. 769 apud Hadr. p. 27,28–28,1 (= MGH Concilia II 1 p. 91,10–21 Werminghoff), ubi praecedunt uerba „Antea iam hoc predictis sacris conciliis predecessorum meorum sanctissimorum pontificum explanatum est, dicentes etiam hoc sanctissimi patres”.*

9–11 ~ LC I 18 p. 189,2–6 (= I Capit. p. 104,13–15) = \*Hadr. p. 27,24–28 (In actione quinta [sic]. Capitulo XXVI): Quod vana sit spes eorum, qui salutem suam in imaginibus ponunt dicentes: „sicut Israheliticus populus serpentis enei inspectione servatus est, sic nos sanctorum effigies aspicientes salvabimur.” cf. Freeman p. 189 adn. 1 17 cf. LC II 11 p. 256,27b–257,2 (= II Capit. p. 236,6–10; deest in \*Hadr.): Quomodo intellegendum est, quod per Esaiam prophetam scribitur: ‚Erit altare Domini in medio terrae Aegypti’, quod capitulum illi stolidae et minus docte ad imaginum adorationem referre nituntur.

P VE Vita 1–12 = Hadr. 9–11 ~ LC, \*Hadr.

1–3 Etiam – irruerat] Et in libro Numeri praecepit dominus ad Moysen *nec plura Vall.* 1 domini *om. ed. Rom.\** 2 preceperit Hadr. 3 Numerorum *ed. Reg.\**, sed Numeri etiam in Hadr. | quae] que P E qui Hadr. | in eos] eis Hadr. | fac + inquiring Vall. (*omissione explicandum, uide supra ad l. 1–3*) | serpentem + eneum Vall. serpente Hadr. 6 insaniam P insania + contra (*sic*) Vall. | asserantur V<sup>ac</sup> (*ur del.*) asseram E 7 uenerare Hadr. | figuratae F<sup>2</sup> Vita edd. | sint Hadr. | effigies, quod deest in Vall. Hadr. (*cf. gr.*), est *uar. lect.* (*cf. infra effigies aspicientes uel glossema in textum receptum, cf. Lamberz, Studien p. 35–36* | et eius] eiusque Vall. eius Hadr. | genetricis V<sup>ac</sup> (*i in e scr. V\**) Hadr. 8 salutem E (*corr. F<sup>2</sup>*) Vita Vall. Hadr. 9 Israheliticum Vall. Israeliticum *ed. Rom.\** 10 et' *om. Vall. Hadr.* (*fort. ab Anastasio additum*) | dei] domini *ed. Rom.\** ex F | et sanctorum *om. Vall.* 11 tali] talib(us) Vall. talius Hadr. | temeritatis Vall. Hadr. | cedere] scelere Vall. | assensu Vall. amensum (*sic*) Hadr. | prisscas Vall. priscam Hadr. 13 At] Ad P | Salomon rex *codd. Vall. (inconcinntas toleranda)*: Salomonem regem *ed. Reg.\** | edificauit Vall. | dei *om. P<sup>ac</sup> (ins. s.l. P<sup>c</sup>)* 14 idem adornauit ipsum adorauit in (*uel ut*) Vall. | templo Vall.<sup>ac</sup> (*o in um mut.*) 15 ob *om. Vall. (cf. gr.)*, *fort. ab Anastasio suppletum, cf. Lamberz, Studien p. 36–37* | confessione Vall. | pulchritudine(m) Vall. | dei + per Vall. (*cf. gr.*), *del. Anast. ut uidetur, cf. Lamberz l.l.* 16 ornamentis *ed. Rom.\** | picturarum *ed. Reg.* | exhibemus *ed. Rom.\** | quemadmodum] quatenas (*sic*) Vall. | Esaias V Vita Vall. Esayas E | propheta P 17 uaticinatus *ed. Rom.\** 17–18 altare – domino V in ras. 17 titulus *Vulg. ed. Rom.*: titulum *codd. Vita Vall. (fort. sic in ipsa Hadriani epistula scriptum erat)* 18 eritque] et erit *Vulg.* 19 enim] etenim E edd.

μενον αὐτούς. καὶ ὁ ψαλμωδὸς δὲ Δαβὶδ ὑμνεῖ λέγων· ἐξομολόγησις καὶ ὡραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ πάλιν ὁ αὐτός· κύριε ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου. καὶ πάλιν τὴν ἔλευσιν καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν εὐαγγελιζόμενος ὁ αὐτὸς μεγάλως τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν προσκυνεῖσθαι ἐνουθέτησε λέγων·<sup>5</sup> ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου, τὸ πρόσωπόν σου κύριε ζητήσω. καὶ πάλιν· τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ. καὶ πάλιν· ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε. ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος ὁ μέγας διδάσκαλος ἐν ταῖς νουθεσίαις αὐτοῦ ἔφη· „τί ἐστιν εἰκὼν θεοῦ εἰ μὴ πρόσωπον θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσημειώθη ὁ λαὸς τοῦ θεοῦ;”

10

H V T M

1 ψαλμωδὸς δὲ om. V | ὑμνεῖ λέγων] λέγει V 1–2 ὡραιότης] μεγαλοπρέπεια H 2 ὁ αὐτός om. V  
 3 τὴν<sup>2</sup> om. V 4 ὁ αὐτὸς εὐαγγελιζόμενος V 5 οἰκονομίαν αὐτοῦ V | αὐτοῦ<sup>2</sup> om. H | ἐνουθέτησε  
 λέγων] ἐθυμίασε κυρίω τῷ θεῷ καὶ ἐνουθέτησεν ἡμῖν λέγων H 6 ἐξεζήτησέ – μου add. interpretes ex Sept.  
 8 καὶ om. T edd. | ἅγιος] μέγας V (vide infra) | ὁ<sup>2</sup>] καὶ V 9 μέγας om. V

et propugnatorem qui liberet eos. sicut eximius prophetarum beatus Dauid cecinit dicens: *confessio et pulchritudo in conspectu eius*. et idem ipse: *domine, dilexi decorem domus tuae et locum tabernaculi gloriae tuae*. et iterum aduentum redemptoris nostri atque incarnationem ipsius filii dei annuntians magnopere uultum eius secundum humanitatis ipsius dispensationem adorari praemonuit inquiring: *uultum tuum, domine, requiram*. et post: *uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis*. et rursus: *signatum est super nos lumen uultus tui, domine*. hinc et beatus Augustinus praecipuus pater et optimus doctor in suis admonitionum sermonibus ait: „quid est imago dei nisi uultus dei, in quo signatus est populus dei?”

Rom. 412

2 Ps. 95,6 2-3 Ps. 25,8 5-6 Ps. 26,8 6 Ps. 44,13 7 Ps. 4,7

8-9 quid – dei<sup>1</sup> Augustini locus nondum inuentus; fort. conferendum in ps. 66, 4,30-33 Dekkers/Fraipont

2-3 cf. LC I 29 p. 224,12b-14 (= I Capit. p. 105,5-6; deest in \*Hadr.): Quomodo intellegendum sit, quod scriptum est: „Domine, dilexi decorem domus tuae”; quem decorem isti imagines intellegunt. 5-7 cf. LC I 23 p. 209,6-9 (= I Cap. p. 104,27-29; deest in \*Hadr.): Quod in eo, quod scriptum est: „Signatum est super nos lumen uultus tui, Domine,” sive „uultum tuum, Domine, requiram,” nihil manufacte imaginis intellegendum est, ut illi dicunt. LC I 24 p. 212,29-213,2 (= I Capit. p. 104,30-31; deest in \*Hadr.): Quod non ad ullam manufactam imaginem pertineat, quod scriptum est: „Uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis”, sicut illi autumant. 8-9 quid – dei<sup>1</sup> = LC II 16 p. 263,21b-24 (= Capit. II p. 236,28-30; deest in \*Hadr.): Quod non pro materialibus imaginibus ut illi aiunt beatus Augustinus dixerit: „Quid est imago Dei, nisi uultus Dei, in quo signatus est populus Dei?”

P VE Vita 8-9 quid – dei<sup>1</sup> = LC

1 sicut] et sicut Vita | prophetae tarum P 3 tabernaculi etiam Psalt. Rom.: habitationis Vulg. iuxta LXX | redemptoris P V 5 etiam Psalt. Rom. et LC: faciem tuam Vulg. 6 deprecabunt P | omnes etiam Psalt. Rom. et LC, om. Vulg.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐπίσκοπος περὶ τοῦ Ἀβραάμ λόγον συνεστήσατο λέγων· „Εἶδον πλειστάκις τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ πάθους καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ παρῆλθον ἔργον τέχνης εἰς πρόσωπον προσαχθὲν ἱστορίας” καὶ τὰ λοιπά.

Ἐκ τῆς ἑρμηνείας αὐτοῦ τῆς εἰς τὰ Ἄισματα τῶν Ἀισμάτων· „Καθὼς λοιπὸν ἡ γεγραμμένη διδαχὴ λέγει, ὕλη τίς ἐστὶ παντελῶς ἐν διαφόροις βαφαῖς ἀναπληροῦσα τὴν τῆς ψυχῆς μίμησιν· ὁ γὰρ πρὸς τὴν εἰκόνα θεωρῶν τὴν ἐκ τῆς τέχνης διὰ χρωμάτων ἀναπληρουμένην σανίδα οὐκ ἐκ τῆς βαφῆς τὴν ὁμοιότητα φέρει, ἀλλὰ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ πρωτοτύπου ἀνάγεται.”

1-160,5 testimonia ex patribus graecis quae sequuntur ab epistulae interprete graeco ex lat. translata sunt, non ex ipsis operibus graecis desumpta; de fontibus uide app. font. lat.

HV T M

1 Ἐν τῷ μεταξύ] interpres *interea* pro *inter cetera* (cf. LS<sup>a</sup> Epit.) legisse uidetur | δὲ καὶ om. ed.Rom.\* | Νύσσης H 1-2 λόγον - λέγων] λέγει V 2 πλειστάκις] nihil respondet in LS<sup>ab</sup> Epit., πολλάκις Greg.Nyss. | τὴν ἐπιγραφὴν ~ *imaginem* ~ εἰκόνα 3 εἰς om. V | πρόσωπον ~ *faciem* ~ ὄψιν | προσαχθὲν HV 5 τῆς<sup>2</sup>] τὰ V om. H | λοιπὸν om. V edd., sed cf. *uero* LS<sup>b</sup> 5-6 ἡ γεγραμμένη διδαχὴ λέγει ~ *conscripta doctrina dicit* ~ κατὰ τὴν γραφικὴν ἐπιστήμην 6 βαφαῖς] γραφαῖς M 7 τῆς ψυχῆς ~ *animantis* ~ τοῦ ζώου | διὰ + τῶν V 8-9 οὐκ - ἀνάγεται] interpres, cum Gregorii Nysseni uerba ignoraret, suo Marte uersionem latinam emendare studuit 9 ἀνάγεται] uerba *tantummodo, quam per colores magister demonstrauit* fort. ab ipso interprete praetermissa sunt

Interea et beatus Gregorius Nisenus episcopus inter plura quae in sermone quem de Abraham instituit ita dixit: „Vidi multotiens conscriptionem imaginis passionis et non sine lacrimis uisionem praeterii operae artis ad faciem afferentis historiam” et cetera.

- 5 De interpretatione eius in Cantica Canticorum: „Sicut conscripta doctrina dicit, materia quaedam est omnino in diuersis tincturis, quae complet animantis imitationem; qui enim ad imaginem conspiciat ex eadem arte per colores completam tabulam, non tincturis praefert contemplationem, sed ad uisionem depictam conspiciat tantummodo, quam per colores magister demonstrat.”

1-161,5 uersiones latinae testimoniorum graecorum, quas ex florilegiis latinis desumptas esse constat, seruatae sunt in iis operibus, quae in app. testim. laudantur. ex quibus LC LS<sup>b</sup> Vall. testimonia ex priore Actorum uersione latina sumpserunt, LS<sup>a</sup> ex apographo quodam Hadriani epistulae, quo concilium Parisiense a. 825 usum est, protulit, Coll. Brit. ex ipso Hadriani epistularum registro hausit, Anast. uero in his testimoniis afferendis Hadriani uerba saepissime uersioni graecae accommodauit.

2-3 ~ Greg. Nyss. deit. p. 138,20-139,3 Rhein: Εἶδον πολλάκις ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους, καὶ οὐκ ἄδακρυτὶ τὴν θεὸν παρῆλθον, ἐναργῶς τῆς τέχνης ὑπ’ ὧσιν ἀγούσης τὴν ἱστορίαν.

5-9 ~ Greg. Nyss. hom. I in cant. p. 28,8-13 Langerbeck: “Ὡς περ δὲ κατὰ τὴν γραφικὴν ἐπιστήμην ὕλη μὲν τις πάντως ἐστὶν ἐν διαφόροις βαφαῖς ἡ συμπληροῦσα τοῦ ζώου τὴν μίμησιν, ὁ δὲ πρὸς τὴν εἰκόνα βλέπων τὴν ἐκ τῆς τέχνης διὰ τῶν χρωμάτων συμπληρωθεῖσαν οὐ ταῖς ἐπιχρωσθεῖσαις τῷ πίνακι βαφαῖς ἐμφιλοχωρεῖ τῷ θεάματι, ἀλλὰ πρὸς τὸ εἶδος βλέπει μόνον, ὃ διὰ τῶν χρωμάτων ὁ τεχνίτης ἀνέδειξεν, οὕτω προσήκει καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης γραφῆς μὴ πρὸς τὴν ὕλην τῶν ἐν τοῖς ῥήμασι χρωμάτων βλέπειν κτλ.

1-4 ~ LS<sup>a</sup> p. 486,35-37 (Pr f. 20<sup>r</sup>) = Epit. p. 538,16-18: Beatus Gregorius Nysenus episcopus inter cetera, ubi de Abraham sermonem instituit: „Vidi”, inquit, „imaginem passionis et non sine lacrimis uisionem (visione Epit.) praeterii, opere artis ad faciem deducens historiam” et cetera. ~ LS<sup>b</sup> p. 513,22-24 (Pr f. 64<sup>r</sup>; cf. Dung. responsa c. Claudium p. 24 Zanna, PL 105, 470 D): Item beati Gregorii Nyseni episcopi inter plura, ubi de Abraham sermonem instituit: „Vidi imaginem passionis et non sine lacrimis uisionem transiui opere (opus Werminghoff) artis ad faciem deducens historiam” et cetera. - cf. Hadr. p. 33,9-10; LC II 17 p. 267,8-11.

5-9 ~ LS<sup>b</sup> p. 513,25-29 (Pr f. 64<sup>r-v</sup>): Item ipse in interpretatione in (in om. Pr<sup>ac</sup>, add. Pr<sup>i-2</sup> s.l.) cantica canticorum: „Sicut uero conscripta doctrina (conscripta doctrina ~ κατὰ τὴν γραφικὴν ἐπιστήμην) materia quaedam est ita (fort. delendum, cf. gr. et Anast.) omnino in diuersis tincturis quae complet (complement Pr<sup>ac</sup>, n add. Pr<sup>i-2</sup> s.l., sed cf. gr. et Anast.) animantis imitationem, qui uero ad (del. Werminghoff, sed cf. gr.) imaginem conspiciat ex eadem arte per colores completam tabulam, non tincturis praefert contemplationem, sed ad (ad Pr<sup>ac</sup> prob., eras., sed cf. Anast.) uisionem depictam conspiciat tantummodo, quam per colores magister demonstrat.” 7-9 ~ LS<sup>a</sup> p. 486,38-40 (Pr f. 20<sup>r-v</sup>) = Epit. p. 538,19-21: Item idem in (Item in eadem Epit.) interpretatione cantici canticorum: „Qui, inquit, imaginem conspiciat ex eadem arte per colores completam tabulam, non tincturis praefert contemplationem, sed ad uisionem depictam conspiciat tantummodo, quam per colores magister demonstrat.”

P VE Vita

1-4 ~ LS<sup>a</sup>, Epit., LS<sup>b</sup> 2-3 ~ Greg. Nyss. 5-9 ~ LS<sup>b</sup> 5-9 ~ Greg. Nyss. 7-9 ~ LS<sup>a</sup>, Epit.

1 Interea ~ Ἐν τῷ μεταξὺ Anast. ex gr. | Nyssenus ed. Rom.\* Nazanzenus Vita | quae in sermone] sc. sunt, ut arbitratr Dubielzig; an quem delendum (cf. gr.)? 2 multoties ed. Rom.\* | conscriptionem imaginis Anast. ex gr. 3 opere codd. Vita edd., sed hic operae scribendum arbitror, quia Anast. constructionem mutauit 5 Sicut - dicit Anast. ex gr. 7 enim Anast. ex gr.

Ἐπεὶ καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Βασιλείου τῇ πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν παραβάτην ἐμφέρεται· „Καθὼς ἐκληρονομήσαμεν ἐκ τοῦ θεοῦ τὴν ἡμετέραν ἀμεμπτον πίστιν τῶν χριστιανῶν, ὁμολογῶ καὶ ἔπομαι καὶ πιστεύω εἰς ἓνα θεόν, πατέρα, παντοκράτορα, θεὸν τὸν πατέρα, θεὸν τὸν υἱόν, θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἓνα θεὸν ταῦτα τὰ τρία προσκυνῶ καὶ δοξάζω. ὁμολογῶ δὲ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ ἔνσαρκον , οἰκονομίαν, εἴτα καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν τὴν κατὰ σάρκα τεκοῦσαν αὐτὸν θεοτόκον ὁμολογῶ· δέχομαι δὲ καὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, προφῆτας τε καὶ μάρτυρας τοὺς πρὸς τὸν θεὸν λιτανεύοντας, ὅτι διὰ τῆς μεσιτείας αὐτῶν ἰλεὼς μοι γίνεται ὁ φιλάνθρωπος θεὸς καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν δωρεῖται. διὸ καὶ τὰς ἱστορίας τῶν εἰκόνων αὐτῶν τιμῶ καὶ προσκυνῶ φανερώς· τοῦτο γὰρ παρεδόθη ἐκ τῶν ἁγίων 10 ἀποστόλων καὶ οὐ κωλυτέον, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν τὴν αὐτῶν ἀναστηλοῦμεν ἱστορίαν.”

1-12 textus non retrouersus (uide app. font. lat.) exstat in Act. IV 72 E - 73 A

HV T M 10-12 τοῦτο - ἱστορίαν = *Nicet.* n. 8 (pars 2)

3 πατέρα om. ed. Rom.\*; sed cf. LS<sup>b</sup> et Vall. 6 τὴν<sup>2</sup> om. H 6-7 ὁμολογῶ θεοτόκον V 7 καὶ<sup>1</sup> om. ed. Rom.\* | τοὺς om. V 9 θεός] κύριος V | ἱστορίας ~ *figuras* ~ χαρακτῆρας 9-10 τῶν εἰκόνων om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2</sup> s.l.) 10 φανερώς ~ *specialiter* ~ κατ' ἐξαιρέτον, quod interpret uerbis praecedentibus coniunxit | παρεδόθη] παραδοθέν ἐστι V | ἐκ] παρὰ V 11 κώλυται V<sup>ac</sup> κεκώλυται V<sup>pc</sup> (εκ V<sup>1-2</sup> s.l.) | πάση τῇ ἐκκλησίᾳ V | αὐτὴν V

In epistola beati Basilii ad Iulianum transgressorem missa refertur: „Secundum id quod a deo hereditate possidemus nostram immaculatam christianorum fidem, confiteor, sequor et credo in unum deum, patrem omnipotentem, deum filium, deum spiritum sanctum; unum deum haec tria adoro et glorifico. confiteor autem et filii  
 5 incarnatam dispensationem et dei genitricem, quae secundum carnem eum genuit, sanctam Mariam; suscipio uero et sanctos apostolos, prophetas et martyres, qui ad deum deprecationem faciunt, quia per eorum interuentionem propitiator mihi efficitur misericordissimus deus et remissionem mihi facinorum donat. pro quo et figuras imaginum eorum honoro et adoro et ueneror specialiter. hoc enim traditum est a  
 10 sanctis apostolis nec est prohibendum, ac ideo in omnibus ecclesiis nostris eorum designamus historiam.”

Ma. 1068

1-11 ~ (Ps.-)Bas. epist. 360 (ad Iulianum imp.) p. 220 Courtonne III; cf. Nouθεσία γέροντος (= Mo f. 165<sup>v</sup>-166<sup>r</sup>) p. XXXIII Melioranskij = l. 914-919 Mitsides (ex simili fonte orta est uersio latina in hac epistula adhibita). uerba in Act. IV 72 E - 73 A (inde Basilii editiones) tradita sunt haec (inserui uarias lectiones selectas codicis Mo; de ceteris testibus uideatur Alexakis p. 145-147): Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῆς (ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῆς) ἐπιστολῇ HV) πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν παραβάτην· Κατὰ τὴν θεόθεν ἐπικεκληρωμένην ἡμῖν (ἡμῶν ἐπικεκληρωμένην Mo) ἀμώμητον τῶν χριστιανῶν πίστιν (ἀμώμητον πίστιν τῶν χριστιανῶν V edd. ἀμώμητον πίστιν τοῖς χριστιανοῖς Mo) ὁμολογῶ καὶ συντίθημι πιστεύειν (πιστεύω Mo, cf. LS<sup>b</sup> Vall.) εἰς ἕνα θεόν, πατέρα, παντοκράτορα, θεὸν τὸν πατέρα, θεὸν τὸν υἱόν, θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἕνα θεὸν τὰ τρία προσκυνῶ καὶ δοξάζω. ὁμολογῶ δὲ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ ἕνσαρκον οἰκονομίαν καὶ θεοτόκον τὴν κατὰ σάρκα τεκοῦσαν αὐτὸν ἁγίαν Μαρίαν· δέχομαι δὲ καὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, προφῆτας καὶ μάρτυρας καὶ εἰς τὴν πρὸς θεὸν ἰκεσίαν τούτους ἐπικαλοῦμαι (τούτους ἐπικαλοῦμαι om. Mo, cf. LS<sup>b</sup> Vall.) τοῦ δι' αὐτῶν ἤγουν (+ διὰ V edd.) τῆς μεσιτείας αὐτῶν ἵλεῶν μοι γενέσθαι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν καὶ λύτρον μοι τῶν πταισμάτων γενέσθαι καὶ δοθῆναι (χαρίσασθαι Mo, cf. LS<sup>b</sup> Vall.). ὅθεν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν εἰκόνων αὐτῶν τιμῶ καὶ προσκυνῶ, καὶ (om. V edd. Mo, cf. LS<sup>b</sup> Vall.) κατ' ἐξάρετον τοῦτο παραδεδομένον (τούτων παραδεδομένων T edd.) ἐκ (καὶ ἐκ V ἐκ τε M Mo) τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ οὐκ ἀπηγορευμένον (ἀπηγορευμένων T edd.), ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν τούτων ἀνιστορουμένων.

1-11 ~ LS<sup>b</sup> p. 511,4-12 (Pr f. 59<sup>r-v</sup>); Vall. f. 154<sup>v</sup>: In epistula quoque beati Basilii ad Iulianum transgressorem ita legitur (Item sancti Basilii in epistola ad Iulianum imperatorem missa LS<sup>b</sup>): „Secundum id quod (id quod ~ τὴν) divinitus (a Deo Vall.) datam (om. Vall.) haereditariam nobis (hereditariam nostram Vall.) immaculatam Christianorum fidem confiteor et promitto (acquiesco Vall.): credo (crede Vall.<sup>4</sup>; cf. καὶ συντίθημι πιστεύω Mo) in unum Deum patrem omnipotentem, Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum; unum Deum haec tria adoro et glorifico. confiteor autem et filii incarnatam (incarnati Pr<sup>4</sup> [i in alia litt. + ras.] Werminhoff, sed cf. gr.) dispensationem et Dei genitricem quae secundum carnem eum genuit sanctam Mariam. suscipio uero et sanctos apostolos, prophetas et martyres et ad Deum deprecationem (et ad Deum deprecationem ~ καὶ εἰς τὴν πρὸς θεὸν ἰκεσίαν omissis uerbis τούτους ἐπικαλοῦμαι, quae desunt in Mo), quae per eos, scilicet illis mediantibus, propitiatore mihi efficit misericordissimum Deum et remissionem mihi facinorum condonari. pro quo et figuras imaginum eorum honoro et adoro, specialiter (~ κατ' ἐξάρετον) hoc traditum (+ tam LS<sup>b</sup>) a sanctis apostolis et non prohibitum, sed in omnibus ecclesiis nostris eorum designantes historiam.”

P VE Vita 1-11 ~ LS<sup>b</sup>, Vall. 1-11 ~ (Ps.-)Bas. (Act. IV)

1 fort. epistola <quoque>, cf. gr. et Vall. | refertur Anast. ex gr. 2 fidem christianorum VE Vita edd. 2-3 fort. confiteor <et>, cf. gr. et LS<sup>b</sup> Vall. 3 sequor - credo Anast. ex gr. | omnipotentem + deum patrem LS<sup>b</sup> Vall. (cf. gr.), ab Anastasio fort. consulto hic omissum, ut uidit Dubielzig; cf. tamen Act. IV 71 E 6 6 prophetae P 6-8 qui - donat Anast. ex gr. 8 deus P (cf. gr. et LS<sup>b</sup> Vall.): dominus VE Vita edd. 9 et ueneror Anast. supplenis uidetur

- La.-Co. 112 Πάλιν δὲ τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τοὺς ἁγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας·  
 „Ἐπεὶ καὶ πολέμων τρόπαια καὶ νίκας καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι δια-  
 σημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ κοσμοῦντες, οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες, καὶ  
 Rom. 413 πολλοὺς πρὸς ἀνδραγαθίαν διηγείραν ἐκάτεροι. ἃ γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας ὑπ-  
 ἐγράψε, ταῦτα γραφῇ σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσι.” 5

2–5 uersionem graecam ex Bas. codd. recentiore aetate correctam esse suspicor (cf. lat. et LS<sup>b</sup>); textus non retrouersus (uide app. font. lat.) exstat in Act. VI 277 B–C

HV T M

1 δὲ + ἐκ T edd. | αὐτοῦ + ἁγίου T edd. | τεσσαράκοντα] μ' V 2 τρόπαια ~ *triumphos* ~ ἀνδραγα-  
 θήματα 4 πρὸς] εἰς HV | ἀνδραγαθίαν] ἀνδρείαν, sed cf. LS<sup>b</sup> | διηγείρειν H | ἐκάτεροι T (ex Bas.?): om.  
 HV M 4–5 ὑπέγραψε] fort. locus lacunosus, cf. *per auditum* LS<sup>b</sup>, *per auditum depixit* Anast. (διὰ τῆς  
 ἀκοῆς παρίστησι Bas.) 5 δείκνυει H

Item eiusdem de sermone in sanctos quadraginta martyres: „Nam et bellorum triumphos ac uictoriae et sermonum conscriptores multotiens et pictores significant, quidam quidem uerbo adornantes, quidam uero tabulis praesignantes, et multos utri-  
que ad uiriliter excitauerunt. quae enim sermo historiae per auditum depixit, haec  
5 conscripta silens admonitio per imitationem demonstrat.”

PL 96,1229  
La.-Co. 111

1-5 ~ Bas. in *quadr. mart. (hom. 19)*, PG 31, 508 D 2 – 509 A 6. *excerptum initio longius exstat in Act. VI 277 B-C, cuius uerba in codicibus V T M (deest H) tradita sunt haec:* Καὶ γὰρ (+ καὶ T) ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τῷ ἐγκωμιαστικῷ (ἐγκωμίῳ V T) τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων λόγῳ αὐτοῦ οὕτως φησί: Δεῦρο δὴ οὖν εἰς μέσον αὐτοῦς ἀγαγόντες διὰ τῆς ὑπομνήσεως, κοινὴν τὴν παρ' (ἀπ' PG) αὐτῶν ὠφέλειαν τοῖς παροῦσι καταστησώμεθα, προδείξαντες πᾶσιν ὥσπερ ἐν γραφῇ τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀριστείας. ἐπεὶ καὶ πολέμων ἀνδραγαθήματα καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι διασημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ κοσμοῦντες (διακοσμοῦντες PG), οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες, καὶ πολλοὺς διηγείραν (ἐπήγειραν PG) εἰς (πρὸς V PG) ἀνδρείαν ἑκάτεροι. ἃ γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας δι' (διὰ τῆς PG) ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφῇ (γραφικῇ PG) σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσσι (ἐνδείκνυσσι V T).

1-5 ~ LS<sup>b</sup> p. 511,13-16 (Pr f. 59<sup>v</sup>): Item ipse in sermone sanctorum XL (XL<sup>12</sup> sic Pr) martyrum: „Nam et bellorum triumphos ac uictoriae (*expectaueris* uictorias coll. uers. gr., sed uictoriae *habent etiam* Anast. codd.) et sermonum conscriptores multotiens et pictores significant, quidam autem uerbo adornantes, quidam uero tabulis praesignantes, et multos uterque ad uiriliter excitauerunt. quae enim sermo historiae per auditum, haec conscripta silens admonitio per imitationem demonstrat.”

P VE Vita 1-5 ~ LS<sup>b</sup> 1-5 ~ Bas. (Act. VI)

2 uictorias ed. Rom. non male (cf. gr.), sed uictoriae *habet etiam* LS<sup>b</sup> | multoties ed. Rom.\* 4 per auditum depixit] Anast. uersionem latinam cum uersione graeca confudit, nisi forte uersio graeca lacunosa est | depinxit E Vita edd., sed cf. Stotz IV, VIII § 118.4 et MLW s.u. 5 conscripta silens admonitio] Anast. fort. ideo nihil mutauit, quod alia legit in gr. atque nunc in codd. gr. exstant (cf. app. font. gr.)

Πάλιν δὲ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου τοῦ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ σπόρου· „Ἐνδυμα βασιλικὸν ἔαν ὑβρίσης, οὐχὶ τὸν ἐνδυόμενον αὐτὸ ὑβρίζεις; οὐκ οἶδας, ὅτι ὅστις τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὕβριν προσάγει, πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα ἡγουν τὸ πρωτότυπον καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἐπιφέρει τὴν ὕβριν; οὐκ οἶδας, ὅτι ὅστις τὴν εἰκόνα τὴν ἐκ ξύλου καὶ 5  
 Ha. 89 Ma. 1067 χρωμάτων λοιδορεῖ, οὐχ ὡς πρὸς ἄψυχον τολμήσας κρίνεται, ἀλλ' ὡς κατὰ τοῦ βασιλέως; δισσῶς γὰρ τῷ βασιλεῖ προσφέρει τὴν ὕβριν.”

1–7 textus non retrouersus laudatur partim in Act. VI 325 D, lacunose traditur apud Ioh. Dam. imag. II 61

HV T M

1 τοῦ ἁγίου – Κωνσταντινουπόλεως om. V 2 τοῦ<sup>1</sup> om. H 3 αὐτὸν ed.Rom.\* 3–5 οὐκ οἶδας, ὅτι – ἐπιφέρει τὴν ὕβριν ed.Rom.\* in marg. (cf. Lamberz, Editio Romana p. 346–347) 5 ὅτι om. H | ξύλων H 6 χρώματα H | ἀλλ' ὡς] ἀλλὰ ed.Rom.\*

Item beati Iohannis archiepiscopi Constantinopolitani, qui et Chrysostomi, de parabola seminis: „Indumentum imperiale si contumeliis affeceris, nonne ei qui induitur contumelias irrogas? nescis quia si quis imagini imperatoris iniuriam infert, ad ipsum imperatorem, id est ad ipsum principale et ad eius dignitatem refert iniuriam? nescis quod quisquis imagini, quae ex ligno et coloribus est, maledicit, non iudicatur, ueluti si contra inanimatum quiddam praesumptiose gesserit, sed tanquam is qui contra imperatorem egerit? dupliciter enim imperatori contumeliam infert.”

Ha. 90

Rom. 413

2-7 ~ (Ps.-)Chrys. enarr. in parab. seminis = Seuer. Gabal. sigill., PG 63, 544,7-15 (cf. Uthemann, Severian von Gabala p. 18-28): "Ἐνδυμα βασιλικὸν ἔαν ὑβρίσης, οὐ τὸν ἐνδεδυμένον ὑβρίζεις; οὐκ οἶδας ὅτι, εἰ εἰκόνα βασιλέως τις ὑβρίσει, εἰς τὸ πρωτότυπον τῆς ἀξίας φέρει τὴν ὑβριν; οὐκ οἶδας ὅτι, ἔαν τις εἰκόνα τὴν ἀπὸ ξύλου ἢ ἀνδριάντα χαλκοῦν κατασύρη, οὐχ ὥς εἰς ἄψυχον ὕλην τολμήσας οὕτω κρίνεται, ἀλλ' ὥς κατὰ βασιλέως χεῖρας ἐκτείνας ἀφανίζεται; ὕλη ἄψυχος τοῦ βασιλέως εἰκόνα φέρουσα τὴν ἐαυτῆς ὑβριν εἰς βασιλέα ἀνάγει. prior uersio latina (cf. app. testim.), quam uix intellegas, ab Anastasio uersioni graecae accommodata est. cf. Hadr. p. 17,13-19 (ex Actis Conc. Later. a. 769, ut uidetur) et inde a uerbis Vestem imperialem Coll. Brit.<sup>11</sup> f. 101<sup>v</sup>-102<sup>r</sup> (ex Hadr.): Item sancti Seueriani episcopi Gualensis de homelia, in qua demonstrauit scripturas per Dominum explanatas et cetera: „Vestem imperialem si iniuriaueris, numquid (numquid + non Coll. Brit.) qui eam induit, iniurias? nescis, quoniam si quis imaginem imperatoris iniuriauerit (iniurat Coll. Brit.), in prime forme (formam Coll. Brit.) dignitatis adfert iniuria (iniuriam Coll. Brit.)? nescis, quoniam si quis imago, quae (imaginem quam Coll. Brit. imaginem quae Uthemann) a ligno detrahet (detrahit Coll. Brit.), non sicut inanimata materia (om. Coll. Brit.) audens sic iudicatur, sed sicut qui aduersum imperatorem manus extendens fedatur materia, sine anima imperatoris, segregata ab imperatore? imago enim omnino ferente, eius iniuria ad imperatorem adtingit” etc.

1-7 ~ LS<sup>b</sup> p. 510,32-37 (Pr f. 58<sup>v</sup>); Vall. f. 154<sup>v</sup>-155<sup>r</sup>; Coll. Brit. f. 100<sup>r-v</sup>; accedit inde a l. 2 nonne LC II 19 p. 270,14-22: Item beati Iohannis Chrysostomi de parabola seminis [Item - seminis] Item beatus Iohannes archiepiscopus Constantinopolitanus, qui et Chrysostomus, ubi parabolam seminis exponit, sic ait Vall., inscr. om. LC Coll. Brit.): „Indumentum imperiale si iniuriaueris (iniuraueris Vall.), (inc. LC) nonne eum, qui induitur (induetur LC Vall.), iniurias? nescis, quia, si quis imaginem imperatoris iniuriat, ad eum ipsum (ipse Vall.<sup>ac</sup>, -um superscr. Vall.<sup>1</sup>) imperatorem principaliter (principaliterque Coll. Brit.) dignitati eius adfert (affert LC afferet Vall.) iniuriam? nescis, quia, si quis imaginem ex ligno aut ex colore detrahit (detrahet LC detraet sic Vall.), non sicut ad elementum sine anima ausus (ausus + est fecisse Vall.) iudicatur, sed sicut aduersus imperatorem dissegreatam (dissegreata LC) imaginem totidem imperatoris gestans eius (ei LC) iniuriam ad imperatorem deducit (dissegreatam - deducit] et talis iniuria ad imperatorem deducitur Vall.)?”

P VE Vita

1-7 ~ LS<sup>b</sup>, Vall., Coll. Brit. 2-7 ~ (Ps.-)Chrys., Hadr., Coll. Brit.<sup>11</sup> 2-7 ~ LC

1 Chrysostomi P: Crisostomi VE Vita Chrysostomus ed. Rom.\* , sed nihil mutandum, cf. Vall. (qui et ~ τοῦ, cf. von den Steinen, Entstehungsgeschichte p. 19 adn. 1) 3 imperatores P<sup>ac</sup> (in e scr. i P<sup>c</sup>) 4 principalem ed. Rom.\* ex F, sed cf. gr. 5 quisquis] si quis ed. Rom.\* (sic etiam LC LS<sup>b</sup> Coll. Brit. Vall., sed cf. gr.) 6 iudicatur ed. Rom., cf. LC LS<sup>b</sup> Coll. Brit. Vall.: iudicetur codd. | praesumptiose V praesumptuose (+ se ed. Reg.\*) ed. Rom.\* | tamquam P 7 is Vita ed. Rom.: his codd.

Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τοῦ εἰς τὴν ἀγίαν πέμπτην τῆς πασχαλίας· „Πάντα ἐγένοντο εἰς δόξαν θεοῦ, εἰς χρῆσιν δὲ ἡμετέραν· νέφη πρὸς τὴν τοῦ ὑέτου διακονίαν, ἡ γῆ πρὸς καρποφορίαν πλήθους, θάλασσα τῶν πλεόντων ἄφθονος· πάντα δουλεύουσι τῷ ἀνθρώπῳ, μᾶλλον δὲ τῇ εἰκόνι τοῦ θεοῦ. οὐδὲ γὰρ ὅτε βασιλικοὶ χαρακτῆρες καὶ εἰκόνες ἐν ταῖς πόλεσιν εἰσφέρονται καὶ ἀπαν-  
 τῶσιν ἄρχοντες καὶ λαοὶ μετὰ ἐπαίνων, τὴν σανίδα τιμῶσιν ἢ τὴν κηρόχυτον γρα-  
 φὴν, ἀλλὰ τὴν ἱστορίαν τὴν βασιλικήν. οὕτως καὶ ἡ κτίσις οὐ τὸ ἐπίγειον εἶδος  
 τιμᾷ, ἀλλὰ τὴν οὐράνιον ἱστορίαν εὐλαβεῖται.”

---

1–8 textus non retranscriptus (uide app. font. lat.) laudatur in Act. IV 68 D–E

---

HV T M

---

1 τοῦ αὐτοῦ πατρὸς om. V | τοῦ om. H | πέμπτην] ε' V 3 υἱέτου HV 4 τῷ om. ed. Rom.\* | ἀνθρώπῳ ed. Rom.<sup>ms</sup> (cf. LC LS<sup>b</sup> Vall. Anast.): θεῷ codd. 5 γὰρ om. H 7 ἱστορίαν ~ *figuram* ~ χαρακτῆρα (uide supra p. 138,9) 7–8 βασιλικήν – ἀλλὰ τὴν om. HV, κατὰ καὶ post ἱστορίαν τὴν habet V, lac. indic. V<sup>3</sup> 8 ἱστορίαν om. HV | εὐλαβεῖται HV

Et iterum de sermone eiusdem patris habito in quinta feria paschae: „Omnia facta sunt propter gloriam dei et usum nostrum: nubes ad imbrium ministerium, terra ad fructum abundantiam, mare nauigantibus absque inuidia est; omnia famulantur homini, magis autem imagini domini. neque enim quando imperiales uultus et imagines in ciuitates introducuntur et obuiant iudices et plebes cum laudibus, non tabulam honorant uel supereffusam cera scripturam, sed figuram imperatoris. sic et creatura non terrenam speciem honorat, sed eandem ipsam caelestem figuram reueretur.”

1-7 ~ (Ps.-) Chrys. hom. in quinta feria paschae = <Seuer. Gabal. hom. de lotionem pedum>, ed. A. Wenger, REB 25, 1967, p. 226 (cod. P); ed. Wallach p. 96 (codd. ABCD); cf. Wallach p. 94-102; Uthemann, Severian von Gabala p. 35-45. testimonium exstat etiam in Act. IV 68 D-E in codd. H T M (uariae lectiones notantur infra H<sup>IV</sup> T<sup>IV</sup> M<sup>IV</sup>); Pa f. 252<sup>v</sup>; Mo f. 233<sup>v</sup>; Ioh. Dam. imag. III 122 (partim; inde in Act. IV codd. V f. 40<sup>v</sup> et H f. 133<sup>v</sup> in marg.): Τὰ πάντα γὰρ ἐγένετο διὰ δόξαν μὲν αὐτοῦ (Πάντα [+ οὖν Mo] ἐγένοντο διὰ [εἰς H<sup>IV</sup>] δόξαν θεοῦ Act. IV Pa Mo), χρῆσιν δὲ ἡμετέραν, ἥλιος ἵνα ἀνθρώπους (ἀνθρώποις CD) μὲν (om. BCD) καταλάμπη (ἥλιος – καταλάμπη om. Act. IV Pa Mo), νεφέλαι (νεφέλη Act. IV Pa Mo, νεφέλαι + δὲ P A) εἰς τὴν τῶν ὁμῶν διακονίαν (+ καὶ P A), γῆ εἰς τὴν τῶν καρπῶν εὐθηνίαν (εὐθηνίαν + καὶ PAC), θάλαττα εἰς τὴν τῶν ἐμπόρων ἀφθονίαν. πάντα σοι λειτουργεῖ (σοι λειτουργεῖ] συλλειτουργεῖ PBCD Mo; cf. supra omnia famulantur; sed omnia tibi ministrant Anast.<sup>IV</sup>) τῷ ἀνθρώπῳ (τῷ θεῷ H<sup>IV</sup> M<sup>IV</sup> Pa; cf. deo Anast.<sup>IV</sup>), μᾶλλον δὲ τῇ εἰκόνι τοῦ θεοῦ (δεσπότης ACD). (inc. Ioh. Dam.) οὐδὲ γὰρ ὅτε (ὅταν PACD Ioh. Dam. Mo) βασιλικοὶ χαρακτῆρες καὶ εἰκόνες εἰς πόλιν εἰσφέρονται (εἰσφέρωνται P Ioh. Dam. φέρονται D H<sup>IV</sup>) καὶ (om. H<sup>IV</sup> M<sup>IV</sup> Ioh. Dam. Pa; cf. Anast.<sup>IV</sup>) ὑπαντῶσιν (+ αὐταῖς T<sup>IV</sup>) ἄρχοντες καὶ δῆμοι μετ’ εὐφημίας καὶ φόβου (καὶ φόβου om. Act. IV Pa Mo), οὐ σάνδα τιμῶντες (τιμῶσι ed. Rom. ex Act. II?) οὐδὲ (οὐ CD Ioh. Dam. Mo ἢ PAB) τὴν κηρόχυτον γραφὴν (+ τοῦτο ποιοῦσι PA), ἀλλὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως (+ τιμῶντες BCD). οὕτω καὶ ἡ κτίσις (des. Ioh. Dam.) οὐ τὸ γήινον σχῆμα (σκεῦος PAB) τιμᾷ (om. H<sup>IV</sup> M<sup>IV</sup> Pa Anast.<sup>IV</sup>), ἀλλὰ τὸν ἐπουράνιον χαρακτῆρα αἰδεῖται. cf. etiam Noutheia γέροντος (Mo f. 166<sup>v</sup>) p. XXXIII Melioranskij = l. 920-922 Mitsides. cf. Hadr. p. 47,11-17 (= MGH Concilia II 1 p. 92,21-26 Werminghoff) et inde a uerbis quando imperiales Coll. Brit.<sup>II</sup> f. 103<sup>r</sup> (ex Hadr.): Nam in praedecessoribus nostris sanctis pontificibus conciliis (i.e. Conc. Later. a. 731 et 769) sancti Iohannis Chrysostomi ita fertur sententiam inter cetera: „Omnia tibi ministrant homini, magis autem imagini <Dei> (add. Hampe); quia nec quando imperiales uultus et imagines in ciuitatem introibunt et obuiant iudices et senatus cum laude et honore non tabulam honorantes (adorantes Coll. Brit.) neque effuse cere (cerę Coll. Brit.) scripturam, sed uultum imperatoris, sic et mundus hominum non terrenam speciem honorantes, sed caelestem uultum uenerentur (uenerentur uultum Coll. Brit.)” etc. cf. etiam Act. I p. 58,12-14

1-7 ~ LC II 19 p. 270,22-271,4; LS<sup>b</sup> p. 510,25-31 (Pr f. 58<sup>v</sup>); Vall. f. 155<sup>r</sup>: Et iterum idem (Et iterum idem] Item Iohannis archiepiscopi Constantinopolitani, qui et Chrysostomi LS<sup>b</sup> seriem testimoniorum Chrysostomicorum inuertens) de eodem patre (om. Vall.) sermone in quinta feria paschae (de eodem – paschae] Iohannis Chrysostomi in sermone coenae Domini LS<sup>b</sup> [locus corruptus et lacunosus; nam hic titulus ad testimonium quod Hadr. p. 47,31-34 laudatur spectare uidetur]): „Omnia facta sunt propter gloriam Dei, usui (usu LC) vero (autem LS<sup>b</sup>) nostro: nubes ad imbrium ministerium, terra (terram LC) ad fructuum (frumenti LS<sup>b</sup>) abundantiam, mare ad nauigandum (ad nauigandum Vall.: nauigantium LC ad negotiandum copiose et interp. LS<sup>b</sup>) absque inuidia. Omnia famulantur homini, magis autem imagini (imaginis Vall.) Domini (Dei LC). Neque enim quando imperiales (imperialis LC) uultus et imagines in ciuitates introducuntur et obuiant iudices et plebes cum laudibus, non tabulam honorantes neque effusae cerae scripturae (effuse cere cetera scripturam sic Vall. effusas ex aere figuras Werminghoff [sed Pr tradit effusae cerae scripturae]), sed figuram imperatoris, sic et creatura (et creaturam LC et impictura [an legendum etiam pictura?] Vall.) non terrenam speciem honorat (honorant Vall.), sed eandem ipsam caelestem figuram (figura LC) reueretur (reuerentur Vall.).” – Ex alio fonte testimonium sumpsit Hadr. p. 47,11-17 (cf. app. font.)

P VE Vita 1-7 ~ LC, LS<sup>b</sup>, Vall. 1-7 ~ (Ps.-) Chrys. 3-7 ~ Hadr., Coll. Brit.<sup>II</sup>

3 fructum (= fructuum, cf. Stotz IV, VIII § 45.3) P V Vita: fructuum E edd. | habundantiam codd. fort. retinendum (cf. Stotz III, VII § 119.4) 4 domini P, cf. LS<sup>b</sup> Vall.: dei VE Vita edd., cf. LC 5 non om. ed. Rom.\*; sed cf. LC LS<sup>b</sup> Vall.; Anast. constructionem uerborum uersioni graecae accommodans negationem delere oblitus est 6 caera P ceram Vita | scripturae Vita 7 eandem ipsam caelestem] caelestem ipsam ed. Rom.\* | ipsam post caelestem iter. V Vita

Ὅμοίως δὲ καὶ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐκ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον εὐαγγέλιον ἐρμηνείας προφέρομεν λέγοντος· „Ζωγραφεῖ γὰρ ἡ πίστις τὸν ἐν μορφῇ τοῦ θεοῦ ὑπάρχοντα λόγον, ὡς καὶ ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν λύτρωσις προσηνέχθη τῷ θεῷ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑποδύς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος.”

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς μετὰ μικρόν· „Εἰκόνων ἡμῖν ἀποπληροῦσι χρεῖαν αἱ παραβολαὶ τῶν σημαινομένων τὴν δύναμιν, οἷον εἰ πως καὶ ὀφθαλμῶν παραθέσει καὶ ἀφ' ἡ χειρὸς ὑποβάλλουσαι καὶ τὰ ἐν ἰσχυαῖς ἐννοίαις ἀφανῶς ἔχοντα τὴν θεωρίαν.”

HV T M      1-4 = Pa f. 252<sup>v</sup>    5-7 = Pa f. 252<sup>v</sup>

1 μακαρίου] ἁγίου V Pa | Κυρίλλου + Ἀλεξανδρείας Pa | τῆς] τοῦ V    1-2 εἰς — εὐαγγέλιον] εἰς τὸν Ματθαῖον ἁγίου εὐαγγελίου (sic) Pa    2 ἐρμηνείας — λέγοντος om. Pa | λέγοντος suspic. ed.Reg.<sup>ms</sup> (cf. lat.): λέγοντες (λέγ sine abbr. V) codd.    3 τοῦ om. V Pa | ὡς] ὅς M Pa | καὶ om. Pa | ἡ om. M  
5 Καὶ — μικρόν] Καὶ μετ' ὀλίγα Pa    6 τὴν δύναμιν τῶν σημαινομένων Pa | παραθεῖσαι H παρενθέσεις Pa

Similiter et beati Cyrilli ex interpretatione sancti euangelii secundum Matheum sermonem proferimus: „Depingit enim fides quod in forma dei existit uerbum, sicut et nostrae uitae redemptio oblata est deo secundum nos carne indutus et factus homo.”

- 5 Et idem ipse post pauca: „Imaginum nobis explent opus parabolae significantium uirtutem, ac si et oculorum adhibitione et palpatu manus suggerant etiam ea quae in exilibus cogitationibus inuisibiliter habent contemplationem.”

2-4 Cyrilli locus nondum inuentus; fort. conferendum J. Reuss, *Matthäus-Kommentare aus der Griechischen Kirche* (TU 61), Berlin 1957, p. 182 (fr. 93,7-20) 5-7 cf. Cyr. comm. in Lc. (in catenis), PG 72, 624 C 12 - D 3: Ῥητέον δὲ καὶ ἔτι, ὅτι εἰκόνες εἰσὶν ὥσπερ αἱ παραβολαὶ πραγμάτων οὐχ ὁρατῶν, νοητῶν δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶν· ὁ γὰρ ἰδεῖν οὐκ ἔνεστι τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, τοῦτο δείκνυσιν ἡ παραβολὴ τοῖς τῆς διανοίας ὁμμασι, διὰ τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ οἶον ἀπτῶν πραγμάτων διαμορφῶσα καλῶς τὴν τῶν νοητῶν ἰσχύνητα.

1-4 ~ LC II 20 p. 272,15-26 (Quod - Matheum = II Capit. p. 237,9-11 = \*Hadr. p. 33,6-8 [In eadem actione (i.e. quarta [sic]). Capitulo XXXVII]): Quod non ad adorationem imaginum pertineat, ut illi adserunt, sententia beati Cirilli in expositione euangelii secundum Matheum. In eo etiam, quod dicunt beatum Cyrillum, Alexandrinae urbis antestitem, dixisse: „Depingitur enim fides, quod in forma Dei existit uerbum, sicut et nostrae uitae redemptione oblatus est Deo, secundum nos similitudinem et factus homo”, quamquam aut interpretis inperitia aut scriptoris vitio semiplenum sensum habere videatur, non tamen ibi quodammodo imaginum adoratio innuitur. ~ LS<sup>b</sup> p. 511,25-27 (Pr f. 60<sup>v</sup>): Item beati Cyrilli Alexandrini episcopi in sermone Matthei euangelistae: „Depingitur enim fides, quod in forma Dei existit uerbum, sicut et nostrae uitae redemptione oblatus est Deo, secundum nostram similitudinem indutus et factus homo.”

5-7 ~ LC II 20 p. 272,26-273,22a: Sed neque in eo quiddam huiusce erroris, non dicam adfirmatio, sed nec etiam mentio fit, quod dicunt eum post pauca dixisse: „Imaginum nobis explent opus parabolae significantium virtute, cui quomodo et oculorum adhiberi et palpatu manus afferri in vestigiis mentibus inapparibiliter habens visionem.” Quoniam ergo hic liber apud nos non habetur, qui utique Graeco sermone editus esse a praefato doctore perhibetur, huius capituli sensus in inpositis et in inpropriis dictionibus ita nobis per coniecturam sensus quaerendus est, veluti quis in pulvereis vel in cuiuslibet materiae sordidis involucris nummos quaerat. ~ LS<sup>b</sup> p. 511,28-30 (Pr f. 60<sup>v</sup>): Et idem ipse post pauca: „Imaginum nobis explent opus parabolae significantium uirtutem, cuidam quomodo et oculorum adhiberi et palpatu manus afferri in vestigiis mentibus inapparibiliter habens visionem.”

P VE Vita 1-4 ~ LC, LS<sup>b</sup> 5-7 ~ LC, LS<sup>b</sup>

1 Mattheum ed. Rom.\* 3 deo] deus F<sup>2</sup> | indutus + est P<sup>ac</sup> (sublin.) 5 significantium scripsi coll. LC LS<sup>b</sup> gr.: significantes codd. 6 et<sup>1</sup> om. ed. Rom.\*

Πάλιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου, οὗ ἡ ἀρχή· „Ἰκανῶς μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα λαβόντες ἐγράψαμεν.” ἔπειτα· „Καὶ αὐτὰ τὰ ἐν ξύλοις γραφόμενα μορφῆς παρελθούσης ἔξω ρύποις πάλιν ἀναγκαῖον τὸ αὐτὸ ἀναλαβέσθαι καὶ ἐνῶσαι, οὗτινός ἐστιν ἡ μορφή, τοῦ ἀνακαίνισαι δυνηθῆναι εἰκόνα ἐν τῇ αὐτῇ ὕλῃ καὶ στοιχείῳ. διὰ γὰρ τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ τὴν ὕλην, ὅπου καὶ γράφεται, οὐ καταβάλλεται, ἀλλ’ ἐν αὐτῇ συνιστορεῖται.”

HV T M                      1-7 = Pa f. 253<sup>v</sup>

1 Πάλιν om. Pa | ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας om. Pa    2 οὗ - ἀρχή om. Pa    3 αὐτὰ] ταῦτα Pa | παρελθούσης + ἐκ τοῦ ed.Rom.\* ex Ath., ut uidetur | ἔξω] δίχα Pa | ρύποις scripsi coll. LC LS<sup>b</sup> Anast.: ρύπου codd. ρύπου καὶ Pa    4 ἀναγκαῖον - ἐνῶσαι om. Pa | τὸν αὐτὸν ed.Rom.\* ex Ath., sed cf. LC LS<sup>b</sup> Anast. | ἐνῶσαι] „Ἰσ. ἀνανεῶσαι” ed.Rom.<sup>mg</sup> | μορφῇ] γραφῇ V    5-6 διὰ - ὕλην] male uertit *per eius enim formam et ipsa materia* (cf. app. testim. lat.)    7 τὴν αὐτὴν] τὴν αὐτοῦ H ed.Rom.\* (ex Ath., ut uidetur), sed cf. lat.    8 τὴν ὕλην] ὕλην Pa ἢ ὕλη ed.Rom.\* ex Ath. | καὶ<sup>2</sup> om. M Pa | γράφεται + καὶ V Pa | αὐτῇ] αὐτῶ V

Item sancti Athanasii episcopi Alexandriae de humanatione domini, cuius initium est: „Sufficienter quidem de multis pauca sumentes intimauiimus.” et post: „Et ipsa quae scribitur in lignis abolita forma per exteriores sordes iterum necesse est id ipsum resumere et unire cuius est forma, ut renouari possit imago in eadem materia et elemento; per eandem enim formam atque materiam, ubi et conscribitur, non deicitur, sed in ea ipsa configuratur” et cetera.

2-6 ~ *Ath. incarn. (inc. Αὐτάρκως ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἐκ πολλῶν ὀλίγα διαλαβόντες) 14,1-5 p. 167 Thomson (rec.long. et rec.br.); cf. Doctr.Patr. 45,VII p. 327,10 Diekamp (ex simili fonte orta est uersio latina in Hadr. epist. adhibita):* Ὡς γὰρ τῆς γραφείσης (ἐγγραφείσης *rec.br. Doctr.Patr.*) ἐν ξύλῳ μορφῆς παραφανισθείσης ἐκ τῶν ἔξωθεν ῥύπων, πάλιν χρεῖα τοῦτον (τούτου *rec.br. Doctr.Patr.; interpre lat., qui ταῦτὸν legisse uidetur*, id ipsum uertens uerba Athanasii sensu priuauit) παραγενέσθαι (παραγίνεσθαι *Doctr.Patr.*), οὗ καὶ (καὶ *om. Doctr.Patr.*) ἔστιν ἡ (ἡ *om. rec.brev. Doctr.Patr.*) μορφή, ἵνα ἀνακαινισθῇ ἡ εἰκὼν δυνηθῇ ἐν τῇ αὐτῇ ὕλῃ – διὰ γὰρ τὴν ἐκείνου γραφὴν καὶ αὐτὴ ἡ ὕλη ἐν ᾗ (ἐν ᾗ] ἔνθα *rec.br. Doctr.Patr.*) καὶ γέγραπται οὐκ ἐκβάλλεται, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἀνατυπῶται –, κατὰ τοῦτο κτλ.

1-6 ~ *LC II 14 p. 261,17-262,2: Sententia nempe beati Atanasii, Alexandrinae urbis episcopi, quam illi inconsequenter, sicut et cetera diuinarum scripturarum testimonia, ad suum errorem adstruendum protulerunt, prorsus huic rei extranea esse detegitur, cum non in ea quaedam cuiuslibet imaginum adorationis vel tenuiter mentio fiat, sed ad conparationem rei, de qua sermo fiebat, fassus sit imagines in eadem materia atque elemento recuperari posse dicens: „Sicut ea, quae scribitur in lignis, forma abolita exterioribus sordibus iterum necesse est in idipsum recuperari atque uniri his, cuius est forma, ut innovari possit imago in eadem materia atque elemento; per eius enim formam et ipsa materia, ubi et conscribitur, non deicitur, sed in ea ipsa configuratur.” ~ LS<sup>b</sup> p. 513,13-18 (Pr f. 63<sup>v</sup>):* Item sancti Athanasii episcopi Alexandriae de humanatione Domini, cuius initium: „Sufficienter quidem de his multis pauca sumentes intimauiimus.” et post: „Sicut ea, quae scribitur in lignis, forma abolita exterioribus sordibus, iterum necesse id ipsum recuperari atque uniri is (= his; ei *Werminghoff*), cuius est forma, ut innovari possit imago in eadem materia atque elemento. per eius enim formam et ipsa materia, ubi et conscribitur, non deicitur, sed in ea ipsa configuratur.”

P VE Vita 1-6 ~ LC, LS<sup>b</sup> 2-6 ~ *Ath., Doctr.Patr.*

2 Et *om. Vita* 3 scribuntur V<sup>ac</sup> (*prob.*) F *edd.* 3-4 necesse – resumere] id ipsum (*om. Vita*) necesse est in omnibus E Vita idipsum necesse est in omnibus resumere *ed.Rom.\** 4 et *om. E Vita* | ut *om. Mansi* 5 per *om. V*, „g. propter” *ed.Rom.mg*, sed cf. LC LS<sup>b</sup> | eandem – materiam *Anast. ex gr. (cf. app. crit. gr.)* | atque] et *ed.Rom.\** | materia V *edd.*

Καὶ ἕτερον πάλιν τοῦ μακαρίου Ἀμβροσίου πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου κεφαλαίου ἐννάτου· „Τί γάρ; μὴ ποτε καὶ τὴν θεότητα καὶ τὴν σάρκα αὐτοῦ προσκυνοῦντες μερίζομεν τὸν Χριστόν; ἢ ὅτε ἐν αὐτῷ τὴν θείαν εἰκόνα καὶ τὸν σταυρὸν προσκυνοῦμεν, μερίζομεν αὐτόν; μὴ γένοιτο.”

Πάλιν τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κωνσταντίας τῆς Κύπρου· „Μὴ γὰρ βασιλεὺς ἔχων εἰκόνα δύο εἰσὶ βασιλεῖς; ἀλλ’ ὁ βασιλεὺς εἷς ἐστὶ καὶ μετὰ τῆς εἰκόνης.”

HV T M      1-4 = Pa f. 261<sup>v</sup>    5-6 = Pa<sup>a</sup> f. 261<sup>v</sup>, Nicet. n. 20

1 Καὶ ἕτερον πάλιν om. Pa | μακαρίου] ἁγίου Pa | Ἀμβροσίου + ἀρχιεπισκόπου Μεδιολάνων Pa fort. recte, cf. Ioh.Dam. et LS<sup>b</sup> 2 τρίτου] γ’ V | ἐννάτου] θ’ HV T | Τί γὰρ μὴ codd. sine interp. 3 ἢ ὅτε] ὁπότε HV 5 Πάλιν om. Pa<sup>a</sup> Nicet. | ἐπισκόπου – Κύπρου om. Pa<sup>a</sup> Nicet., ἐπισκόπου om. ed.Rom.\* | Κωνσταντείας M edd. Κωνσταντ sine abbr. H | γὰρ + εἰ T edd. 6 ἔχων] ἔχει T edd. | βασιλεῖς εἰσὶν Pa<sup>a</sup> | ἀλλ’ V M Pa<sup>a</sup> Nicet. (cf. lat.): ἀλλὰ H μενοῦν T οὔμενον ed.Rom.\* ex Vc<sup>m</sup>g (Morin)

Item beati Ambrosii ad Gratianum imperatorem ex libro tertio capitulo nono: „Numquidne quando et deitatem et carnem eius adoramus, diuidimus Christum? aut quando in ipso et dei imaginem et crucem adoramus, diuidimus eum? absit.”

Ma. 1069

Item sancti Epiphanii episcopi Constantiae Cypri: „Numquid enim et imperator pro eo quod habet imaginem duo sunt imperatores? sed imperator unus est etiam cum imagine.”

2-3 ~ *Ambr. incarn.* 7,75,125-127 p. 262 *Faller* (cf. *LC II* 15 p. 262,24-26 et 263,9-12 [uide app. testim.]; *Hadr. p.* 52,35-39): Numquid, cum et diuinitatem eius adoramus et carnem, Christum diuidimus? Numquid, cum in eo imaginem Dei crucemque ueneramus, diuidimus eum? ~ *Ioh. Dam. imag. III* 116,1-2.5-8 *Kotter III* (ex simili fonte orta est retrouersio latina in *Hadr. epist. adhibita*): Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ θεοῦ λόγος ... Ἄρα οὖν μή, ὁπότε καὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ καὶ τὴν σάρκα προσκυνούμεν, μερίζομεν τὸν Χριστὸν ἢ, ὅτε ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ εἰκόνα καὶ τὸν σταυρὸν προσκυνούμεν, διαίρομεν αὐτόν; Μὴ γένοιτο.

4-6 ~ *Epiph. haer.* 65,8,10 p. 12,10-11 *Holl III*; *Pa<sup>b</sup>* f. 261<sup>v</sup>: Καὶ γὰρ καὶ οἱ βασιλεῖς οὐ (οὐ ante δύο *Pa<sup>b</sup>*) διὰ τὸ ἔχειν εἰκόνα (εἰκόνας *Pa<sup>b</sup>*) δύο εἰς βασιλεῖς, ἀλλὰ βασιλεὺς εἷς σὺν τῇ εἰκόνι.

1-3 ~ *LC II* 15 p. 262,18-27. 263,7-15: Beati igitur Ambrosii, Mediolanensis ecclesiae sacerdotis, sententiam, ut illorum errori faveret, ordine, sensu verbisque turbasse perhibentur. ordine scilicet, quia non in libro tertio, capitulo nono, ut illi somniant, sed in libro nono exarata reperitur. sensu, quia, cum ille dixerit: „Numquid, cum et diuinitatem eius adoramus et carnem, Christum diuidimus?”, illi dixerunt: „Numquidne, cum et deitatem et carnem eius adoramus, diuidimus Christum?” ... Ille enim, ut in duarum naturarum proprietatibus unam Domini veri Dei verique hominis personam adseveraret, ait: „Numquid, cum et diuinitatem eius adoramus et carnem, Christum diuidimus? Numquid, cum in eo imaginem Dei crucemque veneramus, diuidimus eum?” Isti vero ex hac sententia imaginum adorationem adstruere nitentes dixerunt: „Numquidne, quando et deitatem et carnem eius adoramus, diuidimus Christum? aut, quando in ipso et Dei imaginem et crucem adoramus, diuidimus eum?” ~ *LS<sup>b</sup>* p. 513,19-21 (*Pr* f. 64<sup>r</sup>); *Vall.* f. 155<sup>r</sup>: Item beati Ambrosii Mediolanensis episcopi (Mediolanensis episcopi *om. Vall.*) ad Gratianum imperatorem, ex libro tertio capitulo nono: „Numquidne (Numquidnam *Vall. Werminghoff*), quando et deitatem et carnem eius adoramus, diuidimus Christum? Aut quando in ipso (in ipso *om. Vall.*) et Dei (*om. Vall.*) imaginem (+ eius *Vall.*) et crucem adoramus, diuidimus eum? Absit.”

4-6 ~ *LS<sup>b</sup>* p. 511,34-35 (*Pr* f. 60<sup>v</sup>); *Vall.* f. 155<sup>r</sup>: Item sancti Epiphanii (Epyphanii *LS<sup>b</sup>*) episcopi Constantiae Cypri: „Etenim (nonne et *Vall.*, cf. *uers. gr.*) imperatores pro eo (eo *om. Pr<sup>c</sup>*, *ins. Pr<sup>r-2</sup>* s.l.), quod (pro eo quod *om. Vall.*) habent imagines (+ et tamen *Vall.*) non duo sunt imperatores, sed (+ unum *Vall.*) imperator unus cum imagine.”

P VE Vita 1-3 ~ *LC, LS<sup>b</sup>, Vall.* 2-3 ~ *Ambr., Ioh. Dam.* 4-6 ~ *LS<sup>b</sup>, Vall.* 4-6 ~ *Epiph.*

1 capite *ed. Reg.\** | octauo *Vita* 2 numquidnam *ed. Reg.\** | eius *om. ed. Rom.\** 4 episcopi post sancti *Vita, om. E edd.* | imperator *E Vita edd.* (cf. *gr.*): imperatores P V (fort. negligentia Anastasii), cf. *LS<sup>b</sup> Vall.* 5 imperatores + non sane *ed. Rom.\** ex *gr. T*

Πάλιν τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐπισκόπου Βόστρων· „†Οἵτινες δὲ† περὶ τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων ὁμολογοῦμεν, ὅτι πᾶν ἔργον τὸ γινόμενον ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ ἀγαθόν

---

HV T M

1 Βοστρῶν HV aequē bonum | Οἵτινες δὲ (δὴ ed.Rom.\*)] locus lacunosus uel corruptus, exspectaueris Βόστρων πρὸς τινὰς περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων· Περὶ δὲ τῶν ἁγίων εἰκόνων κτλ., cf. LS<sup>b</sup> Vall. Anast. (qui tamen uerba *ad quosdam* [~ πρὸς τινὰς?] neglexit) 2 ὁμολογοῦμεν (inde Anast. *confitemur*) ~ *confidimus* ~ θαρροῦμεν | γενόμενον ed.Rom.\*

## Item sancti episcopi Stephani Bostron de imagine sanctorum: „De imaginibus uero PL 96,1232

1-159,21 ~ *Steph. Bost. fr. contra Iudaeos p. 663-668 Mercati (= Opere minori I p. 202-206) ex Ambros. A 84 sup. (= As); Thümmel, Frühgeschichte p. 364-367 (n. 77) secundum Mercati; A. Alexakis, Stephen of Bostra: Fragmenta contra Iudaeos (CPG 7790), JÖB 43, 1993, p. 51-55 (testibus As et florilegiis Pa Ma et Actis Nicaenis ita usus, ut unum textum constitueret). alia recensio exstat apud Ioh. Dam. imag. III 73 et 72 (hoc ordine), unde Actorum codices V (f. 39') et H (f. 132' in marg.) testimoniorum seriem in Act. IV suppleuerunt. rationem quae inter uarias testimonii versiones intercedit dilucide explicauit Uthemann, Nochmals zu Stephan von Bostra p. 101-137. adferuntur hic uerba codicis Ambrosiani (= As) ex editionibus Mercati et Thümmel desumpta, quibus insertae sunt (usque ad uerba τιμή καὶ προσκύνησις) uariae lectiones selectae florilegiorum Pa f. 263<sup>v</sup>-264<sup>r</sup> et Ma f. 12<sup>v</sup>-14<sup>r</sup>: Στεφάνου (+ τοῦ ἀγιοτάτου ἐπισκόπου Pa Ma) βοστρώων ἐκ τοῦ κατὰ Ἰουδαίων λόγου (ἐκ τοῦ - λόγου om. Pa Ma) περὶ εἰκόνων τῶν ἁγίων. Περὶ δὲ τῶν εἰκόνων (+ τῶν ἁγίων Pa Ma) θαρροῦμεν, ὅτι πᾶν ἔργον γινόμενον ἐν ὀνόματι (εἰς [+ τὸ Pa] ὄνομα Pa Ma) τοῦ θεοῦ καλὸν ἐστὶν καὶ ἅγιον. ἕτερον δὲ ἐστὶν εἰκὼν, καὶ ἄλλο ἀγαλμα (ἄλλο ἀγαλμα As: ἕτερον εἰδωλον Pa Ma) ἡγουν ζῶδον (ζῳδιον Mercati, ἡγουν ζῶδον om. Pa Ma). ἡνίκα γὰρ ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἐπλάσεν ἡγουν (ἐπλάσεν ἡγουν om. Pa Ma) ἐμελλεν κτίζειν, ἔλεγεν, „Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ (καθ' Pa Ma) ὁμοίωσιν. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς (ὁ θεὸς om. Pa Ma) τὸν ἄνθρωπον ἐν εἰκόνι θεοῦ (αὐτοῦ Pa Ma).“ τί οὖν; ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν ἐστὶν τοῦ θεοῦ (ἐπειδὴ ὅτι εἰκὼν ἐστὶν τοῦ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος Pa Ma), εἰδωλοκρατεῖα ἐστὶν (incertum in As: τε Pa, om. Ma) καὶ ἀσέβεια; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ὁ Ἀδὰμ εἰκὼν δαιμόνων (εἰκὼν δαιμόνων ὁ Ἀδὰμ Pa Ma), ἀπόβλητος ἦν (ἄρα Pa Ma) καὶ ἀπρόσδεκτος (εὐπρόσδεκτος Pa): ἀλλ' ἐπειδὴ (ἀλλ' ἐπειδὴ] ἐπειδὴ δὲ Pa Ma) εἰκὼν θεοῦ ἐστὶν (om. Pa Ma), τίμιός ἐστιν καὶ πρόσδεκτος (εὐπρόσδεκτος Pa Ma). πᾶσα οὖν (οὐκοῦν πᾶσα Pa Ma) εἰκὼν ἐν ὀνόματι κυρίου ἢ ἀγγέλων ἢ προφητῶν ἢ μαρτύρων καὶ (ἢ Pa Ma) δικαίων ἁγία ἐστίν. οὐ γὰρ τὸ εὐλὸν προσκυνεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ ξύλῳ [...]ν ([τῶν θεωρουμένων]ν Thümmel, sed exspectaueris τῶν ἐν τῷ ξύλῳ θεωρουμένων) μνημονεύεται (ἀλλ' ἐν - μνημονεύεται As: ἀλλ' ὁ τῷ ξύλῳ μνημονευόμενος σεβάσζεται [+ δὲ Ma] καὶ θεωρούμενος τιμάται Pa Ma). πάντες γὰρ ἡμεῖς (γὰρ ἡμεῖς As: οὖν Pa Ma) τιμῶμεν τοὺς ἄρχοντας καὶ προσκυνούμεν ἐπὶ (sic) ἁμαρτωλοῖς (ἐπὶ ἁμαρτωλοῖς As [καίτοι ἁμαρτωλοῖς Thümmel]: εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ εἰσι Pa Ma). τί οὖν; οὐκ ὀφειλομένον μάλλον προσκυνεῖν τοὺς ἁγίους τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ (τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ om. Pa Ma) καὶ διὰ μνήμην αὐτῶν ἐγείρειν εἰκόνα (εἰκόνας + καὶ ἀναστυλοῦν Pa Ma), ἵνα μὴ ληθαργηθῶσιν; (+ ναὶ Pa Ma) ἀλλ' ἐρεῖς (ἐρεῖ τις Pa Ma), ὅτι αὐτὸς (om. Pa Ma) ὁ θεὸς προσέταξεν μὴ*

1-159,21 ~ *LS<sup>b</sup> p. 511,36-512,30 (Pr f. 60<sup>v</sup>-62<sup>v</sup>); Vall. f. 155<sup>r</sup>; accedit partim Coll. Brit. f. 100<sup>v</sup>: Item sancti Stephani episcopi Bostron ad quosdam de imaginibus sanctorum: „De imaginibus uero (om. LS<sup>b</sup>) sanctorum confidimus, quoniam omne opus, quod fit in Dei nomine, bonum est et sanctum. Aliud est enim (enim est Vall.) imago et aliud simulacrum, id est statunculum. Quando enim Deus Adam plasmavit, uidelicet eum (et LS<sup>b</sup>) condidisset (condidit Werminghoff), dicebat: „Faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem, et fecit hominem imagini (et fecit - imagini om. Vall.) Dei.“ Quid enim? Ergo quia imago Dei est homo (est homo Dei LS<sup>b</sup>), idolatria est, id est idolorum cultura, (+ est LS<sup>b</sup>) et impietas? Nequaquam (nequam Vall.) fiat (om. Vall.). Si enim Adam imago daemonum, abiectus fuit et inacceptabilis; sed quia imago Dei est, honorabilis est et acceptabilis. Omnis enim imago in nomine domini aut angelorum aut prophetarum aut apostolorum aut martyrum aut iustorum sancta est; (inc. Coll. Brit.) non enim (om. Coll. Brit.) lignum adoratur, sed is (eum Vall.), qui in ligno commemoratur et contemplatur (contemplatur Coll. Brit. Werminghoff: contemplatus LS<sup>b</sup> contemplatus sic Vall.), honoratur. Omnes enim nos honoramus iudices et salutamus, etiamsi (si etiam Vall.) peccatores sint (des. Coll. Brit.). Quid ergo? Numquid non debemus adorare sanctos Dei servos et propter memoriam eorum constituere et erigere imagines, ne (quod non LS<sup>b</sup>) obliviscantur? Sed dices, quia ipse Deus praecepit (+ et LS<sup>b</sup>) non adorare nos manufacta (manufactos LS<sup>b</sup>). Dic itaque, o Iudae, quale super terram non est manufactum post facturam Dei? Quid ergo? Arca Dei, quae ex lignis Sethim fabricata atque constructa est, non fuit manufacta? Et altare et propitiatorium et urna, quae habuit manna, et mensa et lucerna et tabernaculum interius (interius Vall. Werminghoff: inferius LS<sup>b</sup>) et exterius non fuerunt ex operibus manuum hominum (+ et Vall.), quae Salomon fecit? Et cur „sancta sanctorum“ vocantur, manufacta existentia? Ita Cherubim et senarum (senas Vall.) alarum in circuitu propitiatorii non fuerunt statuae et imagines angelorum, opera manuum hominum? Et quomodo non abiiciuntur? Sed quia (que Vall.) per praeceptum Dei imagines factae sunt angelorum, sancta sunt, licet statuae fuerint. Etenim idola gentium, quia imagines fuerunt daemonum, Deus prohibuit et condemnauit eas (ea Werminghoff). Nos autem ad memoriam sanctorum imagines facimus Abrahae (Abrae Vall.), Moysi (+ et LS<sup>b</sup>), Heliae, Esaiae (Isaiae + et LS<sup>b</sup>), Zachariae et reliquorum (liquorum sic Vall.) prophetarum, apostolorum et martyrum sanctorum, qui propter Deum interempti sunt, ut (inc. Coll. Brit.) omnis, qui uidet eos (sanctos Coll. Brit. propter omissionem) in imagine (in imagine] imagines Vall.), memoretur (memoratur Coll. Brit. LS<sup>b</sup> ante corr.) eorum et glorificet (glorificat LS<sup>b</sup> ante corr. glorificavit Coll. Brit.) Deum, qui glorificavit eos. Decet enim eis (eis LS<sup>b</sup> Vall. Coll. Brit.<sup>ac</sup>: eos Coll. Brit.<sup>pc</sup> Werminghoff) honor et adoratio (oratio Vall.) et commendatio secundum*

Rom. 414 ἐστὶ καὶ ἅγιον· ἄλλο γάρ ἐστιν εἰκὼν, καὶ ἄλλο ἄγαλμα, τουτέστι ζώδιον. ὅτε γάρ

---

HV T M

---

1 ἄλλο¹] ἄλλη V | ἄλλο² + ἐστὶν M

sanctorum confitemur quoniam omne opus quod fit in dei nomine bonum est et

προσκυνεῖν ἡμᾶς χειροποιήτοις (χειροποίητα *Ma* χειροποίητά *Pa*). εἰπέ οὖν (*om. Pa Ma*), ὦ Ἰουδαῖε, ποιοῦν (ποιῶν *Mercati*) ἐπὶ τῆς γῆς (ποιοῦν ἐπὶ τῆς γῆς *As*: οὐ [ὁ *Ma*] ταῦτα τολμῶν λέγεις [λέγειν *Ma*] ἐπὶ γῆς *Pa Ma*) οὐκ ἔστιν χειροποίητον μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ θεοῦ; τί οὖν (τί οὖν *om. Pa Ma*); ἡ κιβωτός τοῦ θεοῦ ἡ ἐκ ξύλων ἀσήπτων τεκτονευθεῖσα (τεκτωνηθεῖσα *Pa* τεκτονηθεῖσα *Ma*) οὐκ ἦν χειροποίητος; καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸ ἱλαστήριον καὶ ἡ στάμνος (+ ἡ ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ λυχνία *Pa Ma*) καὶ ἡ σκηνή ἡ ἐσωτέρα καὶ ἡ (*om. Pa Ma*) ἐξωτέρα οὐκ ἦσαν ἀπὸ ἔργων (ἀπὸ ἔργων *As*: ἔργα *Pa Ma*) χειρῶν ἀνθρώπων, ἅπερ (+ Μωϋσῆς καὶ *Pa Ma*) ὁ (*om. Pa Ma*) Σολομών (+ ὕστερον *Pa Ma*) ἐποίησεν; καὶ διὰ τί Ἱεράγιοι ὀνομάζονται (ὠνομάζοντο *Pa Ma*), χειροποίητα ὄντα; εἴτα καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα (καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα *om. Pa Ma*) τὰ κύκλῳ τοῦ θυσιαστηρίου (ἱλαστηρίου *Pa Ma*) οὐκ ἦσαν εἰκόνες ἀγγέλων (*om. Pa Ma*), ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων; καὶ πῶς οὐκ ἀποβάλλονται (ἀπεβάλλοντο *Pa Ma*); ἀλλ' (*om. Pa Ma*) ἐπειδὴ κατὰ πρόσταξιν θεοῦ εἰκόνες ἀγγέλων ἐγένοντο (*om. Pa*), ἅγια (ἅγια + ἦσαν καὶ *Pa Ma*) εἰσιν, κἂν ζῶδα (ζῶδια *Mercati*) ὑπῆρχον (κἂν ζῶδα ὑπῆρχον *As*: κἂν [καὶ *Ma*] ἐκ ξύλων χειροποίητα *Pa Ma*). τὰ γὰρ (οὖν *Pa Ma*) εἶδωλα τῶν ἐθνῶν, ἐπειδὴ εἰκόνες δαιμόνων ἦσαν, ἃ (*om. Pa Ma*) ὁ θεὸς ἀπηγόρευσεν καὶ κατηγόρευσεν (καὶ κατηγόρευσεν *om. Pa Ma*). ἡμεῖς οὖν εἰς ἀνάμνησιν (μνήμην *Pa Ma*) τῶν ἁγίων τὰς εἰκόνας ποιοῦμεν Ἀβραάμ καὶ (*om. Pa Ma*) Μωσῆ (Μωϋσέως *Pa Ma*), Ἥλια καὶ (*om. Pa Ma*) Ἰησοῦ, Ζαχαρίου (*om. Pa Ma*) καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν, ἀποστόλων καὶ μαρτύρων ἁγίων τῶν διὰ θεὸν ἀναιρεθέντων, ἵνα πᾶς ὁ ὄρων αὐτοὺς ἐν εἰκόνι (εἰκόσι *Pa Ma*) μνημονεύῃ αὐτὸν (αὐτῶν *Thümmel*) καὶ δοξάζῃ (αὐτὸν καὶ δοξάζῃ *om. Pa Ma*) τὸν θεὸν τὸν δοξάσαντα αὐτούς. πρέπει γὰρ αὐτούς (αὐτοῖς *Pa Ma*) ἡ (*om. Pa Ma*) τιμὴ καὶ προσκύνησις (*Ma spatio post* προσκύνησις *relicto reliquam testimonii partem, cuius uerba infra seorsum laudantur, lacunosam et ab As multis locis aberrantem praebeet, Pa uero abhinc usque ad finem testimonii retrouersionem graecam in Actis Nicaenis traditam exscripsit [uariae lectiones in app. crit. gr. adferuntur]*) καὶ ἡ μνήμη κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν, ἵνα πάντες οἱ θεωροῦντες αὐτούς σπεύσωσι καὶ αὐτοὶ μιμηταὶ γενέσθαι τῆς πολιτείας αὐτῶν. καὶ τί γὰρ ἔστιν ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνης (ἡ τιμῆς προσκύνησις *Thümmel, praetulerim* ἡ προσκύνησις *coll. LS<sup>b</sup> Vall. Coll. Brit.* [ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνης *fort. glossema pro* προσκύνησις *in textum receptum*]) εἰ μὴ τιμὴ μόνον, καθὼς ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ προσκυνοῦμεν ἀλλήλους κατὰ τιμὴν (+ καὶ *Mercati*) ἀγάπην; τὸν γὰρ θεὸν ἡμῶν ἄλλως προσκ[υνοῦ]μεν καὶ δοξάζομεν καὶ τρέμομεν. εἰκὼν οὖν ἔστιν ἀφομοίωσις τοῦ ἐν αὐτῇ γραφέντος. οἱ οὖν ἀσεβεῖς οἱ ἀγαθῶν (*leg. ἀγαθόν, uide infra Ma*) μὴ πράττοντες μὴ ἐξ [.....]ν (μὴδὲ [καὶ τῶ]ν *Thümmel, cf. infra Ma et LS<sup>b</sup>*) ἁγίων μνημονεύον[.....]λύσωσιν (μνημονεύον[τες μὴ κω]λύσωσι *Thümmel*) τοὺς εὐποιοῦν[ας καὶ] τιμῶντας τοὺς ἁγίους καὶ τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ καὶ (καὶ

iustitiam eorum, ut omnes, qui vident eos, festinent et ipsi imitatores effici actionum (actionis *Vall.*) eorum. Quae

P VE Vita

La.-Co. 113 ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἐπλασε, τουτέστιν ἐδημιούργησεν, ἔλεγε· ποιήσωμεν ἄνθρωπον  
 κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν. καὶ ἐποίησεν ἄνθρωπον ἐν εἰκόνι θεοῦ. τί γάρ;  
 ὅτι εἰκὼν θεοῦ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἄγαλμά ἐστι, τουτέστιν εἰδωλολατρία, καὶ ἀσέ-  
 βεια; μηδαμῶς γένοιτο. εἰ ὁ Ἀδὰμ εἰκὼν δαιμόνων ἦν, ἐκβεβλημένος ἄν ἦν καὶ  
 ἀπρόσδεκτος· ἀλλ' ὅτι εἰκὼν θεοῦ ἐστὶ, τετιμημένος ἐστὶ καὶ εὐπρόσδεκτος. πᾶσα  
 γὰρ εἰκὼν ἐν ὀνόματι κυρίου ἢ τῶν ἀγγέλων ἢ προφητῶν ἢ ἀποστόλων ἢ μαρτύ-  
 ρων ἢ δικαίων γινομένη ἁγία ἐστίν. οὐ γὰρ τὸ ξύλον προσκυνεῖται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ  
 ἐν τῷ ξύλῳ θεωρούμενον καὶ μνημονεύμενον τιμᾶται· πάντες γὰρ ἡμεῖς προσκυ-  
 νοῦμεν τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀσπαζόμεθα, εἰ καὶ ἁμαρτωλοὶ εἰσι. διὰ τί λοιπὸν οὐκ  
 ὀφείλομεν προσκυνῆσαι τοὺς ἁγίους τοῦ θεοῦ δούλους καὶ εἰς μνημόσυνον αὐτῶν  
 συστήσαι καὶ ἐγεῖραι τὰς εἰκόνας αὐτῶν, ἵνα μὴ ληθαργηθῶσιν; ἀλλὰ λέγεις, ὅτι  
 αὐτὸς ὁ θεὸς προσκυνεῖσθαι χειροποίητα ἀπηγόρευσεν. εἰπέ, ὦ Ἰουδαῖε, τί ἐστὶ τὸ  
 ἐπάνω τῆς γῆς μὴ ὄν χειροποίητον μετὰ τὸ ποιηθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ; τί λοιπόν; ἡ  
 κιβωτὸς τοῦ θεοῦ ἡ ἐκ τῆς ξυλῆς Σεθὴμ κτισθεῖσα καὶ κατασκευασθεῖσα οὐκ ἐστὶ  
 χειροποίητος; καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸ ἱλαστήριον καὶ ἡ στάμνος, ὅπου ἦν τὸ  
 μάννα, καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ λυχνία καὶ τὸ σκῆνωμα τὸ ἐνδότερον καὶ τὸ ἐξώτερον  
 Ha. 92 οὐκ εἰσιν ἐξ ἔργων χειρῶν ἀνθρώπων, ἅπερ Σολομὼν ἐποίησε; καὶ ἵνα τί ἅγια  
 τῶν ἁγίων καλοῦνται ὑπάρχοντα χειροποίητα; τί γάρ; τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξα-

## HVTM

3 ὁ om. T edd. | ἄγαλμά] interpretes, ne eandem rem bis redderet, ἄγαλμα selegit pro *idolatria* | εἰδωλο-  
 λατρία ~ *idolorum cultura* 4 μηδαμῶς] μὴ V | ἐκβεβλημένος ~ *abiectus* ~ ἀπόβλητος | ἄν om. V  
 5 ἀλλ' - εὐπρόσδεκτος om. HV, lac. indic. V<sup>3</sup> 6 ἀποστόλων + ἡ προφητῶν (*iterum*) V 7 γενομένη  
 V 10 αὐτῶν] αὐτοῖς V 11 καὶ ἐγεῖραι (ἐγείρει V) V T M: δυναμένους H | λιθαργηθῶσιν V H<sup>ac</sup> (in i  
 scr. η H<sup>1</sup>) T 13 ὄν] οὐ V edd. | μετὰ τὸ ποιηθῆναι (inde *cum sit factum* Anast.) ~ *post facturam* ~ μετὰ  
 τὴν δημιουργίαν | τοῦ om. M | τί λοιπόν] τί δὴ H 14 ἐκ τῆς ξυλῆς Σεθὴμ ~ *ex lignis Sethim* (cf. Vulg.  
 Exod. 26,15) ~ ἐκ ξύλων ἀσήπτων | Σεθεῖμ M edd. | κατασκευασθεῖσα HV 15 τὸ<sup>2</sup> om. V 16 τράπεζα +  
 ὁ ed. Rom. (corr. ed. Reg.) | ἡ<sup>2</sup> om. T | τὸ<sup>3</sup> om. V 17 εἰσιν] ἔστιν (abbr.) V | ἅπερ + ὁ H M  
 18 καλεῖται V

sanctum; aliud enim est imago et aliud simulacrum, id est statunculus. quando enim deus Adam plasmauit, id est condidit, dicebat: *faciamus hominem ad imaginem nostram et similitudinem. et fecit hominem ad imaginem dei.* numquid enim, quia La.-Co. 114  
 5 imago dei est homo, ideo simulacrum, id est idolorum cultura, est et impietas? nequaquam fiat. si enim Adam imago daemonum esset, abiectus utique et inacceptabilis esset; sed quia imago dei est, honorabilis est et acceptabilis. omnis enim imago in nomine domini aut angelorum aut prophetarum aut apostolorum aut martyrum aut iustorum facta sancta est. non enim lignum adoratur, sed id quod in ligno conspicitur et memoratur, honorificatur; omnes enim nos adoramus principes et salutamus, licet peccatores sint. cur ergo non debemus adorare sanctos dei et seruos et in  
 10 memoriam eorum constituere et erigere imagines eorum, ne obliuioni tradantur? sed dicis quia ipse deus interdixit adorare manufacta. dic itaque, o Iudae, quid est super terram quod non sit manufactum, cum a deo sit factum? numquid *arca* dei, quae ex *lignis* Sethim fabricata atque constructa fuit, manufacta non est? et altare et propitiatorium et urna, in qua erat manna, et mensa et candelabrum et tabernaculum interius et exterius non fuerunt ex operibus manuum hominum, quae Salomon fecit? et Ha. 91  
 15 cur *sancta sanctorum* uocantur, manufacta existentia? numquid Cherubim et sena-

2-3 Gen. 1,26-27 12 deus - manufacta cf. *Leu.* 26,1 13-14 arca - fuit cf. *Exod.* 25,10 etc. 14-16 et altare - exterius cf. *Hebr.* 9,1-7 17 *Hebr.* 9,3 17-159,1 Cherubim - erant cf. *Exod.* 38,6; *Is.* 6,2

<τούς> *Alexakis*, sed μνημονεύοντας cum τιμώντας coniungendum; cf. etiam *LS<sup>b</sup>*) μνημονεύοντας αὐτῶν. τὸν μισθὸν γὰρ τῆς (om. *Thümmel*) ἀγαθοεργίας λήφονται, οἱ δὲ ἀσεβεῖς καθὼς ἀλογίστευτοι ἔξουσιν ἀτιμίαν ὡς τοῦ δικαίου ἀμελήσαντες καὶ τοῦ κυρίου ἀποστατούμενοι. μνήμης οὖν ἔνεκεν ἐν εἰκόσιν γράφονται καὶ τιμῶνται καὶ προσκυνοῦνται οἱ ἅγιοι ὡς δοῦλοι τοῦ θεοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὸ θεῖον ἐξιλεούμενοι. ἅξιον γὰρ ἐστὶν μνημονεῖν τῶν ἡγουμένων [...] ([ἡμῶν] *Thümmel*, cf. *LS<sup>b</sup>*) καὶ εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ (+ με *As<sup>s</sup>*).

*Ma post* τρέπομεν (*uide supra*) multis omissis habet haec: εἰκὼν ἐστίν, ὃ οὗτος, ἀφομοίωσις τοῦ ἐν αὐτῇ γραφέντος. οἱ γὰρ ἀσεβεῖς οἱ ἀγαθὸν μὴ πράττοντες μηδὲ τῶν ἁγίων μνημονεῖν θέλοντες μὴ κωλύεσσαν, μὴ σκάνδαλον τιθέτωσαν τοῖς ἐμποιοῦσιν καὶ ἀναστυλοῦσιν τὰς τῶν ἁγίων εἰκόνας. οὗτοι γὰρ τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθοεργίας λήφονται. μνήμης οὖν ἔνεκεν ἐν εἰκόσι περιγραφόμενοι καὶ τιμώμενοι καὶ προσκυνοῦμενοι οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἡμῶν τὸ θεῖον ἐξιλεοῦνται.

enim est adoratio nisi honor tantummodo, sicut et nos peccatores adoramus et salutamus nos alterutrum secundum honorem et dilectionem? (*des. Coll. Brit.*) Etenim Deum nostrum (nostrum + non *Werminghoff ex Mansi*; sed cf. *gr. et Steph. Bost.*) aliter adoramus et glorificamus et contremescimus (contremiscimus *Werminghoff ex Mansi*). Imago est similitudo eius, quia (qui *LS<sup>b</sup>*) in ea conscriptus est. Impii (Impii - recedentes *om. Vall.*) autem, qui bonum non agunt, neque sanctorum commemorantes non prohibeant neque scandalizent eos, qui benefaciunt et honorant sanctos et servos Dei et commemorantur eorum; mercedem enim bonae operationis accipient. Impii vero secundum quod cogitaverunt habebunt desolationis inhonorationem, sicut id quod iustum (iustum + erat *Werminghoff ex Mansi*) negligentes et a domino recedentes. (*inc. Coll. Brit.*) Propter (Et propter *Vall.*) memoriam namque in imaginibus conscribuntur (conscribentur *Vall.*) et honorantur, immo et adorantur sancti sicut servi Dei, ut pro (*om. Coll. Brit.*) nobis divinitatem sint (*om. Vall.*) exorantes (*des. Coll. Brit.*) atque implorantes; dignum enim est commemorari doctorum nostrorum et gratias referre Deo."

10-11 et in memoriam - tradantur cf. *LC II* 22 p. 275,11-13 (= *II Capit. p. 237,14-16*) = \**Hadr. p. 49,6-8* (Capitulo XVIII): Quod non bonam habeant memoriam, qui, ut (*om. Hadr.*) non obliviscantur sanctorum vel certe ipsius domini, idcirco imagines erigunt. 13-14 numquid - est cf. *LC II* 26 p. 286,19-21 (= *II Capit. p. 237,24-26*) =

\**Hadr. p. 41,15-17* (Capitulo LVIII): Quod non parvi sit erroris manufactas imagines arcae testamenti Domini coaequare (quoequare *Hadr.*) conari, ut illi in sua synodo facere conati sunt.

P VE Vita

3 nostram post similitudinem *E edd.*, cf. *Vulg.* 4 simulacrum *Anast. ex gr.* 5 demonum VE 6 est post acceptabilis *ed. Rom.*\* ex F 7 prophetae P | aut martyrum *om. Mansi* 9 memoratur + ac VE Vita 10 licet + et E Vita | dei et P E Vita: et dei V; et *Anast. suo Marte addidisse uidetur* (cf. p. 159,15-16), deest in *gr. et in LS<sup>b</sup> Vall.* 11 et erigere *om. La.-Co.*\* 14 Sechim P | et om. E Vita 16 hominum ante operibus *ed. Rom.*\* ex F

πτέρυγα κύκλω τοῦ θυσιαστηρίου οὐκ ἦσαν ζῶδια καὶ εἰκόνες τῶν ἀγγέλων, ἔργον χειρῶν ἀνθρώπων; καὶ πῶς οὐκ ἐκβλήσκονται; ὅτι δὲ διὰ προστάγματος θεοῦ εἰκόνες ἐγένοντο τῶν ἀγγέλων, ἁγιάι εἰσι, καὶ ταῦτα ζῶδια ἦσαν. καὶ γὰρ τὰ εἰδωλα τῶν ἔθνων, ὅτι εἰκόνες δαιμόνων ἦσαν, ὁ θεὸς κατέβαλε καὶ κατέκρινεν αὐτά. ἡμεῖς δὲ πρὸς μνημόσυνον τῶν ἁγίων εἰκόνας ποιοῦμεν ἡγουν Ἀβραάμ, Μω- 5 σέως, Ἡλιοῦ, Ἡσαΐου, Ζαχαρίου καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν, ἀποστόλων καὶ μαρτύρων ἁγίων τῶν διὰ τὸν κύριον συντριβέντων, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν αὐτοὺς ἐν εἰκόνι μιμησκηται αὐτῶν καὶ δοξάζῃ τὸν κύριον τὸν δοξάσαντα αὐτούς· πρέπει γὰρ αὐτοῖς τιμὴ καὶ προσκύνησις καὶ ἀνατίθεσθαι τὰ ἡμέτερα πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν 10 δικαιοσύνην αὐτῶν, ἵνα πάντες οἱ θεωροῦντες αὐτοὺς σπεύσωσι καὶ αὐτοὶ μιμηταὶ γενέσθαι τῆς πράξεως αὐτῶν. ποία γὰρ ἐστὶν ἡ τῆς προσκυνήσεως τιμὴ εἰ μὴ μόνον καθὼς καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ προσκυνοῦμεν καὶ ἀσπαζόμεθα ἀλλήλους κατὰ τιμὴν καὶ ἀγάπην; τί γάρ; τὸν κύριον ἡμῶν ἄλλως προσκυνοῦντες καὶ δοξάζοντες καὶ τρέμοντες. εἰκὼν ἐστὶν ὁμοιώσεως αὐτοῦ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐγράφη. ἀσεβεῖς δὲ οἱ 15 τὸ ἀγαθὸν μὴ πράττοντες μήτε τῶν ἁγίων μνημονεύοντες μὴ καλύωσι τοὺς καλοποιοῦντας μηδὲ σκανδαλίζωσι τοὺς τιμῶντας τοὺς ἁγίους καὶ δούλους τοῦ θεοῦ καὶ μνημονεύοντας αὐτῶν· μισθὸν γὰρ ἀγαθὸν τῆς καλῆς πράξεως λήψονται, οἱ δὲ ἀσεβεῖς, καθὼς διελογίσαντο, ἔξουσι τὴν κατάλυσιν τῆς ἀτιμίας, καθὼς τοῦ δικαίου ἡμέλησαν ἀποστάντες ἀπὸ τοῦ θεοῦ. διὰ δὲ τὸ μνημόσυνον τῶν ἁγίων εἰκόνες 20 γράφονται καὶ τιμῶνται καὶ προσκυνοῦνται ὡς δούλων τοῦ θεοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν θεότητα λιτανευόντων καὶ δυσωπούντων· ἄξιον γάρ ἐστι μνημονεύειν τῶν ἡγουμένων ἡμῶν καὶ εὐχαριστίας προσφέρειν τῷ θεῷ."

HV T M 9-22 καὶ ἀνατίθεσθαι - τῷ θεῷ = Pa f. 263<sup>v</sup>-264<sup>r</sup>

1 ζῶδια scripsi coll. p. 154,1 et LS<sup>b</sup> Vall.: ζῶα codd. (cf. Anast.) 1-2 ἔργον H T M (cf. Anast.): ἔργα V (cf. LS<sup>b</sup> Vall. Steph. Bostr., sed talis 'correctio' facile a quolibet librario introducitur) 2 ἐκβλήσκονται HV (cf. Theoph. p. 184,10): ἐκβάλλονται M ἐκβέβληται T edd. | προστάγματος + τοῦ M 3 καὶ ... ζῶδια scripsi coll. p. 154,1 et LS<sup>b</sup> Vall.: καὶ ... ζῶα codd. (cf. Anast.) 4 κατέβαλλε V 5-6 Μωυσεός H M 6 Ἡλίου H Ἡλιοῦ (sic) T | Ἡσαΐου H M 7 διὰ τὸν κύριον] διὰ Χριστὸν V 8 μιμησκηται V μνήσκηται H | δοξάζει V δοξάση M | κύριον] θεὸν H | αὐτοῦς] αὐτόν V 9 ἀνατίθεσθαι τὰ ἡμέτερα ~ *commendatio* ~ μνήμη (?) 10 πάντες - μιμηταὶ] πᾶς ὁ θεωρῶν σπεύσῃ καὶ αὐτὸς μιμητῆς M | πάντες - αὐτοὺς om. V (lac. indic. V<sup>3</sup>) 11-12 ποία - καθὼς] *interpres male uertit quae enim est adoratio nisi honor tantummodo sicut, quod habent* LS<sup>b</sup> Vall. Coll. Brit. 12 κατὰ + τὴν HV Pa 13 τί γάρ ~ *etenim* (cf. LS<sup>b</sup> Vall.)? οὕτω ed. Rom.\* ex Anast.; τί γάρ - ἀσεβεῖς locus suspectus | ἡμῶν + οὐκ ed. Rom.\* ex Anast., sed cf. LS<sup>b</sup> Vall. et Steph. Bost. 13-14 προσκυνοῦντες - τρέμοντες] προσκυνοῦμεν, δοξάζοντες μέντοι (+ καὶ ed. Rom.\*) τρέμοντες T (ex con. uidelicet) edd. 14 εἰκὼν + δέ T edd. | ὁμοιώσεως] *exspectaueris ὁμοίωσις* (cf. LS<sup>b</sup> Vall.), sed cf. Anast. | αὐτοῦ + ὁ ἄνθρωπος T, lac. indic. V<sup>3</sup> | ἀσεβεῖς δὲ ~ *impui uero*, *exspectaueris* οἱ δὲ ἀσεβεῖς (uide infra) 15 καλύωσι M Pa: καλύσσωσι H καλύσουσι V καλυέτωσαν T edd. 15-16 καλλοποιούντας V καλωποιούντας M 16 σκανδαλίζωσι M Pa: σκανδαλίωσι H σκανδαλίζουσι V σκανδαλιζέτωσαν T edd. | τοῦς om. V 17 ἀγαθὸν om. Pa 18 ἀτιμίας] ἀπιστίας M ἀτιμίας + χάριν T 19 ἀπὸ om. V | τοῦ om. M 20 δούλοι V | καὶ om. Pa 21 θεώτητα V θειότητα H T | καὶ δυσωπούντων om. V | γάρ] δέ T edd.

rum alarum animalia, quae in circuitu altaris erant, non fuerunt imagines angelorum, opus manuum hominum? et quomodo non abiciuntur? quia uero per praeceptum dei imagines factae sunt angelorum, sanctae sunt, et haec animalia erant. etenim idola gentium, quia imagines fuerunt daemonum, deus deposuit et condempnauit ea.  
 5 nos autem ad memoriam sanctorum imagines facimus, Abrahae uidelicet, Moysi, Heliae, Esaiae, Zachariae et reliquorum prophetarum, apostolorum et martyrum sanctorum, qui propter deum interempti sunt, ut omnis qui uidet eos in imagine memoretur eorum et glorificet dominum qui glorificauit eos; decet enim eos honor et adoratio et commendatio nostra secundum iustitiam eorum, ut omnes qui uident eos  
 10 festinent et ipsi imitatores effici actionis eorum. qualis enim est adorationis honoratio nisi tantum quemadmodum et nos peccatores adoramus et salutamus alterutrum per honorem et dilectionem? ita et imaginem domini nostri non aliter adoramus, glorificamus et contremescimus, quia imago est similitudinis eius et in ea ipse depictus est. ergo quicumque pii sunt et bonum quidem agunt et sanctorum memores  
 15 sunt nec prohibent beneficientes nec scandalizant eos qui honorant sanctos et seruos dei, quin potius memorantur eorum, mercedem bonam ex bona operatione percipient, impii uero secundum quod cogitauerunt habebunt desolationem inhonorationis, pro eo quod illud quod erat iustum neglexerint et a deo recesserint. propter memoriam enim sanctorum imagines pinguntur, honorantur et adorantur sicut seruorum dei et pro nobis diuinitatem deprecantium et implorantium; dignum enim est  
 20 commemorari praepositorum nostrorum et gratias referre deo.”

Ma. 1072

PL 96,1233

10–12 qualis – adoramus cf. *LC II 24 p. 280, 11b–14* (= *II Capit. p. 237, 19–21*, deest in *\*Hadr.*): Quum praeter Deum solum nihil aliud debeat adorari, aliud est hominem adorare caritatis et salutationis officio, aliud imagines manufactas.

P VE Vita

1 animalia] *Anast. legit ζῶα* 3 et haec animalia *Anast. ex gr. καὶ ταῦτα ζῶα* 4 demonum VE | condempnauit VE Vita 6 Haeliae P Elyç E | Isaiae *ed. Rom.\** | prophetae P 7 deum] dominum *ed. Reg.\** | omnes E *edd.* | uident E *edd.* 7–8 memorentur *ed. Rom.\* ex F* 8 glorificent *ed. Rom.\* ex F* 9 nostra *Anast. ex gr.* | iusticiam P 10 actiones P 10–11 qualis – tantum *Anast. ex gr.* 12–14 ita – est] *Anast. sententiam suo Marte emendauit* 12 adoramus + et E Vita *edd.* 13 contremiscimus *F² edd.* | similitudinis *Anast. ex gr. ὁμοιώσεως* 14–17 ergo – percipient *Anast. (qui in gr. εὐσεβεῖς legisse uidetur) uerborum constructionem atque sensum penitus mutauit* 17 consolationem *V<sup>ac</sup>* (con in de *mut.*, so ins. *V¹·² s.l.*) E Vita 18 illud P om. *V<sup>ac</sup>* (illud *V¹·² s.l.*) 19 enim] eorum P | adorantur et honorantur VE Vita *edd.* 20 et implorantium om. VE Vita *edd.* 21 praepositorum *Anast. ex gr.*

La.-Co. 116 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ μακαρίου ἱερωνύμου πρεσβυτέρου ἱεροσολύμων· „Καὶ γὰρ ὡς συνεχώρησεν ὁ θεὸς προσκυνεῖν πᾶν ἔθνος χειροποίητα, Ἰουδαίους δὲ τὰς πλάκας ἐκείνας, ἃς ἐλατόμησε Μωϋσῆς, καὶ τὰ δύο χερουβὶμ τὰ χρυσᾶ, οὕτως καὶ ἡμῖν τοῖς χριστιανοῖς ἐδωρήσατο τὸν σταυρὸν καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τὰς εἰκόνας γράφειν καὶ προσκυνεῖν καὶ δεῖξαι τὸ ἔργον ἡμῶν.” 5

Μα. 1071 Λοιπὸν ταύτας αὐτάς, εὐσεβέστατοι καὶ γαληνότατοι δεσπότες καὶ τέκνα, τὰς προειρημένας χρήσεις τῶν ἁγίων πατέρων περιήλθομεν βραχέως. καὶ τῆς θείας γραφῆς τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ περὶ τῆς παραφυλακῆς τοῦ θεοῦ σεβάσματος ἃ πρὸς ἔπαινον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εἰς μνημόσυνον τῆς εὐσεβοῦς ἐργασίας τῇ τοῦ θεοῦ ἐπινεύσει καθιστάμενά εἰσι κατὰ τὴν παρά- 10 δοσιν τῶν ἁγίων πατέρων. †περὶ συστάσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ τῆς θείας γραφῆς ἐν ζωγραφίᾳ ὑπάρχουσι†, καθὼς ἐν ταύτῃ τῇ ἀποστολικῇ ἀναφορᾷ τῇ θεοκυρώτῳ γαλήνῃ τῆς ὑμετέρας δυναστείας μετὰ πάσης ταπεινώσεως καὶ εἰλικρινοῦς καρδίας ἐπετηδεύσαμεν ἀναγάγει. ὅθεν καὶ †ἐκ τῶν διαφόρων καὶ εὐδοκιμωτάτων πατέρων λεπτομερῶς μαρτυρίας τῶν τὰς αὐτάς ἱερὰς εἰκόνας συστησάντων 15 τηρητέον ἐστὶ†, καθὼς ἐν ταῖς βίβλοις αὐτῶν εὐρίσκομεν, τῇ ὑμετέρᾳ ἐπεικεστάτῃ βασιλείᾳ ἐπετηδεύσαμεν ἀναγάγει, δυσωποῦντες μετὰ μεγάλου πόθου καρδίας τὴν ὑμετέραν πράοτητα. καὶ ὡς παρὼν καὶ γονυπετῶν καὶ τοῖς ὑμετέροις ἴχνησι κυλινδούμενος ἱκετεύω καὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ παρακαλῶ καὶ ὀρκίζω· τὰς αὐτάς ἱερὰς εἰκόνας ἐν αὐτῇ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν ἀμφοτέροις μέρεσι τῆς 20

HVT M

1–5 = Pa f. 264<sup>r</sup>

1 Ἐκ τοῦ λόγου om. Pa | μακαρίου] ἁγίου Pa | πρεσβυτέρου] ἐπισκόπου V 2 προσκυνεῖ V | ἔθνος + τὰ ed.Rom.\* | χειροποίητα Pa | Ἰουδαῖοι V<sup>ac</sup> Ἰουδαίους V<sup>pc</sup> edd., sed cf. Vall. et Anast. | δὲ om. Pa 3 ἐκείνας om. V, ἐκείνας + εὐδόκησεν T edd., sed cf. Vall. et Anast. | ἡλατόμησε Pa | Μωϋσῆς] ὁ Μωϋσῆς T edd. ὁ Μωσῆς M | χρυσᾶ HV 4 τοῖς χριστιανοῖς om. HV | τῶν ἀγαθῶν ἔργων] *interpres male uertit* (nisi locus corruptus) *sanctorum bonas operationes* ~ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδραγαθήματα 5 τὸ ἔργον ἡμῶν] *male uertit* (uide supra) *affectum nostrum erga ipsos* ~ τὴν διάθεσιν ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτοὺς 6 ταύτας αὐτάς ~ *haec ipsa* 7 περιήλθομεν βραχέως M (ed.Rom. ex lat.): περιήλθον μετὰ βραχείως V περιήλθον μὲν βραχέως HT | <ἀλλὰ> καὶ ed.Rom.\* ex lat. non male 8 ἡ om. V 9 σεβάσματος + ὅτι T edd., sed cf. lat. | ἃ scripsi coll. lat. (an infra εἰσι delendum?): τὰ V T M, om. H 11–12 περὶ – ὑπάρχουσι] locus desperatus, fort. coll. lat. <καὶ> περὶ συστάσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ τῆς θείας γραφῆς ἱστορία ὑπάρχουσι (cf. supra τῆς θείας γραφῆς ... ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ) *intellegendum*, „L. περὶ τῆς συστάσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ παρὰ τῆς θείας” ed.Rom.<sup>ms</sup> 12 ζωγραφίᾳ ~ *historia*? | ὑπαρχούσης V edd. | ταύτῃ scripsi coll. lat.: αὐτῇ codd. 13 δυναστείας ~ *potentiae* 14 καρδίας om. V | ἀναγαγεῖν T edd. 14–16 ὅθεν – ἐστὶ] locus obscurus uel corruptus, temptauerim coll. lat. e.g. ὅθεν καὶ <δ> ἐκ διαφόρων καὶ εὐδοκιμωτάτων τῶν πατέρων μαρτυριῶν τῶν αὐτὰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας συστησάντων λεπτομερῶς <παρα>τηρητέον ἐστὶ 14 καὶ' + τὰς ed.Rom.\* | τῶν om. ed.Rom.\* | διαφόρων καὶ om. V 15 λεπτομερῶς + τὰς M | μάρτυρας V 16 τηρηταῖα V | εὐρίσκομεν + καὶ T edd., sed cf. lat. 16–17 τῇ ὑμετέρᾳ – ἀναγάγει om. V 17 ἀναγαγεῖν T edd. | δυσωποῦντες] *dysowpō* + δὲ T edd., sed cf. lat. 18 καὶ' om. T edd. 19 καὶ' om. M 20 ἀμφοτέροις (~ *ceteris*?) HV: τοῖς ἀμφοτέροις T edd. ἀμφοτέροις τοῖς M

De sermone beati Hieronimi presbyteri Hierosolymitani: „Etenim sicut permisit La.-Co. 115  
deus adorare omnem gentem manufacta, Iudaeos autem tabulas illas quas dolauit  
Moyses et duos Cherubim aureos, sic et nobis christianis donauit crucem et bona-  
rum operationum imagines pingere et adorare [uenerari] et demonstrare opus nos-  
trum.”

Itaque haec ipsa, piissimi ac tranquillissimi domini et filii, praedicta testimonia sanc-  
torum patrum transiuimus breuiter. sed et diuinae scripturae noui ueterisque testa-  
menti testatur historia de diuini cultus obseruatione, quae ad laudem dei in ecclesiis  
in memoriam piae operationis dei nutu constituenda sunt secundum traditionem  
sanctorum patrum. sed et de statu sacrarum imaginum etiam a diuinae scripturae  
historia satis promulgata sunt, quemadmodum in huius apostolicae suggestionis serie  
a deo corroboratae serenitati uestrae potentiae cum omni humilitate et sinceritate  
cordis studuimus intimare. unde et quod in diuersis [eorum] et probabilibus patrum  
testimoniis, qui ipsas sacras imagines statuerunt, subtiliter uideri potest, sicut in  
eorum libris repperimus, uestrae clementissimae potentiae fore studuimus intiman-  
dum, deprecantes cum magna cordis dilectione mansuetissimam uestram clemen-  
tiam. et tanquam praesentaliter humo prostratus et uestris deo directis uestigiis pro-  
uolutus quaeso et coram deo depono et adiuro ut easdem sacratissimas imagines in  
ipsa a deo seruata regia urbe et ceteris Graeciae partibus in pristinum statum resti-  
tuere et confirmare iubeatis, obseruantes traditionem huius sacrosanctae nostrae Ro-

1-5 Hier. Hieros. dial. de s. trin. inter Iud. et Christ.: a) apud Ioh. Dam. imag. III 125: 'Ιερωνύμου, πρεσβυτέρου  
'Ιεροσολύμων· Τῆς γραφῆς ὑμῶν μηδαμοῦ ἐπιτρεπούσης ὑμῖν προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν, τίνος χάριν λοιπὸν αὐτὸν  
προσκυνεῖτε· Εἴπατε ἡμῖν τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ πᾶσι τοῖς ἐπερωτῶσιν ὑμᾶς ἔθνησι. Ἀπόκρισις· Διὰ  
τοῦτο, ὡ ἀνόητοι καὶ ἀναιδεῖς τῇ καρδίᾳ, τάχα συνεχώρησεν ὁ θεὸς παντὶ ἔθνει σεβομένῳ τὸν θεὸν πάντως τι ἐπὶ  
τῆς γῆς ἔργον ἀνθρώπου ὑπάρχον, ἵνα μηκέτι δύνωνται ἐγκαλεῖν τοῖς χριστιανοῖς περὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς τῶν  
εἰκόνων προσκυνήσεως. Ὡς περ οὖν ὁ Ἰουδαῖος προσεκύνει τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης καὶ τὰ δύο χερουβὶμ τὰ  
χωνευτὰ καὶ χρυσᾶ καὶ τὰς δύο πλάκας, ἃς ἐλάξευσεν Μωσῆς, μηδαμοῦ ἐπιτραπείς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ταῦτα  
προσκυνεῖν ἢ ἀσπάζεσθαι, οὕτως καὶ οἱ χριστιανοὶ οὐχ ὡς θεὸν τὸν σταυρὸν ἀσπαζόμεθα, ἀλλὰ δεικνύντες τὴν  
τῆς ψυχῆς ἡμῶν γνησίαν πρὸς τὸν σταυρωθέντα διάθεσιν. b) in florilegiis Mo f. 225<sup>r</sup> et Ma f. 21<sup>r</sup> (ex simili fonte  
orta est uersio latina in Hadr. epist. inserta, quam seruauit Vall.): Τοῦ ἀγίου Ἱερωνύμου πρεσβυτέρου (ἐπισκόπου  
Μα) Ἱεροσολύμων· Χάριν τούτου συνεχώρησεν ὁ θεὸς παντὶ ἔθνει προσκυνεῖν τι (om. Ma) χειροποιήτον,  
'Ιουδαίους (Ἰουδαίοις Ma) μὲν τὰς πλάκας, ἃς ἐλάξευσεν Μωϋσῆς, καὶ τὰ δύο Χερουβὶμ τὰ χρυσᾶ· οὕτως καὶ ἡμῖν  
τοῖς χριστιανοῖς (ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς Ma) ἐχαρίσατο τὸν σταυρὸν καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδραγαθήματα ἐν  
εἰκόσιν διαγράφειν καὶ ταῦτα ἀσπάζεσθαι (καὶ ταῦτα ἀσπάζεσθαι om. Ma) καὶ προσκυνεῖν καὶ δεικνύειν τὴν  
διάθεσιν ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτοῦς (αὐτόν Ma).

1-5 ~ Vall. f. 155<sup>v</sup>: Item de sermone beati Hieronimi presbyteri Hierusolimitani: „Propter hoc permisit Deus  
omnem gentem adorare manufactum, Iudeos enim tabulas illas quas dolauit Moyses et duos Cherubim aureos, sic et  
nobis Christianis donauit crucem et sanctorum bonas operationes imaginibus ascribi et adorari et demonstrari  
affectum nostrum erga ipsos.” 2-4 ~ LC I 19 p. 192,5-8 (= I Capit. p. 104,16-18, deest in \*Hadr.): Quod magnae  
sit temeritatis dicere: „Sicut Iudeis tabulae et duo cherubim, sic nobis christianis donata est crux et sanctorum  
imagines ad scribendum et adorandum.” ~ LC I 19 p. 192,19-24: Cum ergo dicunt: „Sicut Iudeis tabulae et duo  
cherubim, ita nobis christianis data est crux et sanctorum imagines ad adorandum et ad scribendum”, quid aliud  
faciunt nisi, ut imagines exaltent, christianorum res extenuant?

P VE Vita 1-5 ~ Vall. 1-5 ~ Ioh. Dam., Ma, Mo 2-4 ~ LC

1 Hieronymi ed. Rom.\* | Hierosolimitani VE Vita | Etenim sicut Anast. ex gr. 2 illas om. VE edd. 3-5 bonarum -  
nostrum Anast. ex gr. 4 uenerari deleui, cf. Lamberz, Studien p. 25 adn. 39 | demonstrari VE Vita (cf. Vall.), sed in  
gr. δεῖξαι 7-14 sed - potest] locus difficilis, nihil fere ex gr. potest colligi 8 de] ade P<sup>ac</sup> (a exp.) | quae] quod ed.  
Rom.\* 9 constituta ed. Rom. ex gr. 11 historias agit (sic) P<sup>ac</sup> (git sublin., tis superscr. P<sup>c</sup>) | seriae P 13 eorum om.  
ed. Rom.\*, deleui; an in diuersis et probabilibus eorum patrum legendum? 15 fores P 17 tamquam P V | praesen-  
tialiter ed. Rom.\* ex F 18 queso P V 19 conseruata ed. Rom.\* 20 nostrae om. Vita

Γραικίας εἰς τὴν ἀρχαίαν βάσιν συστήσαι καὶ στηρίξαι κελεύσατε, φυλάττοντες τὴν παράδοσιν ταύτης τῆς ἡμετέρας ἱερωτάτης καὶ ἀγιοτάτης ἐκκλησίας, ἀπορρίπτοντες καὶ βδελυσσόμενοι τῶν δυσσεβῶν αἵρετικῶν τὴν δεινότητα, ἵνα ταύτην τὴν ἡμετέραν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τὴν ἀκατάλημπτον ἐναγκαλίσησθε.

5

HV T M                    5 ἐναγκαλίσησθε des. codd. gr.

1 βάσιν ~ *statum*? fort. στάσιν scribendum; cf. p. 126,22 etc.    2 ταύτην V | ἡμετέρας post ἀγιοτάτης M | ἐκκλησίας + καὶ T edd., sed cf. lat.    3 δυσσεβῶν (~ *iniquorum*?) HV: ἀσεβῶν T M edd. | δεινότητα] γαληνότητα V    3-5 ἵνα — ἐναγκαλίσησθε] „L. ἵνα ὑμᾶς αὕτη ἡ ἡμετέρα ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία ἡ ἀνεπίληπτος ἐναγκαλίσηται” ed. Rom.<sup>ms</sup>    4 καὶ ἀποστολικὴν om. V | ἐκκλησίαν Ῥωμαϊκὴν V | ἀκατάλημπτον scripsi coll. CGL III p. 380,3: ἀκατάληπτον HV T ἀκατάλυτον M „L. ἀνεπίληπτον” ed. Rom.<sup>ms</sup> (cf. 1 Tim. 3,2 ἀνεπίληπτον ~ *inreprehensibilem* Vulg.)    5 lac. post ἐναγκαλίσησθε indic. V; uersionem graecam eorum quae sequuntur usque ad finem epistolae non in ipso concilio Nicaeno uel in redigendis Actis, ut opinatur Anast., sed medio nono saeculo in codicibus transcribendis praetermissam esse arbitror; cf. Lamberz, „Falsata” p. 227–228

manae ecclesiae, abicientes ac respuentes iniquorum atque hereticorum calliditatem, ut in huius nostrae sanctae catholicae et apostolicae ac irreprehensibilis Romanae ecclesiae ulnis suscipiamini.

Abhinc usque ad finem huius epistolae codex grecus non habet. Greci namque, quia eodem tem- Ma. 1073 Ha. 93  
 5 pore ex laicis erat Constantinopoli patriarcha factus, ne publice ab apostolica sede argui uideretur et aduersus eum tanquam reprehensione dignum hereticis repugnandi occasio praeberetur ac per hoc synodi cui intererat utilitas excluderetur, quae siue de non facienda laicorum promotione siue de ceterarum praesumptionum redargutionibus subsequuntur in synodo hac nec recitari nec actis inseri passi sunt.

10 Si uero impossibile est pro hereticorum uesania et pro incredulitate ipsorum ipsas La.-Co. 116  
 sacras ac uenerandas imagines sine synodi actione in pristino erigere ac confirmare statu et nostros sacerdotes pro huiuscemodi pia operatione uestra cupit serenissima imperialis potentia accersire, sicut in uestris fertur imperialibus iussionibus, in primis pseudosyllogum illud quod sine apostolica sede innormiter et irrationabiliter nequi-  
 15 terque contra sanctorum uenerabilium patrum traditionem de sacris imaginibus La.-Co. 117  
 actum est, anathematizetur praesentibus missis nostris. et tunc, sicut antiquitus mos extitit, iureiurando uestra piissima ac tranquillissima potestas una cum domina augusta piissimi imperii uestri genitrice seu eiusdem regiae urbis patriarcha necnon et cuncto senatu, corporale tribuentes sacramentum, uerbum commonitorium sicut  
 20 antiquitus pia sacra nobis dirigere uestra dignetur imperialis potestas. quia non est apud uos partis cuiuslibet fauor aut defensio, sed aequalitatem utrisque partibus conseruabitis, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis qui a

4-9 de Anastasii adnotatione hic inserta uide praef. p. XLVII 20-165,3 non - dirigere ~ Conc. Const. III (sacra Const. IV. ad Donum), ACO ser. II, II 1 p. 7,16-20; laudatur etiam apud Nicol. I. epist. 88 p. 458,14-19 Perels

10-165,5 = Ans. I 84 p. 58,8-28; Deusd. IV 11 p. 404,27-405,18 10-165,2 Si uero - habebitis = Coll. Brit. f. 100<sup>v</sup>-101<sup>r</sup> 13-165,2 in primis - habebitis ~ Coll. Brit.<sup>11</sup> f. 103<sup>v</sup> (ex Hadr. epist. ad Taras.); uide infra ad p. 183,9-185,1; cf. Lambez, „Falsata” p. 216-219

P VE Vita 10-165,5 = Ans., Deusd. 10-165,2 = Coll. Brit. 13-165,2 ~ Coll. Brit.<sup>11</sup> 20-165,3 ~ Conc. Const. III

1 atque fort. delendum, cf. gr. | calliditates V edd. 2 inreprehensibilis VE 4-9 Abhinc - sunt] Anastasii adnotationem om. V (ante Si uero crux in marg.) 5 erat P Vita: fuerat F<sup>2</sup> edd. ferant E | patriarchae P 6 tamquam P | ac] hac P 7 excluderetur + ea ed. Rom.\* 10 pro hereticorum uesania et Coll. Brit.: hereticorum uesaniae codd. | incredulitate] incolomitate P<sup>ac</sup> (colomi sublin. et creduli s.l. P<sup>c</sup>) 11 sinodi E Coll. Brit. | pristinum Ans. Deusd. 12 statum Ans. Deusd. gradu Coll. Brit. fort. recte, cf. p. 169,23 | operatione Coll. Brit.<sup>pc</sup> exhortacione Coll. Brit.<sup>ac</sup> (exhorta del. et op(e)ra superscr. m') 13 accersiri Coll. Brit. | imperialis P<sup>ac</sup> (s exp. et b(us) superscr. P<sup>c</sup>) 14 illum Coll. Brit. | innormiter et om. Ans. Deusd. | inormiter V<sup>ac</sup> (n superscr. V<sup>1</sup>) Coll. Brit.<sup>11</sup> enormiter Coll. Brit. ed. Rom.\* (ex F); inormiter etiam Nicol. I. epist. 86 p. 449,4 Perels (ex Hadr. epist. ad Taras., uide infra app. testim. ad p. 175,17-177,1) 15 sanctorum + ac Coll. Brit., sed ac deest in Coll. Brit.<sup>11</sup> 16 sicut + et Coll. Brit. (et deest in Coll. Brit.<sup>11</sup>) 17 extit (sic) E exigit Vita | iureiurando] sub iusiurando Coll. Brit. (sub iusiurandum Coll. Brit.<sup>11</sup>) | domina Deusd. donna Coll. Brit.<sup>11</sup> 18 piissimi imperii uestri] uestra piissima Ans. Deusd. | patriarcha Coll. Brit. 19 cunctus VE 19-20 corporale - potestas] locus difficilis, ut uidit Speck, Leon III. p. 654; facilius intelleguntur quae adfert Coll. Brit.<sup>11</sup> ex Hadr. epist. ad Taras. (uide infra app. testim. ad p. 183,9-185,1); uerbum commonitorium per piam sacram nobis dirigere dignetur, corporale tribuentes sacramentum 19 tribuentes] tribuatis Coll. Brit. | sicutt (sic) + et Coll. Brit. (sicut et antiquitus deest in Coll. Brit.<sup>11</sup>) 20 piam sacram Coll. Brit., cf. per piam sacram Coll. Brit.<sup>11</sup> 21 audefensio (sic) P ac defensio Coll. Brit.<sup>11</sup> aut defensio deest in Conc. Const. III 22 qui a] quia E Coll. Brit.



nobis diriguntur quoquomodo, sed et omni honore cum competenti munificentia et susceptione dignos eos habebitis. et si quidem utrique conuenerint, ecce bene; si autem minime conuenerint, iterum cum omni humanitate eos ad nos dirigere satagetis, quia dudum ibidem pro zelo fidei ac sanctorum imaginum religiosi uiri ac dei famuli directi in exilio missi sunt et bonae confessionis huius mundi finierunt uitam. Rom. 416

Porro et hoc uestrum a deo coronatum ac piissimum poscimus imperium ut, si ueram et horthodoxam sanctae catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae nitimini amplecti fidem, sicut antiquitus ab horthodoxis imperatoribus seu a ceteris christianorum fidelium oblata atque concessa sunt, patrimonium beati Petri apostolorum principis fautoris nostri in integro nobis restituere dignemini pro luminariorum concinationibus eidem dei ecclesiae atque alimoniis pauperum, immo et consecrationes archiepiscoporum seu episcoporum, sicut olitana constat traditio, nostrae dioecesis existentes penitus canonice sanctae nostrae Romanae restituantur ecclesiae, ut nequaquam schisma inter concordiam perseuerare ualeat sacerdotum, sed sicut in uestra serenissima iussione exaratum est, confundatur omne zizanium male plantatum, et domini et saluatoris nostri Iesu Christi uerbum impleatur quoniam *portae inferi non praeualebunt aduersus eam*. et rursus: *tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et tibi dabo clauis regni caelorum, et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solueris super terram, erit solutum et in caelis*. cuius sedes in toto orbe terrarum primatu fungens caput omnium dei ecclesiarum constituta est, et quem beatus Petrus apostolus per domini praeceptum regit, Ha. 94 Ma. 1074

15 confundatur omne zizanium cf. Mt. 13,29 16–17 Mt. 16,18 17–20 Mt. 16,18–19

4–5 quia – uitam haec ad Germanum I. patriarcham spectare uidentur, cf. Nicol. I. epist. 88, p. 457,16–17 Perels (uide app. testim.); Ioh. Dam. imag. II 12,27–29 6–11 Porro – pauperum cf. e.g. Steph. II. epist. ad Pipp. (Cod. Carol. n. 11) p. 506,35–41 Gundlach 14–17 sicut – eam ~ sacra imp. ad Hadr. p. 6,21–23 21–167,3 et – custodit ~ Gelas. I. epist. ad episc. Dard. = Collect. Auell. epist. 95 p. 372,9–18 Guenther (cf. p. 778,1–9 = Epit.): Quibus conuenienter ut dictum est ex paterna traditione perpensis confidimus, quod nullus iam ueraciter Christianus ignoret uniuscuiusque synodi constitutum, quod uniuersalis ecclesiae probauit adsensus, nullam magis exsequi sedem prae ceteris oportere quam primam, quae et unamquamque synodum (+ et Epit.) sua auctoritate confirmat et continuata moderatione custodit, pro suo scilicet principatu, quem beatus Petrus apostolus domini uoce perceptum (praeceptum Coll. Ps.-Isid. in Epit.) ecclesiae nihilominus subsequente et tenuit semper et retinet. locum adfert etiam Nicol. I. epist. 79 p.

4–5 = Nicol. I. epist. 88 p. 457,16–17 Perels: sicuti sub venerabili papa Gregorio factum est, qui aequae post sextam synodum fuit, quando „pro zelo fidei et sanctorum imaginum reuerentia religiosi uiri ac Dei famuli directi in exilium missi sunt et bona confessione huius mundi finierunt uitam”. 6–13 Porro – ecclesiae cf. Hadr. p. 57,5–16 6–13 si – ecclesiae = Coll. Brit. f. 101<sup>r</sup> 8–13 sicut – ecclesiae ~ Coll. Brit.<sup>II</sup> f. 103<sup>v</sup>–104<sup>r</sup> (ex Hadr. epist. ad Taras.); uide infra ad p. 183,9–185,1; cf. Lamberz, „Falsata” p. 216–219

P VE Vita 4–5 = Nicol. 6–13 = Coll. Brit. 8–13 ~ Coll. Brit.<sup>II</sup> 21–167,3 ~ Gelas.

1 diriguntur Ans. Deusd. | et<sup>1</sup> om. E Vita | cum om. Coll. Brit. Coll. Brit.<sup>II</sup>, sed cf. Conc. Const. III | munificentia competenti ed. Rom.\* ex F 2 utrique om. Ans. Deusd. 4 imaginum + reuerentia Nicol. | religiosi uiri Vita Nicol. Ans. Deusd.: religiosos uiros codd. | ac dei famuli om. Ans. Deusd. 5 directo P | exilium Nicol. Ans. Deusd. | bona confessione Nicol. Ans. Deusd. | uitam (uiam Deusd.) finierunt Ans. Deusd. 7 orthodoxam codd. | et<sup>2</sup>] ac ed. Rom.\* | ecclesiae et Romanae V<sup>ac</sup> et Romanae ecclesiae V<sup>pc</sup> (signis transp.) Vita ecclesiae Romanae ed. Rom.\* 8 exantiquitus Coll. Brit.<sup>II</sup> | orthodoxis codd. 8–9 christianis fidelibus ed. Rom.\* 10 fautoris Coll. Brit. | nostri Coll. Brit. (deest in Coll. Brit.<sup>II</sup>): uestri codd. edd. | integro P Coll. Brit., cf. Coll. Brit.<sup>II</sup>: integre V integrum E Vita edd. 11 atque] aque (sic) Coll. Brit. | consecrationis Coll. Brit. 12 seu episcoporum deest in Coll. Brit.<sup>II</sup> | diocesis VE Vita Coll. Brit. (etiam Coll. Brit.<sup>II</sup>) 13 poenitus P | Romanae nostrae ed. Rom.\* 14 scisma VE Vita | sed om. La.-Co.\* 15 confundantur V<sup>ac</sup> (n exp.) E 19 celis P E coelis ed. Rom.\* 20 celis E coelis ed. Rom.\* | fungens V F<sup>2</sup> Vita: fundens P fungeris E 21 et – regit] locus difficilis; facilius intellegitur Hadr. epist. ad Maginarium l.l. (cf. app. font.) | quem] quemadmodum ed. Rom.\* | rexit Vita regens ed. Rom.\*



ecclesia nihilominus subsequente, et tenuit semper et retinet principatum, quod uni-  
 versalis ecclesiae nullam magis oportet exequi sedem quam primam, quae et unam-  
 quamque synodum et sua auctoritate confirmat et continuata moderatione custodit.  
 Et ualde mirati sumus quod in uestris imperialibus iussis pro patriarcha regiae urbis  
 5 scilicet Tarasii directis uniuersalem ibidem eum repperimus exaratum; sed utrum per  
 imperitiam notariorum aut schisma uel heresim iniquorum scriptum est, ignoramus,  
 sed deinceps suademus uestrae clementissimae imperialique potentiae ut minime in  
 suarum exarationum serie uniuersalis describatur, quia contra sanctorum canonum  
 instituta seu sanctorum patrum traditionum decreta esse uidetur. in secundo enim  
 10 ordine si non per sanctae nostrae catholicae et apostolicae ecclesiae auctoritatem,  
 sicut omnibus patet, nunquam ualuit nomen habere, quod nimirum si uniuersalis La.-Co. 118  
 super praelatam sibi sanctam Romanam ecclesiam, quae est caput omnium dei eccle-  
 siarum, describatur, tanquam sanctarum synodorum rebellem atque hereticum  
 manifestare se certum est. quia si uniuersalis est, etiam ecclesiae nostrae sedis prima-  
 15 tum habere dinoscitur, quod ridiculum omnibus fidelibus christianis apparet, quia in  
 toto orbe terrarum ab ipso redemptore mundi beato Petro apostolo principatus ac  
 potestas data est et per eundem apostolum, cuius uel inmeriti uices gerimus, sancta  
 catholica et apostolica Romana ecclesia usque hactenus et in aeuum tenet principa- Ha. 95  
 tum ac potestatis auctoritatem, quatinus – quod non credimus – si quispiam eum  
 20 uniuersalem nuncupauerit uel assensum tribuerit, sciat se horthodoxae fidei esse  
 alienum et nostrae sanctae catholicae et apostolicae ecclesiae rebellem.

422,10–15 (cf. *epist.* 88 p. 473,13–14) *Perels* (ex *Gelas.*) cf. *Hadr. I. epist. ad Maginarium abb.* p. 3,21–4,3 *Hampe*: Presertim cum in toto orbe terrarum principatum eam tenere ex paterna traditione manifestum est, quem beatus Petrus apostolus Domini uoce perceptum, ecclesia nihilominus subsequente, et tenuit semper et retinet.

4 ualde mirati sumus = *Gelas. I. epist. ad episc. Dard.* = *Collect. Avell. epist.* 95 p. 369,3 *Guenther* | in – iussis *haec sacra non seruata est*; cf. *Dölger/Müller, Reg. n.* 343

4–21 = *Ans. I* 84 p. 58,28–59,17; *Deusd. IV* 11 p. 405,18–406,7 4–15 ualde – apparet = *Coll. Brit. f.* 101<sup>r-v</sup> 9–11 in secundo – habere cf. *Hadr. I. epist. ad Maginarium abb.* p. 4,3–9 *Hampe* (ubi *adn.* 2 „*Hadriani*” pro „*Gelasii*” *legendum*) 19–169,2 si – consuetudinem = *Coll. Brit. f.* 101<sup>v</sup>

P VE Vita 4–21 = *Ans., Deusd.* 4–15 = *Coll. Brit.* 19–169,2 = *Coll. Brit.*

1 ecclesiam *ed. Rom.* \* ex F | subsequenter F<sup>2</sup> *edd.* subsequens *ed. Rom.* <sup>m8</sup> subsequentem *Gaudenzi*, sed cf. *Gelas. et Hadr. l.l.* | quod + praeceptum F<sup>2</sup> *edd.* 2 nulla P | et *om. ed. Rom.* \* 4 iussis] *expectaueris* iussionibus 5 Tarasii] Tharasio *Ans.* Tharasio *Deusd.* Tarasio *ed. Rom.* \*, sed Tarasii mendose fort. in ipsa epistula scriptum erat; cf. *Lamberz, Studien* p. 38 | eum ibidem *Ans. Deusd.* | perimus *Coll. Brit.* 6 imperitiam] nequitiam *Ans. Deusd.* | notariorum P *Coll. Brit.*: *om.* VE *Ans. Deusd. edd.*; cf. *Lamberz, Studien* p. 39 (temere obloquitur *Speck, Interpolationen* p. 226 *adn.* 613) | scisma VE Vita *Coll. Brit. Ans. Deusd.* 7 uestram clementissimam imperialem potentiam *Coll. Brit.* | imperialique] que fort. delendum, cf. *Coll. Brit. et supra* p. 127,26–27 et p. 129,2–3 8 suarum] eius *Coll. Brit.* | serae *Coll. Brit.* | uniuersalis] exarationis *Coll. Brit.* <sup>ac</sup> (del. et superscr. uniuersalis m<sup>1</sup>) | sanctorum] sacrorum *Coll. Brit.* 9 seu – decreta *om. Ans. Deusd.* | secunda P 10 si non] nisi *Ans. Deusd.* | sanctam nostram catholicam et apostolicam ecclesiam *Coll. Brit.* 11 sicut + in E Vita *edd.* | numquam *codd.* | quod] quia *Ans. Deusd.* 12 praelatam sibi] primatem suam (sic) *Coll. Brit.* 13 tamquam P 14 se manifestare *Ans. Deusd.* | etiam + super *Coll. Brit.* | ecclesiae *om. Ans. Deusd.* 15 habere] se putare *Coll. Brit.* | dignoscitur E Vita *edd.* | christianis] Christi *Coll. Brit.* 17 uel *om. Ans. Deusd.* | imperiti P 17–18 sancta – ecclesia F<sup>2</sup> Vita *Ans. Deusd.*: sanctam catholicam et apostolicam Romanam ecclesiam P VE 18 hactenus et *om. Ans. Deusd.* | actenus VE | euum *codd. Vita Deusd.* 19 quod non credimus si] si autem quod non credimus deinceps *Ans. Deusd.* | eum P E *Coll. Brit.* <sup>pc</sup>: hunc *Ans. Deusd., om. V Coll. Brit.* <sup>ac</sup> (add. m<sup>1-2</sup> s.l.) 20 nuncupauerit] descripserit *Coll. Brit.* | uel assensum tribuerit *om. P* <sup>ac</sup>, add. P<sup>c</sup> in marg. inf. | adsensum *Coll. Brit.* | esse *om. Ans. Deusd.*



Ipse enim Tarasius regiae urbis patriarcha misit nobis synodica priscam adimplens consuetudinem. quae suscipientes et liquidius indagantes et de confessione tam rectae fidei eius quam dogmatum sanctarum sex synodorum et uenerandarum imaginum ouantes nimis iterum conturbati ac contristati sumus, quia ex laicorum ordine  
 5 et imperialibus obsequiis deputatus repente in patriarchatus culmen electus et apocaligus contra sanctorum canonum censuram factus est patriarcha. et quod dicere  
 pudet et graue tacere est: qui regendi adhuc et docendi sunt, doctores nec erubescunt uideri nec metuunt; ducatum animarum impudenter assumunt, quibus uia omnis ignota doctoris est, quo uel ipsi gradientur ignari sunt. quod quam prauum quamue  
 10 sit temerarium, saeculari ordine et disciplina monstratur. nam dum dux exercitus non nisi labore et sollicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse possint qui episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione conscendere? huius saltem rei comparatione considerent et aggredi repente inexpertos labores abstineant, quippe qui non didicerint quod doceant. unde canonica instituit censura nequaquam  
 15 ex laico ad sacerdotium repente transire, et nisi per eius fidelem concursum pro sanctorum imaginum erectione in eius consecratione assensum omnimodo tribuere nequibimus.

Ma. 1075

Et ideo, domini rerum, a deo coronati magni principes et serenissimi imperatores, petimus et obnixae iterum deprecamur deo illustratam clementiam uestram et per  
 20 omnipotentem deum, qui uos regnare praecepit et imperialis culminis apicem uobis concedere iussit, pietatem uestram, ut dictum est, coniuramus ut pio intuitu uestras clementissimas aures nostrae humillimae deprecationi inclinare iubeatis ipsasque  
 sacratissimas imagines in pristino gradu constituere, ut omnes christiani in uniuerso mundo exultent et magno laetentur gaudio. nam cum talis iniquum erroris scandalum, quod in ipsis Graeciae partibus inrepsit, abolitum fuerit et deo annuente ipsae  
 25 uenerandae imagines in pristino statu fuerint restitutae, erit magna laetitia dilatata per uniuersum orbem terrarum, et tunc super omnes barbaras nationes beato Petro principe apostolorum uobiscum comitante eritis in triumphis imperantes uictores,

Rom. 417

1-17 cf. *Hadr. epist. ad Taras. p. 175,14-177,1 (lat.)*; *Tarasii synodica ad Hadrianum missa non sunt seruata*; cf. *Grumel/Darrouzès, Reg. n. 351* 6-15 et quod - transire ~ *Greg. M. epist. 9,216 l. 48-60. 70-71 Norberg*

1-17 = *Ioh. VIII. epist. 208 p. 178,12-40 Caspar* 4-17 nimis - nequibimus cf. *LC III 2 p. 342-345* 11-12 possint - conscendere cf. *LC III 2 p. 344,23-27*: Contra quam ecclesiasticae institutionis normam dum superius memoratus Tarasius sacerdotale culmen, ut aiunt, conscendit, turbare potius quam gubernare dinoscitur plebes.

P VE Vita 1-17 = *Ioh.* 6-15 = *Greg.*

1 Tharasius *Coll. Brit.* | emisit *Coll. Brit.* | synodicam VE *edd.* 2 quam *ed. Rom.\* ex F* | tam ante de confessione *Ioh.* 4 conturbati ac contristati] conturbati ac conturbati (*sic*) E turbati ac conturbati *ed. Rom.\* (corr. La.-Co.<sup>ms</sup> ex P)* 5 in] ad F<sup>2</sup> Vita, om. VE *ed. Rom.\* (in La.-Co.<sup>ms</sup> ex P)* | electus] adeptus V *ed. Rom.\* erectus Ioh.* 5-6 apocaligus *ed. Rom.*: apocaligus *codd. et Ioh.*; apocaligus = ἀπό καλῶν (*sic uersio graeca epist. Ioh.*); cf. *LBG s.u. καλῶν*; *Du Cange et MLW s.u. apocaligus* 7 qui regendi adhuc et docendi] regendi rectores et qui docendi *Greg.* 8 assumere F<sup>2</sup> *edd., uar. lect. apud Greg.* | omnis] omnibus VE Vita in omnibus F<sup>2</sup> *edd.* 9 ductoris *Greg. (uar. lect. doctoris)* | quo] et quo *Greg., fort. etiam hic scribendum* | paruum *Ioh.* 10 saeculari P, saeculari + etiam *Greg.* | dux dum VE (*corr. F<sup>2</sup>*) 11 possint] debeant *Greg.* possunt *Caspar* 12 qui + in F<sup>2</sup> *edd.* | conscendere *La.-Co.* 13 abstineant + ne caeca honoris ambitio et ipsis in poena sit et aliis pestifera erroris semina iaciat *Greg.* 14 didicere *Greg.* | docent E Vita *edd.* | unde - censura] alia habet *Greg.* | nequaquam] nec quemquam *Greg.*; cf. *Wallach p. 24-25* 16-17 nequibimus P (*cf. infra p. 185,20-21*): nequimus V<sup>pc</sup> E Vita nequiuimus V<sup>pc</sup> (ui *superscr.* V<sup>1-2</sup>) *edd. Ioh.* 19 deprecamur + a *ed. Rom.\** 21 conscendere *ed. Rom.\** 23 ut] et *ed. Rom.\* (corr. ed. Reg.<sup>ms</sup>)* 24 letentur P E 26 restitutae fuerint *ed. Rom.\** | letitia P E | dilata V *La.-Co.* 27 nunc VE Vita *edd.*



sicut filius et spiritalis noster compater dominus Karolus rex Francorum et Longobardorum ac patricius Romanorum, nostris obtemperans monitis atque adimplens in omnibus uoluntates, omnis hesperiae occiduaeque partis barbaras nationes sub suis prosternens conculcauit pedibus, omni potentatui illorum dominans, et suo subiciens regno adunauit. unde per sua laboriosa certamina eidem dei apostoli ecclesiae ob nimium amorem plura dona in perpetuo optulit possidenda, tam prouincias quamque ciuitates seu castra et cetera territoria, immo et patrimonia quae a perfida Longobardorum gente detinebantur brachio forti eidem dei apostolo restituit, cuius et iura esse dinoscebantur. sed et aurum atque argentum cotidie pro luminariorum concinnatione seu alimoniis pauperum non desinit offerendo, quatinus eius regalis memoria non derelinquatur in saeculum saeculi.

Idcirco nimium diligentes ac uenerantes uestrum a deo concessum imperium magnopere suggerentes quaesumus ut praesentium transuectores, uidelicet Petrum dilectissimum nostrum archipresbyterum seu Petrum abbatem atque presbyterum uenerabilis monasterii sancti Sabae, hilari mente et uultu placidissimo suscipiens sospites iterum ad nos remeare disponere iubeat uestra serenissima imperialis clementia, ut dum de uestra horthodoxa fide quae coepistis nos reddiderint certiores nosque ex hoc de uestro pio proposito laetos efficientes, altisonas domino deo nostro referre studeamus laudes, diuinam pro immensa piissimae serenitatis uestrae laetitia exorantes clementiam atque consona cum propheta inquierentes: *domine, saluos fac* inuictissimos nostros principes et magnos imperatores et *exaudi nos, in quacumque die te* deprecantes pro eis *inuocauerimus*. ipse enim rerum opifex et arbiter dominus deus noster, in cuius manu omnia regna mundi consistunt, *per* quem etiam *reges regnant* et *principes imperant et potentes* quae pietatis sunt clementer cuncta modigerando disponunt, uestrae piaae serenitatis mellifluis cordibus inspirare dignetur ad exaudiendum nostras humillimas preces et restituendum in pristino statu sacras imagines tribuatque uobis intercedentibus beatissimis apostolorum principibus Petro ac Paulo longaeua ac prospera et felicia tempora et cum maxima corporis sospitate atque animae salute imperialis potentiae sceptris uos perfrui faciat. et sicut terrae summae

20–22 cf. Ps. 119,10 23–24 cf. Prov. 8,15–16

1–3 dominus – uoluntates = Ans. I 82 p. 56,20–22; Deusd. IV 12 p. 406,10–12 (inscr. Ex epistola papae Adriani recitata in II. actione VII. synodi) 5–15 per – suscipiens = Ans. I 82 p. 56,22–57,3; Deusd. IV 12 p. 406,12–23

P VE Vita 1–3 = Ans., Deusd. 5–15 = Ans., Deusd.

1 spiritalis Vita ed. Rom.\* | compater noster ed. Rom.\* ex F | cumpater P fort. retinendum (cf. MLW s.u.) | domnus Ans. Deusd. | Carolus ed. Rom.\* 1–2 Langobardorum VE Vita Deusd. 2 ac] et Ans., om. Deusd. | adque P 3 omnes Vita | occiduaeque] occiduaeque P 4 omnipotentatum illarum domans ed. Rom.\* 5 eiusdem Ans. Deusd. 6 in om. ed. Rom.\* | obtulit Ans. Deusd. ed. Rom.\* 7 quamque] quam ed. Rom.\* | cetera om. Ans. Deusd. 8 Langobardorum VE Vita Deusd. | constituit VE Vita 9 iure F<sup>2</sup> edd. uita E (iura La.-Co.<sup>m</sup> ex P) | dinoscebantur E Vita 10 offerre Ans. Deusd. | quatenus VE Vita Ans. | regalis om. Ans. Deusd. 11 saeculi om. Ans. Deusd. 12 cessum P<sup>ac</sup> (con superscr. P<sup>c</sup>) 13 uectores Ans. Deusd. 14 archipresbyterum + sanctissimae Romanae ecclesiae Vita | seu] et Vita | abbatem – presbyterum] reuerendissimum presbyterum, monachum et abbatem Vita 17 orthodoxa P E | quae] qua ed. Reg.\* | cepistis VE | reddiderunt P<sup>ac</sup> (u expungendo in i mut. P<sup>a</sup>) redderint V<sup>ac</sup> (di V<sup>2</sup> s.l.) 18 pio om. E edd. | laetos scripsi: leti P E leti V | effecti Vita | altissonas VE altissimas ed. Rom.\* 19 inmensa VE | letitia P leticia E 20 propheta P 21 in quacumque die] in die qua Vulg. Psalt. Rom. (ubi nar. lect. quacumque die) 23 consistunt mundi ed. Rom.\* ex F 24 modigerando (cf. Epist. Langob. coll. 10 [Greg. II.] p. 700,33 Gundlach)) moderando P<sup>ac</sup> modi generando P<sup>ac</sup> (i generando sublin. et erando superscr. P<sup>c</sup>) 25–26 exaudiendas VE Vita edd. 27 ac] et ed. Rom.\* 28 longaeua codd. Vita, corr. ed. Rom.

La.-Co. 120 Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπεν· Αὐτοὶ ὑμεῖς λαβόντες παρὰ τοῦ πάπα  
Ha. 96 Ma. 1075 τὰ γράμματα ταῦτα ἀπεκομίσατε πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἡμῶν;

Πέτρος καὶ Πέτρος οἱ θεοφιλέστατοι πρεσβύτεροι καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντες Ἀδριανοῦ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα Ῥώμης εἶπον· Ἡμεῖς αὐτοὶ λαβόντες παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ἡμῶν πατρὸς τὰ τοιαῦτα γράμματα ἡγάγομεν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς δε- 5 σπότης.

Ἰωάννης ὁ μεγαλοπρεπέστατος λογοθέτης εἶπε· Ταῦτα ἴσασι καὶ οἱ τιμιώτατοι Σικελοί, ὃ τε θεοφιλέστατος Θεόδωρος ὁ Κατανέων ἐπίσκοπος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ εὐλαβέστατος διάκονος Ἐπιφάνιος ὁ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σαρδανίας. ἀμφότεροι γὰρ κατὰ κέλευσιν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ἡμῶν ἀφίκοντο εἰς 10 Ῥώμην σὺν τῷ εὐλαβεστάτῳ ἀποκρισιarίῳ τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου.

Θεόδωρος ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Κατάνης εἶπε· Τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας  
Ma. 1078 κελεύσεως διὰ τιμίας κελεύσεως αὐτῶν ἀποσταλῆναι τὸν σὺν ἐμοὶ δοῦλον τῆς  
Ha. 97 ὑμετέρας ἀγιωσύνης Λέοντα τὸν θεοσεβέστατον πρεσβύτερον μετὰ καὶ τιμίου γράμματος τοῦ πανιέρου μου δεσπότη, ὁ σέβων τὴν ἀγιωσύνην ὑμῶν ὁ τῆς κατ' ἐμέ 15 Σικελῶν ἐπαρχίας στρατηγὸς ἀπέστειλέ με εἰς Ῥώμην μετὰ εὐσεβοῦς κελεύσεως  
Rom. 418 τῶν ὀρθοδόξων βασιλέων ἡμῶν· καὶ ἀπελθόντων ἡμῶν τὴν πίστιν τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας ἡμῶν καὶ ὀρθοδοξίαν ἀνηγγείλαμεν. καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας ἀκούσας εἶπεν ὅτι „ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς βασιλείας αὐτῶν εἰ γένηται τοῦτο, μεγαλῦναι ἔχει ὁ θεὸς τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν αὐτῶν ὑπὲρ τὰς ἔμπροσθεν βασιλείας.” ἐντεῦθεν καὶ 20 τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἀναφορὰν ἐξαπέστειλε πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἡμῶν μετὰ καὶ τῶν γραμμάτων τῶν πρὸς τὴν ὑμέτεραν ἀγιότητα καὶ τῶν προκαθεζομένων αὐτοῦ τοποτηρητῶν.

Κοσμάς διάκονος νοτάριος καὶ κουβουκλείσιος εἶπε· Καὶ ἕτερα ἀπεστάλησαν  
La.-Co. 121 γράμματα παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρὸς Ταράσιον 25

7-18 cf. Dölger/Müller, Reg. n. 343b-c  
174,17-18

14-15 μετὰ — δεσπότη uide infra ad Hadr. epist. ad Taras. p.

1 Ταράσιος inc. codd. gr. HV T M

1 τοῦ + ἀγιωτάτου V edd. 2 ταῦτα τὰ γράμματα V 3 θεοφιλέστατοι om. V 3-4 καί<sup>2</sup> — Ῥώμης om. V 4 αὐτοὶ om. V 4-5 παρὰ — γράμματα om. V 5 πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς om. V | εὐσεβεῖς + ἡμῶν M 5-6 δέσποτα V 7 μεγαλοπρεπέστατος om. V | ἔφη V | τιμιώτατοι om. V 8 θεοφιλέστατος Θεόδωρος ὁ om. V (uide infra) | Καταναίων H Κατάνεων V | ἐπίσκοπος + Θεόδωρος V 9 εὐλαβέστατος om. V | τὸν τόπον ἐπέχων om. V | ἀρχιεπισκόπου om. V 9-10 Σαρδονίας T M Σαρδινίας ed. Rom.\* 10 εὐσεβῶν om. V | ἡμῶν βασιλέων H 11 εὐλαβεστάτῳ om. V | ἡμῶν + δεσπότη καὶ M 12 Θεόδωρος om. V | θεοφιλέστατος om. V | Κατάνης ἐπίσκοπος V | Κατάνης + στὰς μέσον T edd. 13 κελεύσεως τιμίας H | αὐτῶν (sc. τῶν βασιλέων) αὐτῆς T edd. | σταλῆναι V 14 θεοφιλέστατον T edd. | πρεσβύτερον] ἐπίσκοπον H 14-15 τιμίων γραμμάτων V 15 πανιέρου μου om. V | τῆς] τῶν V | κατ' ἐμέ om. V 16 Σικελῶν H | ἐπαρχίας om. V | εὐσεβοῦς om. V 17 ὀρθοδόξων] ἀγίων V 17-18 τῶν εὐσεβῶν βασιλέων V 18 ἡμῶν — καί<sup>2</sup> om. V | ἡμῶν] αὐτῶν ed. Rom.\*, sed cf. lat. | μακαριώτατος om. V 19 τοῦτο ad uerba nunc deperdit referendum esse con. Speck, Interpolationen p. 147 adn. 401 | μεγαλῦναι V M 21 εὐσεβεστάτους T edd. | ἡμῶν om. V 22 καί<sup>1</sup> — ἀγιότητα suspectum (cf. infra ἕτερα ἀπεστάλησαν γράμματα) | καὶ τῶν<sup>1</sup> H T: καὶ V M τῶν ed. Rom.\* | τῶν<sup>2</sup> om. V 24-174,1 Κοσμάς — πατριάρχην om. V, lac. indic. V<sup>3</sup> 25 τῆς πρεσβυτέρας om. H

potentiae gloriam uobis concessit, et caelorum quoque regna uobis per infinita saecula largiri possidenda dignetur.

Dat(a) VII K(a)l(endas) Nou(embrias) ind(ictione) VIII

Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Ipsi uos acceptis a papa litteris his detulistis PL 129,236  
5 eas ad pios imperatores nostros?

Petrus et Petrus deo amabiles presbyteri et locum tenentes Hadriani sanctissimi papae Romani dixerunt: Nos ipsi accepimus ab apostolico patre nostro huiusmodi litteras et detulimus eas ad pios dominos.

Iohannes magnificentissimus logotheta dixit: Haec nouerunt et honorabilissimi  
10 Siculi, deo amabilis Theodorus Catanensium episcopus et qui cum eo est reuerentis- PL 129,237  
simus diaconus Epiphanius, qui locum tenet archiepiscopi Sardiniae. ambo enim per iussionem piorum imperatorum nostrorum profecti sunt Romam cum reuerentis-  
simo apocrisario sanctissimi patriarchae nostri.

Theodorus deo amabilis episcopus Catanae dixit: Pio imperio iubente per hono-  
15 rabiles iussiones suas mittere Leonem dei cultorem presbyterum, qui una mecum Ma. 1077 Ha. 98  
seruus est uestrae sanctitatis, simul cum pretiosa epistola sacratissimi domini mei, ille qui colit sanctitatem uestram, Siculorum scilicet meae prouinciae magistratus, misit me Romam cum pia iussione horthodoxorum imperatorum nostrorum. qui abeun- Rom. 418  
tes fidem pii imperii nostri et horthodoxiam denuntiauius. et beatissimus papa  
20 audiens dixit quia „si in diebus imperii eorum factum fuerit hoc, magnificare habet deus pium imperium eorum super priora regna.” hinc et suggestionem quae lecta est transmisit ad pios imperatores nostros una cum litteris ad sanctitatem uestram et uicariis suis, qui hic praesidentes assunt.

Cosmas diaconus notarius et cubuclesius dixit: Et aliae missae sunt litterae a sanc-  
25 tissimo papa senioris Romae ad Tarasium sanctissimum et uniuersalem patriarcham La.-Co. 122

P VE Vita 3 des. Vita

3 Data – VIII litt. *maiusc.* P V | Nouembrias (cf. *sacra imp. ad Hadr. p. 7,8; Act. I p. 19,5; Nicol. I. epist. 101 p. 609,27 Perels*) Nouembrius ed. *Reg.*\* 6 Adriani VE 7 huiuscemodi ed. *Rom.*\* 13 apocrisario ed. *Rom.*\* | sanctissimo P<sup>ac</sup> (i *superscr.* P<sup>c</sup>) 14 Teodorus P 16 est seruus ed. *Rom.*\* 17 meae ~ κατ' ἐμὲ | prouintiae P | magistratus] strategus ed. *Rom.*<sup>ms</sup>, sed cf. *Gloss.* 18–19 qui abeuntes ~ καὶ ἀπελθόντων ἡμῶν? 19 fidem – nostri P (cf. *gr.*): pii imperii uestri fidem VE pii imperii eorum fidem ed. *Rom.*\* 24 notarius diaconus V<sup>ac</sup> (*punctis transpos.*) E | cubuclesius E: cubiclisius P V

τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν ἡμῶν πατριάρχην. καὶ ὡς κελεύει ἡ ἀγία ὁμήγυρις  
 ὑμῶν καὶ περὶ τούτων.

Ἡ ἀγία σύνοδος εἶπεν· Ἀναγινωσκέσθωσαν.

Κοσμᾶς ὁ προειρημένος ἀνέγνω.

Ἐπιστολὴ Ἀδριανοῦ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐρμηνευθεῖσα  
 ἐκ τῆς τῶν Ῥωμαίων διαλέκτου εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν

Τῷ ἡγαπημένῳ ἀδελφῷ Ταρασίῳ πατριάρχῃ Ἀδριανὸς δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ

Ποιμαντικαῖς φροντίσιν, ἐν αἷς ἀρμόζει ποιμαίνειν τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ, καὶ λεπτο-  
 τάτῳ λογισμῷ κατανοοῦντες, ὃν τρόπον ἡ τοῦ κηρύγματος φωνὴ ὑγιῆς ὑπὸ τοῦ  
 κήρυκος ἐν παντὶ καιρῷ ὀφείλει κηρύττεσθαι καὶ ὅποῖος ὁ ποιμὴν ἐν συμπαθείᾳ καὶ  
 ὅποῖος ἐν ἀναστροφῇ ὀφείλει ὑπάρχειν, ἵνα τοῖς πᾶσι πλησίον τῇ συμπαθείᾳ γένη-  
 ται καὶ τοῖς ὅλοις τῇ ἀναστροφῇ ἐπίσημος καὶ ὅπως ἂν διὰ τῆς εὐσεβοῦς εὐσπλαγ-  
 χνίας πρὸς ἑαυτὸν τὰς τῶν πάντων ἀρρωστίας μετενέγκῃ ἢ καὶ διὰ τῆς ὑψηλο-  
 τάτης ἐπιβλέψῃς ἑαυτοῦ αἰτούμενος εἰς τὰ θεῖα μεταβίβασῃ, περὶ τούτων πάντων  
 συνείδομεν τῇ ὑμετέρᾳ ἡγαπημένῃ ἀγιωσύνῃ ἱερατικῇ ὁμονοίᾳ προσφθέγξασθαι καὶ  
 λεπτομερῶς τὸν λόγον φανερώσαι.

Ἐν τοῖς συνοδικαῖς τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως ὑμῶν τοῖς τῷ ἀποστολικῷ ἡμῶν  
 θρόνῳ σταλεῖσι διὰ Λέοντος τοῦ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου ὑμῶν εὗρομεν ἐν  
 αὐτοῖς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου σελιδίου τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν ἐκ λαϊκῆς τάξεως  
 καὶ βασιλικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἱερατικὸν βαθμὸν ἀνυψωθεῖσαν, καὶ λίαν ἐν τούτοις  
 ἡ ἡμετέρα ψυχὴ ἡγάσθη. καὶ εἰ μὴ τὴν ὑμετέραν εἰλικρινῇ καὶ ὀρθόδοξον πίστιν εἰς  
 τὰ προειρημένα συνοδικὰ τοῦ ἱεροῦ συμβόλου κατὰ τὸν θεσμὸν τῶν ἁγίων ἐξ  
 οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων εὗρομεν καλῶς ἔχουσαν,

Rom. 419

5-186,15 uersio graeca epistulae Hadriani I. ad Tarasium patriarcham missae; cf. app. font. lat. 17-18 haec syno-  
 dica seruata non sunt; cf. Grumel - Darrouzès, Reg. n. 351. iis quae sequuntur similia leguntur in Taras. epist. ad  
 episc. or. p. 234,7-244,4; de Leone presb. uide etiam supra p. 172,13-18 et PmbZ #4313 18-20 εὗρομεν -  
 ἀνυψωθεῖσαν cf. Taras. epist. ad episc. or. p. 234,13-18

HV T M

2 ὑμῶν] ἡμῶν H | καὶ om. H 3 ἀγία om. V | ἔφη V | Ἀναγινωσκέσθω ed.Rom.\* 4 Κοσμᾶς ὁ προ-  
 ειρημένος H M: Κοσμᾶς ὁ διάκονος καὶ νοτάριος V Κοσμᾶς ὁ προειρημένος διάκονος νοτάριος καὶ κουβου-  
 κλείσιος (κουβουκλήσιος ed.Rom.) T edd., sed cf. lat. | ἀνέγνω] ἐφώ(νησεν?) V 5 Ἀδριανοῦ post τοῦ ἀγι-  
 ωτάτου V | Ῥώμης τῆς πρεσβυτέρας T om. V 7 ἀγαπητῷ T | θεοῦ + κεφάλαι(ον) δ' V, cf. lat. 8 τὸν  
 τοῦ θεοῦ λαόν V 9 κατενόησαμεν T | ἡ om. HV 9-10 ἐν παντὶ καιρῷ ὑπὸ τοῦ κήρυκος M 9 τοῦ<sup>2</sup>  
 om. ed.Rom.\* 11 οἷος V | ὑπάρχειν H M: εἶναι V T edd. | τῆς συμπα(θείας) V 12 τῇ ἀναστροφῇ om.  
 V | καὶ ὅπως ἂν] fort. ὅπως ἂν καὶ, cf. lat. et Greg. 13 πρὸς ἑαυτὸν post ἂν V edd., sed cf. lat. | ἀπάν-  
 των ed.Rom.\* 14 ἑαυτοῦ] „L. ἑαυτοῦ ἐπὶ τὰ θεῖα διαβαίνει” ed.Rom.<sup>ms</sup> | αἰτούμενος - μεταβίβασῃ]  
 ἐπιβλέπων H | αἰτούμενος (~ *appetendo* Greg., neglexit interpretes latini)] αἰτουμένοις V | θεῖα + πάντας T  
 edd., sed cf. Greg. | μεταβίβασει V T | ἀπάντων M 15 συνείδομεν] συνήδομεν H συνήδομαι V | ἡγαπη-  
 μένῃ om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2</sup> s.l.) | ἀγιωσύνη + καὶ T M edd., sed cf. lat. 17 ante Ἐν add. καὶ V | τῆς πίστεως  
 τῆς ὁμολογίας M | ὑμῶν] ἡμῶν H | ἡμῶν om. H 21 ἡμετέρα] ὑμετέρα H | ὑμετέραν] ὑμῶν V | ὀρθό-  
 δοξον] εὐσεβῇ V 23 καὶ - εἰκόνων] locus suspectus; nam imaginum memoria infra p. 176,6 aptiorem locum  
 habet; Speck, Interpolationen p. 161 alterum locum interpolatum esse censet

nostrum. et sicut iusserit sancta collectio uestra et de his.

Sancta synodus dixit: Legantur.

Cosmas praedictus legit.

Epistola Hadriani sanctissimi papae senioris Romae interpretata ex Latinorum  
5 dictione in Grecorum uocem

Dilecto fratri Tarasio patriarchae Hadrianus episcopus seruus seruorum dei PL 96, 1233

Pastoralibus curis, quibus conuenit nos pascere populum dei, et subtilissimis cogita-  
tionibus perpendentes quemadmodum praedicationis uox sana a praecone in omni  
tempore debeat praedicari et qualis pastor in compassione et qualis in conuersatione  
10 debeat esse, ut omnibus proximus compassione fiat et cunctis conuersatione insignis,  
quatinus et per piam miserationem ad se omnium infirmitates transferat et ipse per  
summum respectum sui ad diuina transcendat, considerauius uestrae dilectae sanc-  
titati sacra effari concordia et subtiliter uerbum manifestare.

In synodicis confessionis fidei uestrae, quae apostolicae sedi nostrae directa sunt per  
15 Leonem reuerentissimum presbyterum uestrum, inuenimus in eis in initio primae  
paginae reuerentiam uestram ex laico ordine et imperatoria administratione ad sacrati  
gradus sublimatam esse fastigium, et uehementer in his anima nostra mirata est. et  
nisi uestram sinceram et horthodoxam fidem in praedictis synodicis sacri symboli  
secundum ritum sanctarum sex uniuersalium synodorum et de uenerabilibus imagi-  
20 nibus bene se inuenissemus habere, nullatenus auderemus huiuscemodi obaudire

4-187,13 *Hadriani I. epistula ad Tarasium patriarcham* (JE 2449). *monendum est in hac quidem epistula non ipsius Hadriani uerba tradita esse, sed interpretationem latinam uersionis graecae* 8-12 ~ *Greg. M. epist. 1,24 l. 192-199* Norberg: Rursum cum me ad considerandum confero qualis rector in compassione qualisque esse debeat in contemplatione, perpendo ut et singulis sit compassione proximus, et prae cunctis contemplatione suspensus, quatenus et per pietatis uiscera in se infirmitatem ceterorum transferat, et per speculationis altitudinem semetipsum quoque inuisibilia appetendo transcendat, ne aut alta petens proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens alta appetere desistat.

17-177,1 et nisi – synodica cf. *Nicol. I. epist. 86 p. 448,30-449,4* Perels: Dicit (sc. Hadrianus) enim, quod „nisi in erigendis imaginibus feruentius contra illarum depositores atque conculcatores ut uerus miles Christi resisteres, nequaquam uestrae consecrationi assensum praeberemus aut in ordine patriarchatus uestram dilectionem suscipere-  
remus: quae tantum declaratur inordinate promota, quantum conprobatur contra apostolica decreta inormiter praesumpta.” cf. *Had. epist. ad imp. p. 169,15-17*

P VE 8-12 ~ *Greg.*

1 collectio ~ ὁμήγυρις: *aliis locis collegium uel caterua* (cf. e.g. p. 115,11) | de his + fiet F<sup>2mg</sup> edd. 4 Adriani VE | senioris (sic) P | interpretate P<sup>ac</sup> (a *supra* e add. P<sup>c</sup>) 6 IIII (sc. capitulum) P VE in marg. 7 subtilissimis P 8-12 perpendentes – transcendat] *uerba Gregorii* (cf. *app. font.*) ex gr. *translata sunt* 12 considerauius] *interpre- neglexit* περὶ τούτων πάντων 13 *affari ed. Rom.\* ex F* | suptiliter P<sup>ac</sup> (b *superscr.* P<sup>c</sup>) 14 uestrae fidei *ed. Rom.\* ex F* 17 fastidium P<sup>ac</sup> (g *superscr.* P<sup>c</sup>) 18 simboli VE 20 nullatinus P<sup>ac</sup> (e *superscr.* P<sup>c</sup>) | audiremus P<sup>ac</sup> (e *superscr.* P<sup>c</sup>)

- οὐδαμῶς ἂν ἐτολήσαμεν τῶν τοιούτων ὑπακοῦσαι συνοδικῶν. ἀλλ' ὅσον ἡ καρδιά  
 Μα. 1079 ἡμῶν ἐλυπεῖτο περὶ τῆς ἀναρμόστου παλαιᾶς ἐξ ἡμῶν διαστάσεως, τοσοῦτον εὐ-  
 ρόντες τὴν ὑμετέραν ὁμολογίαν καὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν εὐφράνθη ἡ ἡμετέρα ψυχὴ.  
 Εὖρομεν δὲ ἐν τῇ προειρημένη συνοδικῇ ἐπιστολῇ τῆς ὑμετέρας ἀγιοσύνης μετὰ τὸ  
 πλήρωμα τῆς πίστεως καὶ τῆς ὁμολογίας τοῦ ἱεροῦ συμβόλου καὶ πασῶν τῶν 5  
 ἀγίων ἐξ συνόδων καὶ περὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεπτῶν χαρακτήρων θαῦμα αἰνέσεως  
 καὶ περιπτύξεως ἄξιον, περιέχον ὅτι „καὶ τὰ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀγίας ἔκτης συνόδου  
 δέχομαι μετὰ πάντων τῶν ἐνθέσμως καὶ θειωδῶς ἐκφωνηθέντων παρ' αὐτῆς κανό-  
 νων, ἐν οἷς ἐμφέρεται·  
 Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος 10  
 ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου  
 προῦποφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν. τοὺς οὖν παλαιούς τύπους καὶ τὰς  
 σκιὰς ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους  
 Ηα. 100 κατασπαζόμενοι τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλήρωμα νόμου ταύ-  
 την ὑποδεξάμενοι. ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον καὶ ἐν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάν- 15  
 των ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἵροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνοῦ  
 Λα.-Co. 124 Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ

16-17 cf. Ioh. 1,29

7-178,4 ὅτι - ἀπολυτρώσεως ~ Taras. epist. ad episc. or. p. 240,12-26 10-178,4 Conc. Trull. can. 82, Synt. p. 193; Joannou I 1 p. 218-220. laudatur etiam Act. III p. 240,15-26; Act. IV 40 E - 41 A, Act. VI 220 C-E; cf. etiam Act. IV 41 D et 93 D-E. notandum est interpretem graecum ipsius canonis uerba inseruisse.

HV T M 10-178,4 = Synt., Can.

2 ἐλυπεῖτο] lac. indic. V<sup>3</sup> (coll. lat., ut uidetur) | περὶ - διαστάσεως] cf. *adnotationem Anastasii in app. crit. lat. laudatam* 2-3 εὐροῦσα T edd. 3 εὐφρανθῇ T ὑφρανθῇ V edd. | ὑμετέρα H 4 τῇ - ἀγιοσύνης] ταύτη reliquis omissis V, lac. indic. V<sup>3</sup> 4-5 τὸ πλήρωμα] *exspectaueris* τὴν πληροφορίαν (~ *plenitudinem*), cf. Hebr. 10,22 et ACO ser. II, II 1 p. 396,17 6 καὶ' om. H | θαῦμα] *interpres* fort. *reddid mirum* uel *aliquid simile* 7 αὐτῆς ex Tarasii ad Hadrianum epistula repetitum esse uidetur, cf. p. 240,12 | ἔκτης] ζ' H | συνόδου] fort. <ὀρισθέντα> uel *aliquid simile supplendum* 11 διὰ + τοῦ ed. Rom.\* 12 προῦποφαίνει V 13 τε om. M | παραδεδομένα T edd. 14 κατὰ ἀσπαζόμενοι (sic) H ἀσπαζόμενοι V 15 καὶ ἐν] *κάν* M *Can.* καὶ *Synt.* 17 τὸν HV T *Can. Synt.* (cf. lat.): τὸ M (recte quidem in canone Trullano; cf. p. 240,22 et H.J. Vogt, AHC 20, 1988, p. 140)

synodica.\* sed quanto cor nostrum tristabatur de inepta ueteri ex nobis distantia, tanto confessionem et rectam fidem uestram anima nostra inueniens laetata est.

Inuenimus autem in praedicta synodica epistola sanctitatis uestrae post plenitudinem fidei et confessionem sacri symboli et omnium sanctarum sex synodorum et de sacris  
5 ac uenerabilibus characteribus miraculum laude ac ueneratione dignissimum contineri quia „et eandem sanctam sextam synodum suscipio cum omnibus regulis quae iure ac diuinitus ab ipsa promulgatae sunt, inter quas continetur:

In quibusdam uenerabilium imaginum picturis agnus digito Praecursoris exaratus ostenditur, qui in figuram praeteriit gratiae, uerum nobis per legem praeostendens  
10 agnum Christum deum nostrum. ergo ueteres figuras et umbras ut ueritatis indicia et praesagia ecclesiae traditas amplectentes gratiam praeferimus et ueritatem, hanc ut plenitudinem legis suscipientes. ut ergo perfectio etiam per colorum operationes in cunctorum uultibus depingatur, *agni Christi dei nostri, qui tulit peccatum mundi* secundum humanum characterem, et in imaginibus a nunc pro ueteri agno depingi

8–179,3 *Conc. Trull. can. 82 (cf. app. font. gr.). hanc canonis interpretationem latinam omnium quae exstant in Actis Nicaenis pessimam ex prima Actorum uersione latina repetitam neque Anastasio debitam esse pro certo habeo.*

6–179,1 sanctam – diffinimus ~ *Iuo decr. IV 122, PL 161, 294 B–C*: Item de auctoritate sextae synodi. Adrianus papa Tarasio patriarchae. Actio secunda synodi VII: „Sanctam sextam synodum recipio cum omnibus canonibus suis in quibus dicitur: In quibusdam picturis sanctarum imaginum agnus praecursoris digito ostensus depingitur, qui in typum gratiae assumptus uerum nobis per legem Moysi praemonstrat agnum Iesum Christum dominum nostrum. Antiquis igitur figuris et umbris ad ueritatis praefigurationem ecclesiae sanctae traditis ualedicentes, gratiam et ueritatem praeferimus, et sicut plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum, qui dominum nostrum Iesum Christum, secundum humanam imaginem effigiat, amodo pro ueteri agno, in imaginibus depingi iubemus.” *Grat. cons. dist. III c. 29 col. 1360,28–41*: Item Adrianus papa Tharasio patriarchae: „Sextam sanctam sinodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur: In quibus scripturis sanctarum imaginum agnus praecursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram transit gratiae, uerum nobis per legem Moysi praemonstrans agnum Iesum Christum dominum nostrum. Antiquis ergo figuris et umbris, ad ueritatis praefigurationem ecclesiae sanctae traditis, uale dicentes, gratiam et ueritatem preferimus, et sicut plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro ueteri agno depingi iubemus.” *cf. dist. XVI c. 5 col. 43,4–5*: „Sextam sanctam sinodum recipio cum omnibus canonibus suis.”

P VE 6–179,1 ~ *Iuo, Grat.*

1 synodica + ita est in greco, sed a papa in his est uerbis transmissum: „sed quantum cor nostrum merore consumptum est de illicita uestra ordinatione” P E (*Anastasii adnotatio marginalis, quae spectat ad uerba sed quanto – distantia, falso loco in textum recepta*) | sed + et F<sup>2</sup> in ras. (*adnotationem Anastasii uerbis Hadriani coniungens*) | quantum ed. Rom.\* | distantia] *huc referenda est Anastasii adnotatio in codd. post synodica tradita, uide supra* 2 letata codd. 5 characteribus VE | miraculum ~ θαῦμα, *cf. app. crit. gr.* 6 eandem sanctam sextam synodum scripsi coll. gr. et *Iuone et Grat. et Act. III p. 241,13–15*: easdem sanctas sex synodos codd. (*mendum interpreti tribuendum esse uix credideris; cf. Lamberz, „Falsata” p. 221–222 et 229*) 7 ipsa scripsi (*uide supra*): ipsis codd. | quas F<sup>2</sup>: quos P VE 8–9 exaratus ostenditur ed. Rom.<sup>corr</sup>: exaratus ostendi codd., *expectaueris* exaratur ostensus (*cf. Act. III p. 241,16–17 et Act. VI 219 C 10*), demonstratus exaratur La.-Co.<sup>ms</sup>, *cf.* ostensus depingitur *Iuo Grat.* 9 in figuram praeteriit] *expectaueris* in figura praeiit uel in figura(m) praecessit (*cf. Act. III p. 241,17 et Act. VI 219 C 10–11*) | praeostendens etiam Act. IV 39 E 6, praemonstrans Act. III p. 241,17 et Act. VI 219 C 12 (*cf. Iuo et Grat.*) 10 deum P V (*cf. gr.*): dominum E edd. 11 praesagia ~ προχαράγματα? *aliis locis praecedentes characteres aut praefigurationes (cf. etiam Iuo et Grat.)* 13 tulit] *expectaueris* tollit, *cf. Vulg. et Act. III p. 241,22 etc.* 14 secundum humanum characterem ~ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα, *cf. app. crit. gr.* | in om. E edd. | imaginibus a nunc] imaginem hominis F<sup>2</sup> edd.

τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἁμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν, δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ θεοῦ λόγου κατανοοῦντες καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι καὶ τῆς ἐντεῦθεν γενομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως."

Ταύτῃ τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τὴν τῶν πονηρῶν περιεργίαν καὶ ἀδο- 5  
λεσχίαν τῶν αἵρετικῶν ἀφορίζουσα ἀπώσατο ἡ ὑμετέρα ἀδελφικὴ ἱερωσύνη. καὶ  
καθὼς ἡ αὐτῶν πονηρὰ σπουδὴ παρ' ὑμῶν οὐκ ἐδέχθη οὐδὲ ὑπὸ τῆς θείας χάρι-  
τος, ἀλλ' ἀβέβαιος ἐλογίσθη ἐν τοῖς τοιοῦτοις, περιεζωσμένων τὴν ὁσφύν τῆς δια-  
νοίας ἡμῶν ὁμολογεῖ καὶ ἡ ὑμετέρα καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία,  
ὁμονοοῦσα καὶ συμφωνοῦσα ἐξ ἐναντίας τῆς τῶν αἵρετικῶν ἀνοίας, ὑφ' ὧν πολε- 10  
μουμένη καὶ οὕτως συντιθεμένη πεφανέρωται. ὅθεν λοιπὸν περὶ τῶν σεπτῶν εἰκό-  
νων τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς  
καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντος καὶ τῆς ἀγίας ἀχράντου καὶ ἀληθῶς θεο-  
γεννήτορος, λοιπὸν δὲ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἡ ὑμετέρα ἡγαπημένη ἀγιωσύνη σέ-  
βειν καὶ προσκυνεῖν συνέθετο. διὸ τὴν αὐτῆς ὀρθόδοξον προαίρεσιν, ἐὰν καθὼς 15  
ἀπῆρξατο παραμείνῃ, παντελῶς αὐτὴν ἐπαινοῦμεν, καὶ ὡς ποιμαντικῇ μερίμνῃ  
φροντίζοντες συμβουλευόμεν, ἵνα τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἥνπερ ἅπας ὡμολόγησεν,  
ἀμετάθετον διατηρήσῃ κηρύττων καὶ διδάσκων. *θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύνα-*  
*ται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός.* τίς οὖν τῆς ἀγαπήσεως  
τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον τῆς ἐν Χριστῷ οὔσης τὸ στήριγμα κρατῶν τὸν αὐτὸν 20  
Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου υἱὸν παρ' ἑαυτῷ οὐκ ἔθετο θέμιον;  
ὁμολογούμενον γὰρ ἐστίν, ὅτι ὅπου ὁ Χριστὸς θεμέλιός ἐστι, τῶν ἀγαθῶν ἔργων

8-9 1 Petr. 1,13; cf. Is. 11,5; Eph. 6,14 18-19 1 Cor. 3,11 19-20 τῆς - οὔσης cf. Mt. 22,37-40

5-11 Ταύτῃ - πεφανέρωται cf. Taras. epist. ad episc. or. p. 240,27-242,2

HV TM

1 ἀντὶ] ἀπὸ H | τοῦ<sup>2</sup> om. V 6-7 καὶ καθὼς] καθὼς καὶ ed. Rom.\* ex lat., ut uidetur, sed interpres latinus ea quae sequuntur usque ad τοιοῦτοις uix recte intellexit 7 ὑμῶν V T: ἡμῶν H M (cf. lat.), sed haec potius ad Tarasii synodica spectant, cf. p. 240,27-242,1 8 ἀλλ' - ἐλογίσθη om. V 8-9 περιεζωσμένων - ὁμολογεῖ om. V 8 περιεζωσμένων scripsi coll. lat.: περιεζωσμένον H περιεζωσμ(έ)ν sine abbr. T περιεζωσμένοι M περιεζωσμένη γὰρ ed. Rom.\* 10-11 ὑφ' - συντιθεμένη om. V 10-11 πολемуμένη καὶ] fort. καὶ πολемуμένη scribendum, cf. lat. 11 οὕτως om. T edd. | πεφανέρωται] sc. ἡ ὑμετέρα ἀδελφικὴ ἱερωσύνη (interpres latinus haec ad ecclesiam Romanam rettulit) 11-12 ὅθεν - εἰκόνων] ὅθεν ἐπεὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας T (ex con. ut uidetur) edd. 12 τῶν H M: τὸν V τὴν τε T τὸν τε ed. Rom.\* | τὸν] τὸ ed. Rom., sed cf. supra p. 176,17 13 καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς V M (cf. lat.): καὶ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς H T | ἡμᾶς] ἡμῶν ed. Rom.\*, sed cf. e.g. Ioh. Dam. exp. fid. c. 51,32-33 Kotter II | καὶ<sup>3</sup> om. M | ὑπεραγίας H 14 καὶ + ἐκ M 15 διὸ om. T edd. | αὐτῆς T: αὐτοῦ H M αὐτὴν V | ἐὰν om. V 16 αὐτὴν om. T edd. fort. recte (cf. lat.) 16-17 ὡς - φροντίζοντες om. V 17 ἥνπερ] ἥν V 18 κηρύττων (κηρύσσων H) καὶ διδάσκων HV M: κηρύττουσα καὶ διδάσκουσα T edd., sed mendum potius interpreti tribuendum 19 ὅστις V | Χριστὸς Ἰησοῦς H 19-21 τίς - θέμιον] τίς ~ *quisquis*, inde interpres graecus constructionem uerborum mutauit 20 θεοῦ HV M (cf. lat.): Χριστοῦ T edd. | τοῦ<sup>2</sup>] τῆς H 22 ὅτι om. V

diffinimus, per ipsum dei uerbi humilitatis celsitudinem considerantes et ad memoriam in carne conuersationem, tam scilicet passionem eius quam salutarem mortem atque redemptionem quae hinc est mundo effecta manu quodammodo reducentes.”

Hoc testimonio horthodoxae fidei malignorum curiositatem et hereticorum garrulitatem uestrum reppulit fraternum sacerdotium, quemadmodum et eorum maligna sollicitudo non est a nobis neque a gratia diuina recepta, sed instabilis in huiusmodi reputata, siquidem nobis *succinctis lumbos mentis* nostrae confitetur etiam nostra catholica et apostolica Romana ecclesia, consonans et concordans aduersus hereticorum amentiam, a quibus etiam impugnata taliter disposuisse ostenditur. quia ergo 10 sanctas imagines Christi dei nostri, qui secundum nos et pro nobis et propter nos incarnatus est iuxta humanum characterem, atque sanctae intemeratae et reuera dei genitricis necnon et sanctorum eius uestra dilecta sanctitas colere ac adorare pollicita est, idcirco eius horthodoxum propositum, si quemadmodum coepit perseuerauerit, modis omnibus collaudamus et ut pastoralis curae sollicitudinem habentes consilium 15 damus ut horthodoxam fidem, quam semel confessa est, immutabilem seruet praedicando pariter et docendo. *fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus.* ergo quisquis dilectionis dei et proximi ac fidei quae in Christo est firmamentum tenet, eundem Iesum Christum dei et hominis filium apud se posuit fundamentum. confitendum est enim quia, ubi Christus fun-

PL 96, 1237

15-181,17 ~ Greg. M. epist. 9,136 l. 1-34 Norberg (cf. epist. 9,28 l. 16-42): Gregorius Anastasio Antiocheno. Fraternitatis tuae scripta suscepi professionem fidei recte seruantia magnasque omnipotenti Deo gratias retuli, qui et in mutatis (immutatis *codd.*, corr. Norberg) gregis sui pastoribus fidem, quam semel sanctis patribus tradidit, etiam post eos immutabilem custodit. Praedicator autem egregius dicit: ‘Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, qui (v.l. quod) est Christus Iesus.’ Quisquis ergo cum dilectione Dei et proximi fidei, quae in Christo est, firmitatem tenet, eundem Iesum Christum Dei et hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandum ergo est quia, ubi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur aedificium. Ipsa quoque per se ueritas dicit: ‘Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro; qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.’ Quae paulo post subicit dicens: ‘Ego sum ostium.’ Ille ergo ad ouile ouium intrat per ostium, qui intrat per Christum. Ipse autem per Christum ingreditur, qui de eodem creatore ac redemptore humani generis uera sentit et praedicat, praedicata custodit, (*quae sequuntur usque ad Ipse et in Hadr. epist. ad uerbum laudantur*) culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, non ad appetitum gloriae transitorii honoris. Curae quoque suscepti ouilis solerter inuigilat, ne oues Dei aut peruersi homines praua loquentes dilanient aut maligni spiritus oblectamenta uitiorum suadentes deuantent. (Certe beatum – pascit oues Dei *deest in epist. 9,28*) Certe beatum Iacob, qui pro uxoribus suis diu seruierat, dixisse meminimus: ‘Viginti annis fui tecum, oues tuae et caprae steriles non fuerunt. Arietes gregis tui non comedi nec captum a bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam, quicquid furto perierat, a me exigebas. Die noctuque aestu urebar et gelu, fugiebat somnus ab oculis meis.’ Si igitur sic laborat et uigilat, qui pascit oues Laban, quanto labori quantisque uigiliis debet intendere, qui pascit oues Dei? Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui propter nos homo factus est, qui dignatus est fieri quod fecit. Ipse et infirmitati meae et tuae caritati spiritum sui amoris infundat atque in omni sollicitudine et custodia circumspectionis oculum nostri cordis aperiat.

P VE 15-181,17 ~ Greg.

1 uerbi *ed. Rom.*: uerbum *codd.* 1-3 ad – reducentes] *interpres aut χειραγωγούμενοι male intellexit aut alia in gr. legit, expectaueris* ad memoriam in carne factae conuersationis, tam scilicet passionis eius quam salutaris mortis atque redemptionis ... adducti (cf. *Act. III p. 241,24-25; Act. IV 42 A 8-11 etc.*), manu quodammodo *legitur etiam Act. IV 42 D 12 et 94 E 12-13; Act. VI 226 E 10* 3 adque P<sup>c</sup> (d in t mut. P<sup>x</sup>) | effectam VE 5-7 quemadmodum – siquidem] *locus difficilis, interpres non solum constructionem uerborum, sed etiam sensum mutauit, cf. gr.* 6 nobis] *interpres ἡμῶν legisse uidetur* | a<sup>2</sup> om. P<sup>c</sup> (*superscr. P<sup>c</sup>*) | gratiam P<sup>c</sup> (*abbr. del.*) 12 ac] atque *ed. Rom.* \* | sollicita P 13 cepit VE 15-181,6 ut – custodit] *haec Gregorii uerba ex gr. in lat. retrouersa sunt, cf. app. font.* 16 nemo post ponere E *edd.* 17 Christus *scripsi coll. Vulg. et Greg., cf. gr.*: dominus *codd.* 17-18 ac fidei *deest in gr.* 18 Christo] ipso *ed. Rom.* \*, sed cf. *gr. et Greg.* | firmamentum *ex gr. uel ex Vulg. (Col. 2,5)*

ἐξακολουθεῖ ἡ οἰκοδομή. αὐτὴ δὲ δι' αὐτῆς ἡ ἀλήθεια λέγει· ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὸ ποίμνιον, ἀλλ' εἰσερχόμενος ἄλλοθεν, ἐκεῖνος κλέπτῃς ἐστὶ καὶ ληστής, ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμὴν ἐστὶ τῶν προβάτων.

Ma. 1082 καθὼς ὁ αὐτὸς σωτὴρ ἔφη λέγων· ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα. ἐκεῖνος οὖν πρὸς τὸ ποίμνιον εἰσέρχεται ὁ διὰ τῆς θύρας εἰσερχόμενος, καὶ ὁ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας διὰ 5 Χριστοῦ εἰσέρχεται, ὅστις ἐκ τοῦ αὐτοῦ δημιουργοῦ καὶ λυτρωτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν ἀλήθειαν συνιῖς διαφυλάττει καὶ τηρεῖ, τὸν βαθμὸν τῆς ποιμαντικῆς ἀξίας βαστάζων τὸ βάρος ἀνέχεται, οὐ πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τὴν παρερχομένην ἀποβλέπων, ἀλλ' ὡς ἀναδεξάμενος τὸ ποίμνιον ἐπιμελῶς ἀγρυπνεῖ, ἵνα μὴ τὰ 10 πρόβατα τοῦ θεοῦ εἴτε διὰ διεστραμμένων ἀνθρώπων καὶ σκολιὰ λαλούντων εἴτε κακῶ πνεύματι πειθόμενα παραφθαρώσιν. ἀληθῶς δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ, ὅστις διὰ γυναικας πολλὰ ἔτη ἐδούλευσε Λάβαν τῷ πενθερῷ αὐτοῦ, φαίνεται λέγων· εἴκοσι ἔτη ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ. τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἰγές σου οὐκ ἠτεκνώθησαν· κριοὺς τῶν προβάτων σου οὐ κατέφαγον· θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχά σοι, ἐγὼ 15 ἀπετίννουον παρ' ἑαυτοῦ κλέμματα ἡμέρας καὶ κλέμματα νυκτός· ἐγενόμην τῆς ἡμέρας συγκαίόμενος τῷ καύματι καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός· καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. ἐὰν οὕτως κάμνη καὶ ἀγρυπνῇ ὁ ποιμαίνων τὰ πρόβατα Λάβαν, πόσους καμάτους, πόσας ἀγρυπνίας ὀφείλει ὑποφέρειν ὁ ποιμαίνων τὰ πρόβατα τοῦ θεοῦ; ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις αὐτὸς ὑμᾶς στηρίζει καὶ διδάξει, 20 ὅς δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐγένετο καταξιώσας γενέσθαι ὁ ἐποίησεν, αὐτὸς τὴν ἀγάπην τοῦ ἁγίου αὐτοῦ πνεύματος καὶ τὸν πόθον ἐκχεεῖ εἰς ὑμᾶς καὶ ἐκ πάσης μερίμνης διατηρήσει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν ἀνοίξει, ἵνα διὰ τοῦ μόχθου καὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς ὑμετέρας ἀγάπης καὶ τοῦ δρόμου τὴν ἡμετέραν μιμουμένης ἀποστολικῆς τῆς πάλαι ὀρθοδόξου πίστεως τὴν παράδοσιν ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς τῶν 25 εὐσεβῶν βασιλέων ἡμῶν αἱ ἱεραὶ καὶ σεπταὶ εἰκόνες κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν σταθῶσιν, ὅπως ἐν τούτῳ τὸ ὑμέτερον σταθερὸν διαμείνη ἱερατεῖον.

1 ἡ ἀλήθεια cf. Ioh. 14,6 1-3 ὁ μὴ εἰσερχόμενος — πρόβατων cf. Ioh. 10,1-2 4 Ioh. 10,9 13-17 Gen. 31,38-40 23 τοῦ ἀγῶνος — τοῦ δρόμου cf. 2 Tim. 4,7

#### HV T M

1 ἡ' om. V | αὐτῇ αὐτῇ H | δὲ HV M (cf. lat.): γοῦν T edd. | αὐτῆς] ἐαυτῇ T ἐαυτῆς ed. Rom.\*  
2 ἐκεῖνος om. V 3 τῶν om. V 4 ἔφη λέγων] λέγει V | πρὸς τὸ ποίμνιον] εἰς τὸ ποίμνιον πρὸς τὸ ποίμνιον (sic) T εἰς τὸ ποίμνιον ed. Rom.\* 5-6 εἰσέρχεται — ὅστις] locus difficilis, fort. non a librariis, sed ab interprete obscuratus; exspectaueris coll. lat. et Greg. εἰσέρχεται διὰ τῆς θύρας, ὅστις διὰ Χριστοῦ εἰσέρχεται, αὐτὸς δὲ διὰ Χριστοῦ εἰσέρχεται, ὅστις κτλ. 5-6 ὁ' — εἰσέρχεται om. H 5 τῆς' om. V 6 ὅστις ἐκ τοῦ] ὅστις περὶ τοῦ ed. Rom.<sup>ms</sup> coll. lat. non male, sed mendum potius interpreti tribuendum | ἀνθρωπίου T<sup>pc</sup> 7 διαφυλάττει συνιῖς V | τηρεῖν M 8 βαστάζων M: καὶ βαστάζων T καὶ βαστάζειν HV edd. | τὴν' om. H 10 τοῦ θεοῦ om. M | σκολιὰ V 11 φθαρώσιν V | ἀληθῶς] ὡς ἀληθῶς M | ὁ om. T | μακάριος + ἔσται T 12 ἐδούλευσε] δουλεύσας T edd. | Λάβαν — αὐτοῦ deest in lat. 13 πρόβατα] πρόβατά σου V Sept. | αἱ om. T | ἠτεκνώσαν V 14 οὐκ ἔφαγον V | ἀνεήνοχά Sept. 15 παρ'] ἀπ' T edd. | ἑαυτοῦ + τὰ V edd. | κλέμματα' om. V 15-16 τῆς ἡμέρας om. H 16 τῷ' om. Sept. 17 κάμνη] ποιῇ Vc ποιεῖ ed. Rom.\* | ἀγρυπνεῖ ed. Rom.\* 19 θεοῦ] Χριστοῦ T edd. | ὑμᾶς] ἡμᾶς HV (H post στηρίζει) 19-22 στηρίξει ... διδάξει ... ἐκχέη ... διατηρήσει ... ἀνοίξει ed. Rom.\* 20 αὐτὸς] exspectaueris αὐτὸς <καί>, cf. lat. et Greg. | τὴν ἀγάπην post πνεύματος V 21 ἐκχεεῖ scripsi: ἐκχέει HV M ἐκχέη T edd. | ἡμᾶς HV 22 ἡμῶν HV 22-24 διὰ — παράδοσιν] exspectaueris coll. lat. et N.T. διὰ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ μόχθου τῆς ὑμετέρας ἀγάπης τὴν ἡμετέραν ἀποστολικὴν μιμουμένης τῆς πάλαι ὀρθοδόξου πίστεως παράδοσιν 23 ὑμετέρας] ὑμῶν V | μιμουμένην HV μιμουμέν(ων) T 24 τὴν om. T edd. fort. recte (uide supra) | τοῖς' om. V 25 εὐσεβῶν om. V 25-26 σταθῶσι τάξιν V (τάξιν om. V<sup>c</sup>, add. V<sup>2</sup> in fine lineae) 26 ἡμέτερον H M | σταθερὸν HV | διαμείνη H

- damentum est, bonorum etiam operum sequatur aedificium. ipsa uero per se *ueritas* dicit: *qui non intrat per ostium in ouile, sed intrat aliunde, ille fur est et latro. qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.* unde rursus idem saluator ait: *ego sum ostium.* ille ergo ad ouile intrat per ostium qui intrat per Christum, ipse autem per  
 5 Christum intrat qui de eodem conditore et liberatore humani generis ueritatem intel- Ma. 1081  
 legens praedicat et custodit, culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, Rom. 420  
 non ad appetitum gloriae transitorii honoris, curae quoque suscepti ouilis sollerter inuigilat, ne oues dei aut peruersi homines praua loquentes dilanient aut maligni spiritus oblectamenta uitiorum suadentes deuastent. certe beatum Iacob, qui pro  
 10 uxoribus diu seruierat, dixisse meminimus: *uiginti annis fui tecum; oues tuae et caprae steriles non fuerunt; arietes gregis tui non comedi nec captum a bestia ostendi tibi; ego damnum omne reddebam; quicquid furto perierat, a me exigebas; die noctu- que aestu urebar et gelu; fugiebat somnus ab oculis meis.* si igitur sic laborat et uigilat qui pascit oues Laban, quanto labori quantisque uigiliis debet intendere qui pascit  
 15 oues dei? sed in his omnibus ipse uos instruat qui propter nos homo factus est et qui dignatus est fieri quod fecit, ipse et caritatem sancti spiritus sui ac amorem infundat in uos et ab omni cura conseruet et oculos uestrae mentis aperiat, ut per cursum et La.-Co. 126  
 agonem atque sollicitudinem uestrae dilectionis apostolicam nostram imitantis pris- cae ac horthodoxae fidei traditionem \* in partibus piorum imperatorum nostrorum  
 20 sacrae ac uenerabiles iconae secundum antiquum ordinem sistant, quatinus uestrum Ha. 102  
 per hoc stabile permaneat sacerdotium.

## P VE

1 per se ueritas] perseueritas (sic) VE 2 ostium] hostium VE | ouile + ouium Vulg. et Greg., sed cf. gr. | intrat<sup>2</sup>] ascendit Vulg. et Greg., sed cf. gr. 3 hostium VE 4 ostium<sup>1</sup>] hostium VE | ouile + ouium Greg., sed cf. gr.  
 5 conditore et liberatore ~ δημιουργοῦ καὶ λυτρωτοῦ 6-16 culmen - et] haec ad uerbum ex Greg. desumpta sunt, non ex gr. retrouersa, cf. app. font. 6 honeris V honoris E (corr. F<sup>2</sup>) 12 exiebas P 15 et fort. delendum, cf. Greg.  
 18 dilectionis] dilectionem P<sup>ac</sup> (is superscr. P<sup>c</sup>) 19 post traditionem add. P E et hinc quoque (+ apud Grecos E edd.) multa subtracta sunt, quae (quod E, corr. F<sup>2</sup>) tamen sicut missa sunt in archiuo (archiuio ed. Rom. \*) Romanae repperiuntur ecclesiae (et hinc - ecclesiae ed. Rom.<sup>ms</sup> ex F) et in editione altera (cf. Hadr. epist. ad imp. p. 163, 16-165, 15) memorantur (et in editione altera memorantur om. E edd., add. La.-Co.<sup>ms</sup> ex P); haec Anastasii adnotatio falso loco in textum recepta pertinet ad locum p. 185, 1 (post nostris; cf. Coll. Brit.)

Μετὰ γὰρ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ὑμῶν ἐγνώσθη ἡμῖν, ὅτι ἡ ὑμετέρα σεπτὴ  
 ὁσιότης ἠξίωσε τοὺς εὐσεβεστάτους καὶ ὀρθοδόξους καὶ ζηλωτὰς τοὺς γενομένους  
 εἰς δόξαν θεοῦ πιστοὺς βασιλεῖς ἡμῶν τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἀληθείας περὶ τοῦ γενέ-  
 σθαι σύνοδον οἰκουμενικὴν, καὶ συνέθεντο ἐνώπιον παντὸς τοῦ φιλοχρίστου αὐτῶν  
 Rom. 421 λαοῦ τῇ ὑμετέρᾳ ἱκεσίᾳ εὐσεβῶς ἐπινεύσαντες καὶ τὴν σύνοδον ὥρισαν ἐν τῇ βασι- 5  
 λίδι αὐτῶν πόλει γενέσθαι. ἡμεῖς δὲ σὺν μεγάλῳ πόθῳ, καθὼς ἐνεφέρετο ἐν τῇ  
 αὐτῶν θείᾳ κελεύσει, γνησίους καὶ δοκίμους καὶ φρονίμους ἱερεῖς περὶ τῆς συστά-  
 σεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ἵνα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τάξει ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις καταστα-  
 θῶσι, μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἀνεπέμψαμεν.  
 Ἀλλ' ἡ ὑμετέρα ὁσιότης τοῖς αὐτοῖς εὐσεβεστάτοις καὶ τροπαιοῦχοις βασιλεῦσι προ- 10  
 θύμως ἀναγάγοι, ἵνα ἐν πρώτοις τὸ ψευδοσύλλογον ἐκεῖνο τὸ γενόμενον χωρὶς τοῦ  
 ἀποστολικοῦ θρόνου ἀτάκτως καὶ ἀσυλλογίστως ἐξ ἐναντίας τῆς τῶν σεπτοτάτων  
 πατέρων παραδόσεως κατὰ τῶν θείων εἰκόνων ἀναθεματισθῇ παρόντων τῶν ἀπο-

1-6 Μετὰ — γενέσθαι cf. Taras. epist. ad episc. or. p. 242,4-5; cf. etiam Taras. apol. p. 10,13-15; sacra imp. ad syn. p. 46,22-31 13 θείων εἰκόνων cf. Hadr. epist. ad imp. p. 150,3-4 et epist. episc. or. ad Taras. p. 252,10

#### HV T M

1 ὑμῶν] ἡμῶν V | ἀνεγνώσθη (i.e. in Taras. epist. ad Hadr.) V non male, sed ἐγνώσθη potius est mendum interpretis (cf. lat. *notum factum*) | ἡμετέρα T 2 ὀρθοδοξοτάτους T edd. 2-3 καί² — θεοῦ om. V 2-3 τοὺς² — ἀληθείας] ordo uerborum interpreti tribuendus 4 παντὸς om. V<sup>ac</sup> (add. V² s.l.) 7 θεία αὐτῶν M 8 ἱερῶν] ἀγίων V σεπτῶν H 9 ἐπέμψαμεν T edd. 11 ἀναγάγη M ἀνάγει H | τὸ ψευδοσύλλογον ἐκεῖνο τὸ γενόμενον T (interpres legit *pseudosyllogum illud quod ... actum est*, cf. Coll. Brit. et Hadr. epist. ad imp. p. 163,14, cf. etiam Act. IV 72 B 12-13 et Act. V 173 B 11-12): τὸν ψευδοσύλλογον ἐκείνον τὸν γενόμενον HV M ὁ ψευδοσύλλογος ἐκεῖνος ὁ γενόμενος ed. Rom.\* 12 ἀτάκτως + δὲ H | τῆς om. V<sup>ac</sup>, ins. V² | σεπτῶν V om. H 13 πατέρων V² in ras.

Porro post confessionem fidei uestrae notum factum est nobis quod uestra uenerabilis sanctitas postulauerit ab horthodoxis ac zelatoribus et propugnatoribus ueritatis, piissimis uidelicet imperatoribus nostris, qui ad gloriam dei facti sunt, quo fieret uniuersalis synodus, et repromiserint coram omni christiano populo suo supplicationi  
 5 uestrae pie annuentes synodumque in regia urbe sua fieri diffinientes. nos autem, quemadmodum et in ipsorum diuina iussione continebatur, dilectos nobis et approbatos atque prudentes sacerdotes pro statu sacrarum imaginum, ut prisco illis in partibus ordine constituentur, cum magno desiderio et maximo gaudio destinauimus.

Sed uestra sanctitas eisdem piissimis et triumphatoribus imperatoribus alacriter suggerat ut in primis pseudosyllogus ille, qui sine apostolica sede inordinate ac <in>syllogistice factus est aduersus uenerabilium patrum traditionem contra diuinas imagi-  
 10 PL 96, 1240

5–8 nos – destinauimus cf. *sacra imp. ad Hadr.* p. 6,16–21; *Hadr. epist. ad imp.* p. 163,12–13 10–185,1 ut – nostris ~ *Hadr. epist. ad imp.* p. 163,13–16

9–185,1 Sed – nostris ~ *Coll. Brit. f.* 103<sup>v</sup>–104<sup>r</sup> (ex *Hadriani epistularum registro*): Adrianus Tarasio patriarchae: „Studeat uestra sanctitas eosdem serenissimos ac triumphatores pios imperatores obnoxius poscendo subgerere, ut in primis pseudosyllogum illum (*leg. illud, cf. p. 163,14*), quod sine apostolica sede inormiter ac inracionabiliter nequiterque contra sanctorum patrum uenerabilium tradiciones (*leg. tradicionem*) de sacris imaginibus auctum (*leg. actum*) est, anathematentur (*leg. anathematizetur*) presentibus missis nostris.” *Ea quae sequuntur* (*ed. Ewald, JE* 2449 p. 299–300; *Lamberz, „Falsata”* p. 218; cf. *Maccarrone, Il papa Adriano* p. 113–114) in *Anastasio uersione desunt* (*uide tamen adnotationem eius in app. crit. ad p. 181,19 laudatam*), *simillimis autem uerbis in Hadr. epist. ad imp. exposita sunt* (*cf. supra p. 163,16–165,2 et p. 165,8–13*). „Et tunc, sicut antiquitus mos extitit, sub iusiurandum eorum (imperatorum *Ewald vix recte*) piissima ac traquillissima (tranquillissima *Ewald*) potestas una cum serenissima donna (domna *Ewald*) augusta seu et uestre almitati (uestra almitate *Ewald*) necnon et totum sinclitus (*leg. toto sinclito*) uerbum commonitorium per piam sacram nobis dirigere dignetur, corporale tribuentes sacramentum, quia non est apud eorum imperialis potestas (imperiale potestatem *Ewald, an* imperialis potestas *delendum* et apud eos *scribendum?* cf. p. 163,21) partis cuiuslibet fauor ac defensio, sed equalitatem utrisque partibus conseruabunt, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis que (qui *Ewald*) a nobis diriguntur quoquomodo, sed et omni honore competenti munificentia et susceptione dignos eos habebant (habebunt *Ewald*).” Item. „Et si hoc pariter eorum serenissima clementia (serenissimae clementiae *Ewald*) uestra niteat suaderi (suadere *Ewald*) sanctitas, ut sicut ex antiquitus ab orthodoxis imperatoribus seu a ceteris Christianorum fidelium oblata atque concessa sunt patrimonia beati Petri apostolorum principis faucto (*leg. fautoris <nostris>, cf. p. 165,10*) in integro nobis restituere dignetur pro luminariorum concinnationibus eidem Dei ecclesie atque alimoniis perpauperum (pauperum *Ewald*), immo et consecrationes archiepiscoporum, sicut olitana constat tradicio, nostre diocesis existentes penitus canonicę sancte nostre Romanę restituere dignetur aecclesie (sancte – aecclesie *del. Ewald, sed cf. p. 165,13*).” cf. *Iuo decr. IV* 159, PL 161, 302 C (De damnando concilio quod factum est aduersus sacras imagines. Actio II septimae synodi. Adrianus papa Tharasio patriarchae) = *decr. V* 40, PL 161, 336 B (Quod beati Petri sedes caput est omnium ecclesiarum et omnes decretis eius assentire debent. Adrianus papa ex actione secunda septimae synodi): „Sanctitas uestra piis et triumphatoribus imperatoribus suggerat, quatenus falsum concilium illud quod factum est sine apostolica sede inordinabiliter contra constitutionem uenerabilium patrum aduersus sacras imagines, anathematizetur coram apocrisiariis nostris.”

P VE 9–185,1 ~ *Coll. Brit., Iuo*

5 nostrae Pac (n exp. et u superscr. P<sup>c</sup>) | sua om. ed. Rom.\* | expectaueris diffinierunt, cf. gr. 6 diua ed. Rom.\* | iussione om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>1-2</sup> in fine lineae) E, post continebatur ins. ed. Rom.\* 9–185,1 Sed – nostris] satis differunt ipsius Hadriani uerba quae traduntur in *Coll. Brit.* (cf. app. testim.), cf. etiam *Hadr. epist. ad imp.* p. 163,13–16 9 imperatoribus post piissimis E edd. 9–10 suggerentes V<sup>ac</sup> (entes *del. et at superscr. V<sup>1-2</sup>*) E 10 pseudosyllogus + id est falsum collegium (*adnotatio Anastasio, ut uidetur; cf. p. 15,24–25*) V<sup>1m</sup> E | ac] et ed. Rom.\* 10–11 insyllogistice ed. Rom., cf. gr.: syllogistice codd. asyllogistice La.-Co.<sup>m</sup> 11 diuinas ~ θεῶν, imagines ab ipso Hadriano nusquam sic appellantur, cf. app. font. gr.

κρισιαρίων ἡμῶν· καὶ πᾶν ζιζάνιον ἐκριζωθῇ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ λόγος πληρωθῇ, ὅτι *πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς*.  
 Ma. 1083 καὶ πάλιν· *σύ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅσα ἂν δῇσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς*. οὐ ὁ θρόνος εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πρωτεύων διαλάμπει καὶ κεφαλὴ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ ὑπάρχει. ὅθεν ὁ αὐτὸς μακάριος Πέτρος ὁ ἀπόστολος τῷ τοῦ κυρίου προστάγματι ποιμαίνων τὴν ἐκκλησίαν οὐδὲν παραλελειμμένον εἶασεν, ἀλλ' ἐκράτησε πάντοτε καὶ κρατεῖ τὴν ἀρχήν.  
 Ὡπιερ ἐὰν προσκολληθῇ ἡ ὑμετέρα ὁσιότης καὶ τῷ ἡμετέρῳ ἀποστολικῷ θρόνῳ, ἥτις ἐστὶ κεφαλὴ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν αὐτῆς ἱερὸν καὶ ὀρθόδοξον τύπον ἀφθάρτως καὶ ἀμολύντως ἐκ βάθους καρδίας καὶ εἰλικρινοῦς διανοίας φυλάξει ἐπιτηδεύσῃ ὡς ἀληθῶς ὀρθόδοξος καὶ θεοσεβὴς τυγχάνουσα, ταύτην πρῶτην θυσίαν τῷ παντοδυνάμῳ κυρίῳ προσοίσει καὶ ὡς ἐκ προσώπου ἡμῶν <τοῖς> τῶν προειρημένων εὐσεβεστάτων καὶ θεοστέπτων μεγάλων βασιλέων ἡμῶν ὑπε-  
 15 ἔχουσιν ἵχνησι δυσωπήσει καὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τῆς φοβερᾶς κρίσεως αὐτοῦ κατακριματίσει, ἵνα τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἐν αὐτῇ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν παντὶ τόπῳ εἰς τὴν ἀρχαίαν στάσιν καταστήσῃ καὶ στηρίξαι κελεύσῃ, φυλάττοντες τὴν παράδοσιν ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ ἀγιωτάτης ἡμῶν Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ διώκοντες καὶ βδελυσσόμενοι τὴν τῶν πονηρῶν καὶ αἰρετικῶν πλάνην  
 20 διὰ τοῦ ὑμετέρου ἀγῶνος καὶ πιστοτάτου μόχθου.  
 Εἰ δὲ τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας ἐν τοῖς μέρεσι τῶν αὐτόθι οὐ καταστήσωσι, τὴν ὑμετέραν χειροτονίαν κατὰ πάντα τρόπον οὐ τολμῶμεν δέξασθαι, καὶ μάλιστα, ἐὰν ἐπακολουθήσῃ τοῖς ἀπειθοῦσι τῇ ἀληθείᾳ. τούτου ἔνεκεν μετὰ ἀκροτάτου μόχθου  
 La.-Co. 128 καὶ πόθου τῆς πίστεως καὶ ἀγῶνος ἐν τούτοις πᾶσιν ἀδιστάκτως τὴν ὑμετέραν σε-  
 25 πτοτάτην ἀγιωσύνην ἀρμόζει τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας τοῦ κυρίου καὶ σωτή-  
 Rom. 422 ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀγίας αὐτοῦ γεννητρίας καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἁγίων προφητῶν τε καὶ μαρτύρων

1 καὶ' — ἐκριζωθῇ cf. Mt. 13,29 2 Mt. 16,18 3–6 Mt. 16,18 et 19 8–9 τῷ — ἐκκλησίαν cf. Ioh. 21,16–18 25 καὶ ἀγῶνος cf. 2 Tim. 4,7 (cf. supra p. 180,22–23)

## H V T M

1 ἡμῶν] de Hadriani uerbis hic omissis uide app. crit. lat. 2 οὐ + κατίσχυσαν αὐτῆς ἢ V | αὐτῆς om. V 4 κλεῖδας N.T. 4–5 ὁ ἐὰν ... δεδεμένον N.T. 5 ὅσα ἐὰν M | ἐπὶ τῆς γῆς? om. V 6–7 πρωτεύων om. V 7 ὅθεν + καὶ V | αὐτὸς ὁ V 8 ὁ ἀπόστολος om. V 9 παραλελειμμένον (-ων V) εἶασεν HV M ed. Rom.™ (cf. lat.): παραλέλοιπεν T edd. 10 Ὡπιερ M (cf. lat.): δι' οὐπιερ T edd. ὥσπερ V ὡ πᾶν (sic) H | καὶ om. T edd. (ex lat. nihil colligitur) | τῶν ἡμετέρων ἀποστολικῶν θρόνων HV 11 ἥτις (sc. ἐκκλησία) HV M: ὅστις T edd. | πασῶν κεφαλὴ M | θεοῦ] Χριστοῦ M 12 ἀφθάρτους V | καὶ ἀμολύντως om. V 13 ἐπιτηδεύσῃ T: ἐπιτηδεύσει HV M | τυγχάνουσα V M: τυγχάν (sic) T τυγχάνει H 14 κυρίῳ] θεῷ V | προσοίσει T (cf. lat.): προσφέρει M προσφέρει V φέρει H | τοῖς addidi coll. lat. (cf. etiam p. 160,18–19) 15 προειρημένων om. ed. Rom.\* | καὶ θεοστέπτων om. V | μεγάλων om. V<sup>ac</sup> (add. V<sup>2</sup> in fine lineae) | ἡμῶν suspectum (ab interprete graeco additum? inde lat.), cf. p. 186,3 16 ἵχνησι + κειμένη T edd., κειμένη add. V<sup>3m</sup> | καὶ τῆς] κατὰ τῆς Hard. 17 κατακριματίσει HV M (cf. ACO II 1,3 p. 51,1): κατακρινεῖ T (ex con. ut uidetur), „fort. αὐτοῦς κατορκιεῖ. nam in Latino adiurabit” Vc™ (Morin), sed cf. e.g. p. 248,17 et. 249,16 | τὰς εἰκόνας τὰς ἱερὰς V 18 στηρίξαι om. V, κηρύξαι ed. Rom.™, sed cf. lat. et supra p. 162,1 19 ταύτης τῆς] τῆς αὐτῆς H 20 καὶ διώκοντες καὶ] ἀποδιώξωσι δὲ T edd., sed cf. lat. 22 καταστήσωσι] καταστήσουσιν M 22–23 τὴν ὑμετέραν] ἡμετέραν M 24 ἐπακολουθήσῃ (sc. ἡ ὑμετέρα ὁσιότης)] ἐπακολουθήσῃ ed. Rom.\* ex lat., sed in lat. fuerit legendum 25 καὶ πόθου om. M | καὶ ἀγῶνος om. V | πᾶσι τούτοις V | τούτοις] τοῖς M 26 ἀρμόζει + καὶ H 27 αὐτοῦ ἀγίας M 28 ἁγίων<sup>2</sup> + καὶ H | τε καὶ om. H

nes, anathematizetur praesentibus apocrisiariis nostris; et omne zizanium eradicetur ab ecclesia, et domini nostri Iesu Christi sermo compleatur quia *portae inferi non praeualebunt aduersus eam*. et rursus: *tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et tibi dabo clauēs regni caelorum. et quaecumque ligaueris super*  
 5 *terram erunt ligata et in caelis, et quaecumque solueris super terram erunt soluta et in caelis*. cuius sedes in omnem terrarum orbem primatum tenens refulget et caput omnium ecclesiarum dei consistit. unde idem beatus Petrus apostolus domini praecepto pascens ecclesiam nihil dissolutum dimisit, sed tenuit semper et retinet principatum.

Cui si adhaerere cupit uestra sanctitas et nostrae apostolicae sedis, quae est caput  
 10 omnium ecclesiarum dei, sacram et horthodoxam formam incorrupte ac intaminate ex profundo cordis et sinceritate mentis custodire studet, ut reuera horthodoxa et dei  
 cultrix consistens hoc primum sacrificium omnipotenti domino offerat et ut ex persona nostra praedictorum piissimorum et a deo coronatorum magnorum imperatorum  
 15 nostrorum sublimia uestigia obsecret et ut in conspectu dei per terribile illos adiuret iudicium ut sacras imagines in ipsa deo conseruanda et regia urbe et in omni  
 loco in antiquum statum restituere et stabilire iubeant, conseruantes traditionem huius sacrae ac sanctissimae nostrae Romanae ecclesiae et persequentes ac abominantes malignorum et hereticorum errorem per certamen uestrum et fidelem sollicitudinem.

Si autem sacras et uenerabiles imagines illis in partibus non restituerint, consecra-  
 20 tionem uestram modis omnibus recipere non audemus, et maxime, si sectatus fuerit eos qui non credunt ueritati. quapropter cum summo labore ac amore fidei atque agone in his omnibus indubitanter uestram uenerabilissimam sanctitatem conuenit  
 sacras ac <uenerabiles> imagines domini et saluatoris nostri Iesu Christi et sanctae ipsius genitricis semperque uirginis Mariae seu sanctorum apostolorum et omnium  
 25 sanctorum prophetarum atque martyrum simul et confessorum illis in partibus in

1–8 et omne – principatum ~ *Hadr. epist. ad imp. p. 165,15–167,1; cf. sacra imp. ad Hadr. p. 6,21–23* 12–18 ut – errorem ~ *Hadr. epist. ad imp. p. 161,15–163,1* 19–20 Si – audemus *cf. Hadr. epist. ad imp. p. 169,15–17*

6–17 cuius – ecclesiae ~ *Iuo decr. V 40, PL 161, 336 B–C*: „Beati Petri sedes per uniuersum orbem principatum tenens refulget et caput omnium ecclesiarum Dei existit. Vnde ipse beatus apostolus Petrus ex praecepto domini pascens ecclesiam nihil defecit, sed tenuit semper et tenet principatum, per quem si adhaeret sanctitas uestra apostolico throno, qui est caput omnium ecclesiarum Dei, eiusque sacrum et orthodoxum ordinem incorruptibiliter et inuiolabiliter seruare studet, sicut orthodoxa et deicola existens, hoc primum sacrificium omnipotenti Deo offerat et uice mea ante piissimorum uestigia imperatorum procidat et terribile iudicium Dei in conspectu eorum proponat, quatenus uenerabiles iconas in antiquum statum restitui praecipiant, obseruantes traditiones huius sacrosanctae Romanae Ecclesiae.”

P VE 6–17 ~ *Iuo*

1 apocrisiariis *ed. Rom.\** | nostris] *ad hunc locum pertinet adnotatio Anastasii post p. 181,19 traditionem in P E tradita (uide supra)* | eradicetur *ex gr. et Vulg. (cf. Mt. 13,29): confundatur sacra imp. ad Hadr. p. 6,21 et inde Hadr. epist. ad imp. p. 165,15* 6–7 in toto orbe terrarum primatu fungens caput ... constituta est *Hadr. epist. ad imp. p. 165,20–21* 9 adherere *codd.* 9–15 nostrae – iudicium] *interpret uerborum constructionem mutauit* 10 incontaminata *ed. Rom.\** 12 sacrificium *post offerat E edd., om. V<sup>ac</sup>, add. V<sup>1-2</sup> s.l. post domino* | domino] *deo ed. Rom.\** | et *om. ed. Rom.\** 12–13 ut ex persona ~ *ὡς ἐκ προσώπου* 14 sublimia *V<sup>ac</sup> E* 15 indicium *P* 17 abhominantes *VE* 19 et] *ac ed. Rom.\** 20 modis omnibus *om. V edd.* | fuerit (*sc. uestra sanctitas*) *V<sup>ac</sup>, cf. gr.: fueris P V<sup>pc</sup> (t in s mut. V<sup>1-2</sup>) E edd.* 22 indubitanter ~ *ἀδιστακτως* 23 sacras ac uenerabiles *scripsi coll. gr. et l. 19 etc.: sacros ac P<sup>ac</sup> sacrosanctas P<sup>pc</sup> E edd. sacras V*

ἅμα καὶ ὁμολογητῶν ἐν τοῖς μέρεσι τῶν αὐτόθι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τάξει ἀναστῆσαι, ὅπως ἐν ὁμονοίᾳ ἀξίως τὴν προφητικὴν ἀνυμνήσωμεν ᾧδὴν λέγοντες· κύριε σῶσον τοὺς εὐσεβεστάτους βασιλεῖς καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν ἐν ᾗ ἂν ἡμέρα ἐπικαλεσώμεθά σε, ὅτι ἡγάπησαν τὴν εὐπρεπίαν τοῦ οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

Τοὺς δὲ ἀποσταλέντας παρ' ἡμῶν Πέτρον τὸν ἡγαπημένον ἡμῶν πρωτοπρεσβύτερον τῆς ἀγίας ἡμῶν Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ Πέτρον τὸν ἀββᾶν πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον πρὸς τὰ ἴχνη τῶν γαληνοτάτων καὶ εὐσεβῶν βασιλέων δυσωποῦμεν, ἵνα διὰ τὸν πόθον τοῦ ἀγίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων καὶ δι' ἡμᾶς ἐν πάσῃ ἀντιλήψει καὶ εὐμενείᾳ ἀνθρωπίνῃ παραγαγεῖν καταξιώσωσιν, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ μεγάλας ἰσχύσωμεν εὐχαριστίας προσφέρειν.

Ὁ παντοδύναμος θεὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐὰν σταθερῶς διαμείνῃ, ἐπινεύσει καὶ συνέλθοι ὑμῖν καὶ διαφυλάξει καὶ τὸν ἐγκατεμπιστευθέντα σοι καρπὸν ὑπὲρ μέτρον πλεονασμοῦ πλεονάσει καὶ εἰς τὴν αἰωνίαν χαρὰν μετενεγκεῖν κελεύσει.

Ὁ θεὸς ὑγιῇ σε διαφυλάξει, ἡγαπημένε ἀδελφέ.

Πέτρος καὶ Πέτρος οἱ εὐλαβέστατοι πρεσβύτεροι καὶ τοποτηρηταὶ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ εἶπον· Εἰπάτω ἡμῖν ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ταράσιος τῆς βασιλευούσης πόλεως, εἰ στοιχεῖ τοῖς γράμμασι τοῦ ἀγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἡ οὐ.

Ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ταράσιος εἶπεν· Ὁ περιαστραφθεὶς τῷ φωτὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ γεννήσας ἡμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου Παῦλος ὁ θεὸς ἀπόστολος Ῥωμαίοις γράφων, ἀποδεχόμενος τὸ σπουδαῖον τῆς πρὸς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἡμῶν εἰλικρινοῦς αὐτῶν πίστεως, οὕτως ἔφη· ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. ταύτῃ τῇ μαρτυρίᾳ ἐπεσθαι ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἄβουλον ἡγεῖσθαι τὸ ἀντιτάσσεσθαι. ὅθεν Ἀδριανὸς ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρόεδρος τῶν μαρτυρηθέντων ὑπάρχων μέτοχος γεγράφηκε τρανῶς καὶ ἀληθῶς τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν βασιλεῦσι καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα, βεβαιούμενος εὖ γε καὶ καλῶς ἔχειν τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἡμεῖς γραφικῶς καὶ ἐρευνητικῶς καὶ συλλογιστικῶς καὶ ἀποδεικτικῶς ἐξετάσαντες καὶ ταῖς

2-4 cf. Ps. 19,10 4 cf. Ps. 25,8 20-21 Ὁ περιαστραφθεὶς - Χριστοῦ cf. Act. 9,3 21 γεννήσας - εὐαγγελίου cf. 1 Cor. 4,15 23-24 Rom. 1,8

HV T M

1 καὶ om. V T edd. | ἐν τοῖς αὐτόθι μέρεσιν V | ἀναστήσωσιν M 3 βασιλεῖς M (cf. lat.): βασιλεῖς ἡμῶν H T ἡμῶν βασιλεῖς V | ἡμέραν V | ἐπικαλεσώμεθα V T 7 τὸν om. V 7-8 ἀββᾶν - ἡγούμενον] exspectaueris coll. lat. μοναχὸν καὶ πρεσβύτερον καὶ ἀββᾶν (plurimis aliis locis Petrus appellatur μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος) 7 ἀββᾶν H μοναχὸν V 8 εὐσεβεστάτων M εὐσεβῶν + ἡμῶν H | βασιλέων + ἡμῶν M 10 παραγαγεῖν] διάγειν T edd. 11 ἰσχύσωσιν V | προσφέρειν] προσάγειν T edd. 12-13 τὴν - διαφυλάξει] locus suspectus, cf. lat. 12 τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ T edd. non male, sed dubito, an hac coniectura locus sanari possit | ἐπινεύσοι T edd. 13 συνέλθοι H | ἡμῖν V | διαφυλάξοι T edd. | ἐγκατεμπιστευθέντα M: ἐγκαταπιστευθέντα T edd. ἐμπιστευθέντα HV 14 πλεονάσοι T edd. | αἰώνιον H | κελεύσοι T edd. 15 ὑγιᾶ T edd. | διαφυλάξοι T edd. 16 εὐλαβέστατοι om. V | καὶ τοποτηρηταὶ om. V 17 τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης om. V | Ἀδριανοῦ om. V T edd. | Εἰπάτω ὁ ἀγιώτατος ἡμῖν + δεσπότης καὶ V 18 Ταράσιος om. V 19 Ῥώμης om. H | ἡ οὐ om. V 20 Ὁ - εἶπεν] Ὁ μέγας Ταράσιος ἔφη V | Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης T edd. 20-21 τοῦ Χριστοῦ om. HV 22 Χριστὸν om. V 22-23 ἡμῶν θεὸν H 23 ἡμῶν om. V | αὐτῶν] ἡμῶν H om. V | οὕτως om. V | ὑμῶν] ἡμῶν V 24-25 καὶ ἄβουλον - ἀντιτάσσεσθαι om. V 25 ὁ om. T edd. 26 μέτοχος + καὶ H | ἀληθῶς καὶ τρανῶς γεγράφηκε H 28 γὰρ] δὲ T edd. 29-188,1 τῆς πατρικῆς διδασκαλίας H

antiquo erigere statu, quatinus uno consensu digne propheticum canamus canticum dicentes: *domine, saluos fac piissimos reges et exaudi nos in die qua inuocauerimus te*, quoniam *dilexerunt decorem domus tuae et locum tabernaculi gloriae tuae*.

Dilectos autem nostros Petrum scilicet archipresbyterum sanctae nostrae Romanae  
5 ecclesiae et Petrum monachum et presbyterum atque abbatem, qui missi sunt a nobis  
ad uestigia tranquillissimorum et piorum imperatorum, rogamus propter amorem  
sancti Petri principis apostolorum et propter nos omni benigna susceptione ac hu- Ha. 103  
manitate dignos apud uos iudicandos pariter et habendos, quatinus et in hoc magnas  
referre gratias ualeamus.

10 Deus omnipotens dilectionem uestram, si stabiliter permanserit, conseruare annuat  
et fructum qui tibi creditus est super mensuram abundantiae faciat abundare atque in PL 96, 1241  
sempiterna transferre gaudia iubeat.

Deus te incolomem conseruet, dilectissime frater.

Petrus et Petrus reuerentissimi presbyteri ac uicarii sanctissimi papae senioris Romae Rom. 422  
15 Hadriani dixerunt: Dicat nobis sanctissimus patriarcha Tarasius regiae ciuitatis si PL 129, 237  
consentiat litteris sanctissimi papae senioris Romae an non. Ma. 1085

Sanctissimus patriarcha Tarasius dixit: Sacratissimus Paulus apostolus, qui illustra-  
tus est lumine Christi et genuit nos *per euangelium*, cum Romanis scriberet appro-  
bans studium sinceræ fidei eorum, quam in Christum uerum deum nostrum habe-  
20 bant, sic ait: *fides uestra annuntiatur in uniuerso mundo*. hoc testimonium sequi  
necessarium est, et inconsulte agit qui huic conatur resistere. unde Hadrianus prae-  
sul senioris Romae, cum esset particeps eorum qui praedicto testimonio muniri  
meruerunt, scripsit expresse ac ueraciter piis imperatoribus nostris atque ad humili-  
tatem nostram, affirmans bene ac optime se habere antiquam traditionem ecclesiae  
25 catholicae. nam et ipsi nos scrutando scripturas et syllogistice approbando rimati  
sumus sicque confessi sumus, confitemur et confitebimur, consonamus et confir-

4–8 Dilectos – habendos cf. *Hadr. epist. ad imp. p.* 165, 1–2

14–189,1 Petrus' – litterarum ~ *Iuo decr.* V 40, PL 161, 336 C–D: „Apocrisarii papae dixerunt: Dicat nobis  
sanctissimus Tharasius patriarcha, si consentit litteris sanctissimi papae. Tharasius patriarcha dixit: Paulus apostolus,  
quem lux circumfulsit de coelo, qui genuit nos per euangelium suum, cum Romanis scriberet, dixit de fide illorum:  
'Fides uestra annuntiatur in uniuerso mundo.' Tale testimonium sequi necessarium est et contradicere non est  
consilium. Quid ergo Adrianus Romae senioris antistes, cum sit eorum particeps, quibus apostolus testimonium  
perhibet, piis imperatoribus et nostrae mediocritati scripsit? Confessi sumus et confitemur et confitebimur et  
sentimus et corroboramus litteras suas."

P VE 14–189,1 ~ *Iuo*

1 propheticum P 3 quoniam] quia VE *edd.* | tabernaculi etiam Ps. iuxta Hebr. et Psalt. Rom.: habitationis Ps.  
iuxta LXX 7 apostolorum principis *ed. Rom.\** 7–8 humanitate] humilitate VE 11 qui om. VE (corr. F<sup>2</sup>)  
12 transferre] transire *ed. Rom.\** 13 incolomem P: incolumem V *edd.* incolomen E | seruet *ed. Rom.\**, sed cf. gr.  
16 Romae + Adriani *ed. Rom.\* ex F* 17 Tarasius sanctissimus patriarcha *ed. Rom.\* ex F*, sed cf. gr. | Tarasius om. P  
19 nostrum om. F *edd.* 21 agit] ait P<sup>ac</sup> (g superscr. P<sup>2</sup>) 26 sicque] si quod E sic quod F<sup>2</sup> *edd.*

πατρικαῖς διδασκαλίαις μαθητευθέντες, οὕτω καὶ ὡμολογήσαμεν καὶ ὁμολογοῦμεν καὶ ὁμολογήσομεν καὶ στοιχοῦμεν καὶ ἐμμένομεν καὶ βεβαιούμεθα τῇ τῶν ἀναγνώσθεντων γραμμάτων ἐμφάσει, τὰς εἰκονικὰς ἀναζωγραφήσεις ἀποδεχόμενοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν παράδοσιν, καὶ ταύτας σχετικῶς πόθῳ προσκυνοῦμεν ὡς εἰς ὄνομα Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν, τῆς ἁγίας θεοτόκου τῶν τε ἁγίων ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν ἁγίων γεγонуίας, πρόδηλον εἰς ἓνα μόνον ἀληθινὸν θεὸν τὴν λατρείαν καὶ τὴν πίστιν ἡμῶν ἀνατιθέμενοι.

Rom. 423 Ἡ ἁγία σύνοδος εἶπε· Πᾶσα ἡ ἱερὰ σύνοδος οὕτως πιστεύει, οὕτως φρονεῖ, οὕτως δογματίζει.

10

La.-Co. 129 Πέτρος καὶ Πέτρος οἱ θεοφιλέστατοι πρεσβύτεροι καὶ πρεσβευταὶ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας εἶπον· Λεγέτω ἡμῖν ἡ ἁγία σύνοδος, εἰ παραδέχεται τὰ γράμματα τοῦ ἀγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἡ οὐ.

Ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν· Ἐπόμεθα καὶ δεχόμεθα καὶ προσιέμεθα.

Ἰωάννης ὁ θεοφιλέστατος πρεσβύτερος καὶ πρεσβευτὴς τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως 15 εἶπεν· Εὐκαιρὸν ἐστὶ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ψαλμικῶς μελωδῆσαι· Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν. Ἐλεος καὶ ἀλήθεια οἶδαμεν ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστίν, ἐν μετοχῇ δὲ καὶ οἱ ἀγιώτατοι πατριάρχαι καὶ τῆς οἰκουμένης ποιμένες ὑπάρχουσι καὶ λέγονται. καὶ γὰρ ἔλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, Ἀδριανὸς ὁ ἀγιώτατος πάπας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης 20 καὶ Ταράσιος ὁ μακαριώτατος πατριάρχης τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἐν φρονοῦντες καὶ ὁμολογοῦντες. δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν· ἡ γὰρ φερώνυμος Εἰρήνη καὶ ψήφῳ θεοῦ βασιλεύουσα καὶ κρατοῦσα θειωδῶς κινουμένη καὶ τὴν εὐπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας ποθοῦσα καὶ θέλουσα, γράμμασι χρησαμένη τὴν δικαιοσύνην τὴν φερώνυμον τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν Ῥώμης κατεφίλησε καὶ κεκί- 25 νηκεν εἰς μέσον παρελθεῖν καὶ τὴν παροῦσαν ἁγίαν ὁμήγυριν εὐφρᾶναι καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν φανερῶσαι. καὶ νυνὶ χαρὰ μεγάλη γέγονεν ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν ἱερῶν γραμμάτων τοῦ ἀγιωτάτου πάπα Ἀδριανοῦ πρὸς τε τοὺς θεοφυλάκτους καὶ γαληνοτάτους ἡμῶν βασιλεῖς καὶ πρὸς τὸν ἀγιώτατον καὶ τρισμακάριστον 30 πατριάρχην Ταράσιον. καὶ ὁμολογοῦμεν χάριν μεγάλην τῷ θεῷ ἐν τούτῳ, ὅτι τοιαύτης ἡξιώμεθα χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, καὶ εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ ἀναστήσας ἡμῖν

Ma. 1087

Ha. 105

16–17 Ps. 84,11 19–20 Ps. 84,11 22 Phil. 2,2 | Ps. 84,11

4 σχετικῶς πόθῳ cf. Act. VI 281 E 7 et 309 D 12–13

HV T M

2 καὶ στοιχοῦμεν om. V | καὶ ἐμμένομεν H T: καὶ ἐμμενοῦμεν V (quod Anast. legisse uidetur uerborum ordine mutato) om. M 4 ἁγίων om. V | σχετικῶς M 5 τοῦ θεοῦ om. V 6 τε om. V 7 μόνον ἀληθινὸν θεὸν H M: μόνον θεὸν T θεὸν μόνον ἀληθινὸν V μόνον θεὸν ἀληθινὸν ed. Rom.\* ex Vc 9 Πᾶσα post σύνοδος V | οὕτως om. H 11 Πέτρος καὶ Πέτρος om. V | θεοφιλέστατοι om. V | καὶ πρεσβευταὶ om. V 12 ἡμῖν] καὶ V | γράμματα + ταῦτα reliquis usque ad οὐ omissis V 13 ἡ οὐ H M: om. T edd. 14 Ἡ] Καὶ ἡ V | ἁγία om. V 15 ὁ θεοφιλέστατος om. V | τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως om. V 16 Εὐκαιρὸν – μελωδῆσαι] Εὐκαιρὸν ἐστὶν εἰπεῖν V 18 Ἰησοῦς Χριστὸς om. V 20 ἀγιώτατος om. V | τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης om. V 21 μακαριώτατος om. V | τῆς βασιλευούσης om. V 24 θέλουσα + καὶ M 26 εὐφρᾶναι M edd. εὐφάναι (sic) H 27 ὀρθόδοξον] ἀληθῆ V | νῦν T edd. 28 ἁγίου V 28–29 θεοφυλάκτους καὶ γαληνοτάτους om. V 29 βασιλεῖς ἡμῶν V | πρὸς om. V | καὶ τρισμακάριστον T M: καὶ μακαριώτατον H om. V 30 τῷ θεῷ μεγάλην M | ἐν τούτῳ om. V 31 ἡξιώθημεν V | καὶ εὐφροσύνης om. V

mamus atque permanebimus in significatione litterarum quae lectae sunt, imaginales descriptiones suscipientes secundum antiquam sanctorum patrum nostrorum traditionem, et has affectuali amore adoramus tanquam ad nomen Christi dei et intemperate dominae nostrae sanctae dei genitricis sanctorumque angelorum ac omnium sanctorum factas, manifestissime in unum solum uerum deum seruitutem et fidem nostram ponentes. PL 129, 238

Sancta synodus dixit: Tota sacratissima synodus ita credit, ita sapit, ita dogmatizat. Rom. 423

Petrus et Petrus deo amabiles presbyteri et legati apostolicae cathedrae dixerunt: Dicat nobis sancta synodus si admittit litteras sanctissimi papae senioris Romae an non. La.-Co. 130

Sancta synodus dixit: Sequimur et suscipimus et admittimus.

Iohannes deo amabilis presbyter et legatus orientalis dioeceseos dixit: Oportunum est etiam in praesenti cum psalmista canere: *misericordia et ueritas obuiauuerunt sibi, iustitia et pax complexae sunt se. misericordia et ueritas* scimus quia dominus noster Iesus Christus est, participatione autem eius etiam sanctissimi patriarchae et orbis terrae pastores dicuntur et sunt. etenim *misericordia et ueritas obuiauuerunt sibi*, Hadrianus scilicet sanctissimus papa senioris Romae et Tarasius beatissimus patriarcha regnantis Constantinopoleos. qui unum *sentientes* et confitentes *iustitiam et pacem* complexi *sunt*. pheronyma enim Hirene et decreto dei regnans et imperans diuinitus mota et decorem ecclesiae desiderans atque uolens, litteris usa iustitiam pheronymam, sanctissimam uidelicet ecclesiam Romanam, complexa est et mouit in medium transire et praesens sanctum laetificare collegium, sed et horthodoxam patefacere fidem. et nunc gaudium magnum factum est in lectione sacrarum litterarum sanctissimi papae Hadriani tam ad diuinitus conseruandos et tranquillissimos imperatores nostros quam ad sanctissimum et ter beatum patriarcham Tarasium destinatarum. et magnas in hoc agimus deo gratias quia tanto meruimus gaudio et Ma. 1088  
Ha. 106

8–26 Petrus<sup>1</sup> – destinatarum ~ Iuo decr. V 40, PL 161, 336 D – 337 A: „Apocrisarii papae dixerunt: Dicat nobis sancta synodus, si recipiat litteras sanctissimi papae. Sancta synodus dixit: Sequimur et recipimus et consentimus. Ioannes intercessor orientalium dioeceseos dixit: Nunc gaudium magnum factum est in lectione sanctorum litterarum sanctissimi papae Adriani ad serenissimos imperatores nostros et ad beatissimum patriarcham Tharasium.” 13–14 ~ LC II 4 p. 244, 1–7 (= II Capit. p. 235, 4–10) = \*Hadr. p. 29, 20–25 (In actione secunda. Capitulo XXIX. Reprehensio): Quomodo (quod Hadr.) intellegendum est, quod psalmograus (psalmigrafus Hadr.) cecinit: ‚Misericordia et ueritas obuiauuerunt sibi, iustitia et pax se complexae sunt (complexae sunt se Hadr.)‘; quod temere et (om. Hadr.) adolatorie (adoratorie Hadr.) a Iohanne presbitero et legato orientalium (orientalis + prefecture [sic] Hadr.) in participatione uenerabilis (beati Hadr.) papae Adriani et Tarasii patriarchae (om. Hadr.) dicitur esse completum.

P VE 8–26 ~ Iuo 13–14 ~ LC, \*Hadr.

2 sanctorum om. V edd. 3 affectuali (~ ΣΧΕΤΙΚΩ) scripsi coll. Act. VI 310 D 10 et 342 C 8 (cf. etiam Conc. Const. II, ACO IV 1 p. 216, 11 et 241, 11): affectuoso codd. 4 nostrae om. ed. Rom.\* 5 uerum om. ed. Rom.\* 9 admittit fort. coll. p. 187, 16 admittat scribendum 12 dioeceseos VE 16 pastores + et VE edd., sed cf. gr. 17 beatissimus] sanctissimus ed. Rom.\* 18–19 Constantinopoleos – pheronyma] „Const. unum sentientes et confitentes. iustitia et pax osculatae sunt, pheronyma” ed. Rom.<sup>ms</sup>, sed ipse Anast. sententiarum ordinem mutauisse uel mendosam priorem uersionem repetisse uidetur 19 Hirene scripsi coll. p. 1, 6 etc.: Heirene P V Heirene E Irene ed. Rom.\* 21 amplexa ed. Rom.\* 22 letificare codd. 24 Adriani P E 26–191, 1 perfrui et laetitia ed. Rom.\* ex F

βασίλειαν τοιαύτην, μεριμνῶσαν καὶ διεγείρουσαν τοὺς λαοὺς πάντοτε πρὸς μίαν σύμπνοιαν καὶ ὁμοψυχίαν καὶ πρὸς φυλακὴν τῶν θείων κανόνων καὶ τῶν παραδόσεων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας. ἀλλὰ Χριστὸς ὁ θεὸς διὰ τῆς τεκούσης αὐτὸν παναγίας θεοτόκου καὶ πάντων αὐτοῦ τῶν ἀγίων καὶ ὑμῶν τῶν ἱερέων αὐτοῦ τῶν τὸ ἐν φρονούντων καὶ δόλον ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ ἔχόντων, ἀλλὰ σπουδαζόντων 5 τὰ γεγραμμένα πληρῶσαι τὰς ἐπαγγελίας ὑμῶν ἀληθεῖς ἀποδείξει καὶ πολυχρονίους φυλάξει τοὺς δεσπότης ἡμῶν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ δοξάσει αὐτοὺς καὶ ὑψώσει τὸ κέρας αὐτῶν καὶ ὑποτάξει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ ἀξιώσει αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι μετὰ τῶν ἀγίων βασιλέων καταριθμηθῆναι καὶ φυλάξει τὴν ἱερὰν ταύτην σύνοδον τὸ ἐν φρονοῦσαν. 10

1. Ἀγάπιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας εἶπε· Γέγραπται ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν θείαις γραφαῖς, ὅτι διεχώρισεν ὁ θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκοτούς. ἰδοὺ γὰρ ἀποστάσης τῆς σκοτεινῆς τῶν κακοδόξων αἵρέσεως τὸ φῶς πᾶσι τῆς ὀρθοδοξίας κατηύγασεν. ὦ κἀγὼ ἐπόμενος ἀποδέχομαι 15 τε καὶ ἀσπάζομαι τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονούντας τῷ ἀναθέματι παραπέμπω.

2. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἐφέσου εἶπε· Καθὼς τὰ τίμια γράμματα τοῦ ἀγιωτάτου πάπα Ῥώμης περιέχουσιν, οὕτως πιστεύω καὶ οὕτως ὁμολογῶ χάριτι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν.

3. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κωνσταντίας τῆς Κύπρου εἶπε· Κατὰ 20 πάντα τρόπον τῇ ἀναγνωσθείσῃ ἀναφορᾷ τῇ σταλείσῃ πρὸς τοὺς δεσπότης ἡμῶν τοὺς ἀγαθοὺς παρὰ Ἀδριανοῦ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα Ῥώμης καὶ τῇ πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην ἐπιστολῇ συντίθεμαι καὶ οὕτως ὁμολογῶ καὶ μετὰ ταύτης τῆς πίστεως ἀπελεύσομαι ἐπὶ τὸ βῆμα Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν.

4. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπε· Καθὼς περιέχουσι τὰ 25 γράμματα τοῦ ἀγιωτάτου Ἀδριανοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ τὸ φρό-

4-5 Phil. 2,2 5 δόλον - καρδίαις cf. Prou. 12,20 et 26,24 6 τὰ γεγραμμένα πληρῶσαι cf. Lc. 24,44  
7-8 ὑψώσει τὸ κέρας αὐτῶν cf. Ps. 88,18 etc. 8 ὑποτάξει - αὐτῶν<sup>3</sup> cf. 1 Cor. 15,25-27; Ps. 109,1 10 Phil.  
2,2 12-13 Gen. 1,4

8-10 ὑποτάξει - καταριθμηθῆναι cf. e.g. ACO III p. 133,27-30

#### HV T M

1 τοιαύτην βασιλείαν V | πάντοτε] πάντας V edd. 2 ὁμοψυχίαν] ὁμόνοιαν V | τῶν<sup>2</sup> om. ed.Rom.\*  
3-4 παναγίας θεοτόκου om. V 4 αὐτοῦ<sup>1</sup> om. V edd. | αὐτοῦ<sup>2</sup> om. V | τὸ om. T edd. 5 δόλον -  
ἀλλὰ om. V, lac. indic. V<sup>3</sup> | ὑμῶν om. T edd. 6 γράμματα V | ὑμῶν] ἡμῶν H om. M | ἀποδείξει T ἀπο-  
δείξει ed.Rom.\* 7 φυλάξει T edd. | τοὺς ἀγαθοὺς om. V | δοξάσει T edd. | ὑψώσει T ὑψώσει ed.Rom.\*  
8 ὑποτάξει T edd. | αὐτῶν<sup>3</sup> om. V 9 ἀξιώσει T ἀξιώσει ed.Rom.\* | ἐν om. V 9-10 ἀριθμηθῆναι V  
10 φυλάξει + καὶ V φυλάξει T edd. | τὸ ἐν φρονοῦσαν deest apud Anast., fort. delendum 11 acclamatio-  
nes numerantur γ' (Ἀγάπιος) - σξβ' in H, α' (Ἀγάπιος) - σξε' in M; cf. Bischofslisten p. 12 et adn. 26 | ὀσιώ-  
τατος ἐπίσκοπος om. V | Καππαδοκίας om. V 12 παρ' ἡμῖν om. V | ἐχώρησεν V 13-14 γὰρ -  
αἵρέσεως] γὰρ ἀπὸ πάσης τῆς σκοτεινῆς τῶν κακοδόξων ἀνδρῶν αἵρέσεως διέστειλε H ἀπὸ πάσης τῆς  
σκοτεινῆς τῶν κακοδόξων αἵρετικῶν διέστειλε V 13 κακοδόξων + ἀνδρῶν H T edd., sed cf. lat. 14 κατ-  
ηύγασεν om. HV (uide supra) | ὦ] ὡς HV 14-15 ἀποδέχομαι τε καὶ om. V 15 καὶ σεπτὰς om. V  
17 ὁ ὀσιώτατος om. V T edd. | ἐπίσκοπος om. V | τίμια om. V 18 ὀσιωτάτου H om. V | Ῥώμης om.  
V | οὕτως<sup>2</sup> om. V 20 ὀσιώτατος - Κωνσταντίας om. V | ὀσιωτάτος] θεοφιλέστατος T edd. om. V |  
Κωνσταντίας ed.Reg.: Κωνσταντίας M ed.Rom. Κωνσταντ sine abbr. H T 21-23 τῇ - ἐπιστολῇ] τῇ  
σταλεῖ (sic sine abbr.) ἀναφορᾷ πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην ἡμῶν παρὰ τοῦ πάπα V 23 οὕτως  
om. V 23-24 μετὰ - πίστεως] οὕτως V 25 ὁ θεοφιλέστατος T edd. om. V | ἐπίσκοπος om. V  
25-192,1 εἶπε - πατριάρχου om. V, lac. indic. V<sup>3</sup> 26 πάπα Ἀδριανοῦ M

laetitia perfrui, et benedictus deus, qui suscitauit nobis tale imperium quod sollicitum sit semper et excitet populos ad unum conspiramentum et unanimi-  
tatem atque custodiam diuinorum kanonum seu traditionum sanctissimae ecclesiae. sed Christus  
deus per gignentem se sanctissimam dei genitricem et omnes sanctos suos et uos  
5 sacerdotes suos, qui unum *sapitis* et dolum in cordibus uestris non habetis, sed festi-  
natis quae scripta sunt adimplere, repromissiones uestras ueraces ostendat et long-  
aeuos conseruet bonos dominos nostros et glorificet eos et exaltet cornu eorum et  
subiciat *inimicos* eorum *sub pedes* ipsorum et dignos eos faciat etiam in futuro saecu-  
lo cum sanctis regibus connumerari conseruetque hanc sacratissimam synodum.

- 10 1. Agapius sanctissimus episcopus Caesariae Cappadociae dixit: Scriptum est PL 129,239  
in diuinis scripturis nostris quia separauit *deus* inter *lucem* et inter *tenebras*. ecce  
enim cessante tenebrosa male opinantium heresi lumen cunctis horthodoxiae reful-  
sit. quod lumen et ego sequens suscipio et saluto sacras ac uenerabiles iconas et eos Rom. 424  
qui ita non sentiunt anathemati mitto.
- 15 2. Iohannes sanctissimus episcopus Ephesi dixit: Sicut honorabiles litterae  
sanctissimi papae Romani continent, ita credo et ita confiteor gratia Christi ueri dei  
nostri.
3. Constantinus sanctissimus episcopus Constantiae Cypri dixit: Modis omni-  
bus lectae suggestioni quae ad dominos nostros bonos ab Hadriano sanctissimo papa La.-Co. 131  
20 Romano missa est, necnon et epistolae quae ad sanctissimum patriarcham directa est,  
consentio et ita confiteor atque cum hac fide proficiscar ad tribunal Christi ueri dei  
nostri.
4. Basilius sanctissimus episcopus Ancyrae dixit: Quemadmodum circum-  
ferunt litterae sanctissimi Hadriani papae senioris Romae et sensus sanctissimi patris

10-11 ~ LC III 19 p. 421,1-5 (= III Capit. p. 333,26-30) = \*Hadr. p. 43,7-10 (In actione secunda. Capitulo II):  
Inutile et dementia prolutum (prelutum Hadr.) et risu dignum dictum Agapii Caesariae Cappadociae episcopi, reprae-  
henditur in eo, quod dixit: „Scriptum est in nostris diuinis scripturis.” 18-22 ~ Iuo decr. V 40, PL 161, 337 A:  
„Constantinus episcopus Cypri dixit: Omnibus modis epistolae Adriani papae quae missa est ad nos et nostros  
imperatores et illi quae missa est ad patriarcham Tharasium consentio, et ita confiteor et cum fide hac ante tribunal  
Christi assistam.”

P VE 10-11 ~ LC, \*Hadr. 18-22 ~ Iuo

1 letitia codd. 2 unanimi- P<sup>ac</sup> (m<sup>1</sup> radendo in n mut., mi superscr. P<sup>c</sup>) 3 canonum VE edd. 5 uestris post  
habetis VE edd. 8 pedibus ed. Rom.\* 9 sanctissimam ed. Rom.\* 10-219,5 acclamationes numerantur VII (= B 5  
Nicolaus Cyzici) - CCLXII in P, IV (= B 2 Iohannes Ephesi) - CCLXII in V, IV (= B 2 Iohannes Ephesi) -  
CCLXIII in E, cf. Bischofslisten p. 12 12 orthodoxiae P E 14 mitto] submitto La.-Co.\* non male, sed mitto ~  
παρὰ πῶς etiam infra p. 197,3 18 episcopus sanctissimus VE 23 Ancirae VE 23-24 circumferuntur ed. Rom.,  
continent ed. Reg.\*, sed cf. gr.

νημα τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, οὕτως φρονῶ καὶ οὕτως κρατῶ καὶ οὕτως διδάξω καὶ μετὰ τούτου μου τοῦ φρονήματος καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπελεύσομαι.

5. Νικόλαος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κυζίκου εἶπε· Κατὰ τὰ γράμματα τοῦ ἁγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς ὁμολογίας τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου Ταρασίου οὕτως φρονῶ καὶ φρονήσω καὶ εἰς τὸν ἐκεῖ κόσμον ἀπενεχθήσομαι μετὰ ταύτης μου τῆς ὁμολογίας.

6. Εὐθύμιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σάρδεων εἶπε· Κἀγὼ τοῖς προαναγνωσθεῖσι γράμμασι τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης εἰλικρινῶς καὶ ἀδιστακτικῶς ἐπόμενος συντίθεμαι καὶ καθομολογῶ οὕτως φρονεῖν περὶ τε τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, οὐχ ὥς τι νέον δόγμα παραδεξάμενος ἡ 10 καινὸν ἐφεύρεμα, ἀλλ' ὥς ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τὴν περὶ αὐτῶν παράδοσιν τῶν τε ἁγίων ἀποστόλων καὶ θείων διδασκάλων τῶν ταύτας καταλελοιπότην ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ ὑπαρχούσας. διὸ ὁλοψύχως ἀποδέχομαι τὰς τοιαύτας σεπτὰς εἰκόνας μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς καὶ ἀσπαστικῆς προσκυνήσεως, τοὺς δὲ ἐτέρως ἡ ἐναντίως φρονούντας ἢ δογματίζοντας κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἄλλοτρίους τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἡγούμενος ἀποκηρύσσω καὶ αἰρετικούς καταγγέλλω. 15

7. Πέτρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Νικομηδείας εἶπε· Κατὰ τὰ ἀναγνωσθέντα γράμματα τοῦ ἁγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ καὶ κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ταρασίου τὰς σεπτὰς εἰκόνας οὕτως ἀποδέχομαι καὶ προσκυνῶ καὶ διδάξω, ὥς μέλλων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως 20 διδόναι λόγον τῷ κριτῇ καὶ θεῷ ἡμῶν.

8. Ἡλίας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κρήτης εἶπε· Κατὰ τὰ τίμια γράμματα τοῦ ἁγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ κρατῶ τὰς τιμίας καὶ ἱεράς εἰκόνας μὴ μετατεθεῖς ποτέ, ἀλλ' οὐδὲ ἀρτίως προσκυνῶν 25 αὐτάς· τοὺς δὲ μὴ οὕτως ὁμολογοῦντας ἀναθεματίζω.

9. Σταυράκιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος εἶπε· Κατὰ τὴν ἐπιστολὴν Ἀδριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τὴν πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἡμῶν πατριάρχην Ταρασίον ἀποσταλεῖσαν οὕτως κἀγὼ δέχομαι καὶ ἀσπάζομαι

#### HV T M

1-3 οὕτως - ἀπελεύσομαι] οὕτως κἀγὼ φρονῶ καὶ φρονήσω καὶ κρατῶ καὶ δοξάζω καὶ διδάξω καὶ οὕτως ἀπελεύσομαι καὶ τῷ μέλλοντι αἰῶνι V 2 μου post φρονήματός H 4 θεοφιλέστατος T edd. om. V | ἐπίσκοπος om. V 4-6 εἶπε - Ταρασίου om. V 6 οὕτως + κἀγὼ V 7 μου post ὁμολογίας H 8 ὀσιώτατος ἐπίσκοπος om. V | Σάρδ sine abbr. T Σάρδης Vc edd.; cf. Bischofslisten p. 42 adn. 160 8-9 τοῖς - Ῥώμης] τοῖς τοῦ πάπα γράμμασι V 9 Ῥώμης + καὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ταρασίου V edd. ex l. 5-6 ut uidetur | εἰλικρινῶς καὶ om. V 10 συντίθημι H T | ὁμολογῶ V | φρονήσαι V edd. 10-11 περὶ - καὶ om. V 11 εἰκόνων] κανόνων T<sup>ac</sup> (exp. et superscr. εἰκόνων T<sup>1</sup>) | παραδεξάμενος om. V 12 τῶν τε] ἐκ τε τῶν T edd. 13 τῶν om. V | ταῦτ sine abbr. HV 13-14 ἐν - ὑπαρχούσας om. V 14 τοῦ θεοῦ om. M | ὑπαρχούσας scripsi coll. lat.: ὑπάρχουσιν codd. 15 ἀσπαστικῆς] glossam ἐπιθυμητικῆς adscr. M<sup>2ms</sup> 15-16 ἐτέρως - δογματίζοντας] μὴ οὕτως φρονούντας V 16 κατὰ] ὑπὲρ V 18-19 Πέτρος - Ἀδριανοῦ] Ὁ Νικομηδείας Πέτρος V 19-20 καὶ - Ταρασίου om. V T edd., sed cf. lat. 20-21 τὰς - διδάξω H M (cf. lat.): οὕτως κἀγὼ τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀποδέχομαι καὶ προσκυνῶ καὶ δοξάζω V οὕτως ὁμολογῶ καὶ κρατῶ τῶν τιμίων καὶ ἱερῶν εἰκόνων μὴ μετατεθεῖς ποτέ· προσκυνῶ δὲ καὶ τιμῶ αὐτάς T edd. 21 μέλλον V 23 θεοφιλέστατος T edd. om. V | ἐπίσκοπος om. HV 23-24 Κατὰ - Ἀδριανοῦ om. V 24 οὕτως + κἀγὼ V 25 τῶν τιμίων καὶ ἱερῶν εἰκόνων T edd. | ἱεράς] σεπτὰς V | μὴ μεταθεῖς H μεταθεῖς μηδὲλως V 25-26 ἀλλ' - αὐτάς om. V, lac. indic. V<sup>1</sup> 25 ἀλλ' οὐδὲ H M (cf. lat.): οὐδὲ γὰρ T edd. | ἀρτίως + μόνον T edd., cf. lat. | προσκυνῶ T edd. 27 ἁγιώτατος M om. V | ἐπίσκοπος om. V | Χαλκηδόνος T edd. | εἶπε om. V 27-29 Κατὰ - οὕτως] Κατὰ τὴν τοῦ πάπα ἐπιστολὴν V

nostri ac uniuersalis patriarchae, sic sapio et sic teneo et ita docebo et cum hoc sensu meo etiam in futurum saeculum proficiscar.

5. Nicolaus sanctissimus episcopus Cyzici dixit: Secundum litteras sanctissimi papae senioris Romae Hadriani et expositionem confessionis sanctissimi patriarchae nostri Tarasii sapio et sapiam et in illum mundum adducar cum hac confessione mea.

6. Euthymius sanctissimus episcopus Sardis dixit: Et ego praelectas litteras sanctissimi papae senioris Romae sincere ac indubitanter sequens polliceor et profiteor ita me sapere tam de horthodoxa fide quam de sacratissimis iconis, non quasi quiddam nouum dogma <aut> nouam adinuationem admittens, sed tanquam certissime sciens de illis traditionem sanctorum apostolorum et sacratissimorum magistorum, qui has reliquerunt in sancta dei ecclesia constitutas. propter quod tota anima recipio huiusmodi uenerabiles iconas cum conueniente honore ac salutatoria adoratione, eos autem qui aliter uel aduerse sapiunt aut dogmatizant contra sanctas iconas alienos a catholica ecclesia aestimans abicio et hereticos denuntio. Ma. 1089

7. Petrus sanctissimus episcopus Nicomediae dixit: Secundum lectas litteras sanctissimi papae senioris Romae Hadriani et secundum fidem sanctissimi et uniuersalis patriarchae Tarasii uenerabiles iconas suscipio et adoro et docebo, tanquam redditurus in die iudicii rationem iudici et deo nostro.

8. Helias sanctissimus episcopus Cretae dixit: Secundum honorabiles litteras sanctissimi papae senioris Romae Hadriani sic confiteor et teneo pretiosas et sacras iconas, nunquam aliquando commutandus, sed nec modo tantum eas adorans, eos autem qui non ita confitentur anathematizo. Ha. 107

9. Stauracius sanctissimus episcopus Chalcedonis dixit: Secundum epistolam Hadriani sanctissimi papae senioris Romae quae ad sanctissimum patriarcham nos-

11-14 ~ LC III 18 p. 416,25-417,4 (= III Capit. p. 333,19-25) = \*Hadr. p. 18,6-12 (In actione secunda. Capitulo X): Quod Eutimius (Euthymius Hadr.) Sardensis episcopus a praefati Constantini errore non multum dissentit in eo, quod ait: „Ex toto corde suscipio uenerandas imagines cum condecanti honore et amplectibili adoratione. Illos enim, qui aliter aut contrarie sentiunt aut dogmatizant contra sanctas imagines, alienos catholicae ecclesiae deputans et praedico et hereticos adnuntio.”

P VE 11-14 ~ LC, \*Hadr.

1 et<sup>1</sup> om. E edd. 2 meo] eo P 3 Cysici V<sup>pc</sup> Cypr V<sup>ac</sup> (pri del. et superscr. sici V<sup>1-2</sup>) Cipri E 7-8 confiteor ed. Rom.\* 8 sanctissimis ed. Rom.\* 9 aut addidi coll. gr. | nouam adinuationem P<sup>ac</sup> E: noua adinuatione P<sup>pc</sup> (m bis exp.) om. V edd. 11 constitutam ed. Rom.\* 12 conuenienti VE edd. | salutaria P<sup>ac</sup> (to superscr. P<sup>c</sup>) 13 domatizant P 14 estimans codd. 17 tanquam VE 19 Elias ed. Reg.\* 21 nunquam] numquam codd. | sed om. ed. Reg.\* | tantum eas (cf. gr. T)] eas tantum ed. Rom.\* 23 Calcedonis V (i ex corr.) E Calchedonis ed. Reg.

καὶ περιπτύσσομαι τὰς ἱερὰς εἰκόνας ὡς ἄρραβῶνα τῆς σωτηρίας μου οὕτως· τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονούντας ἀναθεματίζω.

10. Νικηφόρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Δυρραχίου εἶπε· Κατὰ τὴν σταλεῖσαν ἀναφορὰν παρὰ Ἀδριανοῦ τοῦ ἀγιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἡμῶν καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ταράσιον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγιωτάτου Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου διδασκαλίαν καὶ πίστιν καὶ ὁμολογίαν φρονῶ καὶ κρατῶ καὶ διδάσκω, καὶ μετὰ ταύτης μου τῆς ὁμολογίας τὸν βραχὺν χρόνον τῆς ζωῆς μου τελέσω καὶ τῷ φοβερῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ παραστήσομαι.

11. Ἐπιφάνιος διάκονος τῆς ἐκκλησίας Κατάνης καὶ τὸν τόπον ἐπέχων Θωμᾶ ἀρχιεπισκόπου Σαρδανίας εἶπε· Λευκότατον τῆς ὀρθοδοξίας ὄρον καὶ τὴν τῶν ἀγίων ἀποστόλων παράδοσιν ἢ πεμφθεῖσα ἀναφορὰ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους ἡμῶν βασιλεῖς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ παρεστήσατο διὰ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ μέντοι καὶ ἡ ἀποσταλεῖσα αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Ταράσιον τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην. ὅθεν κἀγὼ κατὰ πάντα τούτοις ὁμογνωμονῶν καὶ ἰθυφρόνως ἐπόμενος τιμῶ καὶ προσκυνῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παραδοθείσας σεπτὰς καὶ ἱερὰς εἰκόνας, καὶ τὸν τούτοις μὴ στοιχοῦντα ὡς αἰρετικῆς συμμορίας μέτοχον ἀποστρέφομαι καὶ τοῖς ἀναθεματισμοῖς ἀποπέμπομαι.

12. Λέων πρεσβύτερος τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς μητροπόλεως Σίδης εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀποδέχομαι τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἔχοντας ἀναθεματίζω.

13. Νικόλαος ἡγούμενος τοῦ Ἀπρου καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς Τυανέων μητροπόλεως εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ ἀποδέχομαι τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἔχοντας ἀναθεματίζω.

8-9 τῷ - παραστήσομαι cf. Rom. 14,10

HV T M

1 καὶ περιπτύσσομαι om. V | ἄρραβῶν(ας) H ἀραβῶνα V 3 θεοφιλέστατος T edd. om. V | ἐπίσκοπος om. V | τοῦ om. H | Δυραχίου V | εἶπε om. V 3-4 σταλεῖσαν om. V 4 ἀναφορὰν] πίστιν V | τοῦ ἀγιωτάτου om. V 4-7 τῆς - διδάσκω] καὶ διδασκάλου τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν Ταρασίου ὁμολογῶ καὶ φρονῶ V 7-8 μετὰ - ὁμολογίας οὕτως V 8 βραχὺ T 10 διάκονος + ἐπίσκοπος V 10-11 τῆς - ἀρχιεπισκόπου om. V 10 καὶ om. T edd. 11 Σαρδανίας VT: Σαρδανείας H Σαρδονίας M Σαρδινας ed.Rom.\* 11-15 Λευκότατον - ὅθεν om. V 11 ὀρθοδοξίας + τὸν T edd. 16 πάντα + τῇ τε σταλεῖσῃ ἐπιστολῇ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ πρὸς τε τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν καὶ πρὸς Ταράσιον τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν πατριάρχην V | τούτοις om. V τούτοις + καὶ M | καὶ' om. VT edd. | ἰθυφώνως M 17 ἐν om. V | καὶ ἱερὰς om. HV 18 ὡς - μέτοχον om. V 18-19 καὶ² - ἀποπέμπομαι] καὶ ἀναθεματίζων τοῦτον ἀποτάσσομαι V 20-21 τῆς - ἐπέχων om. V 22 Ῥώμης + καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ταρασίου V edd. | ἀποδέχομαι + καὶ προσκυνῶ V 23 κατὰ - παράδοσιν om. V 25 Ἀπρῶ M | καὶ - ἐπέχων om. V 26-27 εἶπε - ἀποδέχομαι] οὕτως κἀγὼ προσκυνῶ V (lac. ante οὕτως indic. V³) 27 ἁγίας V 27-28 κατὰ - παράδοσιν om. V 28 τοὺς - ἔχοντας] τοὺς ταύτας (ταύτας add. V² in fine lineae) μὴ σέβοντας V

trum Tarasium missa est, sic et ego recipio, saluto et amplector sacras iconas, cum PL 129,240  
sint tanquam arra salutis meae, eos autem qui ita non sapiunt anathematizo.

10. Nicephorus <sanctissimus> episcopus Dyrrachii dixit: Secundum relationem  
quae missa est ab Hadriano sanctissimo papa senioris Romae ad pios imperatores  
5 nostros et ad sanctissimum et uniuersalem patriarcham Tarasium, quin et secundum  
eiusdem sanctissimi Tarasii archiepiscopi doctrinam, fidem et confessionem sapio et  
teneo et cum hac confessione mea breue uitae meae tempus finiam et terribili tribu-  
nali Christi assistam.

11. Epiphanius diaconus ecclesiae Catanensis et locum tenens Thomae archiepis-  
10 pi Sardiniae dixit: Nitidissimum horthodoxiae terminum et sanctorum apostolo-  
rum traditionem relatio quae missa est ad pios et Christo dilectos imperatores a La.-Co. 134  
beatissimo papa senioris Romae Hadriano per lectionem exhibuit, sed et epistola eius  
quae destinata est ad Tarasium sanctissimum et uniuersalem patriarcham. unde et  
ego per omnia his consentiens et recti sensus incessu sequens honoro et adoro et  
15 recipio ab olim in ecclesia traditas uenerabiles et sacras iconas, et eum qui in his non  
conuenit ut heretici conciliabuli participem auerto et anathematismis transmittito.

12. Leo presbyter sanctissimae ecclesiae Constantinopoleos et locum tenens Ma. 1092  
metropoleos Sidae dixit: Secundum lectas synodicas epistolas sanctissimi papae  
senioris Romae suscipio uenerabiles imagines secundum antiquam consuetudinem et  
20 eos qui sic se non habent anathematizo.

13. Nicolaus egumenus Apri et locum tenens Tyanensium metropoleos dixit:  
Secundum synodicas epistolas Hadriani beatissimi papae senioris Romae quae lectae  
sunt suscipio uenerabiles iconas secundum antiquam traditionem et qui se ita non  
habent anathematizo.

---

P VE

2 tamquam P 3 sanctissimus *addidi coll. gr.* 5 secundum] sanctissimum P<sup>ac</sup> (*sublin. et secundum superscr. P<sup>c</sup>*)  
6 eiusdem] eius *ed. Rom.*\* 7 hac] ac VE | breuis E *edd.* 9 Thomae *om. ed. Rom.*\* 12 Adriano P E 16 concilia-  
buli ~ συμμορίας, *cf. Act. VI 206 B 2* | anathematismis E: anathēmamtismis (*sic*) P anathematis V 18 Sidae *ed. Rom.*:  
Sydae P V Sicile E 22 senioris Romae *om. V edd.*

14. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Γαγγρῶν εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας ἀναφορὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ ἀποδέχομαι τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας τῷ ἀναθέματι παραπέμπω.

15. Νικήτας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ ἀποδέχομαι τὰς σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλω.

Rom. 426 16. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως πιστεύω καὶ οὕτως ὁμολογῶ καὶ προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τὰς ἀγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθεματίζω καὶ ἀποστρέφομαι.

17. Θεοφύλακτος διάκονος καὶ ἑξαρχος τὸν τόπον ἐπέχων τῆς μητροπόλεως Καρίας εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθέματι καθυποβάλλω.

Ha. 109 18. Μιχαὴλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Συνάδων εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναπεμφθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθέματι καθυποβάλλω.

19. Εὐστάθιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λαοδικείας εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς τιμίας καὶ ἱερὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθέματι ὑποβάλλω.

20. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πέργης εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς τιμίας καὶ ἱερὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθέματι ὑποβάλλω.

La.-Co. 136 21. Ἀναστάσιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Νικοπόλεως τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρε-

# HV T M

1 θεοφιλέστατος T edd. om. V | ἐπίσκοπος om. V 1-2 εἶπε - Ἀδριανοῦ] οὕτως κἀγὼ V 3 τὰς σεπτὰς εἰκόνας post παράδοσιν V 5 ὁ ὀσιώτατος om. V 5-7 Κατὰ - ἀποδέχομαι] Οὕτως ἀποδέχομαι κἀγὼ V 7 σεπτὰς] ἀγίας V 8 φρονοῦντας - καθυποβάλλω] προσκυνοῦντας ἀναθεματίζω V | καθυποβάλλω H T: παραπέμπω M ed. Rom. (ex Vc) 9 ὀσιώτατος ἐπίσκοπος om. V | τῆς Λυκίας om. V | εἶπε om. V<sup>c</sup>, add. V<sup>1-2</sup> in marg. 9-11 Κατὰ - Ἀδριανοῦ om. V 11 οὕτως<sup>1</sup> + κἀγὼ V | οὕτως<sup>2</sup> om. V | καὶ προσκυνῶ om. ed. Rom.\* 11-12 τὰς - εἰκόνας] τὰς εἰκόνας τὰς ἀγίας V 12 φρονοῦντας] ἔχοντας V 12-13 καὶ ἀποστρέφομαι om. V 14 καὶ - ἐπέχων om. V | ἑξαρχος] ἐξ ἀρχῆς H 14-15 Καρίας] Καισαρείας HV 15-16 Κατὰ - Ἀδριανοῦ om. V 16 ὁμολογῶ + κἀγὼ V 16-17 φρονοῦντας] ἔχοντας V 17 ἀναθέματι καθυποβάλλω] ἀναθεματίζω HV 18 ὀσιώτατος ἐπίσκοπος om. V 18-19 εἶπε - Ἀδριανοῦ om. V 20 καὶ ἀποδέχομαι om. V | παράδοσιν + καὶ προσκυνῶ V | ἱερὰς] ἀγίας V 20-21 καὶ σεπτὰς om. V 21 φρονοῦντας] ἔχοντας H ὁμολογοῦντας V | ἀναθέματι καθυποβάλλω] ἀναθεματίζω HV 22 ὁ ὀσιώτατος] ὁ θεοφιλέστατος T edd. om. V 23 συνοδικὰς om. V 23-24 τοῦ - οὕτως om. V 24 ὁμολογῶ - ἀποδέχομαι] ὁμολογῶ καὶ τιμῶ V | καὶ ἱερὰς om. V 24-25 κατὰ - παράδοσιν om. V 25 ἀναθέματι ὑποβάλλω] ἀναθεματίζω HV 26 Κωνσταντῖνος - Πέργης] ὁ Πέργης ἐπίσκοπος V 26-28 Κατὰ - Ἀδριανοῦ om. V 28-29 καὶ - παράδοσιν om. V 29 μὴ οὕτως] μὴ ὡς ἐγὼ V | ἀναθέματι ὑποβάλλω] ἀναθεματίζω HV 30-198,3 B 21 om. V 30 θεοφιλέστατος T edd. | τῆς Παλαιᾶς om. T edd.

14. Constantinus sanctissimus episcopus Gangrensiū dixit: Secundum relationes quae lectae sunt beatissimi papae senioris Romae Hadriani suscipio uenerabiles iconas iuxta priscam traditionem, eos uero qui sic non sapiunt anathemati mitto.
15. Niceta sanctissimus episcopus Claudiupoleos dixit: Secundum epistolas synodicas beatissimi papae senioris Romae Hadriani suscipio uenerabiles iconas secundum antiquam consuetudinem et qui sic non sapiunt anathemati summitto.
16. Theodorus sanctissimus episcopus Myrensiū Lyciae dixit: Secundum synodicas epistolas quae lectae sunt beatissimi papae senioris Romae Hadriani credo et profiteor atque adoro et amplector sanctas et uenerabiles iconas et qui ita non sapiunt anathematizo et declino. Rom. 426
17. Theophylactus diaconus et exarchus locum tenens metropoleos Cariae dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani profiteor et qui ita non sapiunt anathemati summitto.
18. Michahel sanctissimus episcopus Synadensiū dixit: Secundum synodicas epistolas a beatissimo papa senioris Romae Hadriano directas confiteor et admitto iuxta priscam traditionem sacras et uenerabiles iconas et qui ita non sapiunt anathemati summitto. Ha. 110  
PL 129, 241
19. Eustathius sanctissimus episcopus Laodiciae dixit: Secundum recitatas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et recipio pretiosas et sacras iconas iuxta priscam traditionem et qui ita non sapiunt anathemati summitto.
20. Constantinus sanctissimus episcopus Pergae dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et recipio pretiosas et sacras iconas secundum antiquam traditionem et qui ita non sapiunt anathemati summitto.
21. Anastasius sanctissimus episcopus Nicopoleos Veteris Hepiri dixit: Secundum recensitas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani con- La.-Co. 135  
Ma. 1093

---

P VE

---

1 Gangrensiū *ed. Rom.*: Cangrensum P Cancrensium VE 3 submitto *ed. Reg.*\* non male, sed cf. *supra* p. 191, 14  
 4 Claudiupoleos *ed. Rom.*\* 7 Liciae VE 11 Theophilactus VE 14 Michael E *edd.* 15 papa senioris Romae  
 Hadriano P: Hadriano (Adriano E) papa senioris (seniori E) Romae VE papa Hadriano senioris Romae *ed. Rom.*\*  
 16 sapiunt] suscipiunt *ed. Rom.*\* ex F 17 submitto VE 18 Laodiciae P: Laudociae V Laudiciae E Laodiceae  
*ed. Rom.*\* 20 preciosas P 22 sanctissimus *om. F edd.* 23 preciosas P 26 Nepiri E Epiri F<sup>2</sup> *edd.* 27 sinodicas P

σβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι καὶ προσκυνῶ τὰς ἁγίας καὶ ἱερὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονούν-  
τας ἀναθεματίζω.

22. Χριστοφόρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Φάσιδος εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνω-  
σθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης 5  
Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν  
ἀρχαίαν παράδοσιν, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονούντας ἀναθεματίζω.

23. Θεόδωρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Σελευκείας εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθεί-  
σας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδρια-  
νοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαί- 10  
αν παράδοσιν, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονούντας ἀναθεματίζω.

24. Γρηγόριος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τὸν  
τόπον ἐπέχων τῆς μητροπόλεως Μωκισσοῦ εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συν-  
οδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ  
οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν 15  
παράδοσιν, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονούντας ἀναθεματίζω.

Rom. 427 25. Βασίλειος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Συλαίου εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθεί-  
σας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδρια-  
νοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι καὶ προσκυνῶ τὰς ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας  
κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονούντας ἀναθε- 20  
ματίζω.

26. Θεόδωρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κατάνης εἶπε· Πάσης ὀρθοδοξίας ἔμ-  
πλεων τὴν ἀποσταλεῖσαν ἀναφορὰν παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας  
Ῥώμης Ἀδριανοῦ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους βασιλεῖς ἡμῶν καὶ μὴν καὶ  
Ταράσιον τὸν ὁσιώτατον καὶ ἀγιώτατον οἰκουμενικὸν πατριάρχην διὰ τῆς ἀναγνώ- 25  
σεως ἔγνων. ὅθεν κἀγὼ τούτοις συντίθεμαι καὶ κατὰ πάντα τρόπον προσκυνῶ καὶ  
ἀσπάζομαι καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἱερὰς εἰκόνας καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονούντας τοῖς  
ἀναθεματισμοῖς ἀποπέμπομαι ὡς ἄλλοτρίους τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

27. Μανουὴλ ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀδριανουπόλεως Θράκης εἶπε· Κατὰ τὰς

#### HV T M

4 ὁ θεοφιλέστατος T edd. om. V | τοῦ] τῆς V 4-5 ἀναγνωσθείσας om. V 5-6 τοῦ - καὶ om. V  
6 ἀποδέχομαι] προσκυνῶ V | ἱερὰς καὶ σεπτὰς] ἁγίας V 6-7 κατὰ - παράδοσιν om. V 7 τοὺς δὲ]  
καὶ τοὺς V 8 θεοφιλέστατος T edd. om. V | ἐπίσκοπος om. V | Σελεύκης V | εἶπε om. V 9 συνοδικὰς  
om. V 9-10 τοῦ - οὕτως om. V 10 καὶ ἀποδέχομαι om. V | ἱερὰς] ἁγίας V | καὶ σεπτὰς om. V  
10-11 κατὰ - παράδοσιν om. V 11 τοὺς δὲ] καὶ τοὺς V 12 πρεσβύτερος] ἐπίσκοπος V  
12-13 Κωνσταντινουπόλεως - μητροπόλεως om. V 12 Κωνσταντινουπόλεως T: τῆς κατὰ Κωνσταν-  
τινούπολιν ἐκκλησίας M om. H (de V uide supra) 13 Μωκισσοῦ HV: Μωκησοῦ T M (cf. ad A 23) Μωκισσοῦ  
ed. Rom.\* | εἶπε om. V 13-14 ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς om. V 14 μακαριωτάτου om. V  
14-15 τῆς - οὕτως om. V 15 ἀποδέχομαι] προσκυνῶ V | ἱερὰς καὶ σεπτὰς] ἁγίας V 15-16 κατὰ -  
παράδοσιν om. V 16 παράδοσιν + καὶ HV | τοὺς - ἀναθεματίζω] καὶ τῶ νῦν βίω καὶ τῶ μέλλοντι  
αἰῶνι (+ καὶ V<sup>ac</sup> prob., eras.) τοὺς εἰκονομάχους ἀναθεματίζω V | δὲ om. H 17 θεοφιλέστατος T edd.  
om. V | ἐπίσκοπος τοῦ om. V | Συλλ(αίου) H 17-19 Κατὰ - Ἀδριανοῦ om. V 19 καὶ ἀποδέχομαι  
om. V | ἱερὰς καὶ σεπτὰς] τιμίας V 20 κατὰ - ἐκκλησίας om. HV | τῆς ἐκκλησίας om. T edd. | τοὺς δὲ]  
καὶ τοὺς H T 22 ὁσιώτατος ἐπίσκοπος om. V | ἔφη V 22-26 ἔμπλεων - ἔγνων] πλήρεις γνούς τὸν  
τε πάπαν Ἀδριανὸν καὶ Ταράσιον τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην ἡμῶν ὡς ἀπὸ τῶν διδασκῶν αὐτῶν V  
22-23 ἔμπλε(ον) H 24 Ἀδριανοῦ post πάπα T edd. 25 ὁσιώτατον καὶ om. M | οἰκουμενικὸν om. M  
26 ὅθεν κἀγὼ post συντίθεμαι V | συντίθημι H T | κατὰ πάντα τρόπον om. V 27 καὶ ἀποδέχομαι om.  
V | ἱερὰς] ἁγίας V 27-28 τοῖς - ἀποπέμπομαι] ἀναθεματίζω V 27 τοῖς om. M 29 ὁ ὁσιώτατος  
ἐπίσκοπος om. V | Θράκης] τῆς Θράκης M om. V edd. | εἶπε om. V

fiteor et suscipio et adoro sanctas et sacras iconas iuxta priscam traditionem, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo.

22. Christophorus sanctissimus episcopus Phasidis dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et suscipio  
5 sacras et uenerabiles iconas secundum antiquam consuetudinem, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo.

23. Theodorus sanctissimus episcopus Seleucia dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et suscipio sacras et  
10 uenerabiles iconas secundum antiquam traditionem, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo.

24. Gregorius presbyter Constantinopoleos sanctorum apostolorum et locum retinens metropoleos Mocissi dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et suscipio sacras et uenerabiles iconas secundum antiquam traditionem, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo.

15 25. Basilius sanctissimus episcopus Sylei dixit: Secundum lectas synodicas epistolae beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et suscipio ac adoro sacras et uenerabiles iconas secundum antiquam traditionem ecclesiae, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo. Rom. 427

26. Theodorus sanctissimus episcopus Catanae dixit: Omni horthodoxia plenam  
20 relationem quae missa est a sanctissimo papa senioris Romae Hadriano ad pios et amicos Christi imperatores nostros, sed et Tarasium sanctissimum alium et uniuersalem patriarcham per lectionem agnoui. unde et ego his assentior, et prorsus adoro, amplector et admitto sacras iconas, eos uero qui ita non sapiunt anathematismis transmittito tanquam alienos ab ecclesia catholica.

25 27. Manuhel sanctissimus episcopus Hadrianopoleos Thraciae dixit: Secundum

P VE

1 sacras et sanctas VE *edd.* 3 Christoforus V Cristophorus E 4 senioris Romae *om.* V, *post* Hadriani *ed. Rom.\* ex* F | suscipio + ac adoro *ed. Rom.\* ex* F 5 sacras et *om.* *ed. Rom.\** 7 Seleutiae P 8 epistolas] litteras E *edd.* 9 ita *om.* P<sup>ac</sup> (*superscr.* P<sup>c</sup>) VE 11–12 tenens *ed. Rom.\* ex* F 12 Mocissi *ed. Rom.* (*cf.* A 23 *etc.*): Mucissi *codd.* 13 suscipio + et adoro VE *edd.*, *sed cf. gr.* 14 uero] autem *ed. Rom.\** 15 Sylei *scripsi coll.* A 22 *etc.*: Syllei P V Syllegi E Syllegae *ed. Rom.\** Sylaei *ed. Rom.<sup>m</sup>* Silaei *La.-Co.<sup>m</sup>* 16–17 uenerabiles et sacras VE *edd.* 17 imagines V *edd.* yconas E 21 sanctissimum *om.* VE *edd.* | alium et] *fort.* et alium *scribendum* 25 Manuel E *edd.* | Hadrinopoleos V Adrianopoleos E *edd.* | Tracae E Tracię F<sup>2</sup> Thraciae *ed. Rom.\**

ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἀγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθεματίζω.

28. Μαυριανὸς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πομπηίουπόλεως εἶπε· Κατὰ τὰς ἀναγνωσθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ ἀποδέχομαι καὶ προσκυνῶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθεματίζω.

29. Κύριλλος ἐκ προσώπου τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου Γοτθίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

30. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βιζύης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

Ha. 112 31. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ταυρομενίας εἶπεν· Ὡς θεῖον ὄρον ὀρθο-  
δοξίας ὑπάρχοντα τὰ ἀποσταλέντα γράμματα παρὰ Ἀδριανοῦ πάπα τῆς πρεσβυ-  
Ma. 1095 τέρας Ῥώμης πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς ἡμῶν, ἔτι γε μὴν καὶ πρὸς Ταράσιον τὸν  
La.-Co. 137 οἰκουμενικὸν ἡμῶν πατριάρχην, οὕτως ὁμολογῶ, ἀποδεχόμενος τὰς ἱερὰς εἰκόνας  
κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονοῦν-  
τας ἀναθεματίζω.

32. Γρηγόριος πρεσβύτερος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς ἐπισκοπῆς Σμύρνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

33. Γαυδιῶσος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μεσσηνίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

34. Εὐστράτιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀπαμείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

35. Ἰωάννης διάκονος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων Ἀποστολίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

36. Πέτρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Γερμίων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

37. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πανόρμου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

Rom. 428 38. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀρκαδιουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

39. <Στέφανος> ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βιβόνων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

HV T M 13 εἶπεν des. V

1 συνοδικὰς om. V 1-2 τοῦ - Ἀδριανοῦ] τῶν ἀγιωτάτων δεσποτῶν V 2 οὕτως + κἀγὼ V | ἀποδέχομαι] προσκυνῶ V | καὶ<sup>2</sup> om. V edd. | σεπτὰς om. V 3 ἀρχαίαν om. V 5 Μαυριανὸς ed. Rom.\* ex Vc (Μαυριανὸς ed. Rom. mss ex Vc mss [Bonafides]) | ὁ θεοφιλέστατος T edd. om. V 5-9 εἶπε - ἀναθεματίζω] ἐξεφώνησεν ὁμοίως M 5-7 Κατὰ - Ἀδριανοῦ om. V 7 ἀποδέχομαι - προσκυνῶ] σέβομαι V | ἱερὰς] ἀγίας V 7-8 κατὰ - ἐκκλησίας om. V 8 τοὺς δὲ] καὶ τοὺς H 10-12 Κύριλλος - ὁμοίως] Κύριλλος ἐπίσκοπος Βιζύης ἐξεφώνησεν ὁμοίως (sic) V, B 29-30 post B 31 habent T edd. (cf. Bischofslisten p. 12 adn. 27) 10 Κύριλλος + ὁ H | ἐκ προσώπου τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου H M: ἐπίσκοπος τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου (sic) T ἐπίσκοπος ed. Rom.\* 13 ὁ ὀσιώτατος om. V | Ταυρομενίας V: Ταυρομεν sine abbr. H Ταυρομέν(ης) M Ταυρομενίου T (cf. Bischofslisten p. 47) | εἶπεν] ἐξεφώνησεν ὁμοίως V et om. quae sequuntur usque ad p. 210, 5 15 ἔτι γε μὴν om. H | τὸν + ἀγιωτάτον καὶ T edd. 16 καὶ ἀποδέχομαι H | ἱερὰς + καὶ σεβασμίους T edd. 17 κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν ἀρχαίαν M | καθολικῆς + καὶ ἀποστολικῆς T edd. 18 ἀναθεματίζω H M: τοῖς ἀναθέμασι καθυποβάλλω T τοῖς ἀναθέμασιν ὑποβάλλω ed. Rom.\* 19 Γρηγόριος + ὁ ὀσιώτατος M | τῆς ἐπισκοπῆς] τοῦ ἐπισκόπου H 21 Γαυδιῶσος ed. Rom. mss (cf. lat. et A 29 etc.): Γαύδιος H T edd. Γαυδιῶν M | ὁ ὀσιώτατος om. M | Μεσσηνίας H T: Ἐμέσης + Σικελὸς M Μεσσηνίας ed. Rom.\*, sed cf. A 29 etc. 22 ἐξεφώνησεν om. H, item abhinc semper usque ad finem acclamationum, spatium relinquens ante ὁμοίως 23 B 35 post B 36 M | Ἀποστολίας] nomen episcopatus suspectum, quia neque in ceteris catalogis neque in notitiis episcopatum inuenitur, fort. B 35 delendum; cf. Darrouzès, Listes p. 18; Bischofslisten p. 49 adn. 189 24 Γερμείων H 27 Στέφανος add. ed. Rom. (spatium in T), cf. lat. et A 31 etc. | Βιβόνων ed. Rom. mss ex lat. (fort. Βιβόνων scribendum, cf. A 31 etc.): Λιβόνων T ed. Rom. Λιβόρων H Βόνων M Λιβόντων La.-Co. Βιβόντων Mansi

lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et recipio sanctas et uenerabiles iconas secundum antiquam traditionem catholicae ecclesiae, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo. PL 129,242

28. Maurianus sanctissimus episcopus Pompeiopleos dixit: Secundum lectas synodicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et suscipio ac adoro sacras et uenerabiles iconas secundum antiquam traditionem ecclesiae, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo.

29. Cyrillus ex persona sanctissimi episcopi Gotthiae promulgauit similiter.

30. Theodorus sanctissimus episcopus Bizyae promulgauit similiter.

10 31. Iohannes sanctissimus episcopus Tauromeniae dixit: Cum ueluti diuinus horthodoxiae terminus sint litterae quae ab Hadriano papa senioris Romae ad pios imperatores necnon et ad Tarasium uniuersalem patriarcham nostrum missae sunt, ita profiteor suscipiens sacras iconas secundum antiquam traditionem ecclesiae catholicae, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo. Ha. 111 Ma. 1096 La.-Co. 138

15 32. Gregorius presbyter et locum retinens episcopii Smyrnae promulgauit similiter.

33. Gaudiosus sanctissimus episcopus Mesinae similiter.

34. Eustratius sanctissimus episcopus Apamiae similiter.

35. Iohannes diaconus et locum retinens Apostoliae similiter.

36. Petrus sanctissimus episcopus Germiorum similiter.

20 37. Theodorus sanctissimus episcopus Panormi similiter.

38. Iohannes sanctissimus episcopus Arcadiopleos similiter.

39. Stephanus sanctissimus episcopus Bibonensium similiter.

Rom. 428

P VE

2 et om. E edd. 4 Maurianus scripsi coll. gr. et A 44 etc.: Marianus codd. 5 et om. V edd. 6 ac] et VE edd. 8-9 Cyrillus - (Bizyae) - similiter] B 29 - B 30 post B 31 transp. ed. Reg.\* secundum seriem gr. editionis Romanae, cf. app. crit. gr. et Bischofslisten p. 12 adn. 27 8 Cyrillus + episcopus E | Gothiae V edd. Cogothie (sic) E 9 Bizyae ed. Rom.<sup>ms</sup>; Biziae P Bitye V Mitrae E edd. 15 tenens ed. Rom.\* ex F | episcopi VE edd., sed cf. gr. | Smirne VE 16 sanctissimus om. F edd. | Messinae ed. Rom.\* 17 Eustachius ed. Rom.\* (Eustratius ed. Rom.<sup>ms</sup>) 18 tenens ed. Rom.\* | Apostoliae] apostolicae E apostolicae sedis ed. Rom.\* ex F; cf. app. crit. gr. 19 sanctissimus om. F edd.

40. ... τοποτηρητῆς Λεοντοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 41. Σισίνιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Παρίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 42. Κωνσταντῖνος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Λεοντίνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 43. Ἐπιφάνιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Μιλήτου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 44. Θεόδωρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ταυριανῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 45. Νικήτας ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Προικονήσου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 46. Χριστοφόρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 47. Εὐστράτιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Μεθύμνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 48. Θεότιμος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κροτώνων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 49. Λέων ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 50. Βασίλειος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος †Νησιῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 51. Ἰωάννης ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ἄπρου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 52. Ἰγνάτιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Πρίνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 53. Θεοφύλακτος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κυψέλλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 54. Θεόδωρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Τροπαίων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 55. Στέφανος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Σουγδαίων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 56. Σέργιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Νικοτέρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 57. Γρηγόριος πρεσβύτερος καὶ τοποτηρητῆς Νικοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 La.-Co. 140 58. Λέων ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Μεσημβρίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ma. 1098 59. Θεοδόσιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Ἀμορίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 60. Κυριακὸς ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Δριζιπάρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 61a. Γαλάτων πρεσβύτερος καὶ ἐκ προσώπου <Στεφάνου ἐπισκόπου Συρακούσης  
 ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 61b. Κωνσταντῖνος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος> τοῦ Ῥηγίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 62. Ἰωάννης ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Νύσσης ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 Ha. 113 63. Γεώργιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Καμουλιανῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 64. Σωτήριχος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κισκισσῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

## H T M

1 spatium in T M, nomen deest etiam in A 46; cf. Bischofslisten p. 48 adn. 187 | ante τοποτηρητῆς add. ὁ εὐλαβέστατος T edd. | ἐξεφώνησεν om. M 2 Σισίνιος M: Σισί sine abbr. T Σισίνιος H | ὁ ὁσιώτατος om. M | τοῦ om. T edd. 3 ὁ ὁσιώτατος om. M | Λεοντίνης M 4 Μιλήτου M: Μι(λή)τ(ου) T (inde Μίτων ed. Rom., „L. Μιλήτου” ed. Rom.<sup>me</sup>) Μιλίτ sine abbr. H Μιλήτων Mansi 6 Προικονήσου ed. Rom.\* 8 Μεθύμνης H M, cf. Bischofslisten p. 50 adn. 195 | ἐξεφώνησεν om. T edd. 9 Κροτωνίων H | ἐξεφώνησεν om. T edd. | post ὁμοίως add. Θεόφιλος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Χίου ὁμοίως ed. Rom.\* ex lat., cf. app. crit. lat. 10 ἐπίσκοπος + τῆς M | Κείου H 11 ἐπίσκοπος + τῶν T edd. | Νησιῶν fort. ex A 36 ab ipsis notariis hic iteratum, exspectaueris τῆς Λιπαριτῶν νήσου, cf. infra B 132 et D 54 etc.; cf. Bischofslisten p. 47 et adn. 184 12 ἐπίσκοπος + τοῦ H T edd. (τοῦ deest in A 56, exspectaueris τῆς, cf. Notit. 7,65 etc.) | Ἄπρου M 13 Πρίνης H, cf. Bischofslisten p. 52 adn. 211 14 Κυψέλων M, fort. Κυψάλων scribendum, cf. lat. et A 57; cf. Bischofslisten p. 50 16 Σουγδαίων ed. Rom.\*, sed cf. A 58 etc. 18 B 57 iteratur in B 241; cf. Bischofslisten p. 78 adn. 380 | τοποτηρητῆς] τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου T edd. 20 τοῦ om. M | Ἀμορίου ed. Rom.\* 21 Δριζιπάρων H Δρισιπάρων La.-Co. 22 Γαλάτων scripsi coll. A 42 et F 40 (cf. Bischofslisten p. 46): Γαλάτης H M (cf. lat.) Γαλάτιος T edd. | καὶ om. M | προσώπου + τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου T edd. 22-24 Στεφάνου — ἐπίσκοπος suppleui coll. A 42 etc., lac. agnoui Darrouzès, Listes p. 18 24 Ῥηγίου H 25 Ἰωάννης scripsi coll. A 60 etc. (cf. infra B 67, cf. Darrouzès, Listes p. 26-27; Bischofslisten p. 51 adn. 203): Θεοδόσιος H T M 26 Καμουλιανῶν T 27 Κισκισσῶν] Κισκισίων H

40. <...> uicarius Leontopoleos similiter.  
 41. Sisinnius sanctissimus episcopus Parii similiter.  
 42. Constantinus sanctissimus episcopus Leontinae similiter.  
 43. Epiphanius sanctissimus episcopus Mileti similiter.  
 5 44. Theodorus sanctissimus episcopus Taurianae similiter.  
 45. Niceta sanctissimus episcopus Proconisi similiter.  
 46. Christophorus sanctissimus episcopus sanctae Cyriacae similiter.  
 47. Eustratius sanctissimus episcopus Methymnae similiter.  
 48. Theotimus sanctissimus episcopus Crotonensium similiter.  
 10 49. Leo sanctissimus episcopus Cii similiter.  
 50. Basilius sanctissimus episcopus Nesiorum similiter.  
 51. Iohannes sanctissimus episcopus Apri similiter.  
 52. Ignatius sanctissimus episcopus Prinae similiter.  
 53. Theophylactus sanctissimus episcopus Cypsalarum similiter.  
 15 54. Theodorus sanctissimus episcopus Tropaeorum similiter. PL 129,243  
 55. Stephanus sanctissimus episcopus Sugdaensium similiter.  
 56. Sergius sanctissimus episcopus Nicoterensium similiter.  
 57. Gregorius presbyter et uicarius Nicopoleos similiter.  
 58. Leo sanctissimus episcopus Mesembriae similiter. La.-Co. 139  
 20 59. Theodosius sanctissimus episcopus Amorii similiter. Ma. 1097  
 60. Cyriacus sanctissimus episcopus Driziparensium similiter.  
 61. Galata presbyter et ex persona Regii similiter.  
  
 62. Theodosius sanctissimus episcopus Nysae similiter.  
 63. Georgius sanctissimus episcopus Camulianensium similiter. Ha. 114  
 25 64. Soterichus sanctissimus episcopus Ciscissensium similiter.

## P VE

1 *lac. indic. ed. Rom., cf. gr.* 4 Mitorum (*sic*) *ed. Rom.<sup>mg</sup>* 6 Proconisi P<sup>pc</sup> VE: Procono P<sup>ac</sup> (*in o<sup>3</sup> scr. i, si superscr. P<sup>c</sup>*) Praeconnesi *ed. Rom.* Proconnesi La.-Co., *possis etiam* Proconesi, *cf. A 53* 7 Christoforus VE | Ciriace VE 8 Eustachius *ed. Rom.\** (Eustratius *ed. Rom.<sup>mg</sup>*) | sanctissimus *om. F edd.* | Methynnē VE 9 Theotimus P | *post similiter add.* Theophilus sanctissimus episcopus Chii similiter *ed. Rom.\* ex uar. lect.* Chii *cod. F in B 49, cf. Bischofslisten p. 50 adn. 196* 11 Hesiorum P<sup>ac</sup> (*h exp. et n superscr. P<sup>c</sup>*) E Haesiorum V, *uide app. crit. gr.* 14 Theophylactus VE | Ypsallorum E Cypsellorum *ed. Rom.\** 16 Sugdaensium *scripsi coll. gr. et A 58 etc.*: Sucdensium P Sugdensium VE *edd.* 17 Sercius P 20 Ammorii *ed. Rom., sed cf. gr. et C 33 etc.* 21 episcopus sanctissimus *ed. Rom.\* ex F* | Driziparensium *scripsi coll. gr. et D 80 etc.*: Brisiparensium *codd.* Drisiparentium *ed. Rom.\** 22 Galata ~ Γαλάτης (*cf. gr. H M*) | *ex persona Regii] locus iam in archetypo graeco lacunosus, cf. gr., ex persona + sanctissimi episcopi ed. Rom.\* ex gr. T* | Regii V (*cf. A 25 etc.*): Rigii P E Rhegii *ed. Rom.\** 23 Teodosius P (*Anast. ex mendoso exemplari graeco, cf. gr.*) | Nise E Nyssae *ed. Rom.\**, *sed Nysae inuenitur etiam D 84 et F 76* 24 Camulianensium V<sup>pc</sup> *ed. Reg. (cf. A 62 etc.)*: Camuliensium V<sup>ac</sup> (*an V<sup>1-2</sup> s.l.*) Gamulianensium P Camulanensium E<sup>pc</sup> *ed. Rom.* Camulianensium E<sup>ac</sup> (*i<sup>1</sup> exp.*) 25 Soterichus *ed. Rom. (cf. gr. et F 78 etc.)*: Sothericus *codd.* | Ciscisensium E

65. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μασταύρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 66. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βριούλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 67. Θεοδόσιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Νύσσης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Rom. 429 68. Θεοφύλακτος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τράλλης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 69. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαγνησίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 70. Σάβας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀνέων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 71. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Παλαιᾶς πόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 72. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαγνησίας τῆς Μαιάνδρου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 73. Θεοφάνης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καλῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 74. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀλγίζων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 75. Νικόδημος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Εὐγάζων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 76. Λύκαστος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βαρέτων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 77. Θεοφύλακτος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ὑπέπων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 78. Θεοφάνης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λεβέδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 79. Στρατόνικος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κύμης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 80. Κοσμάς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μυρίνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 81. Ὀλβιανὸς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἐλαίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 82. Πάρδος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πιττάνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 83. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Περγάμου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 84. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀτραμυτίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 85. Μαριανὸς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀτάνδρου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 86. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀσσοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ma. 1099 87. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Φωκίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 88. Νικηφόρος διάκονος καὶ τοποτηρητῆς Γαργάρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 89. Κωνσταντῖνος διάκονος καὶ τοποτηρητῆς Ἀγάης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 90. Θεόγνιος τοποτηρητῆς Σιών ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 91. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ῥαιδεστοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 92. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πανίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

## H T M

1 Μασταυρίων ed.Rom.\* 2 Βριούλων T edd. 3 Θεοδόσιος scripsi coll. A 66 etc. (uide supra ad B 62): Ἰωάννης codd. | fort. Νύσσης scribendum, cf. lat. et Notit. 4 B 68 om. M | Τράλλης H, cf. ad A 67 5 B 69 om. Vc edd., lac. indic. ed.Rom. | Μαγνησίας] sc. τῆς Ἀνηλίου, cf. A 68 et Bischofslisten p. 53 adn. 214 6 Σάββας H | Ἀνέων M 7 ἐπίσκοπος om. T 8 Μεσάνδρου H T 10 Θεοφάνιος T, cf. lat. | Καλῆς scripsi coll. A 73 etc. (cf. Bischofslisten p. 53 adn. 218): Κάλπης codd., cf. lat. 12 Εὐγάζων] cf. Bischofslisten p. 53 adn. 219 13 Βαρετῶν M | ἐξεφώνησεν om. M 14 Ὑπαίπων M 15 Λεβέδων] cf. Bischofslisten p. 54 adn. 221 17 Μυρίνης H: Μυρίνης M Μυένης T edd. (ἄλ. Μύρνης ed.Rom.<sup>ms</sup> ex Vc<sup>ms</sup> [Bonafides?], corr. Hard.<sup>ms</sup>) 19 Σάρδος ed.Rom.\* (Πάρδος ed.Rom.<sup>ms</sup>) 21 B 84 post B 85 M, post B 81 lat. | Ἀτραμυτίου scripsi coll. A 86 etc. (cf. lat.): Ἀτραμυτοῦ T M Ἀδραμύττου H Ἀτραμυτοῦ ed.Rom.\* 22 Μαριανὸς H M (cf. lat. et D 114 etc.): Μαρίνος T edd. | ἐξεφώνησεν om. M 23 post ὁμοίως add. Ἰωάννης ἐπίσκοπος Ἀρκαδιουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως ed.Rom.\* ex lat. cod. F, cf. app. crit. lat. 24 Φωκίας T: Φωκαίας H Φωκείας M 27 Θεόγνιος H: Θεόγν + καὶ (sic) T Θεόγν + καὶ (sic) M (καὶ M<sup>i</sup> s.l.) Θεόγνιος καὶ ed.Rom.\*, lac. post Θεόγνιος statuit ed.Rom., sed πρεσβύτερος καὶ, quod traditur in D 104, E 105, F 89, deest etiam in A 92 | Σιών H

65. Constantinus sanctissimus episcopus Mastaurensium similiter.  
 66. Georgius sanctissimus episcopus Briullensium similiter.  
 67. Iohannes sanctissimus episcopus Nysae similiter.  
 68. Theophylactus sanctissimus episcopus Trallae similiter. Rom. 429  
 5 69. Basilius sanctissimus episcopus Magnesiae similiter.  
 70. Sabas sanctissimus episcopus Aneensium similiter.  
 71. Gregorius sanctissimus episcopus Paleas poleos similiter.  
 72. Basilius sanctissimus episcopus Magnesiae Mesandri similiter.  
  
 73. Theophanes sanctissimus episcopus Calpae similiter.  
 10 74. Leo sanctissimus episcopus Algizensium similiter.  
 75. Nicodemus sanctissimus episcopus Eugazensium similiter.  
 76. Lycastus sanctissimus episcopus Baretensium similiter.  
 77. Theophylactus sanctissimus episcopus Hypepensium similiter.  
 78. Theophanes sanctissimus episcopus Lebedensium similiter.  
 15 79. Stratonice sanctissimus episcopus Cymae similiter.  
 80. Cosmas sanctissimus episcopus Myrinae similiter.  
 81. Olbianus sanctissimus episcopus Heleae similiter.  
 82. Pardus sanctissimus episcopus Pittanae similiter.  
 83. Basilius sanctissimus episcopus Pergami similiter.  
 20 84. Basilius sanctissimus episcopus Hadramyttii similiter.  
 85. Marianus sanctissimus episcopus Atandri similiter.  
 86. Iohannes sanctissimus episcopus Assi similiter. Ma. 1100  
 87. Leo sanctissimus episcopus Phociae similiter. PL 129,244  
 88. Nicephorus diaconus et uicarius Gargarensium similiter. La.-Co. 142  
 25 89. Constantinus diaconus et uicarius Agaee similiter.  
 90. Theognius uicarius Sion similiter.  
 91. Iohannes sanctissimus episcopus Rhedesti similiter.  
 92. Iohannes sanctissimus episcopus Panidi similiter.

## P VE

2 Briulensium *ed. Rom.*\* *aeque bonum*, cf. gr. et A 65 etc. 3 Iohannes *Anast. ex mendoso exemplari graeco*, cf. gr. | Nise E Nyssae *ed. Rom.*\*, sed Nyssae nusquam, Nysae etiam F 83 in codd. traditur 4 Theophilactus VE  
 5 Basilius – similiter *del. ed. Reg.*\*, sed cf. gr. | Magnaesiae P 6 Sabbas P | Aneensium *scripsi coll. D 97 etc.*: Anen-  
 sium P V *edd.* Amensium E 7 Palaeaspoleos *ed. Rom.*\* 8 Maeandri *ed. Rom. non male*, sed *Anastasium* Μεσάν-  
 δρου *legisse apparet*, cf. gr. H T et D 96 9 Theophanes *scripsi coll. A 73 etc.*: Theophanius *codd.*; fort. *mendum in*  
*Anastasio exemplari graeco*, cf. gr. T | Kalpae VE *edd.*, *expectaueris* Caloae (cf. A 73 etc.), sed *Anast. legit* Κάλλης, cf.  
 gr. 11 Eugazensium *ed. Rom.*: Eugatensium *codd.* 12 Lycastus P (*ed. Rom.*<sup>m8</sup>): Lucas V *edd.* Licatus E | Barezen-  
 sium P<sup>ac</sup> (t *superscr.* P<sup>c</sup>) Haretensium V Baratensium E 13 Theophilactus VE | Hypepensium *ed. Rom.*: Ypepensium  
 P V Ipepensium E 14 Theophanes *ed. Rom.* (cf. gr. et D 105 etc.): Theophanius *codd.* (cf. *supra ad B 73*) 16 Miring  
 VE Myrinae *ed. Rom.*\* (Myrinae *Hard.*<sup>m8</sup>) 17 Heleae *scripsi coll. A 38 etc.*: Naeleae P Neleae VE Elaeae *ed. Rom.*\*  
 18 Pyttanae VE 20 B 84 post B 81 *habent codd.*, *transp. ed. Reg. sec. gr.*, cf. *Bischofslisten p. 12* | Hadramyttii *scripsi*  
*coll. A 86 etc.*: Hadramittii P V: Hadramyttii E Atrammytii *ed. Rom.* Atrammyti *ed. Reg.*\* 22 post similiter *add.*  
 Iohannes sanctissimus episcopus Arcadiopoleos similiter *ed. Rom.*\* ex F, ubi B 38 falso loco insertum est, cf. *Bischofs-*  
*listen p. 13 et p. 49 adn. 190* 23 Fociae VE 26 lac. post Theognius *indic. ed. Rom.*, sed cf. gr. | Syon VE 28 Panidi  
 P: Phanidi VE Panii *ed. Rom.*\*, sed cf. A 95 etc. et *Bischofslisten p. 55 adn. 231*

93. Μελχισεδέκ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καλλιπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 94. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαδύτου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 95. Θεοφύλακτος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Χარიουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 96. Θωμᾶς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Δαονίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Rom. 430 97. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Θεοδωρουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 98. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Χαλκίδος ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 99. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βρύσεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 100. Βενιαμὴν ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λιζίκων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 101. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀμάστριδος ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 102. Θεοφάνης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σορῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 103. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Δέρκων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 104. Ἡράκλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἰουνουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ha. 116 105. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἰουλιουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 106. Ἀντώνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τροιζήνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 107. Νικήτας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Νακωλείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 108. Πέτρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀσπόνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 109. Συνέσιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κίνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 110. Θεόφιλος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀναστασιουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 111. Εὐστάθιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σόλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 112. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κιτίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 113. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τριμιθούτων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 114. Ἀλέξανδρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀμαθούντων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 115. Μιχαὴλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μελιτουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 116. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀδρανεῖας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ma. 1102 117. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Γέρμης ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 118. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀδρανουθύρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 119. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ποιμανινοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 La.-Co. 144 120. Συμεὼν ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ὠκῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

## HTM

1 Καλλιπό(λεως) H: Καλλιουπόλεως T M edd., sed cf. lat. et A 96 etc. 2 Λέων fort. ex A 97 desumptum, exspectaueris Λεονίδης, cf. D 121 etc.; cf. Bischofslisten p. 56 adn. 234 | Μαδύτου H M (cf. lat.): Μαδύτ sine abbr. T Μαδύτων ed.Rom.\* 4 Δανίου M 6 Σισίνιος H 10 Θεοφάνης] Στέφανος M | Σορῶν H M<sup>ec</sup> (prob., o in alia litt.) ed.Rom.<sup>ms</sup>: Σορων (sic) T Σαρῶν ed.Rom.\*, fort. Σωρων scribendum, cf. D 212, F 196 et Notit. 12 Ἰουνουπόλεως scripsi coll. A 160 etc.: Ἰουνουπό(λεως) H Ἰωνουπόλεως T Ἰωνοπόλεως M Ἰουνοπόλεως ed.Rom.\* 13 Κωνσταντῖος T | Ἰουλιπό(λεως) H Ἡλιουπόλεως M 14 Τροιζήνης H: Τροιζήνων T Τριζήνης M Τροιζήνος ed.Rom.\* 15 Νακωλείας T 16 Ἀσπόνης] Ἀββαίνης (sic) H 17 B 109 ante B 108 H | Κίνης T (cf. lat. et F 131): Κίνης H edd. Κινῆς M 18 Θεόφιλος scripsi coll. A 108 etc. (cf. Bischofslisten p. 58 adn. 244): Συνέσιος codd. (cf. lat.) 20 ἐπίσκοπος + τοῦ T edd. | Κιτίου ed.Rom.: Κιττίου H Κιτείου T Κιτουτίου (sic) M | ἐξεφώνησεν om. M 21 ὁ ὀσιώτατος om. H | Τριμιθούτ(ων) H (cf. lat.): Τριμιθούτων M Τριμιθούτ sine abbr. T Τριμιθούντος ed.Rom.\* 22 Ἀμαθούν sine abbr. T Ἀμαθούντος ed.Rom.\* 23 Μελιτουπόλεως T ed.Rom. (corr. La.-Co.) 24 B 116 post B 114 T edd. | Σισίνιος M (ed.Rom. ex D 140 etc., ut uidetur): om. H T (T spatio relicto) „L. Ἰωάννης” ed.Rom.<sup>ms</sup> (ex lat. F) 25 Θεοδόσιος Mansi | ἐξεφώνησεν om. M 26 Ἀδρανουθύρων T: Ἀδρ(ά)ν(ου) θηρῶν H (prob.) Ἀδριανουθηρῶν M (quod habent Notit., sed cf. A 118 et Bischofslisten p. 58 adn. 251) 27 Ποιμανινοῦ T: Ποιμανίνου H Ποιμανίου M

93. Melchisedech sanctissimus episcopus Callipoleos similiter.  
 94. Leo sanctissimus episcopus Madyti similiter.  
 95. Theophylactus sanctissimus episcopus Chariopoleos similiter.  
 96. Thomas sanctissimus episcopus Daonii similiter.  
 5 97. Gregorius sanctissimus episcopus Theodoropoleos similiter. Rom. 430  
 98. Sisinnius sanctissimus episcopus Chalcedis similiter.  
 99. Iohannes sanctissimus episcopus Bryseos similiter.  
 100. Beniamin sanctissimus episcopus Lizicensium similiter.  
 101. Gregorius sanctissimus episcopus Amastrae similiter.  
 10 102. Theophanes sanctissimus episcopus Sorensium similiter.  
 103. Gregorius sanctissimus episcopus Dercensium similiter.  
 104. Heraclius sanctissimus episcopus Iunopoleos similiter.  
 105. Constantinus sanctissimus episcopus Iuliopoleos similiter. Ha. 115  
 106. Antonius sanctissimus episcopus Tryzinae similiter.  
 15 107. Niceta sanctissimus episcopus Nacoliae similiter.  
 108. Petrus sanctissimus episcopus Asponae similiter.  
 109. Synesius sanctissimus episcopus Cinae similiter.  
 110. Synesius sanctissimus episcopus Anastasiopoleos similiter.  
 111. Eustathius sanctissimus episcopus Solensium similiter.  
 20 112. Theodorus sanctissimus episcopus Citii similiter.  
 113. Gregorius sanctissimus episcopus Trimithuntensium similiter.  
 114. Alexander sanctissimus episcopus Amathuntensium similiter.  
 115. Michahel sanctissimus episcopus Melitopoleos similiter. Ma. 1101  
 116. ... sanctissimus episcopus Hadraniae similiter.  
 25 117. Theodorus sanctissimus episcopus Germae similiter.  
 118. Basilius sanctissimus episcopus Hadranothyrensiensium similiter.  
 119. Leo sanctissimus episcopus Poemanini similiter.  
 120. Simeon sanctissimus episcopus Ocae similiter. La.-Co. 143

## P VE

1 Calliopoleos *ed. Rom.*\* ex gr. T 2 Maditi V Maciti E 3 Theophilactus VE 6 Chalcidis *ed. Rom.*\* 7 Bryseos *ed. Rom.* (cf. gr. et A 103 etc.): Briseos *codd.* 8 Lizycensium V Lyzicensium *ed. Rom.* (corr. *ed. Reg.*) 9 Amastrae P Amistresim(ensium?) E Amastridis *ed. Rom.*\*, sed cf. A 159 etc., cf. *Bischofslisten* p. 65 13 B 105 post B 106 habent VE *ed. Rom.* (corr. *ed. Reg.*) 14 Tryzinae P (cf. D 193 et F 183): Trizinae VE Traezenis *ed. Rom.* Troezenis *ed. Reg.*\* 17 B 109 om. E | Synesius *ed. Rom.*: Sinesius P V | Cirnē V Cinnae *ed. Rom.*\*, cf. *Bischofslisten* p. 57 adn. 243 18 Sinesius P E, *Anast. ex mendoso exemplari graeco*, cf. gr. 21 Trimithuntensium V Trinuthuntensium E 22 Amathuntensium V 23 Michael P E *edd.* 24 *nomen episcopi spatio relicto om.* P („Sisinnius cod. graec.” *adnotauit manus recentior in marg.*) VE (*Anastasio exemplar lacunosum fuisse patet*, cf. gr.): Iohannes F (ex *coniectura uidelicet*) *edd.* („g. Sisinnius” *ed. Rom.*\*) | Hadraniae P 27 Poemanini P: Poemani V Poemant (sic) E Poemanae F *ed. Rom.* (corr. *ed. Reg.*) 28 Ozae E *ed. Rom.* (corr. *ed. Reg.*)

121. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λαμψάκου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 122. Νικήτας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Ἰλίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 123. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τρωάδος ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 124. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀβύδου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 125. Ἀναστάσιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τριπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 Rom. 431 126. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τρακούλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 127. Στέφανος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σάλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 128. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ταβάλλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 129. Στέφανος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σιλανδοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 130. Νικόλαος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Περικόμματος ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 131. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σετῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 132. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λιπάρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 133. Θεοφάνης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαιονίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 134. Μιχαήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Στρατονικείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 135. Λύκαστος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 136. Μιχαήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τράλλης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 137. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Γόρδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 138. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Δάλδης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 139. Εὐστάθιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ὁρκάνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 140. Ἰωσήφ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀτταλείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 141. Ζαχαρίας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἱεροκαιοσαρείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 142. Δαβὶδ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἐλενουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 143. Κυρίων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Λόφου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 144. Θεοφύλακτος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀπολλωνιάδος ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 145. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καισαρείας Βιθυνίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 Ma. 1103 146. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βασινουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 147. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀρίστης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 148. Νικηφόρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀδρανοῦς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 149. Βασίλειος τοποτηρητῆς τοῦ Δασκυλίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 150. <Κωνσταντῖνος> ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καρίνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 30

## H T M

2 Ἰλίου M (sic etiam Notit.): Ἰλέου H Ἰλεοῦ T (cf. lat.) edd. | ἐξεφώνησεν om. M 3 Τρωάδος H M: Τρωάδ sine abbr. T Τρωάδων ed. Rom.\* 6 ἐξεφώνησεν om. M 7 Σαλῶν M 8 Ἀβάλων M, fort. Ταβάλων scribendum, cf. A 130 etc. 9 Σιλάνδου H aequ. bonum, cf. A 131 etc. 10 Περικόμμάτ H sine abbr. Περικόματος T 11 Σέτων H T edd., sed cf. A 132 etc. 12 B 132 iterat B 50, ut uidetur, cf. supra ad B 50 et Bischofslisten p. 47 adn. 184 | Λίπρων ed. Rom.\* 13 Μαιονίας scripsi coll. D 160 etc. et Notit. 1,154 etc.: Μηνίας H M Μαιωνείας T edd. 16 Τρωά(ων) M 17 Γορδῶν M 19 Ὀρκάνης M non male, sed cf. lat. et A 138 et Bischofslisten p. 60 adn. 262 20 Ἀττ(α)λ(είας) T: Ἀταλείας M Ἱεροκαιοσαρείας H (ex B 141) | ἐξεφώνησεν om. M 21 Ἱεροκαιοσαρείας M Ἀτταλείας H (ex B 140) | ἐξεφώνησεν om. M 22 Δα(υ)δ T Δαυίδ M 24 B 144 post B 145 T edd. 25 ἐξεφώνησεν om. M 26 Βασινουπόλεως] exspectaueris Βασιλινουπόλεως, quod traditur in catalogis D E F, sed cf. A 144 et lat.; cf. Bischofslisten p. 61 adn. 266; cf. etiam Synes. epist. 66,12 27 Ἀριστῆς M 28 Ἀδρανοῦ ed. Rom.\* 30 Κωνσταντῖνος add. ed. Rom. ex lat.: om. H T M (TM spatio relicto) | Κερασηνῆς M; episcopus Carinae in ceteris catalogis inter episcopos Siciliae laudatur, cf. A 37 etc. et Bischofslisten p. 48 adn. 185

121. Iohannes sanctissimus episcopus Lampsaci similiter.  
 122. Niceta sanctissimus episcopus Ilei similiter.  
 123. Leo sanctissimus episcopus Troadensium similiter.  
 124. Theodorus sanctissimus episcopus Abydi similiter. PL 129,245  
 5 125. Anastasius sanctissimus episcopus Tripoleos similiter.  
 126. Leo sanctissimus episcopus Traculensium similiter. Rom. 431  
 127. Stephanus sanctissimus episcopus Salensium similiter.  
 128. Iohannes sanctissimus episcopus Taballensium similiter.  
 129. Stephanus sanctissimus episcopus Silandi similiter.  
 10 130. Nicolaus sanctissimus episcopus tu Pericommatos similiter.  
 131. Iohannes sanctissimus episcopus Setensium similiter.  
 132. Basilius sanctissimus episcopus Liparensium similiter.  
 133. Theophanes sanctissimus episcopus Meoniae similiter.  
 134. Michahel sanctissimus episcopus Stratoniciae similiter.  
 15 135. Lycastus sanctissimus episcopus Philadelphiae similiter.  
 136. Michahel sanctissimus episcopus Trallae similiter.  
 137. Gregorius sanctissimus episcopus Gordensium similiter.  
 138. Iohannes sanctissimus episcopus Daldae similiter.  
 139. Eustathius sanctissimus episcopus Orcanae similiter.  
 20 140. Ioseph sanctissimus episcopus Attaliae similiter.  
 141. Zaccharias sanctissimus episcopus Hierocaesariae similiter.  
 142. Daud sanctissimus episcopus Helenopoleos similiter.  
 143. Cyrio sanctissimus episcopus Lophi similiter.  
 144. Theophylactus sanctissimus episcopus Apolloniadis similiter.  
 25 145. Constantinus sanctissimus episcopus Caesariae Bithyniae similiter.  
 146. Georgius sanctissimus episcopus Basinupoleos similiter. Ma. 1104  
 147. Leo sanctissimus episcopus Aristae similiter.  
 148. Nicephorus sanctissimus episcopus Hadrani similiter.  
 149. Basilius uicarius Dascylii similiter.  
 30 150. Constantinus sanctissimus episcopus Karinae similiter.

## P VE

1 Lampsaci V Lamsari E 2 B 122 post B 123 habent VE edd., sed cf. gr. | Hilei ed. Rom.\* 4 Abyo VE 8 Tabalensium E edd. post Iohannes 9 Sylandi VE 10 tu Pericommatos *distinxi* (cf. gr. et D 156, E 158): Tupericommatos ed. Rom. Tupericomati P V Tuparicomati E Pericommatos ed. Reg.\* 12 Lyparensium VE Liprensium ed. Rom.\* 13 Maeoniae ed. Rom.\* 14 Michael E edd. 15 Licastus E | Philadelphiae E: Phyladelphiae P Phyladenphię (sic) V 16 Michael P E edd. 20 Iohannes ed. Rom.\* ex F (Ioseph ed. Rom.<sup>ms</sup>) | Attaliae ed. Rom.: Atgaliae P Agaleę V Agalię E 21 Zacharias VE edd. 23 Lophy VE 24 B 144 post B 145 ed. Reg.\* *secundum seriem gr. editionis Romanae* | Apolloniadii VE 25 Bithyniae ed. Rom.: Bythiniae P V Bithinie E 26 Basihupoleos P<sup>ac</sup> (h exp. et n superscr. P<sup>2</sup>) 27 Aristae ed. Rom. (cf. A 145 etc.): Haristae codd. 28 Adrani ed. Reg.\* 29 Dascilii VE 30 Carinae VE edd.

- La.-Co. 145 151. Νικήτας ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Μέλῃς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
- Ha. 117 152. Νεόφυτος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Γορδοσέρβων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
153. Λέων ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Λινόης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
154. Ἰωάννης ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ἐτένων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
155. Κωνσταντῖνος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ζήλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5
- Rom. 432 156. Γρηγόριος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Σινώπης εἶπε· *Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται γενόμενοι καὶ ὑπηρέται τοῦ λόγου* καὶ οἱ παρ' αὐτῶν διδασθέντες ἅγιοι καὶ μακάριοι ἡμῶν πατέρες, οὕτως πληροφορηθεὶς περιέχειν τὰ νυνὶ ἀποσταλέντα γράμματα παρὰ Ἀδριανοῦ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τὰ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους ἡμῶν βασι- 10 λεῖς καὶ πρὸς Ταράσιον τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, οὕτως πιστεύω καὶ οὕτως ὁμολογῶ καὶ οὕτως κρατῶ καὶ κρατήσω μέχρι ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς, σεβόμενος καὶ προσκυνῶν τὰς τιμίας καὶ ἱερὰς καὶ σεπτὰς εἰκόνας, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονοῦντας ἢ ὁμολογοῦντας ἀναθεματίζω καὶ ἀποβάλλομαι.
157. Κωνσταντῖνος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Σασίμων εἶπε· *Κατὰ τὰς ἀναγνω-* 15 *σθείσας συνοδικὰς ἐπιστολὰς τοῦ μακαριωτάτου πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ οὕτως ὁμολογῶ καὶ προσκυνῶ καὶ ἀποδέχομαι τὰς ἱερὰς καὶ σεβασμίους εἰκόνας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας, τοὺς δὲ μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀναθεματίζω.*
158. Νικήτας ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Δαδύβρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20
159. Θεόφιλος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Προυσιάδος ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
160. Νικήτας ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀδριανουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
161. Ἰωάννης ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ἡρακλείας Πόντου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
162. Κωνσταντῖνος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κρατίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
163. Νικήτας ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Ῥυζέου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25
164. Νικηφόρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κλανέων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
165. Λέων ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Τρωκνάδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
166. Ἀναστάσιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Πατάρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
167. Γεώργιος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Νίσσα ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
- Ma. 1106 168. Θεόδωρος ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Πινάρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 30

6-7 Lc. 1,2

H T M 6-15 Γρηγόριος - Σασίμων adest V

1 Μελῆς M (ε ex corr.) 2 Γορδοσερβῶν M 4 Ἐτένων H 5 ἐξεφώνησεν om. M 6 ὁ ὁσιώτατος om. V | εἶπε om. V<sup>c</sup>, φησὶ add. V<sup>2-3</sup> s.l. 7 αὐτόπται post ἡμῖν οἱ V | γενόμενοι om. H, post ὑπηρέται N.T. | καὶ ὑπηρέται om. T M edd. 8 διδασθέντες] πληροφορηθέντες V | καὶ μακάριοι om. V | πατέρες ἡμῶν HV | περιέχειν] ἔχειν καὶ V 9 νῦν M | ἀποσταλέντα H 9-10 παρὰ - τὰ] παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πάπα V 9 ἁγιωτάτου καὶ H (cf. lat.): om. T M edd. 10-11 πρὸς - βασιλεῖς] πρὸς τε τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν τοὺς εὐσεβεῖς V 11 Ταράσιον post πατριάρχην V 11-12 πιστεύω + καὶ προσκυνῶ τὰς ἁγίας εἰκόνας V πιστεύω + καὶ προσκυνῶ ed.Rom.\* 12 καὶ<sup>2</sup> - κρατῶ om. V | μέχρις + τῆς HV 12-13 ἀναπνοῆς μου H 13 σεβόμενος - εἰκόνας om. V 14 ἢ ὁμολογοῦντας om. V T edd. | καὶ ἀποβάλλομαι om. V 15 ὁ ὁσιώτατος om. V | Σασίμων + ἐξεφώνησε ὁμοίως. καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι τὰ ἴσα ἐξεφώνησαν V reliquis usque ad p. 218,5 Ἀδριανῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως omissis 17 ὁμολογῶ + καὶ πιστεύω M | σεβασμίους καὶ ἱερὰς M 21 Πλουσιάδος M 24 Κρατείας T edd. 25 Ῥυζαίου T edd. 26 exspectaueris Κλανέου (cf. D 220 etc.), sed Κλανέων traditur etiam in A 169; cf. Bischofslisten p. 66 adn. 297 27 ἐξεφώνησεν om. M 28 Παταράχων M 29 Νίσσα M Νύσσης ed.Rom.\*; cf. Bischofslisten p. 67 adn. 301 30 Θεοδόσιος ed.Rom.\* ex Vc | Πινάρων M

151. Niceta sanctissimus episcopus Melae similiter. La.-Co. 146
152. Neophytus sanctissimus episcopus Gordoseruorum similiter. Ha. 118
153. Leo sanctissimus episcopus Linoae similiter.
154. Iohannes sanctissimus episcopus Hetenensium similiter.
- 5 155. Constantinus sanctissimus episcopus Zelensium similiter.
156. Gregorius sanctissimus episcopus Sinopae dixit: Quemadmodum *tradiderunt nobis* [ipsi] *qui ab initio ipsi uiderunt et ministri fuerunt sermonis* et hi qui ab eis edocti sunt, sancti uidelicet et beati patres nostri, ita certissime comperiens continere litteras quae nunc ab Hadriano sanctissimo et beatissimo papa senioris Romae tam  
 10 ad pios et amicos Christi imperatores nostros quam ad Tarasium sanctissimum et uniuersalem patriarcham missae sunt, ita credo et ita confiteor et ita tenebo usque ad ultimum spiramentum meum, colens atque adorans pretiosas et sacras iconas, eos uero qui ita non sentiunt uel confitentur anathematizo et reicio.
157. Constantinus sanctissimus episcopus Sasimensium dixit: Secundum lectas syn-  
 15 odicas epistolas beatissimi papae senioris Romae Hadriani confiteor et adoro atque suscipio sacras et colendas imagines secundum antiquam traditionem ecclesiae, eos uero qui ita non sapiunt anathematizo.
158. Niceta sanctissimus episcopus Dadybrensiu similiter.
159. Theophilus sanctissimus episcopus Prusiadis similiter.
- 20 160. Niceta sanctissimus episcopus Hadrianopoleos similiter.
161. Iohannes sanctissimus episcopus Heracliae Ponti similiter.
162. Constantinus sanctissimus episcopus Cratae similiter.
163. Niceta sanctissimus episcopus Rizei similiter.
164. Nicephorus sanctissimus episcopus Clanensium similiter.
- 25 165. Leo sanctissimus episcopus Trocnadensium similiter.
166. Anastasius sanctissimus episcopus Patarensium similiter.
167. Georgius sanctissimus episcopus Nissae similiter.
168. Theodorus sanctissimus episcopus Pinarensium similiter. Ma. 1105

## P VE

2 Neophytus VE 4 Hetenensium *scripsi coll. A 152 etc.*: Hecenensium P La.-Co.<sup>ms</sup> Necenensium V Ecenensium E Etenensium *ed. Rom.* \* Necennensium *ed. Rom.*<sup>ms</sup> 6 Synope VE 7 ipsi<sup>1</sup> *deleui coll. Vulg.* (ipsi *bis habet* P, *uide infra*) | ipsi<sup>2</sup> *om. VE edd. (uide supra)* | hii P V (*cf. Stotz IV, VIII § 60.4*) 8 et F<sup>2</sup>: *ut codd.* 9 et beatissimo *om. V edd.* | papę P 11 missae F: missi P VE | et<sup>1</sup> *om. V edd.* 12 adque P 13 et eicio E *om. V edd.* 14 Sasimehsium P 15 Adriani P E 18 Dadybrensiu *ed. Rom.* (*cf. A 161 etc.*): Dadibrensiu *codd.* 19 Theophylus P | episcopus *om. P<sup>ac</sup> (superscr. P<sup>c</sup>)* 20 Hadrianopoleos *ed. Reg.* (*cf. A 165 etc.*): Adrianopoleos P Hadrionopoleos V Adrionopoleos E *ed. Rom.* 21 Eraclie P 23 Rezei P<sup>ac</sup> (e<sup>1</sup> *exp. et i superscr. P<sup>c</sup>*) Risaei *ed. Rom.* Rysaei *ed. Reg.* \* 25 Trocnadensium *ed. Reg.*: Trocadensium P *ed. Rom.* Trocuadensium VE 27 Georgius *ed. Rom.*<sup>ms</sup>, *cf. gr.*: Gregorius *codd.* | Nissae V: Nisse P E Nyssae *ed. Rom.* \*, *fort. coll. gr. et A 173 Nissa scribendum* 28 Theodosius *ed. Rom.* \* | Pynarensium VE

169. Νικόδημος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σιδύμων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 170. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Οὐνιάνδου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 171. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κανδίβων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 172. Σταυράκιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ζηνοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 173. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λιμύρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 La.-Co. 148 174. Στέφανος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καύνων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 175. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τλῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 176. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κόμβων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Rom. 433 177. Πέτρος διάκονος καὶ τοποτηρητῆς Ὁρυκάνδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 178. Ἰωάννης διάκονος καὶ τοποτηρητῆς Φασήλιδος ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 179. Σάβας τοποτηρητῆς Τίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 180. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κιβύρης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 181. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ταβῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 182. Δωρόθεος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Νεαπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ha. 120 183. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἡρακλείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 184. Δαβὶδ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἰασσοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 185. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μυλάσσων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 186. Σέργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βεγυλίων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 187. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μύνδου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 188. Σταυράκιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σταδεῖας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 189. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Στρατονικείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 190. Θεοδόσιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Χωνῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 191. Μιχαὴλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Χαιρετόπων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 192. Παντολέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Οὐαλεντίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 193. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πελτῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 194. Χριστοφόρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀθανασσοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 195. Λεόντιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Εὐμενεῖας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 196. Παῦλος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀκμονείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 197. Γρηγόριος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τιμενουθηρῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ma. 1107 198. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τρανουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 30

## H T M

1 Σιδύμων M (cf. A 176 etc.): Σιδίμου H Σιδύμου T Σιδύμου ed. Rom.\* 2 Οὐνιάνδων T edd. 3 ἐξεφώνησεν om. M 5 Λιμύρων T ed. Rom. (corr. ed. Reg.) Λημύρων M 6 Καυνῶν M, exspectaueris Καύνου; cf. Bischofslisten p. 66 adn. 300 8 Κομβῶν H M 9 Ὁρυκάνδων scripsi coll. D 232 et E 231: Ὁρκάδων H (cf. lat.) Ὑρκανῶν T edd. Ὁρυκανδοῦ M; cf. Bischofslisten p. 67 adn. 306 10 Φασήλιδος ed. Rom.: Φασηλιδος (sic) T Φασιλίδος H M 11 Σάββας H edd. ὁ ἀββᾶς M Σάβας + καὶ T, lac. post Σάββας indic. ed. Rom., sed nihil desideratur, cf. lat. | ἐξεφώνησεν om. M 12 Κιβύρης M 13 Τάβων H edd. Ταβῶν (sic) T 16 Ἰασίου H 17 Μυλά(σσω) T prob. (cf. A 193 etc. et Bischofslisten p. 68 adn. 314): Μυλασσοῦ H Μυλάσσης M Μυλάσσου ed. Rom.\* 18 Μεγυλίων T edd. (cf. A 194 et Bischofslisten p. 68) 19 Μύνδου Hard.<sup>m</sup> (cf. A 195): Μίβδου H Μύβδου M Μύδβου T edd. 20 Σταδεῖας T edd. 21 Στρατονείας H 22 Θεοδόσιος] cf. A 202 et Bischofslisten p. 70 et adn. 329 | Χωνῶν ed. Rom.\* 24 Οὐελεντίας M 25 Πέλτων T edd. 26 Ἀθανάσου H 27 Εὐμενίας M 28 B 196 om. M | Ἀκμονίας H, cf. ad A 196 29 Τιμενουθήρων T edd. Τιμενουθῆρων (sic) H 30 Λέων etiam A 210, Φίλιππος D 256 etc.; cf. Bischofslisten p. 70 adn. 326 | Τραϊανουπόλεως T edd., sed cf. lat. et A 210 etc. et Bischofslisten l. l.

169. Nicodemus sanctissimus episcopus Sydymi similiter.  
 170. Georgius sanctissimus episcopus Huniadensium similiter.  
 171. Constantinus sanctissimus episcopus Candibensium similiter.  
 172. Stauracius sanctissimus episcopus Zenopoleos similiter.  
 5 173. Leo sanctissimus episcopus Limyrensiū similiter.  
 174. Stephanus sanctissimus episcopus Caunensium similiter. La.-Co. 147  
 175. Constantinus sanctissimus episcopus Tlensium similiter.  
 176. Constantinus sanctissimus episcopus Combensium similiter.  
 177. Petrus sanctissimus episcopus Orcadensium similiter. Rom. 433  
 10 178. Iohannes diaconus et uicarius Phasilidensium similiter.  
 179. Sabas uicarius Tii similiter.  
 180. Gregorius sanctissimus episcopus Cibyrae similiter. PL 129, 247  
 181. Basilius sanctissimus episcopus Tabensium similiter.  
 182. Dorotheus sanctissimus episcopus Neapoleos similiter.  
 15 183. Gregorius sanctissimus episcopus Heracliae similiter. Ha. 119  
 184. Daud sanctissimus episcopus Hiassi similiter.  
 185. Gregorius sanctissimus episcopus Mylassi similiter.  
 186. Sergius sanctissimus episcopus Begyliensium similiter.  
 187. Iohannes sanctissimus episcopus Mybdi similiter.  
 20 188. Stauracius sanctissimus episcopus Stadiae similiter.  
 189. Gregorius sanctissimus episcopus Stratoniciae similiter.  
 190. Theodosius sanctissimus episcopus Chonensium similiter.  
 191. Michahel sanctissimus episcopus Chaeretopensium similiter.  
 192. Pantoleo sanctissimus episcopus Valentiae similiter.  
 25 193. Georgius sanctissimus episcopus Peltensium similiter.  
 194. Christophorus sanctissimus episcopus Atanassi similiter.  
 195. Leontius sanctissimus episcopus Eumeniae similiter.  
 196. Paulus sanctissimus episcopus Acmoniae similiter.  
 197. Gregorius sanctissimus episcopus Timenutherensium similiter.  
 30 198. Leo sanctissimus episcopus Tranopoleos similiter. Ma. 1108

## P VE

1 Sydymi P (cf. gr. T): Sydimi VE Sidymi ed. Rom.\* 2 Gregorius ed. Rom.\* ex F (Georgius ed. Rom.<sup>m8</sup>) | fort. Huniadensium scribendum, cf. gr. et A 177 4 Stauracius P | Zenopoleos ed. Reg., cf. gr. et A 179 etc.: Zinopoleos P E Zynopoleos V Zenonopoleos ed. Rom. 5 Limyrensiū ed. Reg., cf. gr. et E 229, F 220: Lymirensium P Limirensium VE ed. Rom. 7 Thensium V ed. Rom. Ibensium E Tensium ed. Reg.\* (corr. Hard.<sup>m8</sup>) 8 Comdensium V Condensium E 9 sanctissimus episcopus] fort. error Anastasii („g. Petrus diaconus et uicarius Hyrcanensium” ed. Rom.<sup>m8</sup>) | Orcadensium VE (cf. gr. H): Orcandensium P, *expectaueris* Orycandensium, cf. D 232, E 231 10 uicarius P V: uices regens (sic) E uicegerens ed. Rom.\* ex F | Phaselidensium ed. Reg.\* fort. recte 11 Sabas + lacuna ed. Rom.\* ex gr. | Tii + spatium P 12 Georgius Mansi | Cibyrae Hard. (cf. gr. et E 236, F 223): Libyrae P ed. Reg. Libirae VE ed. Rom. 16 Iassi ed. Reg., sed cf. D 241 etc. 17 Milassi V<sup>pc</sup> (l in alia litt. V<sup>1</sup>) E, Anast. legit Μυλάσσου uel Μυλασσού (cf. gr. H) 18 Begyliensium scripsi coll. gr. et A 194: Begulensium P Beguliensium VE Meguliensium ed. Rom. Megyliensium ed. Reg.\* 19 Mybdi scripsi coll. gr. H M: Acybdi P Ybdi V (di ex corr.) Mybli E Mydbi ed. Rom.\* ex gr. T 20 Stauracius P 23 Michahel (sic) V Michael P E edd. | Chaeretopensium ed. Rom.: Meretopensium P Merotopensium VE 24 Pantoleo ed. Rom.: Pantopoleo P E Pantaopoleo V (fort. error Anastasii) | Valentiae P 26 Christofo VE | Atanasi VE 27 Eumaenie P 30 Traianopoleos ed. Rom.\*

199. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀλεοῦς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 200. Νικηφόρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λούνδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 201. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀππίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 202. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Εὐκαρπίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 203. Μιχαήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 204. Χριστοφόρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Προμισοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 La.-Co. 149 205. Νικόλαος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Φυτείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 206. Θεοφύλακτος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κινναβόρου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Rom. 434 207. Νικήτας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Αὐγουστοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 208. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κοτυαείου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 209. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μηδαῖου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 210. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Δοκιμίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 211. Δαμιανὸς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος τοῦ Μηροῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 212. Θεοφύλακτος οἰκονόμος καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Ἰψοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 213. Στέφανος ὑποψήφιος Ὁτροῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 214. Ἰωάννης ὑποψήφιος τοῦ Ἐκτορίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 215. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀμβλάδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 216. Ἐπιφάνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πέρτων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 217. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Φιλομηλίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 218. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σιβλίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 219. Μιχαήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πάππων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 220. Θεοδόσιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σαγαλλάου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 221. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀπαμείας τῆς Κιβωτοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 222. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κονάνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 223. Λέων οἰκονόμος καὶ τοποτηρητὴς Σωζοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 Ha. 121 224. Μαριανὸς ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μαγύδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 225. Νικηφόρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Φόγλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 226. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀνδίδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 227. Μάνζων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πρακάνων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Ma. 1110 228. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Γερμανικοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 30

## H T M

1 Ἀλεοῦς H M (cf. A 211): Ἀλέους T edd. 3 Ἀππείας T edd. 4 Εὐκαρπείας T edd. 6 fort. Προμισσοῦ scribendum, cf. lat. et A 217 | ἐξεφώνησεν om. M 7 Φυτ sine abbr. H Φυτίας M 8 Κινναβόρου M, exspectaueris Κινναβορίου (sed nusquam in codd. traditur, cf. Bischofslisten p. 71 adn. 333) 10 Κοτυαείου T Κοττυαίου ed.Rom.\* 11 Μηδαείου T edd. Μηδιαίου M 12 Δοκιμίου T edd. 14 Ἰψοῦ M (possis etiam Ἰψου, cf. A 223 et Notit.): Ἀψου T edd. Ὑψοῦ H 15 Ἰτροῦ M 16 Ἐκτορ(ίου) T sine abbr., exspectaueris Στεκτορίου (cf. Notit.), sed nusquam in codd. traditur (cf. Bischofslisten p. 71 adn. 332) 17 Ἀμβλάδων scripsi coll. A 226 etc.: Ἀμπλάδων M Ἀμαλάνδων T edd. (Ἀμαλάνδρων Mansi) Ἀμαλάδων H 18 Περτων (sic) T Περτεῶν ed.Rom.\* Περτῶν ed.Rom.<sup>ms</sup> 19 Σισί(νιος) T Σισίννιος H | Φιλομηλίου] Φιλομὴ sine abbr. T 20 Σιβλείας T edd. 21 Πάππων ed.Rom.\* 22 Θεοδόσιος scripsi coll. A 230 etc.: Θεόδωρος codd. | ἐπίσκοπος om. T | Σαγαλλάου H T (cf. lat. et A 230): Ἀγαλασοῦ (forma recentioris aetatis) M Σαγαλλείου ed.Rom.\*, exspectaueris Σαγαλασσοῦ; cf. Bischofslisten p. 73 adn. 341 23 Σισίννιος H 24 Κονάννης H Κανάνης ed.Rom.\* 27 Φόγλων scripsi coll. A 240 etc. (cf. Bischofslisten p. 73 adn. 347): Φλόγων T M edd. Φλογῶν H 30 Θεοδόσιος H T edd., sed cf. lat. et A 244 etc. | Γερμανικουπόλεως H

199. Leo sanctissimus episcopus Alei similiter.  
 200. Nicephorus sanctissimus episcopus Lundensium similiter.  
 201. Georgius sanctissimus episcopus Appiae similiter.  
 202. Constantinus sanctissimus episcopus Eucarpiae similiter.  
 5 203. Michahel sanctissimus episcopus Hieropoleos similiter.  
 204. Christophorus sanctissimus episcopus Promissi similiter.  
 205. Nicolaus sanctissimus episcopus Phytiae similiter. La.-Co. 150  
 206. Theophylactus sanctissimus episcopus Cinnabori similiter.  
 207. Niceta sanctissimus episcopus Augustopoleos similiter. Rom. 434  
 10 208. Constantinus sanctissimus episcopus Cotyagii similiter.  
 209. Georgius sanctissimus episcopus Medaii similiter.  
 210. Leo sanctissimus episcopus Docimii similiter.  
 211. Damianus sanctissimus episcopus Meri similiter.  
 212. Theophylactus uicedominus et loci seruator tu Ipsi similiter.  
 15 213. Stephanus electus Otri similiter. PL 129,248  
 214. Iohannes electus tu Ectorii similiter.  
 215. Constantinus sanctissimus episcopus Amaladensium similiter.  
 216. Epiphanius sanctissimus episcopus Pertensium similiter.  
 217. Sisinnius sanctissimus episcopus Philomelii similiter.  
 20 218. Iohannes sanctissimus episcopus Sibliae similiter.  
 219. Michahel sanctissimus episcopus Pappensium similiter.  
 220. Theodorus sanctissimus episcopus Sagallai similiter.  
 221. Sisinnius sanctissimus episcopus Apamiae Ciboti similiter.  
 222. Constantinus sanctissimus episcopus Conanae similiter.  
 25 223. Leo uicedominus et uicarius Sozopoleos similiter.  
 224. Marianus sanctissimus episcopus Magydensium similiter. Ha. 122  
 225. Nicephorus sanctissimus episcopus Flogensium similiter.  
 226. Leo sanctissimus episcopus Andidensium similiter.  
 227. Manzo sanctissimus episcopus Pracanensium similiter.  
 30 228. Theodorus sanctissimus episcopus Germanicopoleos similiter. Ma. 1109

## P VE

1 Alei VE, fort. Aleus scribendum, cf. gr. et A 211 5 Michael P E edd. | Hierapoleos ed. Rom.\* non male, sed haec forma nusquam in codd. traditur (cf. A 215 etc.) 6 Christofoorus VE 8 Theophilactus VE 10 Cotragii V edd. Cotiagii E Cottyaei ed. Rom.\*<sup>ms</sup>, fort. Cotyaii scribendum 13 Meri ed. Rom. (cf. D 274 etc.): Meperi codd. 14 Theophilactus VE | conseruator ed. Rom.\* ex F | tu Ipsi scripsi coll. gr. (cf. infra B 214): Tuepsu codd. Apsi ed. Rom.\* 15 Otry E Otrii ed. Rom.\* 16 tu Ectorii uel tuectorii P V (cf. gr.): Tuectorui E Hectorii ed. Rom.\* 17 Amaladensium ed. Reg.\*, expectaueris Ambladensium, sed Anast. legit Ἀμαλάδων, cf. gr. H 19 episcopus sanctissimus ed. Rom.\* | Phylomelii P 21 Michael P E edd. | Papiensium E Papensium ed. Rom.\* 22 expectaueris Theodosius, sed Anast. legit Θεόδωρος, cf. gr. | Sagallay VE Sagallii ed. Rom.\* 23 Sysinnius VE 24 Cananae La.-Co. secundum gr. editionis Romanae 26 Magydensium ed. Rom.: Magudensium codd. 27 expectaueris Phoglsium (cf. A 240 etc.), sed Anast. legit Φλόγων, cf. gr. 30 Theodosius ed. Rom.\* ex gr. T

229. Εὐστάθιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κελενδέρεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 230. Ζαχαρίας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τραπεζουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 231. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Συκῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 232. Ζαχαρίας ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Καρδαβούνδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 233. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μουσβάδων ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5  
 234. Εὐστάθιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Λάμων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 235. Στέφανος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 Rom. 435 236. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σιβίλλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 La.-Co. 152 237. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κάδους ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 238. Μιχαήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Τιβεριουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10  
 239. Ἰωάννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀζάνων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 240. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Διονυσιοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 241. ... καὶ τοποτηρητῆς Νικοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 242. ... καὶ ἐκ προσώπου Κολωνείας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 243. Εὐστράτιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Δεβελτοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 15  
 244. Εὐφῆμιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σωζοπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 245. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Βουλγαροφύγου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 246. Γεώργιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πλουτινουπόλεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 247. Βασίλειος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Περβέρεως ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 248. Μιχαήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Παμφύλου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 20  
 249. Ρουβὶμ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σκοπέλου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 250. Σισίνιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Γαριάλου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 251. Πέτρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Μονοβασίας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 252. Γαβριήλ ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Αἰγίνης ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 253. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Πορθμοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 25  
 254. Βαρδάνης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Δοάρων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.  
 255. Ἀνδρόνικος πρεσβύτερος καὶ ἐκ προσώπου Λεοντοπόλεως ἦτοι Ζαλίχου  
 ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

## H T M

1 Κιλενδέρεως H Κιλινδέρεως M 2 Τραπεζοπόλεως T edd. 3 Σισίνιος H 4 Καρδαβουπόλεως H  
 5 Σισίνιος H | Μουσβάδων ed.Rom.\* 6 Λαμών H, exspectaueris Λάμου (cf. D 315 etc., sed Λάμων  
 traditur etiam A 249 et Notit. 10,736) 8 nomen episcopatus incertum, Συβήλων inuenitur Notit. 7,533; cf.  
 Bischofslisten p. 77 adn. 373 9 Καδοῦς M, exspectaueris Κάδων, sed cf. lat. et F 299 11 leg. Ἀζανῶν?  
 cf. Notit. 12 Διονυσιοπόλεως T edd.; cf. Bischofslisten p. 78 adn. 379 13 B 241 iterat B 57, ut uidit  
 Darrouzès, Listes p. 41; cf. Bischofslisten p. 78 adn. 380 | spatium in H T, Γρηγόριος πρεσβύτερος traditur in  
 B 57 | καὶ om. H M 14 B 242 in ceteris catalogis inter archiepiscopos affertur, cf. Bischofslisten p. 26 |  
 spatium in H T, Ἰωάννης πρεσβύτερος affertur in D 71 etc. | καὶ T: ὁ ὀσιώτατος M om. H 16 B 244  
 om. M | Εὐφῆμιος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος scripsi coll. D 296 etc. (cf. Bischofslisten p. 74 adn. 354): Λέων  
 οἰκονόμος καὶ τοποτηρητῆς H T (ex B 223 huc irrepsit; an error notariorum?) | Ζωροπόλεως ed.Rom.\* (corr.  
 Hard.<sup>ms</sup>) 18 Πλουτινοπόλεως M 20 τοῦ Παμφύλου T edd. 21 Ρουβὶν H T (sed cf. D 301 etc.) Ρουβὶμ  
 ed.Rom. (corr. La.-Co.) | Σκοπέλεως ed.Rom.\* ex Vc 22 Σισίνιος H | Γαρέλλης M 23 Μονεμβασίας M  
 edd., sed cf. lat. et Bischofslisten p. 63 adn. 277 24 Αἰγίνης M (cf. D 195 etc.): Ἐγένης H T edd. (cf. lat.  
 et Notit. 3,773) fort. retinendum 25 Πόρθμου T edd. 26 Βαρδάνης scripsi coll. D 294, E 293: Βαρδάνιος  
 T M edd. Δαρδάνης H | Δοβρών M 27 ἦτοι Ζαλίχου post ὁμοίως M (cf. lat. P), fort. delendum; cf.  
 Bischofslisten p. 64 adn. 289 | ἦτοι om. H

229. Eustathius sanctissimus episcopus Cilendereos similiter.  
 230. Zacharias sanctissimus episcopus Trapezupoleos similiter.  
 231. Sisinnius sanctissimus episcopus Sycae similiter.  
 232. Zacharias sanctissimus episcopus Cardabundensium similiter.  
 5 233. Sisinnius sanctissimus episcopus Musbadensium similiter.  
 234. Eustathius sanctissimus episcopus Lamensium similiter.  
 235. Stephanus sanctissimus episcopus Philadelphiae similiter.  
 236. Leo sanctissimus episcopus Sibillensium similiter. Rom. 435  
 237. Theodorus sanctissimus episcopus Cadus similiter. La.-Co. 151  
 10 238. Michahel sanctissimus episcopus Tiberiupoleos similiter.  
 239. Iohannes sanctissimus episcopus Azanensium similiter.  
 240. Basilius sanctissimus episcopus Dionysopoleos similiter.  
 241. ... uicarius Nicopoleos similiter.  
 242. ... ex persona Coloniae similiter.  
 15 243. Eustratius sanctissimus episcopus Debelti similiter.  
 244. Leo uicedominus et uicarius Sozopoleos similiter.  
 245. Theodorus sanctissimus episcopus Bulgarophygi similiter.  
 246. Georgius sanctissimus episcopus Plutinopoleos similiter. PL 129, 249  
 247. Basilius sanctissimus episcopus Perbereos similiter.  
 20 248. Michahel sanctissimus episcopus Pamphyli similiter.  
 249. Ruben sanctissimus episcopus Scopelli similiter.  
 250. Sisinnius sanctissimus episcopus Garialli similiter.  
 251. Petrus sanctissimus episcopus Monobasiae similiter.  
 252. Gabrihel sanctissimus episcopus Hegenae similiter.  
 25 253. Leo sanctissimus episcopus Porthmi similiter.  
 254. Bardanius sanctissimus episcopus Doarensium similiter.  
 255. Andronicus presbyter et ex persona Leontopoleos similiter, id est Zalichi.

## P VE

1 Cylendereos VE Celendereos *ed. Rom.\* non male, sed cf. gr. H* 2 Trapezopoleos *ed. Rom.\* ex gr. T* 3 Sysinnius VE | Sicae V Sice E 4 B 232 post B 233 *codd., transp. ed. Reg. secundum seriem gr. editionis Romanae, cf. Bischofslisten p. 12* 5 B 233 post B 230 *ed. Rom., transp. ed. Reg. secundum seriem gr. editionis Romanae* | Sysinnius VE | Murbadensium *ed. Rom.\** 10 Michael E *edd.* | Tiberiupoleos *ed. Rom.\** 12 Dionisopoleos P E Dionysiopoleos *ed. Rom.\** 13 *spatium in codd., Manuel manu post. P in marg.* 14 *spatium in codd., Iohannes presbyter manu post. P in marg.* 16 Leo – uicarius] *Anastasii exemplar mendosum erat, cf. gr.* | Zoropoleos *ed. Rom.\** 17 Bulgarophigi P E 20 Michael E *edd.* | Pamphili VE 21 Scopelii *ed. Rom.\**, *fort. Scopeli, cf. gr. et F 287* 22 Sysinnius VE | *fort. Garialli, cf. gr.* 23 Monembasiae *ed. Rom. Monembasiae ed. Reg.\**, *sed cf. gr. et D 194 etc.* 24 Gaurihel P Gabriel E *edd.* | Hegenae P (*cf. gr. H T*): Necenae V Egenae E *edd.* 25 Porthmi *ed. Rom.*: Pozhmi (*sic*) P Pothmi VE 26 *exspectaueris Bardanes (cf. D 294, E 293), sed Anast. legit Βαρδάνιος, cf. gr. TM* 27 *similiter post Zalichi VE edd., sed cf. gr. M | id est] seu ed. Rom.\* | Zalichi ed. Rom. (cf. gr.): Chalisi P Chalisisi V Cahsisism(ensium?) E*

256. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Σεβαστῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

257. Νικήτας ἐκ προσώπου Ἀλικαρνασοῦ ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

Ma. 1111 258. Λέων ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κορυθάλων ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

259. Θεόδωρος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Κρημνῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

260. Κωνσταντῖνος ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἀδριανῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.

5

Ἡ ἀγία σύνοδος εἶπε· Δίκαιόν ἐστιν, ἵνα οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ ἐκφωνήσωσιν.

Οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ εἶπον· Ἐάν ἐστι τάξις τοιαύτη, ἵνα καὶ <ἡμεῖς> οἱ μοναχοὶ ἐκφωνήσωμεν, ὥς κελεύετε.

Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης εἶπεν· Ἡ τάξις ἐστὶν ἐκάστῳ τῶν εὕρισκομένων εἰς σύνοδον ἐκφωνεῖν τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν.

10

Rom. 436 Ha. 124 1. Σάβας ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου εἶπε· Κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ ἔκπαλαι τῶν χρόνων παραδοθεῖσαν ἡμῖν ἀμώμητον πίστιν ἔκ τε τῶν ἀγίων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ διδασκάλων ἐν τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ κατὰ τὴν σταλεῖσαν συλλαβὴν παρὰ τοῦ τρισμακαρίστου καὶ ἀποστολικοῦ πάπα Ἀδριανοῦ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους ἡμῶν βασιλεῖς καὶ 15 Ταράσιον τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην τὰ καταυγάσαντα καὶ ἐξαστράψαντα τὰς διανοίας ἡμῶν μετὰ πίστεως ἀκουτισθεῖς οὕτως ὁμολογῶ καὶ πιστεύω.

La.-Co. 153

2. Γρηγόριος ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ ἀγίου Σεργίου εἶπε· Κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ ἔκπαλαι τῶν χρόνων θεσμοθεσίαν τὴν παραδοθεῖσαν ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ θεοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἔκ τε τῶν ἀγίων καὶ πανευφύμων ἀποστόλων καὶ 20 φυλαχθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀγίων καὶ πανιέρων ἡμῶν πατέρων καὶ διδασκάλων ἦτοι τῶν ἀγίων ἐξ οἰκουμενικῶν συνόδων [καὶ] τὰ ὀρθόδοξα γράμματα τὰ σταλέντα παρὰ Ἀδριανοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστολικοῦ πάπα πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους ἡμῶν βασιλεῖς καὶ Ταράσιον τὸν ἀγιώτατον

11–220,12 de hegumenis et monasteriis hic allatis cf. R. Janin, Les églises et les monastères des grands centres byzantins, Paris 1975, p. 427–441; Auzéry, La place des moines p. 8–10

H T M 6–220,4 Ἡ – πράξεως adest V

2 spatium post Νικήτας in T Νικήτας + διάκονος ed.Rom.\*, sed cf. A 200 | Λακαρνασοῦ H Ἀλικαρνασοῦ ed.Rom.\* 4 Θεόδωρος M: om. H T spatio relicto (suppl. ed.Rom. ex D 306 etc.) 5 Κωνσταντῖνος M: om. H T spatio relicto (suppl. ed.Rom. ex D 307 etc.) | Ἀδριανῆς H 6 ἵνα post μοναχοὶ H ἵνα + καὶ V T, sed cf. lat. | εὐλαβέστατοι om. V 7 εὐλαβέστατοι om. V | Εἴ V T edd. | τάξις] δίκαιον V | τοιαύτη om. V αὕτη ed.Rom.\* | ἡμεῖς addidi, cf. lat. 9 Ταράσιος post πατριάρχης M | ἀγιώτατος om. V | ἔφη V 9–10 τῷ εὕρισκομένῳ HV εὕρισκομένῳ M 10 ἑαυτοῦ] αὐτοῦ M 11 Σάβας H edd. | ὁ εὐλαβέστατος om. V | τῶν Στουδίων ed.Rom.\* 12 ἀρχαίαν + παράδοσιν V M, sed cf. lat. | καὶ – παραδοθεῖσαν om. V | πίστιν ἡμῶν ἀμώμητον V 13 τῇ + ἀγία V 13–14 ἐκκλησίᾳ + κρατοῦμεν T edd., sed cf. lat. 14 κατὰ om. T edd. | σταλεῖσαν] ἀποσταλεῖσαν H | συλλαβὴν] ἐπιστολὴν V | τρισμακαρίου M om. V (ἐν ἀγίοις add. V<sup>2-3</sup> s.l.) 14–15 καὶ ἀποστολικῷ om. V 15 πάπα + τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης H 15–17 Ἀδριανοῦ – ἡμῶν] Ἀδριανοῦ καὶ διδασκαλίαν τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν δεσπότην καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ταρασίου V 16 τὰ (sc. γράμματα, cf. lat. et p. 220,1) H M: ὥς T edd. | καταυγάσαντα T edd. | ἐξαστράψαντα] φωτίσαντα T edd., sed cf. lat. 17 ἀκουτισθεῖς HV: ἀκουτισθέντες M (cf. lat.) ἀκηκόαμεν + καὶ T edd. | πιστεύω + καὶ προσκυνῶ τὰς ἀγίας εἰκόνας, τοὺς δὲ μὴ οὕτω φρονούντας ἀναθεματίζω V edd., sed cf. lat. 18 ὁ εὐλαβέστατος om. V 19 ἀρχαίαν καὶ om. V | καὶ – θεσμοθεσίαν] παράδοσιν καὶ τὴν ἔκπαλαι τῶν χρόνων νομοθεσίαν M | θεσμοθεσίαν τὴν om. V | ἐν om. V 20 τε om. ed.Rom.\* | καὶ πανευφύμων om. V 21 φυλαχθεῖσαν ὑπὸ om. V | ὑπὸ + πάντων M | καὶ πανιέρων om. V | ἦτοι om. V 22 ἀγίων om. V | ἐξ] M | συνόδων + κρατοῦμεν T edd., sed cf. lat. | καὶ deleui (retinuit T propter κρατοῦμεν) | τὰ – σταλέντα T (ex con. uidelicet): τῶν ὀρθοδόξων γραμμάτων τῶν σταλέντων (ἀποσταλέντων M) H M (cf. lat.), τῶν γραμμάτων nec plura V 23 παρὰ – πάπα] τοῦ ἀγιωτάτου πάπα Ἀδριανοῦ V | τοῦ post Ἀδριανοῦ M 24 εὐσεβεῖς καὶ om. V | καὶ φιλοχρίστους om. H

256. Leo sanctissimus episcopus Sebastae similiter.  
 257. Niceta ex persona Alicarnasi similiter.  
 258. Leo sanctissimus episcopus Coridalsensium similiter.  
 259. ... sanctissimus episcopus Cremnensium similiter.  
 5 260. ... sanctissimus episcopus Hadrianae similiter.

Ma. 1112

Sancta synodus dixit: Iustum est ut reuerentissimi monachi pronuntient.

Reuerentissimi monachi dixerunt: Si ordo est talis ut et nos monachi pronuntiemus, sicut iubetis.

10 Tarasius sanctissimus patriarcha dixit: Ordo est unicuique qui repperitur in synodo, ut pronuntiet confessionem suam.

1. Sabas reuerentissimus monachus et egumenus Studii dixit: Secundum antiquam et priscorum temporum illibatam fidem, quae nobis tam a sanctis apostolis et prophetis quam a doctoribus in catholica ecclesia est tradita, et secundum destinam  
 15 syllabam a ter beato et apostolico papa Hadriano ad pios imperatores nostros et Tarasium uniuersalem patriarcham, quae illustrauerunt et fulgurauerunt mentes nostras secundum fidem audientes, confiteor et credo.

Rom. 436 Ha. 123  
 PL 129, 250  
 La.-Co. 154

2. Gregorius reuerentissimus monachus et egumenus sancti Sergii dixit: Secundum antiquam et priscorum temporum legislationem, quae tradita est in sancta dei magna ecclesia ex sanctis et laudabilibus apostolis et conseruata est a sanctis et sacra  
 20 tissimis patribus et magistris nostris, id est sanctis sex uniuersalibus synodis, atque ab horthodoxis litteris quae missae sunt ab Hadriano senioris Romae sanctissimo et apostolico papa ad pios et Christi amicos imperatores nostros et Tarasium sanctis-

---

P VE

1 Sebastiae *ed. Rom. ex D 262 et E 261, ut uidetur* 2 Niceta + sanctissimus episcopus P Niceta + diaconus *ed. Rom.\**, cf. gr. | Alicarnassi *ed. Rom. Halicarnassi ed. Reg.\** 3 Coridalsensium E Corydalensium *ed. Rom. corr fort. recte* 4 Theodorus *suppl. ed. Rom.\* ex D 306 etc., sed nomen in Anastasii exemplari deerat, cf. gr.* 5 Constantinus *suppl. ed. Rom.\* ex D 307 etc., sed nomen in Anastasii exemplari deerat, cf. gr.* 6 ut + et *ed. Rom.\* ex gr. fort. recte* 8 sicut P: sicuti VE ut *ed. Rom. corr\** 11 hegumeni non numerantur in codd. nisi in V (*uide infra*) | egumenus E: negumenus (*sic*) P eguminus V 12 illibatam F<sup>2</sup>: illi beatam P V illiberatam E | fidem quae] fidemque P 13 prophætis P | catholica est ecclesiae (*sic*) P 14 sillabam P E | Adriano P E 16 secundum fidem ~ μετὰ πίστεως (*men- dum Anastasii*) | audientes] *Anast. uerborum constructionem mutauit* (cf. gr. M) | „g. addit. Et adoro sacras imagines. Eos autem, qui non ita sentiunt, anathematizo” *ed. Rom. m<sup>8</sup> ex gr. V* 17 negumenus (*sic*) P eguminus V 19 et<sup>1</sup> om. VE ac *ed. Rom.\** | laudilibus P 20 sanctis ex (*sic*) P 20–21 atque – litteris] *Anast. ex exemplari graeco corrupto, cf. app. crit. gr.* 21 ab<sup>1</sup> om. F *edd.* | orthodoxis VE | Adriano P E

καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην τὰ καταυγάσαντα καὶ φωτίσαντα τὰς διανοίας ἡμῶν μετὰ πόθου καρδίας μου δεξάμενος οὕτως ὁμολογῶ καὶ οὕτως κηρύσσω, πιστεύων ὅτι διὰ ταύτης μου τῆς ἀληθινῆς ὁμολογίας συγχώρησιν λάβω τῶν ἡμαρτημένων μοι μετὰ τῆς καλῆς πράξεως.

3. Ἰωάννης ἡγούμενος τῶν Παγουρίου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 5
  4. Εὐστάθιος ἡγούμενος τῶν Μαξιμίνου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
  5. Συμεὼν ἡγούμενος τῆς Χώρας ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
  6. Γεώργιος ἡγούμενος τῆς Πηγῆς ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
  7. Συμεὼν ἡγούμενος τῶν Ἀβραμιτῶν ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
  8. Ἰωσήφ ἡγούμενος τοῦ Ἡρακλείου ἐξεφώνησεν ὁμοίως. 10
  9. Πλάτων ἡγούμενος Σακουδεῶνος ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
  10. Γρηγόριος ἡγούμενος τῶν Ὑακίνθου ἐξεφώνησεν ὁμοίως.
- Καὶ καθεξῆς πάντες οἱ μοναχοὶ ἐξεφώνησαν ὁμοίως.

#### HTM

1 τοὺς καταυγάσαντας καὶ φωτίσαντας ἡμᾶς V 2 μου om. HV | κηρύσσω καὶ πιστεύω T edd.  
 3 συγχώρησιν λάβω HM: λαβεῖν συγχώρησιν V συγχώρησιν λήψομαι T edd. fort. recte 4 πράξεως + ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἡγούμενοι (sic) καὶ μοναχοὶ ἐξεφώνησαν V reliquis usque ad finem Actionis omissis  
 5 Ἰωάννης + ὁ εὐλαβέστατος T edd. | Παγουρίου M 6 Εὐστάθιος + ὁ εὐλαβέστατος T edd. | ἐξεφώνησεν om. M 7 Συμεὼν + ὁ εὐλαβέστατος T edd. 8 Γεώργιος] Σέργιος H | Γεώργιος + ὁ εὐλαβέστατος T edd. 9 Ἀβραμιτῶν T 10 τοῦ] τῶν M 11 Σακουδεῶνος T (cf. lat.) fort. ex conii.: Σακουδίων H M, fort. Σακκουδίωνος scribendum, cf. Act. IV 152 A 12–13 et e.g. Theoph. p. 470,24

simum et uniuersalem patriarcham, quae illustrauerunt et illuminauerunt sensus nostros, cum desiderio cordis mei suscipiens ita confiteor et ita praedico, credens per hanc ueram confessionem una cum bona actione indulgentiam accipere peccatorum quae gessi.

- 5 3. Iohannes egumenus Pagurii similiter.
  4. Eustathius egumenus Maximini similiter.
  5. Symeon egumenus Chorae similiter.
  6. Georgius egumenus Pegae similiter.
  7. Symeon egumenus Abramitensium similiter.
  - 10 8. Ioseph egumenus Heraclii similiter.
  9. Plato egumenus Sacudeonis similiter.
  10. Gregorius egumenus Hyacinthi similiter.
- Et ceteri omnes monachi pronuntiauerunt similiter.

---

P VE

---

1 sensos P 5-12 hegumeni qui sequuntur numerantur II-IX in V 8 Gregorius *ed. Rom.\* (corr. ed. Rom.<sup>m8</sup>)* | Pege  
 P Perge VE (*corr. ed. Rom.*) 11 hegumenus VE 12 hegumenus VE | Hyacinthi *ed. Rom.*: Hiacinthi *codd.*  
 13 monachi + innumera multitudo V